

Jose Mauro de Vasconcelos

Kırmızı Papağan

Portekizce aslından çeviren
ŞEHİSUVAR ADİL

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.

Özgün adı
Arara Vermelha

Jose Mauro de Vasconcelos, 26 Şubat 1920'de Rio de Janeiro yakınlarındaki Bangu'da doğdu. Kızılderili ve Portekizli kırmızı bir ailenin çocuğuydu. On beş yaşında lise öğrenimini yarıda bıraktı. Çeşitli işlerde çalıştı. Boks antrenörlüğü, tarım işçiliği, balıkçılık yaptı. Kızılderililerin arasında yaşadı. 1942 yılında yazdığı ilk romanı Yaban Muzu'ylz eşine az rastlanır anlatıcılık yeteneğini ortaya koydu. Ardından Şeker Portakalı, Güneşi Uyandırırım, Delifışek, Kayığım Rosinba, Kardeşim Rüzgâr Kardeşim Deniz, Çıplak Sokak gibi romanla-rıyla ünü Brezilya sınırlarını aştı.

Bu çeviriyi
Fikret Adil'e adıyorum.

Birinci Bölüm Tioro-Akşamüstü
KANAU

Saman sigarasını kalın ve sararmış parmaklarıyla sardı, son-; ra dudaklarına götürüp koyu tükürüğüyle yapıştırdı. Çamura bundan sonra, tezgâhın üzerinde duran bıçağı aldı ve şefkatle kınına yerleştirdi. Dudaklarının kenarına sıkıştırdığı sigarasını düşürmeden bir şarkı mırıldanmaya başladı.

Şarıldayarak çıkarak Kalbimize ışık saçar

Tra la la la Aman benim gitarım Bizim ovadan çalalım

— Sen şarkının başını niye hiç söylemezsin? diye sordu barın sahibi Temisto.

— Niye mi? Ha... Şimdi söylerim.

Bir kibrit çakıp sigarasını yaktı. Yavaş yavaş dumanı içine çekerken raflarda karmakarışık dizilmiş cachacha şişelerinde bakışlarını gezdirdi. Bakışları adeta dans etmekte olan gaz lambasının ışığıyla aniden karşılaşınca gözleri kısıldı.

Bir gülümseme dudaklarını araladı, dirseklerini tezgâhın kaba tahtasına dayayarak:

— Başı hoşuma gitmiyor da ondan, dedi.

— Ne diyorsun sen? Nerede görülmüş, Araguaia Caboc-/o'sunun2 aydan hoşlanmadığı?

T .N.-. Türkçede karşılığı olmayan Portekizce (Brezilya) sözcükler dipnotlarda, Kızılderili dilinde olan sözcükler de son notlarda açıklanmıştır. (Çev.)

1 Cachacha: Şeker kamışından yapılmış bir içki, bazı bölgelerde pinga diye adlandırılır. (Çev.)

2 Caboclo: Melez Kızılderili. (Çev.)

— Öyle işte... Yıldızlar daha hoşuma gidiyor benim. Hele o karanlık gecelerde yıldızların ırmağın suyuna yansımaları yok mu, hiç korkmadan yüzmeleri, ırmağa dalıp piranba'ları korkutmaları... Güldü yine ve herkesin alışık olduğu tiz bir çığlık attı.

— Inh Çamura!

Sigarasından derin bir nefes çekip çevresindeki insanların yüzlerine baktı, çoktandır görmemişti onları.

— Yıldızlardan daha güzel bir şey var mı?

Çok gezmiş görmüş olan Leo aynı fikirde değildi, kızıla çalan bıyıklarıyla oynarken biraz küçümseyen bir tavırla:

— Sen hiç deniz gördün mü Çamura?

— Hayır, hiç görmedim.

— Öyleyse nasıl böyle konuşabiliyorsun? Deniz... Eşi benzeri yoktur onun. Tanrı dünyayı elleriyle yaratmış. Deniziye sevgisiyle.

— Saçmalama Leo. Denizle Araguaia arasında ne fark var ki?

— Var, ırmakta olan her şey denizde de var, üstelik fazlasıyla. Güzel mi güzel, altın gibi kumsallar, kocaman dalgalar, ılık bir su. Hele o hiç durmayan ılık rüzgârı, asla bitmeyen bir şarkı gibi.

— Araguaia'da da var bunlar.

— Hiç de değil... Uzun, sırça bir yılan gibi bir şey o. Ormandaki ağaçlar şöyle güzel bir türkü tutturmasalar, herkes hüzünden ölürdü burada.

— Peki ya Kızılderililer, balıkçılar, garimpeiro'lar, ya ma-riscador'lart3 Bunlara ne demeli?

Bunun üzerine sözcükler Leo'nun boğazında düğümlenmeye başladı, heyecanına yenilip bir süre hiç konuşmadan durdu. Kaygıyla:

-" Evet mariscador'lar uğursuzlar...

Fakat sözünü bitirmeden içlerinden biri kapıyı göstererek bağırdı:

T.N.: 'Ha' hecesi 'Ya', 'Ho' hecesi 'Yo' diye okunur örneğin: Piranha-Piranya, Coelho-Coelyo. (Çev.)

1 Piranha: Ufak, etobur bîr tatlı su balığı. (Çev.)

3 Garimpeiro: Altın ve kıymetli taş madenlerinde çalışan maden arayıcıları. (Çev.) Afariscador: Bu bölgede ırmakta kaplumbağa, timsah gibi hayvanları avlayanlar. (Çev.)

14

- Bakın kim geliyor! Kanau! Kanau sevinçle gülümsedi:

— Herkese iyi geceler.

Barın sahibi Temisto dayanamadı:

— Bak sen şu haine, edebiyat parçalıyor. Bir yıl kentte kaldı diye inan1 bile konuşmuyor artık. Kanau yanına gelerek sırtına vurdu.

— O kadar istiyorsan Kızılderili gibi konuşurum: Dateri-ambu\

Temisto da Kızılderili gibi yanıt verdi:

— Ar er ine.

Kanau Camura'yı görünce, yanına gitti, elini uzatırken onun gibi tiz bir çığlık attı:

— Inh Çamura!

— Köye döndün ha... Y'meAruana* oynayıp çırılçıplak dolaşacak mısın ortalıkta?

— Borreto.4

— Ne borretosu yahu, borreto, borreto, borreto. inan yalnızca bu lafı mı bilir?

Kanau güldü, tezgâha dayandı sonra. Temisto bir bardağa cachaça koyup Kanau'ya uzattı:

— İç Kanau.

Bunu gören Leo yerinden fırlayıp bardağı kaptı:

— Delirdin mi sen! Kızılderilileri Koruma Örgütünden bir duyan olursa görürsün gününü.

— Saçmalama, Kanau kentten geliyor. Sao Paulo, Rio, Goiania.

— Üstelik ben hiçbir şey değilim, ne Kızılderiliyim, ne de beyaz. Baksanıza suratıma.

Bunu söylerken elindeki bardağı bıraktı ve hırsıyla gaz lambasını yakaladı. Lambanın ışığı onun kararsız yüzünü aydınlattı ve söylediklerini kanıtlayıverdi bir anda. Ne beyazdı ne de Kızılderili.

1 Arerine: Merhaba. (Çev.) 2Amana: Kızılderili dansı. (Çev.) Borreto: Ne bileyim ben. (Çev.)

4 inan: Araguaia Irmağı bölgesinde yaşayan Kızılderili topluluklarından bin, Garaja olarak da adlandırılırlar. (Çev.)

15

Genç adamın yüzündeki ifade donmuş, soluğu kesilmişti. Yine de Kanau'nun tuhaf bir güzelliği vardı, içinde yaşadığı çelişkiyle şöyle demek istiyordu: 'Ben bir hiçim, ne beyazım ne de Kızılderili, ben bir hiçim, ama bu benim s-uçum değil. Bir melezim ben, Kızılderili de değilim, beyaz da. Bir hiçim.'

Gaz lambasını yavaşça yerine koydu. Yüz hatları birden odanın karanlığında görülmez oldu. Eh bıraktığı bardağına gitti, fakat bardağı ağzına götürecek gücü yoktu. Çamura ve Te-niisto

bütün gece Kanau'nun ağzını bıçak açmayacağını biliyorlardı. Onun için gece bir hüzün kaynağına dönüşmüştü.

Tatsız havayı bozmak isteyen Leo:

— Hangi rüzgâr attı seni buraya? Çoktandır senin kayığın limanımızın kumsallarını ziyaret etmiyordu doğrusu.

Camura'nın kırmızı diş etleri göründü ve kurnaz bakışlı küçük gözleri yüzünün kırıksıklıkları içinde kayboldu.

— Kimbilir? Belki de özlem.

Leo tezgâhın üstünü baş parmağının tırnağıyla çizdi:

— Özlemek kim, sen kim, hadi doğruyu söyle.

— Yemin ederim Leopoldina'mn özlemiyle doluyum. Irmak iyice yükseldiği için Registro'dan yola çıktım. Canoa'm Rosinha'ya sordum, 'Hadi şöyle bir dolaşalım mı?' diye. O da tamam deyince biz de yola çıktık. Irmaktan aşağı kürek çekmek işten bile değil. Geliverdim işte.

Sıska, sarı tenli, buruşuk derili bir Caboclo olan, çenesinde-ki birkaç tüyden oluşan seyrek sakalı kendisinden çok ona bakanların göz zevkini bozan Fio lafa karıştı:

— Irmağın öbür tarafına bir mirindiba ağacı kesmeye gitmiştim, ırmak tarafından gelen o tiz çığlığı duyunca, hah işte Çamura denen meret geliyor, bu gece Temisto'nun barında dinleyecek çok havadis olsa gerek diye düşündüm, hemen ca-noa'ma atlayıp sakalımla balıkları korkutarak buraya geldim.

Leo korkunç bir kahkaha attı, Temisto ise tezgâha dayanmış gülmekten kırılıyordu.

— Sakalınla olta mı yapacaksın Fio? Çenesini kaşıyan Fio:

Canoa: Yekpare bir ağaçtan oyularak yapılan kayık. (Çev.)

16

- Acele etmeyin, benim sakalım daha çok işe yarayacak. Çamura gururlanarak:

— İşte böyle kardeşim, Çamura'mn geçtiği yerde garçala.* bile birbirlerine "Bak işte Çamura geçiyor!" diye haber verirler. Aldırış eden yok ama neyse. Şimdi söyle bakalım, o mirindiba ağacını kesip de ne yapacaksın sen?

— Bak hele! Tarla yeri açmak için ağaç kesiyordum. Fasulye, mısır, manyok ekmek istiyorum.

Çamura sevinçle ellerini ovuşturdu:

— Vay be, inanılacak şey değil, bir mucize bu, desenize açlığa paydos artık.

- Senin bilmediğin daha neler var neler! Duyduğuma göre buraya uçak inecekmiş. Hatta yakında araziye temizlemeye başlayacaklar.

— Doğru mu bu, Temisto?

Temisto gururlu gururlu onayladı başıyla:

- Artık Leopaldina'da tembel kimse kalmayacak.

- Kim demiş buranın halkı tembel diye, sen bu kadar umursamaz olmasaydın, kafayı çekmeye başlamadan önce köyün merkezine bir göz atıp kilisenin onarıldığını, meydandaki haçın temizlendiğini, yabancı otların kesildiğini fark ederdin.

— Böyle devam ederse yaban muzu bile meyve verir burada. Kanau, yakında alışveriş için kente gitmene bile gerek kalmayacak bu gidişle.

Çamura başını Kızılderiliden tarafa çevirdi... Fakat yerinde yeller esiyordu.

— Köye gitti, dediler.

— Tuhaf bir adam! Niye dönmüş?

- Ne bilelim. Yine geri yollamışlar. Rio'daydı. Irmakta biraz avlanıp para biriktirince geri dönecekmiş,

- Ne zaman geldi?

— İki gün oluyor. Herhalde Raumalo-Desse'ye gider, tam Bananal Adasının ortasında. Doğduğu köydür orası. Eminim birlikte ırmakta ava çıkacak birilerini arıyor.

Garca: Beyaz ya da pembe tüylü bir balıkçıl kuş. (Çev.)

Kırmızı Papağan

17/2

- Marisco1 işi zor bir hal aldı. Karışık dava. Ze Bute-lo'nun başına gelenleri duyunuz mu?

— Yoo, hiç haberimiz yok.

- Javae3 taraflarına gitmişti, orada Javae'li bir Kızılderili kızı baştan çıkarmış. Korumacılar da onu dava etmişler. Dediklerine bakılırsa bütün av malzemelerini Ze, İspanyol'a satmış.

— Hay inatçı keçi!..

— İşin kötüsü Javae'liler ırmak avcılarını ellerinde tüfekle bekliyorlar. Bu gidişle çok kan dökülecek.

Uzaktan bir silah sesi duyuldu.

Herkesin sesi soluğu kesildi bir anda. Merakla beklediler.

— Bu yirmi ikiliğin sesi, dedi Leo.

— Ulan daha lafımız bitmedi, silah sesleri başladı. Gecenin karanlığında bir silah sesi daha duyuldu, ondan

sonra bir daha. Temisto bir kahkaha attı.

— Kanau bir yıldır yoktu, gelir gelmez soyu tükenmiş canavarların yerini buldu.

— Doğru.

Çamura olayı çözdüğü için gururluydu:

— Araguaia'da hâlâ timsah var mı? Irmak avcıları köküne kibrit suyu döktü diye biliyordum.

— Biz beyazlar için yok, inan Kızılderilisi bak nasıl da buluyor.

'inan Kızılderilileri... Irmağın efendileri, usta kürekçiler,' diye düşünüyordu Çamura. 'Kanau bir yıldır yoktu, gelir gelmez soyu tükenmiş canavarların yerini buldu. Şu anda kanındaki Kızılderili kanı ağır basıyor olmalı. Yakında çıplak dolaşmaya başlar, güneşten yanar, saman maskeleri takıp kutsal Aruana dansının tekdüze ritmine kendini kaptırır yine.'

— Tanesi yüz yirmi papellik iki timsah derisiyle ortaya çıkar yarın.

— Bahse var mısınız?

Marisco: Sert denli deniz ya da tatlı su hayvanları. (Çev.)

2T.N.: Brezilya'da özel adjan kişilerin fiziksel yapılarına, geldikleri yöreye göre ya da kolaylık olsun diye kısaltmak çok yaygın bir adettir. Buradaki Ze, Jose isminin kısaltılmışıdır. Daha ileride Raimundo ismini Raimundao, Antonio ismini Antoniao olarak göreceğiz. (Bu, kifilerin iri-yarı, şişman olduğunu ya da saygıyla anıldığını anlatır.) (Çev.)

Javae: Banana] Adasının öteki yakasındaki Kızılderili topluluğu. (Çev.)

18

— Ne diyorsun Fio? Seninle bahse girecek kadar aptal kimse var mı burada?

— Demek ki 2e Butelo'nun başı belada.

— Hem de bayağı belada.

— Çevrede duyulunca kimse marisco avına çıkmaz artık.

— Sen öyle san, bir tek ariranha, bir tek caítutu balığı kal-mayıncaya kadar bu baş belaları bu işten vazgeçmezler. Bunlar garimpeiro'lardan beter.

— Leo, sen böyle diyorsun, ama biri seni çağırırsa hemen gidersin.

— Gidersem ayaklarım kırılsın. Araguaia yas içinde. Sahilde balıkçıl kuşlar bile kalmadı artık. Durum gün geçtikçe kötüye gidiyor.

Çamura kınından bıçağını çıkartıp saman sigarası sarmak üzere tütün kıymaya başladı.

— Eee, ya sen Çamura? Şimdiye kadar bir sürü laf ettik, ama sen buraya niye geldiğini söylemedin hâlâ. Registro'nun değerli komiseri buralarda dolaştığına göre eminim birşeyler vardır.

— Yoo, hiçbir şey yok. Dolaşmaya geldim.

— Madem öyle diyorsun, öyle olsun.

— Gerçekten öyle, dolaşmaya çıktım, kürek çekmek isteyen bir inan bulup Raumalo-Desse'ye kadar inmek istiyorum.

— Kürekçilerin kralı orada, o da aynı yere gidiyor. Niye adamı davet etmiyorsun, Kanau?

— Bak sen şu işe! Sanki kafamdan geçenleri okuyorsun. Çamura biraz daha pinga içti ve keyifle esnedi.

— Şimdi nerede kalıyorsun?

— Raimundao'nun evinde.

Tezgâhtan ayrıldı, herkese iyi geceler dileyip gecenin karanlığında kayboldu.

Yıldızlar geceye hâkimdi. Sanki gökyüzünden kopup ırmağın üstünde birer birer yerlerini alıyorlardı. Leo düşündüklerinde haksızdı. Yıldızlar aydan ve her şeyden çok daha güzeldi.

Çamura gömleğini çıkarttı, kendini hamağa bıraktı. Kollarını uzatıp ayaklarının yardımcıyla hamağı sallamaya çalıştı. Yandaki odada Raimundao horlamaya devam ediyordu.

19

Çamura'mn bedeninden güneşle toz toprak karışımı bir koku yayılıyordu.

Çamura düşünmeye başladı. Yanılmamıştı, Leopoldina her zaman olduğu gibiydi. Zaman zurnan bazı gelişmeler oluyordu. Yeni evler yapılıyor, her taraf beyaza boyanıyordu.

Meydandaki haçtan limana kadar her tarafta yabancı otlar ayıklanıyordu. Yazın başlangıcıydı bu. Altı aylık yağmur mevsimi geçmiş, yaz beklenen serinliği getirmiş, sıtmaya da bir son vermişti. Bazıları tarlalarını eker, bazıları teknelerini boyardı. Bütün bunlar turistleri karşılamak içindi. O vahşi ormanın aşkıyla uzaklardan gelen akıllılar! Ormanı hayal ettiklerinden çok daha farklı bulurlardı, hatta on beş-yirmi gün içinde ormanın bütün vahşetini, dehşetini, gizlerini, heyecanını keşfedemedikleri için hayal kırıklığı içinde dönerlerdi kentlerine. Anılarındaysa yalnızca tembel tembel akan bir ırmak, beyazların kötü alışkanlıklarını edinmiş, artık seri halde üretilen hediyeelik eşyaları satmaya çalışan Kızılderililerden başka bir şey kalmazdı. Ama halkın yaşamını sürdürmesini sağlayan, köye para getiren de buydu.

Hamağı salladı.

Yaz bütüh şiddetiyle devam ediyordu; nisan bitmek üzereydi. Irmak yavaş yavaş alçalıyor, kumsallar farklı şekillerde, ama hep beyaz olarak ortaya çıkıyordu. Şimdi elmas madenleri işlemeye başlayacak, ardından da cinayetler, soygunlar alıp yürüyecekti...

Ürperdi. Canı sigara çekiyordu, ama kafasından geçenlerin getirdiği korku hamağa bağlıyordu onu.

Yazın hoş taraflarını düşünmek daha iyi, dedi kendi kendine. Yakında genel rüzgârı ılık ılık esmeye başlayacak, tüm ormanı saracak, sivrisinekleri uzaklara sürecekti. Ardından mayıs sonunun acı ayazları başlayacak, ısınmak için şafakla birlikte ateş yakma zorunluluğunu duyacaklardı. O zamana kadar boş kalmış olan kumsallarda da, yumurtlamak için Atlantik'ten gelen martılar eşinecekti. Hele bir canoa yaklaşmayagörsün, amma da gürültü koparırlardı! Önceleri timsahlar da yumurtalarını bırakmak için bu kumsala geliyorlardı. Ama avcılar onların bataklık göllere kaçmalarına neden olmuşlardı. Bu yağmur or-

20

I

manlarına yakışan, boğuk böğürtüleri seyrek duyulur olmuştu şimdilerde.

Camura'nın göz kapakları gittikçe ağırlaşıyordu.

Yarın Kanau ile konuşacak ve o işi meleze önerecekti. Karanlıkta Kızılderilinin yüzünü görür gibi oldu bir an. Her zaman hüzünlü bakan, kahverengi gözlerinin mongol çizgilerini unutması imkânsızdı. Kuşkusuz şansız bir delikanlıydı o.

Göz kapakları kurşun gibi oldu.

Irmak avcıları... Şeytanlar! Dört bir yandan üşüşürler, karşılarına ne çıkarsa kırıp geçirir, yok eder, öldürürler... Ama avcılık bitmek bilmeyen yıllar boyunca bateia1 denilen yıkama kevgirleri üstüne iki buklüm eğilmekten ya da elmas madeninde boğulup ölmekten daha rahat ve güvenliydi. Onlar tepeden tırnağa silah kuşanıp gelirler, her köşe bucağa burunlarını sokarlardı. Hatta Kızılderililere ayrılmış bölgelere bile. Yanlarına kullanılmış giysi, cibinlik, hatta silah karşılığı onların hesabına avlanmaları için yüzlerce Inan'ı da alırlardı. Zaten tembelliğe alışmış olan Araguaia, açlık diyarı haline geliyordu gitgide. Hem timsahlar hem de kuşlar, tıpkı yaz aylarının soğuk şafaklarında olduğu gibi kışın sıcak günlerinde de kıyılardan çekilmiş, görünmez olmuşlardı.

Güldü Camura. Giderek yoğunlaşan düşünceleri şaşılacak bir hızla birbirine karışmaya başlamıştı.

Hani o kentten gelip de Araguaia'da kışların sıcak, yazların soğuk olduğuna bir türlü aklı ermeyen, kentte bunun tam aksi olduğunu inatla söyleyen doktor neredeydi? Sanki Araguaia Ca-boclo'ları için kent çok önemliydi.... Önemliydi elbette, kent olmasaydı yağmur ormanlarına zengin olmak için gidip gelen bir sürü insan olmazdı. Kanau'nun da oraya gelmesinin nedeni o değil miydi?

Raimundao'nun horultuları, Camura'nın kulağından gittikçe uzaklaşıyor, sanki ırmağın karşı kıyısından geliyormuş gibi oluyordu. Yarın Kanau ile konuşması gerekiyordu. Tehlikeli bir işti bu... Büyük elmaslar küçük parçacıklara dönüşüyorlardı. Damın çataklarından görünen yıldızlar ufalmaya başlamışlardı.

Bateia: Tahtadan yapılmış, kıymetli maden aramada kullanılan ve biçimi Çinlilerin giydikleri şapkaları andıran deliksiz bir kevgir. (Çev.)

71

JL

Uyumuştu Camura.

İçeri ışık girsin diye kapıyı açtı, gerindi, ciğerlerini temiz havayla doldurdu.

— İn Camura! Kürek çekmekle geçen yorucu bir günün ardından dinlenmek ne güzel şey!..

Şafağın kızılığı, kanatlarından akan kanla tüm göğü kırmızıya boyayan bir arara izlenimi veriyordu insana.

— Yine güzelleşti Araguaia, diye mırıldandı. Yağmur Hanım, sizinle de artık seneye görüşürüz herhalde.

Esneyerek gelen Raimundao, Camura'nın yanı başında durdu. Gökyüzünün güzelliğiyle donup kaldı. Bir şey söyleyemiyordu. Ancak kısa bir süre sonra:

— İnanılmaz bir güzellik, diyebildi.

Çamura bakışlarını görüntüden güçlükle ayırarak döndü. Leopoldina uyanıyor, kapılar, pencereler açılıyordu yeni güne. Herkes yıkanmak için kıyıya iniyor, kadınlar toplanıp aralarında birşeyler konuşuyorlardı.

— Her yerde aynı, dedi Raimundao alaylı alaylı, bütün bildikleri birilerini çekiştirmek!

Bir inan yaklaştı, üzgün bir görüntüsü vardı. Uygarlığa ayak uydurmayı başaramayan diğer Kızılderililer gibi kirli elbiseleri babaçu yağı ve urucum kokuyordu.

— Dateriambu.

— Arerine.

— Günaydın. Raimundao Inan'a sordu:

— Coxiaru iyileşti mi?

— Coxiaru, ibinare, 2 hasta. Coxiaru Leo'ya gidiyor, penisilin iğnesi yaptıracak.

Başı önüne eğik, dertli dertli uzaklaştı.

— Komik bir şey görmek ister misin, Çamura? Hadi Leo'ya gidelim de Kızılderilinin iğneden nasıl ödü kopuyor bir gör.

— Nesi var?

— Beyazların yaptığını yapmak istemiş, hastalık kapmış.

— Zavallı!

T.N. 'x' harfi Portekizce'de (Brezilya) 'ş' olarak okunur. Örneğin 'Coxiaru': 'Koşiaru'. (Çev.) Ibinare: Kötü, fena, çirkin. (Çev.)

22

Evlerin önünden geçtiler yürüyerek, Leopoldina'da gerçekten ilerlemeler olmuş, bazı evlerin damlan kiremitle örülmüştü. Geçerken herkesle selamlaşıyorlardı. Gökteki ateş sönmüş, şimdi bir mavilik kaplamıştı.

Leo'nun şırıngayı kaynatmasını dehşetle seyrediyordu Co-xiaru. Hava kabarcıkları Araguaia'mn büyük anafoları gibi görünüyordu ona herhalde. Leo'nun arkası dönüktü, ampulün ucunu kesti, alkollü pamuğu hazırladı. Ampulden ilacı çekerken Coxiaru titriyordu. Raimundao Camura'yı dürtükledi.

— Demedim mi sana? Leo buyuran bir sesle:

— Arkanı dön, pantolonunu indir!

Kızılderili isteneni yaptı. Camura'ya bir sıkıntı çöktü. Bu sıkıntı iğneden korktuğundan değildi. Gördükleri çok küçültücüydü, Inan'ın korkudan titreyen parmaklarıyla pantolonunu çözmeye çalışması, titremesi ve onun bu durumuyla alay edilmesi... Aslında o toprakların sahiplen Kızılderililerdi, oysa uygarlık geldiğinden beri herkes onlara kötü davranıyordu.

Eğilip ezilip büzülerek yanık kalçasını açan bu adam, bir zamanlar egemen olmuştu bu ırmağa. Hep çıplak dolaşmıştı, fakat beyazların onları zorlamasıyla bu giysileri giyince hem yağ ve pisliği taşır olmuşlardı bu giysilerle, hem de bedenleri güneşlerinden ayrılmıştı. Uygarlık denilen bu acımasız mirası alana kadar hiç titrememişlerdi.

Alaylı alaylı gülüyordu Raimundao:

— Ama, Coxiaru, küçücük kayığına dev gibi balıkları çekerken böyle titremiyordun. Bakıyorum çekirge gibi sıçrayıp duruyorsun.

İğne girerken Kızılderili titredi, sonra yatıştı yavaş yavaş. Leo, alkollü pamukla ovuşturup bir şaplak attı kalçasına.

— Haydi yarına kadar iyileşirsin.

Kızılderili giyinip kapıdan çıkarken döndü ve alçak bir sesle:

— Coxiaru iyi olacak. Balık tutacak, satıp karısını da getirecek. O da hasta. Arakre!1

— Marrani-te! Üzgündü Çamura.

Arakre: Hoşça kal. (Çev.) 'Marrani: Güle güle. (Çev.)

23

- Demek o hastalığı...

— Evet almış.

— Karısına da mı bulaştırmış?

— Bulaştırmış ya.

— Peki, .tek bir penisilin iğnesiyle geçer mi?

- Eh, biraz iyileşir ve durur, dedi Leo, sonra sıkıntıyla ekledi:

— Bir geliyorlar, bir daha görünmüyorlar. Sonra da bende penisilin bitiyor.

Çamura ne olduğu anlaşılmaz birşeyler homurdandı. Çıkıp limana doğru yürüdü. Tıkanacaktı.

İrmağın asıl sahibi, balta girmemiş ormanların hâkimi çü-rümekteydi. Beyazların hediyesiydi bu, onlara verdikleri toprağın, av hayvanlarının, balıkların karşılığında hak ettikleri yoksulluktu. Güneş yükselip, sağlıklı bir ağaç gibi büyümekteydi gökyüzünde.

'Rüzgâr suları karıştırıyor, sanki bütün ırmak soluk alan bir altın kitlesine dönüşüyordu. Limana bağlı canoa'lar hafif hafif sallanıyordu.

Yamaçtan indi Çamura. Pis kumsalda adamlar bir yere toplanmış, yüksek sesle birşeyler konuşuyorlardı.

— Şunlara bak Çamura! Camura'ya yol açtılar.

— Aman Tanrım, bunlar birer canavar!

Kumsalda kuyrukları yırtılmış kocaman iki timsah yatıyordu, yaralarından akan ince kan kumu kızıla boyuyordu.

— Bak, bunun yarası burada.

— Öbürünü de tam boğazından vurmuşlar.

— İkisi de en iyisinden. Her biri yüz yirmi papel en azından.

— Kanau mu?

— Evet.

— Nerede?

— Köye kadar gitti, tuz alıp gelecekmiş hemen.

Çamura hayvanların yanına eğildi, bu katliamın korkunçluğu karşısında içinde sıcak bir duygu, bir sevecenlik uyandığını

24

,*»•,&.«:•.,-MU

fark etti. Önce ağızlarını açtı, inceledi. Sonra göz kapağını kaldırdı sanki hayvanın ruhu duyuyormuş gibi:

— Yaa... Büyümeseydin de gözlerin hep kırmızı kalsaydı şimdi yaşıyor olacaktın. Niye hep küçük kalmadın ki? Büyüyüp yeşil gözlerin olsun istedin, işte buldun belanı... Hayvanın göz kapaklarını indirdi.

— Ya da gözlerin yeşil olsa da, el fenerlerinin ışığını görünce kapasaydın şimdi suların içinde oynuyor olurdun.

Hortlak Joao bir kahkaha attı.

- Ne anlatıp duruyorsun Allah aşkına?

— Yıllar önce ölmüş saygın bir avcının avlanan timsahlara söyledikleriydi bunlar. Anımsadım da, o sözleri yineliyordum.

Ellerini ırmağın ılık suyuna daldırdı, üzüntüsünü biraz alıp götürsün diye yüzünü yıkadı.

Çamura, öğleden sonra, Inan'ların köyüne gitmek için Le-opoldina'yı maloca'ya1 bağlayan köprüyü geçti. İnce, uzun köpekler dişlerini göstererek ısırarak tehdit ettiler onu. Fakat kulübelerden gelen yatıştırıcı sesleri duyunca çalı çırpı duvarların ardında, ortadan kayboldular.

— Diorossa beixekre!..

Bu cümleyi duyan tüm köpekler vazgeçtiler tehditler savurmaktan.

Çamura çevreye bakınarak yürüyordu, Kızılderili kulübelerinin içini ezbere bilirdi. Hasırlar ve yoksulluk... Oraya buraya asılmış yağ ve ter kokan pis elbiseler. Bir köşede kalugi pişen bir odun ocağı... Kadınlar el işi yapar, erkekler ise sopa ya da ok yontarlardı. Birazdan çocuklar gelip ya balık oltası ya da rapa-dura isterlerdi. İçeridekiler onları selamlıyorlardı.

— Dateriambu! ToriAuire?

— Günaydın. İyiyim teşekkür ederim. Diobo Makre Ka-nau?

Yanıt veren adam beyazların dilini çok kötü konuşuyordu:

— Kanau orada. Dayısının evinde. Camura'nın aklı karışmıştı, bu dayı, hala da olabiliirdi, kadın mı erkek mi olduğu belli değildi. Düşüncelerinden tanıdık bir sesi duyarak sıyrıldı:

'Malaca: Kızılderili köyü. (Çev.)

Rapadura: Ham şekerden yapılan bir şekerleme. (Çev.) Dateriatnbıı: Selam, merhaba. (Çev.) Auire: İyi. (Çev.)

— Hey Camura-ku Manakeri-ki!1 Tamdık sesin sahibi Kanau idi.

Kulübeye yöneldi, yerle birleşmekte olan kapıdan eğilerek içeri girdi.

Kanau bir hasıra yan yatmıştı. 'Dayısı' ihtiyar kadın ateşin başına çömelmişti. Gözleri yüzünün derin kırışıkları içinde tamamen kayboluyordu. Saçları hâlâ siyahtı, ama memeleri iki deri torba gibi sarkmış ve özelliklerini yitirmişti.

Çamura yaşlı kadına selam verdi, ama o hiç istifini bile bozmadan odun ocağındaki kalugi'yi karıştırmaya devam etti.

— Şöyle otur Çamura.

Çamura Kızılderilinin yanına oturdu.

— Seninle biraz konuşmak istiyorum Kanau.

— Söyle bakalım.

— İlkın, sen iki gündür buradasın, içinde beyazların olduğu bir canoa'nın geçtiğini gördün mü?

— Nasıl bir canoa?

— Elmas arayıcılarının canoa'sı.

— İçinde kaç tane beyaz var?

Çamura cevap vermeden biraz düşündü, yalan söylemek istemiyordu, Kızılderili de çok fazla soruyordu, gördüm ya da görmedim dese yeterdi. Sonunda gerçeği söyledi.

— Dört kişi, ikisi erkek ikisi kadın, kadınlardan biri de hamile.

-Hım.

— Gördün mü?

— Hayır. Gündüzleri hep ırmaktayım, balık avlıyorum. Geceleri de buradan bir canoa geçse kürek sesini duyardım... Hayır geçmedi.

Çamura gülümsedi.

— Önemli değil.

— Yalnız bunu mu öğrenmek istiyordun?

— Hayır. Seninle biraz konuşmak istiyorum.

Kanau komiseri dikkatle inceliyordu, sanki aklından geçenleri okumaya çalışıyordu. Birşeylerden kuşkulanmaya başlamıştı. Çamura kendini savunur gibi, kınından bıçağını, cebinden de tütününü çıkardı.

Manakeri-ki'. Buraya gel. (Çev.)

26

— Sigara ister misin?

- Hayır Çamura içmiyorum, ama yanımda yaşlı Kızılderililere ikram etmek için hep tütün taşıyorum.

Kanau gerindi. Genç bedeni çok güçlüydü. Çırlıçılaktı. Erkeklik organını diğer Inan'lar gibi yukarıya doğru bağlamada ğı Camura'nın gözüne çarptı.

- Senin rengin açılmış Kanau.

- İnsan kentte pek güneş yüzü görmüyor.

- Niçin ayrıldın kentten?

- Kent... Kanau'nun gözleri uzağa daldı gitti. Kentte uğrunda yaşamaya degecek her şey vardı. Kent temiz ve güzel. Evler harika. Büyük yapılar göklere kadar yükseliyor. Ama paran olmayınca kentte yaşanmıyor, onun için buraya döndüm. Gördüğün gibi yüzümde Kızılderili halkaları yok, burada Kızılderili sayılmıyorum, orada da Kızılderili sayılmıyorum, ama beyaz da sayılmıyorum. Param olsa Kızılderiliden çok beyaz muamelesi görürdüm. Okuma yazma bilmeme karşın kentte bir iş bulmam zor, çünkü Kızılderiliyim, daha doğrusu melezim. Onun için gen geldim, ırmakta şöyle iyi bir avlanmak için. Yemin ederim bu işin üstesinden geleceğim. Hırsızlık yapmam ya da adam öldürmem bile gerekse bu işi başaracağım. Gerekirse on sene bile beklerim yağmurların geçmesini, fakat para .kazanıp yine kente döneceğim. Buralara alışamam artık.

- Ya Araguaia? Güzel değil mi?

— Onu görünce yine gözlerim yaşardı; dans etmek, avlanmak, eski Kızılderili masallarını dinlemek geldi içimden.

- Demek ırmakta avlanacaksın, ha?

- Niyetim aşağıya, Raumalo-Desse'ye inip bir av önerisi almak.

- Annen köyde mi? Kanau'nun yüz hatları sertleşti:

— Toprağa karışalı yıllar oldu.

- Yani ondan önce giden Inan'larla ırmağın dibinde mi yaşıyor şimdi?

- Borreto.

Kalkıp toprak kâseden birşeyler aldı.

— Biraz koteruti ister misin? Uzatılan tatlı patatesi aldı Çamura.

27

Genç adam yine yattı.

— Vurduğun timsahları gördüm, yorgun olmalısın Kanau. Ben bütün gece avlanmaya dayanamıyorum artık.

— Değilim. İyi uyudum. Gerekirse bu gece de ava çıkabilirim.

— Niçin bir yardımcı almıyorsun?

— Paylaşmak istemiyorum. Sana birşeyler sorabilir miyim?

— Peki sor.

— Hâlâ Registro'da polis komiseri sen misin?

— Registro'da değil. Orası Mato Grosso eyaletine bağlı. Ben Goias'ta görevliyim, yani Para eyaletinde.

— Ha, öyleyse biliyorum konunun ne olduğunu. Hatta sana anlatacak bir öyküm de var.

Büyük bir sıkıntı duydu Çamura, bu Kanau denilen inan şeytan gibiydi.

— Sen Goias polisiysen ve belli bir canoa'yı arıyorsan... Mato Grosso'da bir soygun oldu, soyguncular burada saklandılar, oranın polisinin de burada arama izni olmadığı için ışı sana aktardılar, değil mi? Sakın inkâr etmeye kalkma.

Çamura düşünceli düşünceli çenesini kaşıdı.

— Ya söylediklerinin hepsi doğruysa?

— O zaman senin benden istediğin birşeyler daha olmalı.

— Kimsenin bizi duyamayacağı bir yere gidelim.

Kanau çabucak kalktı ve tüm Inan'ların yaptığı gibi eski bir örtüye sarındı.

— Limana gidip konuşalım. Yıkanan birisi varsa, savarız başımızdan.

Limanda, kürekleri yere sürünen, kuma oturmuş eski ve kara canoa'lardan başka kimsecikler yoktu.

— Biraz bekle beni, suya bir dalıp geleyim.

Örtüyü sıyrıp koştu. Döndüğünde üstünden sular damlıyordu. Inan'ların yaptığı gibi saçlarını büküp sıkıyordu.

Genç adama bakıyordu Çamura. İri ve güzel yapılydı. Orantılı bir bedeni vardı. Geniş omuzlan, ince bir beli ve dar kalçaları. Mide kasları belirgindi. Ama en çok dikkati çeken ve insanı şaşırtan yanı yüzüydü. Çıkık elmacık kemikleri, mongol gözleri, Kızılderililerinki gibi kesilmiş perçemi, kaba bir şekilde

28

teninin sarıya çalan kırmızı rengiyle hem Kızılderili kalıntılarını hem de melezliğini apaçık ortaya koyuyordu.

Yağdan sararmış örtüsüne sarınıp Çamura'nın yanına otur-du.

- Konuşabiliriz artık.

Çamura sözlerini büyük bir dikkatle seçmek zorundaydı. Önceleri çok ağırdan alıyordu, gözleri çok uzaklara dalıyor, ırmakta geziniyor, sanki o anda daha önemli bir şey yokmuş gibi, akşamın kanatlarından süzülüp gelen bir garca sürüsüne takılıp kalıyordu.

- Irmakta iyice avlanmak istediğini söylemiştin değil mi? Kanau başıyla onayladı.

— Sana daha kârlı bir iş önereceğim. Asıl kârlı av diye buna denir. Sen zaten meseleyi yarı yarıya anladığın için hemen konuya girelim. Cacinunga madeninden bir elmas çalınmış.

— Hani şu Garças Irmağından kırk mil uzaktaki madenden mi?

- Bu adda başka bir yer yok zaten. Canoa'dakiler işte bunlar. Buraya doğru geliyorlar, geceleri yol alıp gündüzleri saklanıyorlar.

— Demek onun için buraya daha varmadılar.

— Belki de gelip geçmişlerdir, emin değiliz.

- Yok, duyulurdu. Yalnızca geceleri yol aldıkları için gelememişlerdir.

— Ben de öyle düşünüyorum, umarım onları Santa Isa-bel'de yakalarız. Bak Kanau, bu iş çok önemli. Gelmiş geçmiş avların en kazançlısı. Elması bulmam için elli bin papel ödül önerdiler.

Kanau'nun gözlerinde şimşekler çaktı.

- Elli bin ha!

— Evet. Raimundo bana söz verdi. Maaşım da ayrı. Sen de bilirsin, elmas madenlerinde soygun ağır suçtur. Hatta öldürmeye bile iznimiz var.

— Öldürme izni mi?

— Irmağı iyi tanıyorsun, kürek çekmekte de ustasın. Sanki elinde kürekle gelmişsin dünyaya, hep ırmak kıyısında yaşamışsın. Araguaia'yı karış karış biliyorsun. Bu ödülün yarısını veririm sana.

29

— Bir yılda avdan bu kadar para geçmez elime. Kabul edersem ne olacak, peki?

— Her şeyden önce bu işi gizli tutacaksın. Kimseye tek laf etmeyeceksin.

— Ne zaman çıkıyoruz yola?

— Yarın sabah erkenden çıkabiliriz sanıyorum. Akşamdan kumanyayı hazırlarız. Biraz tuzlama et falan. Sonra ver elini Raumalo-Desse. Onlardan önce varmalıyız oraya.. Ne kadar zaman gerek bize?

— Epey uzak, Bananal Adasının orada, bir beyaz dört günden önce varamaz, biz gece gündüz yol alırsak iki buçuk günde ulaşabiliriz.

Bütün bu konuşmalara aldırış etmeyen gece, yaralarını uçuşa saldı.

Horozlar geceyi kaçırıp şafağı söktüremeden, canoa'sını hazırlamaya başladı Kanau. Solmakta olan gökte, yıldızlar hâlâ pırıldıyordu. Küçük limanın arkasındaki yamaçta belli belirsiz bir şekil belirdi.

— Oo Kanau! Yol hazırlığı mı?

Kanau başını kaldırdı, aşağı inmekte olan Hortlak Joao'yı gördü.

— Evet. Yolum uzun.

— Raumalo-Desse'ye mi?

— Evet, oraya gidiyoruz. Çamura, oraya kadar jacuman'ı idare ediver benim için dedi.

— Yalnızca kendi köyüne kadar gidiyorsan iyi.

— Neden kendi köyüme kadar gidiyorsam iyi? Joao yere tükürdü.

— Hiiç... Mato Verde'ye gidersen diye düşündüm de.

— Bir şey mi ismarlayacaktın?

— Hayır. Yalnızca bir uyan... Yoldaki Cotia kayalıklarında hayalet çıkıyormuş da.

Kanau güldü:

— Bu adı sana gerçekten iyi yakıştırmışlar. Büyüden, hortlaktan, mucizeden başka bir şey düşündüğün yok!

— Deli deseler de olur, aldırış etmem... Ama Cotia kayalığında bir hayaletin olduğunu biliyor herkes.

1'/acıtman: Canoa'da dümen yerine kullanılan kürek. (Çev.)

30

- Oraya kadar inmeye niyetim yok. Hem niçin ille de benim önüme çıksın hayalet?

— Ama çıkarsa sen yine de çok dikkatli ol Kanau! Hortlak Joao'nun sesinde delilik belirtileri vardı. Acıyordu ona Kanau, tartışmak istemiyordu. Üstelik kendi içinde de bir tuhaf hal baş göstermişti. Ortalık aydınlanıyor, Joao'nun yüz çizgileri keskinleşiyor, gözlerindeki hasta bakışlar orta çıkıyordu. Ka-nau'nun ensesinden aşağısını bir titreme aldı, batıl inançları güçlendi ruhunda. Kızılderili kanı ağır basmıştı. Korkuyla sordu:

— Görünürse ne yapayım?

— Kendine dikkat etmekten başka çare yok. Çünkü bu ka-yalıklardaki hayaleti gören aklını kaçırıyor. Söylentiye göre kendini Canjirana ağacına asan bir elmas avcısının hayaleti o. Curixire ile karısı Raumalo-Desse'den Mato Grosso'ya giderlerken önlerine çıkmış, o günden beri her ikisi de üşütmüşler kafayı. Karısı her dolunayda ormana kaçıp çığlık çığlığa bağın yormuş. Bir kez de canlı bir papağan yemiş, önce boynunu koparmış sonra kanatlarını.

• Kanau biraz etkilenmişti, ama hemen topladı kendini. Beyaz kanı ağır basmaya başlamıştı.

- Mato Verde'ye gidersem dikkat ederim Joao. Kolunda eşyalarıyla Çamura görüldüğü için daha fazla konuşmadılar.

— Bunları da yerleştirip yola çıkalım öyleyse. Zaten yalnızca yemek yemek ve arıkure etmek için duracağız. Dört saat sen kürek çekersen, dört saat ben.

Hortlak Joao lafa karıştı:

— Bu kütükte mi uyuyacaksınız?

— Uyumaya da yeter, rüya görmeye de.

Beş dakika içinde hazırıldı her şey. Çamura başa, Kanau da inan usulü kıça oturmuştu, neredeyse suya değiyordu.

— Hoşça kal Joao!..

— Güle güle, iyi yolculuklar. Kayalığa dikkat! Kayarak uzaklaştı canoa.

— Ne kayalığı?

— Deli saçması!

İrmağın ortasındaki akıntıya kaptırdılar kendilerini. Kurak mevsimin başlangıcıydı, sular alçalmaya başlamıştı. Suyun altın-

31

da kalan kumluklar, gün geçtikçe ortaya çıkıyor, güneş kuruttukça beyazlamıyorlardı.

inan köyündeki hasır kulübelerin boz yoksulluğu arkalarında kalmıştı. Leopoldina'nın sıra sıra beyaz evleri birbirine karışıyordu yavaş yavaş.

32

Riuera re Riue-ra-re Matukari re ra Riueue

IROA

Tamande tamara olara Riue conra Iraquile Irre-ra

Kanau kış tarafında oturmuş hem jacuman'ı yöneltiyor, hem şarkı söylüyordu. Yüksek sesi inan Kızılderililerine özgü bir tonla gırtlaktan çıkıyor, ırmakta yankılanıp uzak ormanlarda yitip gidiyordu.

— Mutlu musun Kanau?

— Çok. Bir saate kalmaz oradayız.

— Öyleyse şarkını mutlaka duymuşlardır. Bütün dişlerini göstererek güldü Kanau:

— Evet, ama artık susacağım. - Niçin?

— Çünkü Inan'lar kadınların yanında şarkı söylemezler; yalnızca onlardan uzakken söylerler. Yoksa Aruana danslarında maskelileri seslerinden tanır kadınlar. Oysa tanımamaları gerekiyor. Onun için bir inan ancak balık tutarken, avdayken ya da uzaklarda kendine canoa yaparken şarkı söyler...

— Hep aynı şarkıyı söylüyorsun.

— Seviyorum da ondan.

— Ne diyor şarkıda? Kanau güldü.

— Borreto.

Ama sonra elmas aklına geldi, dili çözüldü:

Kırmızı Papağan

33/3

- Bir genç kızla yatmak isteyen ihtiyarın öyküsü. Ama bir şey becerememiş.

Çamura kahkahalarla güldü.

Kanau'nun içi içini yemeye başladı. Gerçeği söylememeliydi. Bir inan, şarkılarının anlamı ya da inançları sorulduğunda gerçeği söylemezdi.

— Kaç gündür yorulmadın mı Çamura?

— Epey yoruldum.

Sao Felix ya da Inan'ların deyimiyle Raumalo, ırmağın bu noktasında gözden kaybolmuştu. Çamura tuzlama et almak için durdukları Sao Pedro dışında hiçbir yerde durmadıklarını anımsadı.

— Raumalo-Desse'de nerede kalacaksın?

— Valentin'de. Kızılderilileri Koruma Örgütü başkanı... İyi yürekli bir zenci. Beni bırakmaz. Ya sen? Beyazlarla mı yoksa Kızılderili köyünde mi kalacaksın?

Kanau duraladı, sesi üzüntülüydü:

— Annemin evi duruyorsa orada kalacağım. Bir de ağabeyim var, Terroloni, belki de onda kalırım. Olmazsa Aruana evinde" yatacağım.

Bütün gücüyle küreğe asılıp suları karıştırdı. Bakışları da sanki bulanık suları delip derinlere inmek istiyordu. Çocukken Cheera'dan dinlediği masalları anımsıyordu: Inan'lar ırmağın dibinden gelir, yine oraya dönerler...

Üzülerek farkına vardı, artık inanmıyordu bunlara. Kendi kendinden saklamaya gerek yoktu...

Kızılderili ya da beyaz, ırmakta rastladıkları herkese öteki kayığı sormuşlardı. Kimse ne duymuş, ne görmüştü. Henüz buralara varmamışlardı herhalde. Tarif ettikleri gibi bir canoa'dan haberi olan yoktu. Demek ki ikinci canoa'dan önce varmışlardı bu bölgeye.

— Şu burnu dönersek köy görünür. Yorgun bir halde gülümsedi Çamura:

— Tam zamanı. Dayak yemiş gibi her yanımda ağrıyor.

Raumalo -Desse yeniden göründü ufukta. Kızılderilinin yüreğini bir acı sardı. Niçin geliyordu buraya? ikilemde kalmıştı, hem seviniyor, hem de doğduğu bu yeri tekrar görmek istemiyordu.

Hasır kulübeler iyice seçilmeye başladı. Beyazların evleriyle önde Koruma Örgütü binası ak pak duruyordu. Çocukken altında oynadığı büyük ağaç örgütün yanındaydı.

Çamura acele ediyordu. Kürek daha kuvvetle daldı suya.

Kanau gerçek bir inan olsaydı, kabilenin parolasını haykırırdı şimdi ve buna karşılık veren Kızılderililer erkeği, kadını, çocuğu çocuğu kumsala toplanırlardı. Bağırırken bir yandan da ellerini ağızlarına vururlardı: Ku... Ama o, sanki sabah balığa çıkmış herhangi bir Kızılderili gibi, sessiz sedasız dönmek istiyordu.

— En iyisi, tam Koruma Örgütünün önüne yanaşalım. Kanau hızla kürek çekiyordu, yaklaştılar, yavaşça kuma oturdu canoa.

— İşte geldik, dedi Kızılderili. Komiser sırtını ovalayarak ayağa kalktı.

Kayığı gören yerliler yamaca gelmeye başladılar, Valentir de aralarındaydı. İri yapılı, dişsiz bir zenciydi. Camura'ya elin uzattı:

— Hangi şeytan attı seni buraya? Kucaklaştılar.

— Seni özlemişim.

— Nereden geliyorsun?

— Leopoldina'dan geliyoruz. Üç gündür hiç durmadan ye akhk.

— Hayrola, ölümden mi kaçırıyorsun? Çamura güldü:

— Onun gibi bir şey işte.

Valentin bu arada Kanau'yu fark etti. Kızılderili yaklaştı: elini uzattı:

— Demek kenti sevmedin, geri döndün, ha. Kanau güldü:

— Öyle diyorsanız öyle olsun.

Valentin'in adamları eşyaları bir torbaya koyup köye de ru yollandılar.

Kanau kapıda durdu, gözleri 'Girmek Yasaktır' yazısına kıldı. Yeni bir yazıydı bu. İçinde bir güvensizlik belirdi. Uyj beyazlarla, Inan'ların köyünü ayıran kapının sürgüsünü kalacak cesaretini yitirmişti.

1

Her zamanki sorunundu bu onun, yaşamının sorunu. Beyazların yanında kalmasınsa izin yerilmiyor, Kızılderililerin yanında da o kendisini rahat: hissetmiyordu. Huzursuzluğu arttı. Kendini kıyılarına ulaşama; yacağı kocaman bir ırmağın ortasın-daymış gibi hissetti. Beyaz olmamanın utancı yüzünü kızarttı. Köyün yaşlı kadınlarının yramndan geçerken pürüzsüz ve daha açık renkli yüzüne bakıp gözlerinin çevresindeki inan halkalarını ne zaman yaptıracağını ısırdıklarında olduğu gibi. Kendini tam bir davetsiz misafir gibi î hissediyordu. Fakat bir türlü karar veremiyordu, inan olmak iyi bir şef değildi.

Köyün son şefi yaşlı Curumare, kendisine yapılan büyüünün etkisiyle yatağında ölüâmünü beklerken; 'inan olmaktan utanıyor musun?' diye sormuştu.

Hâlâ gücünü yitirmemi^ kalın parmaklarını gözlerinin üstünden geçirdiği ânı anımsadın.

Köye girmeliydi. Oraya beyazların girmesi yasaktı. Köyde büyük bir gürültü kopmaktsaydı. Kadınlar, erkekler, çocuklar Kanau'yu gözetlemek için sazr kulübelerin alçak kapılarından çıkıyorlardı. Erkek çocuklar gülerek, arkadaşça yaklaşıp elini sıkıyorlardı.

Kanau köyde olduğunun duvardan duvara her kulübeye iletildiğinden emindi. Cesur biir hareketle kapının sürgüsünü bıraktı. Kapı kendi ruhu gibi k;asvetli bir şekilde kapandı. Yavaş yavaş ilerledi, küçük Inan'ların kalın bacaklarına sarılmalarını sevgiyle karşıladı.

Köy onun gelmesiyle hare.-jtetlenmişti.

Hiçbir şeyin değişmediği l«öy sokaklarında yavaş yavaş yürüyordu. Yaşamın yoksulluğu*, çaresiz bir hastalık gibi köyde sürüp gidiyordu. Karmakarışık sıralanmış kulübelere yaklaşıyordu. Kuranin ve Uanadiki'niin evlerine geliyordu. Pilotlar köye yakın bir yere indiklerinde mutlaka onların evlerine gidip becerikli elleriyle yaptıkları bebeklerden satın alırlardı. Düşünmeden istenilen ücreti öderlerdi 'itchoko'lar1 için.

Kapıdan içeri uzandı. Kuraanın balığa çıkmıştı, karısı da hasıra oturmuş kocaman göğsüyle bir çocuğu besliyordu. Kızılderili kadına gülümsedi. Uanadiki • diğer Inan'ların sorduğu sorula-

1 Itchoko: Kilden yapılmış bebek. (Çev.)

36

n tekrarlardı. Temelli mi gelmişti? İyi miydi? Kenti sevmiş miydi?

Oradan Malua'nın kulübesine geçti. Malua bir kürek yontuyordu, delikanlıyı görünce gülümsedi:

— Yakışıklı adam olmuşsun Kanau.

. Yıllar Malua'yı yıpratmış, iki büklüm etmişti. Geniş omuzları çökmüş, teni buruşmuştu. Gözlerinin ışığı sönmüştü. Ama saçları siyah ve parlaktı hâlâ. Sesi eskiden olduğu gibi yumuşak, davranışları ince ve güzeldi.

— Otur Kanau!

İşini bırakıp genç adama yakından baktı. Köydeki en büyük kulübe onunkiydi, akrabalarla dolup taşardı her zaman. Yere serilmiş hasırlara bakılırsa, çocuklar dışında en azından on iki kişi oturuyordu burada.

Gelinlerden biri, ızgara tatlı patates ve tenceredeki kalu-gi'den alması için bir kepçe getirdi, hiç çekinmeden tencereye uzandı Kanau. Çiğnenip tükürükle karıştırılmış mısırdan yapılan mayalı içkiden tiksiniyordu artık. Biraz daha rahatlamıştı, Kızılderililer arasında kendini iyi hissetmeye başladı. Ona kötülük edecek kimse yoktu burada.

— Oğulların nerede Malua?

— Maluare karşı kıyıda canoa yapıyor, Herreria tarlada. Kanau son gördüğünden beri iyiden iyiye yaşlanmış olan

Malua'nın iyice küçülmüş gözlerini fark edip üzüldü. Gülümseyerek delikanlının bileğini tuttu dostça.

— Evdeki herkes iyi, yalnız Tarimaru üzgün. Bir hasırın üstünde ilgisizce yatan bakire kızı gösterdi. Bedeni sararmış bir örtüye sarılmıştı ama esmer, dolgun memeleri açıktaydı.

— Sürekli Irmağa bakıp iç geçiriyor. Bir Inan'ın çıkıp gelmesini ve onu almasını bekliyor. Bu adam sen olabilirsin Kanau. Çünkü sen yakışıklısın, o da güzel ve sağlam.

Tarimaru gülüşünü ve bu sözlerden duyduğu sevinci, ortadan ayrılmış saçlarının arkasında gizledi.

— Çok sürmez artık Malua, yakında evlenecek Kanau, bir eş bulup kendi kulübesini yapacak. Tarimaru'nun güzel olduğunu, kızdığı zaman saçını çekmeyeceğini biliyor Kanau....

Yalan söylediğini de biliyordu Kanau. Köyde kalmayacağını, iş peşinde olduğunu... Ama zavallı ihtiyarı gücendirmek istemiyordu. Ayağa kalktı:

37

— Sana cotı getirdim biraz Malua.

— Çok iyi, tori'lerden aldığı tütün kötü kokuyor. Malua çok yaşlı, tarlayı sürüp tütün ekemiyor. Teşekkür ederim.

Kanau dışarıya çıkarken Tarimaru'nun öteki kadınlarla birlikte güлüştüklerini duydu. Kanau bir süre yürüdü. Arka arkaya başka tanıdıklarının kulübelerine girip çıktı. Bir zamanlar annesinin oturduğu kulübenin önüne gelince durdu. Gözlen yaşardı.

Sazdan duvarlar dökülmüş, kap kaçak parçaları kuma gömülmüştü. Hasır artıkları yayılmıştı her yere. Tavanın bel vermiş ağaç kirişinde asılı kırmızı bir bal kabağı hafif esintide sallanıyordu. Her şey kendi haline bırakılmıştı. Çatının yarısının hâlâ çökmemiş olması şaşılacak şeydi. İlk yağmur mevsiminde geri kalan her şeyin çöküp gideceği kesindi.

Kalmalı mıydı köyde? Buralara uyamayacağını artık çok iyi biliyordu. Daha iyilerini tanımış, hırs bürümüşü içini. Ama eğer kalabilecek olsa, bu kulübeyi iyi bir onarır, çatısını yeniden örter, hasır örmesini bilen bir kadınla evlenip delik deşik duvarlarını kaplardı. Irmağın ortasından su alıp koymak için, Uanadıkı'den güzel küp alırdı. Düşüncelere dalmış, öylece duruyor, gözyaşları yanaklarından süzülüyordu... Bütün bunlar yalnızca, buruk, acı, gerçekleşemeyecek bir rüyaydı. Annesinin yemek pişirdiği yerde kararmış taşlar, küller olduğu gibi duruyordu. Hasıra çömelmiş sabırla manyok rendeleyen kadını görür gibi oldu bir an. Bakışlarını Kanau'ya çevirmişti sevgiyle. Kanau bir tür tanrıydı onun için, beyaz bir tanrı... Sevecenliğin yanında biraz korku da duyardı. Sevddiği balığı pişirir, hasta olduğu zamanlar ya da köyden ayrılıp giderken yanık şarkılar söylerdi. Bu çocuğun onun olmayacağını, bir gün beyazların dünyasına çekip gideceğini bilirdi. Yitirecekti onu, bir gün yitirecekti. Ve ölüm kendisini yalnızlık ve hüzün içinde bulacaktı...

Kanau gözlerini kuruladı, göğsündeki acı dindi biraz. Rüyalardan sılkindi. Aslında 'Kanau', 'Dün' demektir. 'Dün' ise geçmişti. Her şeyiyle geçmiş, kapanmış, unutulmuştu... Kulübeden çıkıp yavaş yavaş uzaklaştı.

38

Bunları düşünmektense, yıllardır hiç bıkmadan muz ağaçlarının arasına manyok ekme töresini sürdüren Inan'lara bakmayı yeğledi.

Kanau'nun dönüşüne Inan'lar bir gün içinde alışmıştı. Varil Iığı, çevrelerindeki her şey gibi doğal olmuştu. Saf ve iyiydi bu | insanlar. Ya kendisi?.. Onlar gibi saf ve çocuksu muydu?

Kulü-"" belerin ardında kısa muz ağaçları, kırmızı saikımlarıyla urucum " çalıları görünüyordu. Bunların arasında kutsal Aruana evine bir İ' yol uzanıyordu. Geleneksel dansların yapıldığı bu yerde, sazdan f, maskeler, bayram günlerini bekliyordu. Kızılderililer bunları * törenlerde başlarına takar, Tanrı Kanansiu-e'nin uyanması için ,| tekdüze şarkılar söyler, dans ederlerdi. Tanrı uyanır, biraz son->fr ra gülümseyerek yeniden uykuya dalar.

{• Kanau başını salladı, güldü, inanların tanrısı Kanansiu-e'ye inanmıyordu artık; beyazların tanrısına da inanacağını sanmı-: yordu.
f> Limana doğru yürüdü. Burada çocukluğunu anımsamak acı | vermeyecekti, özlem uyandıracaktı yalnızca. Köyle liman ara-I sındaki yol asma kabaklarıyla doluydu. Yamacın üzerinden her Y. yer görünüyordu. Kazıklara bağlanmış canoa'lar, kumsalın göz '\$ kamaştıran beyazlığında daha da belirginleşiyordu. Birçok ince •V yol uzanıyordu kıyıları. Her evin kendi kumsalı, her Kızılderili lıl'm kendi kayığı vardı. Inan'lar, boşuna efendisi olmamıştı ırmağın... Heyecan içindeki çocuklar, küçük balıklara ok atıyorlardı. Büyük balık tutmak için yem olarak kullanacaklardı bunları.

Kendi çocukluğunu görüyordu Kanau. Iroa ile balık avlardı. Iroa... Yavaşça güldü. Daha görmemişti onu, arayıp bulacaktı. Çirkin, bodur, gülerken o büyük ağzındaki bütün dişleri görünen bu Kızılderili, tek gerçek arkadaşıydı köyde. Her zaman isteklerine boyun eğdi. Hatta eziyet ederdi ona Kanau. Ama Iroa bunlara aldırmaz, güler, kin duymadan sadık bir köpek gibi yine gelirdi.

Küçük Inan'lar bağıra çağıra ırmağa atlıyor, su yüzüne çıktıkları zaman parlak, uzun saçları yüzlerini örtmüş oluyordu. Çocukluğunda Kanau da böyleydi.

Kanansiit-e: A.raguaia yöresindeki Kızılderililerin en büyük tanrısı. (Çev.)

39

Çömelmiş kadınlar, garnaleria ağacı kabuğundan yapılmış önlükleri yıkıyorlardı. Ayakla çiğnenen kabuklardan, kaba kumaştan farkı olmayan bu giysileri Inan'ların nasıl yaptıklarına hâlâ akıl erdiremiyordu. Köyün her yanında, kurumaları için bu tür önlükler asılıydı. Kadınlar ırmakta çırılçıplak yıkıyorlar, Kanau'nun yakınlarına gelmesinden çekinmiyorlardı.

Çocukluğundan beri onu yanlarında görmeye alışmışlardı. Limandan döndü. Kimse onunla ilgilenmiyordu artık. Herkes biliyordu ki uzun bir ayrılıktan sonra eski tanıdığı yollarda dolaşacak, özlemini dindirecekti. İyi insanlardı bu Inan'lar, yoksa Kanau'nun tuhaf tutumuna göz yumarlar mıydı? Kötü büyülerin etkisiyle çıldırmış Kızılderililere karşı olduğu gibi, ona karşı da hoşgörülüydüler.

Kırmızı aralar yerlerde paytak paytak dolaşıyorlardı. Kuyruklarının, kanatlarının güzel tüyleri yolunmuştu hep. Bu kadar gülünç olmaları onların suçu değildi. Zaten varolmalarının nedeni, ya lori-lori'lere,¹ yani beyazların hayran oldukları şu kafa süslerine tüy vermek ya da bu tüylerle hem okları süslemek, hem de havada uçarken dengelerini sağlamaktır.

— Çekilin çirkin meretler! Arara'lar anlamış gibi bağırarak kaçıyorlardı. Kulübelerden sürekli dumanlar yükseliyordu. Büyük toprak kaplarda piring kalugi'si pişiyordu. Kirden siyah-laşmış cibinlikler güneşte kuruyordu. Inan'ların çoğu açıkta, nemli gece havasında uyumayı severlerdi. Kanau da böyle yatardı çoğu kez. Onun en büyük sevinci bitmez tükenmez kış yağmurları geçip de ırmak suları alçalmaya başlayınca kıyıların yeniden ortaya çıkmasıydı. O zaman bütün Inan'lar köyden inerler, plajlarda yaptıkları derme çatma kulübelerde otururlar, Aruana'yı kumlarda oynarlardı. Balıkçılık yaygınlaşır, oraların hâkimi Xavante'lere bile aldırmadan Rio das Mortes'e kadar uzanırlardı, İş büyük kaplumbağaları avlamaya gelince, onlarla çarpışmayı bile göze alırlardı. Havaya kalkmış mızrağıyla bir Inan'ın canoa'sının burnunda hiç kıpırdamadan durup kristal sudaki kaplumbağanın yüze çıkmasını beklemesi ne görkemli bir görünüştü... vınnnî.. Mızrağı yiyen hayvan çırpınırdı. Ne güzeldi bütün bunlar! İçini çekti Kanau.

¹ Lori-lori: Arara ve beyaz, pembe garca tüylerinden yapılan Kızılderili şapkası. (Çev.)

2Xavante: Aynı yörede yaşayan başka bir Kızılderili topluluğu. (Çev.)

40

Yaşlı bir kadın su dolu testiyle ırmaktan yukarı geliyordu. Kırışık yüzüyle gülümseyerek:

— Kanau-ku!

— Ku, diye karşılık verdi delikanlı.

Şaşılacak şey. Ne çabuk yaşılanıyordu Kızılderili kadınlar! Ne .kadar da kolay ölüyorlardı... Acı anılar içinde yoluna devam etti. Akşam güzel olacaktı. En azından dört mil ötedeki tarlalardan

gelen adamlar, manyok dolu ağır sepetleri taşımaktan o kadar yorgun olacaktı ki, ağızlarının köşesinden salyaları akacaktı.

Dicorret'nin kulübesinin önünde toprak çömlekler güneşten kuruyor, kendisi de kapının yanında oturmuş sepet örüyordu. Bu mevsimde her şey yenilenirdi. Onun için her taraf eski, dağılmış sepetlerle doluydu. Çirkin, iç karartıcı bir görünüştü bu.

Köpekler uluyordu uzaklarda, inanlar acımasızca döverdi köpekleri. Ama onlar da bir yabancıyı yakalayınca ya da bir onca 'yi köşeye kıştırınca dişlerini gösterip kendilerine yapılan kabalığın acısını çıkarırlardı...

Bir kız su dolu bir kabın başına oturmuş, itchoko yapıyordu; çirkin ve şekilsiz şeylerdi. Bu ilkel sanatı ileride iyi uygulayabilmek için çocuklar genç yaşlarda bu işe başlardı.

Kızılderililerin beyazlardan satın aldıkları renkli örtülere bürünmeleri her ne kadar onlara hoş bir görüntü veriyorsa da, Kanau'nun hiç hoşuna gitmiyordu bu. Rio'da, Sao Paulo'da gördüğü heykel ve resimleri anımsatıyordu.

Önceleri çıplak gezerlerken daha dayanıklıydılar. Kanau onlara kaç kez anlatmaya çalışmıştı, ırmakta yıkadıkları temiz bedenlerine bu kirli giysileri giymek yaramıyordu onlara. Ama Inan'lar bunu anlamıyorlar, yırtılınca kadar aynı gömleği giyiyorlardı. Sivrisineklere ve muriçoca'lara2 karşı her yanlarına babaçu yağı ve urucum sürdükleri için kirli paçavralar daha da kirleniyor, bulaşıcı hastalıklara büsbütün davetiye çıkartıyorlardı. Bunların en kötüsü grip, tüberküloz ve cinsel hastalıklardı. Beyazların buralara kadar yayılması onlara yalnızca sorun getirmişti, uygarlığın zararlı yönlerini hemen benimsemişlerdi. Boş

Onca: Güney Amerika jaguarı. (Çev.) Muriçoca: Bir tür sivrisinek. (Çev.)

41

I

yere ölüp gidiyorlardı. Kanau acıyla kendi varlığını düşündü, dudaklarını ısırıldı. Kendisi de beyazların kötülüğünden başka neydi ki?

İki yıl önce bir avcının bir Kızılderili kadını baştan çıkardığını görmüştü. Kocasıyla iyi geçinip giden bir kadındı bu, ama bir giysi, bir ayna, birkaç cam boncuk... Kendi anasına da böyle olmamış mıydı? Yok, düşünmek istemiyordu bunu. Geri dönüp köy evlen boyunca yürüdü. Biri sesleniyordu, durdu, eğilerek içeriye girdi. Köyün reisi ihtiyar ve kör Curiala'nın eviydi burası.

Curiala kollarını kaldırdı, Kanau da üzüntüyle ellerini uzattı.

- Yanıma otur Kanau.

Buruşuk eller bedenine dokunup, göğsünde gezinirken genç adam çevresine bakmıyordu, inan kulübelerinin havasını ölse unutamazdı. Curiala'nın buruşuk yüzlü karısı usta parmaklarıyla pamuk ipliği bükmekteydi. Küçük ayaklarıyla'çıkırtı çeviriyor, her dönüşten sonra gözlerini kaldırıp yapılan işe bakıyordu. Curiala'nın elleri yavaş yavaş saçlarına kadar yükseldi.

— Kanau saçlarını tori'ler gibi kesmiş. Kadın delikanlıya baktı.

- Ama Kanau yine uzatır Inan'lar gibi. Köyde üstüne bir şey giymez, bedenini jenipapo ve urucum ile boyar...

İhtiyarın parmakları gözlerin altına kadar indi ve durdu; bir zamanlar ölüm döşeğindeki Carumare'nin parmakları gibi.

— Kanau gözlerinin altına Inan'ların omarira'smı' yaptırmamış. Nerede senin halkaların?

Kadın üzüntüyle Kanau'ya baktı ve bir yankı gibi yineledi:

— Nerede halkaların? Kanau ağlamamak için kendini zor tutuyordu. Curiala'nın parmakları çenesine indi.

— Kanau Inan'lar gibi dudağını delmemiş. İhtiyar kadının donuk bakışları çeneye döndü.

— ... dudağını delmemiş... Curiala ellerini çekti.

- Kanau güçlü. Kanau yakışıklı. Ama inan olmak istemiyor.

/enipapo: Meyvesinden özellikle hazırlar) bayramlarında yararlanılan, likör ve şekerleme yapılan bir ağaç. (Çev.) ~ Omarira: Göz çevresine yapılan kabiie simgesi. (Çev.)

42

Yaşlı Kızılderili bir an gözlerine inen perdenin akını kararmış elleriyle kapadı. Sevgiyle bu elleri çekti Kanau.

— Dinle Curiala!

— Kanau inan olacak. Ay çıkmadan önce gözlerinin altına inan halkasını çekecek. Sen de mutlu olacaksın.

Kızılderilinin sarkık dudaklarında bir gülümseme belirdi. Karısına döndü:

— Duydun mu? inan olacak Kanau. Kadın işini bir yana koyup şefkatle Kanau'ya baktı.

- ... inan olacak Kanau... Curiala heyecanla sözünü devam etti:
- Kanau elime doğdu. Babası olmadığı için hep kucağımda gezdirirdim. Ona çok yay yaptım ki, odiura balıklarına ok atsın. Büyüyünce ilk balık avına da benimle çıkmıştı. Anımsıyor musun?
- Hiç unutmuyum Curiala?
- Sonra Conçeçiao'da okula gittin; döndüğünde Curiala kör olmuştu. Kanau'nun boğazına birşeyler tıkanıyordu. Kadının sesi yine yansdı:
- ... kör olmuştu Curiala... Genç adam Curiala'nın başının omzuna dayadı, yağ sürülmüş saçlarını okşadı:
- Sana tütün getirdim Curiala, giyecek birşeyler de... Yarın balık tutacağım sana.
- Çok iyisin sen, çok iyi.. Tütünü severim. Yaşlandım artık, onun için ateşin yanında oturuyorum hep, üşüyorum... Kadın bir yankı gibi:
- ... hep üşüyor Curiala.
- Artık üzülüyorsun değil mi?
- Üzülmem eğer...
- Eğer ne? Curiala'nın ondan bir şey daha isteyeceğini biliyordu.
- Eğer Raumalo-Desse Inan'lanyla birlikte Btondiru ve Creran-aua'lı Inan'lara karşı güreşirsen.
- Ne güreşi?
- Yakında büyük bir şenlik olacak; sen de güçlüsün. İki gün sonra ırmaktan Inan'lar gelecek, yarışmalar yapılacak. Kanau da girmeli.
- Bilmiyordum, ama katılacağım.

43

- Büyük bayram Kanau. İki gün iki gece Aruana var. Kadınlar tatlı yapacak, erkekler bugün sepetler dolusu manyok getirecekler. Hatta Valemin de tori'ler için şölen hazırlıyor...
- Yarışmalara gireceğim. Hoşça kal Curiala. Gittikçe rahatlıyordu Kanau. Çıkarken dedi ki:
- Torbamı açar açmaz sana giysi ve tütün getireceğim. Curiala teşekkür etti:
- Kanau iyi yürekli. Kanau inan olacak. Kadının sesi duyuldu:
- Kanau iyi yürekli.

Ani bir kararla yumruğunu göğsüne vurdu Kanau:

- Yemin ederim, ne olduğumu iyi biliyorum artık. Sonradan gerçeklere dönüp gülümsedi. Aklından bambaşka şeyler geçiyordu.

Bütün bunların hiç önemi yok. Elmas var şimdi. Ele geçireceğim onu, bu yolda adam öldürmek gerekse bile....

'Öldürme emri var," dedi Çamura. Elmas soygunu ölümle de cezalandırılır...

Ağabeyini yoklamak istiyordu şimdi. Torreloni'nin onun için bir anlamı yoktu. Ağabeyi için de öyleydi ya. Ağır ağır yürüdü, eğilip kapıdan girdi.

Yerlerde dolaşan birkaç papağan korkuyla kaçıştı, kulübenin hasır duvarlarına tırmanıp tavana yakın bir yerde kendilerini güvenceye aldılar. Torreloni oturmuş kürek yontuyordu. Başını kaldırıp baktı, ama yüzünde anlamsız bir ifade vardı. Ka-nau'nun geldiğini önceden duymuş olacaktı. Soğuk bir sesle selamladı, oturmasını bile önermedi. Her zaman uzak olmuşlardı birbirlerine. Ve Kanau Torreloni'nin gözünde bir tori, bir beyazdı. Hiç benzer yanları olmadığından çocukluklarından beri birbirlerinden nefret etmişlerdi. Anneleri hep aralarını bulmak zorunda kalmış ve küçüğe olan sevgisini göstermemeyi yeğ tutmuştu. Tekrar işine eğilen kardeşine baktı Kanau. Tek akrabası oydu. Köyle olan tek bağlantısı... Irmakta ve avda kendisine hak sağlayan tek kan bağıydı.

Ama sanki bir ceza gibi, kardeşi çirkin, bodur ve suratsızdı. Torreloni'nin karısı kötü havayı dağıtmak için:

- Temelli döndün mü artık? Oturmaz mısın Kanau? diye sordu.

44

- Teşekkür ederim. Kanau iyi böyle. Kadın, yanındaki çocuğu havaya kaldırdı.
- Bunu daha tanıımıyorsun. Yeğenin.
- Kanau çocuğun babaçu ile yağlanmış koyu saçlarını okşadı.
- Adı ne?
- Aratuma.
- Güzel ve sağlıklı Aratuma. Kadın gururla güldü.

- Şişman da.

Sonra kaynamış patates ikram etti, kızarmış mısır isteyip' istemediğini sordu. Kanau teşekkür ettikten sonra:

— Iroa nerede biliyor musun?

— Iroa aşağı kıyılarda kendine canoa yapıyor. Güneş batınca gelir.

— Onu aramaya gideyim.

Yengesinin gözleri üzüntülüydü. Kanau'ya evlerinde kalmasını söylemek istiyor, ama Torreloni ağzını açmadığı için o jda susmak zorunda kalıyordu. Anlayışla gülümsedi Kanau:

— Hoşça kalın!

Çocuğun başını tekrar okşadıktan sonra kulübeden çıktı.

Kentten dönerken içinde yeşeren umut solmuştu. Son bir kez daha kardeşine yaklaşmak istemişti, ama bir sonuç alamamıştı. O andan sonra, kardeşi istese bile, artık gözünde bir ağaç kabuğundan farkı olmayacaktı.

Köyü geçip duraksamadan kapıdan çıktı, beyazların evlerinin önünden yürüdü. Tanıdığı tori'lerle konuştu, geceleri çok mırıltıya olup olmadığını sordu. Herkes o bakımdan pek sıkıntıları olmadığını söylüyordu.

Antonhao kent hakkında birçok şey sorduktan sonra baklayı ağzından çıkardı:

— Eli küçük Henrique'i hatırlıyor musun?

— Şu sakat kolluyu mu?

— Evet. Düşün, Tapirapes'te Caiapo'lar öldürdü onu. Bu Caiapo'lar çok kötüler, Kanau. Hiçbir şey de gelmiyor insanın elinden.

— Hele bir karşıma çıksınlar! İster Caiapo'lar olsun, İster Xavate'ler, isterlerse en kudurmuş atmacalar olsun, yirmi ikiliğin bütün şarjörlerini boşaltırım karınlarına.

Caifo: Aynı yörede başka bir Kızılderili topluluğu. (Çev.)

45

- İyi bir silah getirdin demek?

- Üstüne yok. Yirmi bir el atıyor, ilk on beş otomatik... — Av için iyi ha?

Kanau döndü ve yürümeye devam etti, 'kumsalcık'ı aramaya gidiyordu. Kıyıya inen bir taş yola saptı. Güneş batıyor, yavaş yavaş soluyordu parlaklığı. 'Kumsalcık'ın siyah taşları sanki Araguaia'nın coşkusunu dinliyorlardı. Burada akıntı kuvvetleniyor, köpükler artıyordu.

Bu taşlar üzerinden en çok oltasına yem yapmak için odi-ura'ya ok atmıştı... Gülümsedi. Balıkların akıntıyla yukarı çıktıklarında, Iroa ile kimin daha çok balık tutacağı üzerine bahse girerlerdi.

Her şey ne kadar güzeldi çocuklukta! Oltasına takılıp da koparmasına ramak kalan plrurara geldi aklına. Iroa ile oltaya yapışmışlar, ırmağa yuvarlanmaktan zor kurtulmuşlardı. Ama uğraşları boşa gitmemiş, akşam köyde herkes bu olaydan söz etmişti. Çok uzaktaydı bunlar artık. Şimdi balıkların ırmaktan yukarı çıkma zamanı değildi, çevrede kimsecikler yoktu, yalnızca taşlar yerli yerinde duruyordu.

'Kumsalcık'taki beyaz kıyıları aradı. Irmağın her kabarmasında buradaki kumlar azalırdı; çok dar bir şerit kalmıştı şimdi. Sanki ırmak yıldan yıla genişlemekteydi. Esrarengiz bir şeydi bu. Yağmur mevsimindeki taşkınlardan sonra her şey değişiyor, her kumsal başka türlü ve başka yerde ortaya çıkıyordu. Ama yine de timsahlara ve yakında gelip canoa'larını oyacak Inan'lara yetecek kadar kumsal vardı.

Kumsalı ardında bıraktı. Irmağa adamakıllı eğilmiş yaşlı bir pequizeiro'ya doğru yürüdü. Buradan dönecekti Iroa mutlaka. Akıntı yavaştı. Soyunup suya atladı, ağacın bir dalını yakalayarak tırmandı. Çocukluğunun bir parçası geri gelmişti, sevinç içindeydi. Eskiden bildiği çatal dalı buldu, gövdeye yaslandı, bacaklarını sallandırdı. Ağacın kokusunu içine çekti, tadını çıkara çıkara.

Ne rahattı burası! Akşam bastırmıştı, daldı gitti. Irmak ayna gibi dümdüzdü. Karşı kıyıya yaban ördekleri konuyor, küçük bir balıkçıl sürüsü geceye doğru yükseliyordu.

Pirarara: Büyük ve ağgözlü bir balık türü, yağı papağanlara yeşil tüylerinin sararması için yedirilir.

46

İyi tanıdığı ağaca baktı. Yaprakları sararmış, kalın kabuklu gövdesini küçük kahverengi yaralar sarmıştı. Karıncalar dünyaya aldırış etmeden dolaşıyordu üzerinde.

Akşam rüzgârı esmeye başladı. Irmağın sularını hafif hafif dalgalandırıyor, ağacın kurumuş yapraklarını titretiyordu.

Bu yarı düş dünyasında ne kadar kaldığını bilmiyordu. Tekdüze ritmik seslerle uyandı. Iroa geliyordu. Sevinçten yüreğinin nasıl çarptığını duyuyordu.

Çataldan kalkıp suya sarkan bir dal seçti. Gürültü etmemeye çalışıyordu, arkadaşı kuşkulanamalıydı. Rüzgâr o yönden geldiği için duymazdı, zaten Kanau'yı hiç beklemiyordu. Kürek seslen gittikçe yaklaştı, Kanau soluğunu kesti. Alacakaranlık da gizliyordu onu. Neredeyse ilk yıldızlar kırpışarak ortaya çıkacaklardı. Iroa göründü. Kış tarafında oturuyor, eşit aralıklarla küreği suya daldırıyor, akıntıya karşı kolayca ilerliyordu.

Kanau'nun bedeni gerildi, arkadaşı tam altından geçerken aniden atladı, Iroa'nın başının üstünden geçip suya daldı. Su yüzüne çıktığı zaman saçlarını silkeliyor, katılarak gülüyordu.

Iroa ayağa fırlamış, korkudan dili tutulmuştu. Kanau yüzerek yaklaştı. Canoa'nın kenarına tutundu. Iroa yerine oturdu yavaşça.

— Şeytanlar götürsün seni korkak inan! diye bağırdı Kanau. Iroa toparlandı:

— Kanau, diyebildi. Dudaklarında mutlu bir gülümseme belirdi. Kıyıya çevirdi canoa'yı* Kanau yüzerek onu izliyordu.

— Onca sandın beni değil mi aptal herif?

Evet, arkadaşına bir hayaletle bakar gibi bakıyordu. Dudakları arasından beyaz dişleri görünüyordu. Anılara dalmış, hasretle, birlikte büyüdükleri, kalıplı güçlü arkadaşına bakıyordu. Birdenbire Kanau'ya doğru koştu, güreşmeye başladı. Küçükken yaptıkları gibi, hangisinin daha güçlü olduğunu görmek için güreşiyorlar, kumlarda yuvarlanıyorlardı.

Kanau daha güçlüydü, arkadaşını yenebilirdi. Ama ona verdiği korkunun bedeli olarak kendini ezdiriyordu.

— Gücsüzsün Kan... Kent yormuş seni.

Kanau: Dün anlamına gelen özel isim. (Çev.)

47

— Çok kürek çektim, yorgunum.

— Yalan söyleme, gücsüzsün...

Kanau sırtüstü yatıyordu, ayağa kalkmaya hevesi yoktu. Iroa yerden kum alıp Kanau'nun başına sürdü.

— Seni yine Kızılderili olarak kutsuyorum. Inan'sın sen. Bu dostça gösteriden sonra arkadaşının yanına oturdu. Kanau mutluydu.

— Geldiğimi bilmiyor muydun yoksa?..

— Ben ne zaman düşümde yıldızlan görsem iyi birşeyler olur.

.

— Düşünde mi gördün?..

— Evet ya, gördüm! Yedi yıldız bana gelmiş, sonra açılıp çiçek olmuşlardı.

— Nasıl da uyduruyorsun!.. Hadi gidelim mi artık? Gece bastırdı.

Ayağa kalktı Kanau.

— Önce suya girelim, sonra canoa'yla gideriz.

— Ama sen kürek çekeceksin.

— Hep ben çekerdim zaten Kanau...

— Çok yorgunum. Üç gün üç gece durmadan kürek çektim.

— Yutturma yine Kan. Bilirim ben seni. Çocukken de beni aptal yerine koyardın, kürek çeken hep ben olurdum.

Kara suya daldılar. Her yanda yıldızlar pırıldıyor, suda binlerce yakamoz yanıp sönüyordu.

Sonra kayığa çıktılar, Kanau burna oturdu. Iroa kürek çekti.

Geceleyin Aruana evinde yatarlarken Kanau şehri anlatıyor, Iroa sessiz dinliyordu. Hikâye bitince Kanau, bu yıl neler yaptığını sordu.

— Ben mi? Hiçbir şey. Çok balık tuttum, ava gittim, hep senin özlemini duydum, bir sürü dayak yedim.

— Ne dayığı?

— Texibre Rio das Mortes'te balıktayken karısına yanaştım. Dönünce anlatmışlar, bütün akrabası bir olup beni dövdüler. Ama adamakıllı!

Kırmızı

— Neden ormana gidip saklanmadın?

— Suçluydum ben. Her Inan'ın yapacağı şeyi yaptılar. Hak etmiştim bunu.

Kanau yan dönerek örtüye sarındı. Neredeyse ayaz çıkacaktı. Sete Estrelas yıldızı özelliğini yetirmişti, çünkü bütün yıldızlar saz çiçeklerine dönüşmüştü. Gök sonsuz bir sazlıktı. Işıldayan bir sazlık.

Papağan

49/4

Çabuk ol kaltak.r Bu

mu surer

t

göz]ennd ,

y**

vanı etmek zorundaydılar. Teğmen öteki kadınla sevecenlikle konuluyordu. O güzeldi, iyiydi ve bir çocuk bekliyordu. Birinin yaklaştığını duyunca düşüncelerinden sıyrıldı.

— Beni sana yardıma gönderdi Teğmen.

Adama baktı Tilde, ne iyi, ne de kötüydü. Az konuşur, gözleriyle bile kimseyi rahatsız etmemeye çalışırdı... Sonra teğmenin onu salıverdiğini ve bu yolculukta yanına aldığını anımsadı. Elmaştan ona da pay vereceklerine söz vermiş olmalıydılar.

— Bitti. Yardım etmek istiyorsan kaplan taşı.

Tilde tutulan belim ovuşturarak kalkarken güldü adam:

— Kayığa götürelim hepsini.

Daniel, evet anlamında homurdandı. Gürültü etmemeye çalışarak Sa Lua'nın yanına gitti teğmen. Kadın uyurken gölge olsun diye dört dal birbirine çatılmış, üstüne de bir battaniye gerilmişti. Sa Lua sakın sakın yatıyor, ara sıra elini sallayarak yüzündeki sivrisinekleri kovalıyordu. Teğmen sevgiyle eğilip gözlerini kadına dikti. Yavaş yavaş kara gözlerini açtı Sa Lua.

— İyi uyudun mu? diye sordu adam.- Sesi yumuşaktı.

— Uyuyamadım, zaman geldi mi?

— Geliyor. Ama bu kaltak işini bitirmedi ki... Yolumuzdan kalıyoruz.

Sa Lua teğmenin elini tuttu.

— Kötü davranma bu zavallıya! O da. insan.

— insan?.' Bir serseri, bir kaltak, bir hayvan o. Tiksinererek ağzını buruşturdu, tükürmek geliyordu içinden.

— Bu kârıyı yanıma alırken aklım neredeydi bilmem!

Sa Lua üzüntüyle adama baktı, bu bakışın ne anlama geldiğini biliyordu adam:

— Aynı şey benim için de geçerli. Ama bana öyle davran-mıyorsun./.

Umutsuzluk içinde hasıra oturdu teğmen, zorlukla soluk alan kadının karnına baktı. Bedeni biçimini yitirmişti. Doğum pek uzak değildi. Ama yolculuğun sıkıntılarından, şişmiş ayaklarından, sivrisineklerden yakınmıyordu, sabırla karşılıyordu hepsini, gülümsüyordu, elleri ve incemiş yüzü solgunlaşmıştı. Gözleri kararıyor, gittikçe kararıyordu...

51

— Kendimi tutamıyorum, dedi adam. Bazen öyle oluyor ki, parçalayacağım geliyor. Ama sana söz veriyorum, bir şey yapmayacağım.

Daha bunları söylerken, Tilde aklına geldikçe yüreğine çöken sıkıntıyı bastıramıyordu. Sarımtırak bir ten, aynı renk bir giysi, sıksa bacaklar, yamru yumru ince kollar... Ve elleri, hele o her zaman kımıldayan parmakları... hırslı yılanlar gibi, bir şeyi tutunca iyice kavrayan parmakları. Bu iğrenç orospunun tek güzel yanı saçlarıydı. Boş zamanlarda kurumuş göğsünü sıksa baldırına dayayıp, bir yerlere kıvrılarak oturuyor, eski bir tarakla bu harika altın çağlayanın uzun dalgalarını tarıyordu. Sa Lua'ya yardımcı olarak tutulmadan önce, düzinelerle aşağılık orospunun yaşadığı bir genelevde, garimpeiro'lan eğlendirerek geçimini sağladığını insanın akli almazdı... Göreve çıktığı zamanlarda bazen onunla karşılaştığını hatırlıyordu teğmen. Kuru bir sarmaşık gibi dikilir, sarkık dudaklarında bir sigara, tek şehvetli yanı olan o dalgalı saçlarında gezdirirdi elini. Erkeklerle edepsizce laf atardı. Her zaman da uğraşacak birini bulurdu. Yoksulluğundan bir kaçış arayan vurdumduymaz bir garimpeiro'nun güneşten yanmış göğsünü şekilsiz memelerine bastırırdı. Hamağa yatardı. Koltuk altlarının özensizce tıraş edilmiş kıllarını göstererek kaba saba heriflerle barlarda dans ederken de görmüştü onu. Mide bulandırıcı bir yaratıktı bu!

Teğmenin ağzı tükürükle doldu, ama kendini tuttu. Sa Lua'nın gözlerini yeni bir hüznle bulandırmak istemiyordu. Sevgiyle güldü. Kadının kalkmasına yardım etmek için eğilip güçlü ensesini uzattı. Sa Lua sarıldı, doğrulmaya yabalarken inledi.

Teğmen kadının ağırlığıyla zorlanırken, tabancasının sol kasığının üstüne, kemerine takılı elmas paketçığının sırtına kaydığını hissetti. Titredi, içini bir alev sardı sanki. Vicdan denen şey belli ediyordu kendini.

Sa Lua adamın birden değiştiğini fark etti.

— O kadar ağır mıyım? Adam güldü, karşılık vermedi.

— Bu durumda size ayak bağı olmam kötü.

— Boş laf edip durma. Haydi, gece bastırarak neredeyse. 52

↑

Yalnızca geceleri yol almayı, sıkışık zamanlarda gün ağa-rıncaya kadar gitmeyi baştan kararlaştırmışlardı. İnsan olan hiçbir yere yakılmayacaklardı. Ağızları kilitliydi, sigara içmek, ateş yakmak yasaktı. Kuşkulu bir ses duydukları zaman kıyıya yanaşıp gizleneceklerdi. En küçük gürültüye bile dikkat ediyorlardı, kendileri de hiçbir gürültü yapmamaya çalışıyorlardı. Kürek çekerken kürekleri çok büyük bir dikkatle suya daldırıyorlardı. Av mevsimi başladığı için ne kadar dikkat etseler yeterli değildi. Beklenmedik bir anda ırmak aşağı ya da yukarı giden motorlar ortaya çıkabilirdi. Elmas soygunu haberinin buralara yayılıp yayılmadığını bilmiyorlardı. Serüven peşinde koşan zorba avcılar tarafından yakalanmak en kötüsüydu. Irmak avcıları, tepeden tırnağa silahlı olurlardı ve gelip gecen canoa'lara yok yere bulaşırlar, hır çıkarırlar, alay ederlerdi. Soygun haberini duymuşlarsa kıyıları göz altına alıp ırmağın kollarında pusuya yatarak, elması ele geçirmeye hazırlanırlardı.

Belki de asıl tehlikeyi avcılardan çok Kızılderili Inan'lar oluşturunuyordu. Iрмаğın gizeminin efendisi olan, yıldırım gibi kürek çeken bu bronz tenli şeytanlar her an karşılarına çıkabilirdi.

Dev Araguaia'nın kıyılarında Kızılderili köyleri, bir zincirin halkaları gibi birbirini izlerdi. Özellikle Bananal Adası dolaylarında çok sıkıtlar. Bereket versin, bu Kızılderililer henüz uygarlığın ilk aşamalarında bulunuyor, eski geleneklerini koruyorlardı. Sözelimi kürek çekerlerken kayığın bordasına vururlar, bu ritmik ses ormanlarda, kıyılardaki kayalıklarda yankılanır, bir cankurtaran sireni gibi insanı uyarırdı.

Sessizce yol alıyordu canoa... Hava serinlemişti. Gece, içinde yıldızlar asılı olan dev bir çanı andırıyordu. Arada sırada ca-noa'nın geçmesiyle uykularından olan colhereiro'larm kızgın çığlıkları işitiliyordu.

Martılar da bir başkaydı. Kıyılardan birinde yumurtlamak için uzaklardan gelmişler, gecenin karanlığında soluk gölgeler gibi dönerken hiç susmamacasına bağılıyorlardı. Kimsenin aldıracağı yoktu onlara.

Şimdiye kadar her şey bu gizli yolculuğa uygun bir biçimde gelişmişti. Sa Lua'nın gebeliği ve yakın doğumu olmasa, bu

' Colhereiro: Gagası kaşığa benzeyen bir balıkçıl. (Çev.) '

53

gizemli yağmur ormanlarının Özel korumasına erişmiş olduklarına inanacaklardı.

Yeni ayın çıkmasına sekiz gün vardı. Geceler iyice aydınlanmadan önce Mato Grosso eyaleti sınırını geçerek Para eyaletine girmiş olacaklardı. Eğer zamanında başaramazlarsa kuzeydoğudan esen geral rüzgârı başlayacak, yolculuklarını etkileyecekti. Genellikle gündüzleri esen bu rüzgâr nehri karıştırır, ormanları kamçılırdı; geceleyinse fırtına diner, ırmak her zamanki gibi yıldızları yansıtarak uyurdu.

İnsanı korkutacak kadar karanlıktı şimdi geceler. Irmak gecenin rengine bürünerek korkutucu bir görünüm almıştı. Sabahın ilk ışıklarına kadar sakın saatler birbirini kovalardı böylece.

Dümen küreğindeki teğmen boşluğu araştırıyor, Daniel de önde kürek çekiyordu. Sola doğru yön değiştirmek gerekirse dişlerinin arasından bir kez tıslayarak teğmene işaret ediyordu. İki tıs, sağa dönüş anlamına geliyordu. Eski bir garimpeiro olarak iyi tanıyordu Araguaia'yı. Bütün yaşamı ırmakta dolaşmakla geçmişti, kimi zaman kuzeyden güneye, kimi zaman güneyden kuzeye...

İki kadın, kayığın ortasına ellerinden geldiği kadar yerleşmişlerdi. Tilde kıvrılmış yatıyor, ancak daha sıkı sarınmak için ya da Sa Lua'nın ayaklarını örtmek için kımıldıyorlardı.

Sa LuaL Daha gece başlamadan gözlerini kapamıştı, huzursuzluk o şişman bedenim ateş gibi yakıyordu. Ama dudaklarından hiçbir ses çıkmıyordu. Hiçbir şey söylemiyor, hiçbir şey istemiyor, fahişelerin acımasız yazgıcılığı içinde doğacak çocuğu düşünüyordu. Melankoliye

kapılmış, ama aynı zamanda aydınlanmış bir yüzle kendini yazgısına bırakmıştı. Şimdiye kadar yaşam ne vermişti ona? Hiç... Aldanış... Erkeklerin yalanlarına kanmıştı her zaman. Olgunlaşınca kadar zaman böyle geçmiş, sonra kendisine güven verecek adamı aramıştı. Bu yoldaki kadınlar erken çöküyorlardı.

Teğmen ona en uygunu gibi görünmüştü. İki nedenden benimsemişti onu. Birincisi, yasayı temsil ettiğinden -çünkü elmas madenlerinde bir fahişenin hiçbir hakkı yoktu- ikincisi de, teğmen ona bir ev döşeyip eski yaşamından çekip çıkardığından... Bazen çok öfkeli olması dışında bir kusuru yoktu. Teğmen kendisine hep saygıyla davranmıştı.

54

föftttffff^ffl¥İB^^^Bİ

Bir garimpo'da hak ve düzeni korumakla görevli bir polis teğmeninden bu anlayışı esirgememek gerekliydi. Bundan farklı kim vardı ki garimpo'larda? Para ve mutluluk peşinde, ateşli bir çaba içinde değiller miydi? Taş arayan bir sürü adam! Ya bulur ya bulamazlar, içerler, silah atarlar, döşemelerden bol bol toz kaldırarak barlarda dans ederler. Yere su serpmek için ikide bir dansa ara vermek zorunluluğu doğar. Sonra akordeon ve klarnet insanı baştan çıkaran melodilerine yine başlar, çamur içinde zıplayıp kalın bir kir tabakası bırakırlardı yerde. Tam bir ahır gibi... Her şey kavgayla, cinayetle, ölümle biterdi. Balta girmemiş vahşi ormanları geçerek Brezilya'nın her yerinden bazen çıplak ayakla gelen bu adamlar, yalnızca yasadan korkarlar, Ma-ranhao'dan, Para'dan, Ceara'dan, Piau'dan gelirlerdi. Elmas madenlerinin güvensiz yerler olmasına neden olan, en kötü işçilerin eskiden beri bu Piau'lular olduğu söylenirdi. Şu sözleri söyledikleri sık sık duyulmuştur:

Ben Piau'luyum

Aklıma eseni gebertirim

Büyük kentlerin hiç tanımadığı bu kuytu yerlerdeki sıkıntılı yaşam, şanslarını denemek için gelen bu insanların üzerine bütün acımasızlığıyla çökerdi. Onlar için kumlan yıkamak, taş kırıp kristal aramak, yerleri kazmak, eleklerde altın aramak ya da dalgıç takımıyla ırmağın derinliklerinde o şanslı taşın peşinden koşmak arasında hiç fark yoktu. Zamanın ve yaşamlarının üstüne kumar oynarlardı. Bütün bunların en korkunç yanı yalnızlıktı. Kollarındaki güç tükenip elleri boş, sersefil kalakalınca... Artık geçmiş, boşa harcanmış zamanı düşünmek para etmezdi. Ondandır beklenen tek şey, insafli bir ölümdü.

Yazgısı böyle olmamalıydı oğlunun! Bu uğursuz elmas soygununa onun için razı olmuştu Sa Lua. Ve bu doğacak çocuk kız olursa, daha çok kaygılanacaktı. Sa Lua'dan kentle orman ya da kentle elmas kampı arasında bir seçim" yapması istense, kötünün iyisi olarak kenti seçerdi.

Yavaşça inledi. Kayan bir yıldız gecenin karanlığını yırttı. İçini yakan yakarıyla Tanrıya ya da hangi bilinmeyen güç daha büyükse ona yöneldi: Çocuğunun mutlu doğmasını diledi.

Kendisinininkine ya da babasınıninkine benzer bir yazgıyla doğacaksa, gölgeler diyarına geri çağırılması için yalvardı. Çekeceği acılardan kurtulmuş olurdu hiç olmazsa.

55

Uzaydaki o sonsuz ışıklı yol kayboldu, gök yine önceki görüntüsüne büründü. Kürekler yavaşça kımıldıyor, suya daldıkları yerde donuk bir aydınlık bırakıyorlardı. Gözlerini kapadı Sa Lua. Yaşamından kısa görüntüler hayalinde canlanıyor, acı veriyorlardı ona. Analığın bedeli olmalıydı bu.

Kent!.. Temeli, maddi bir dayanağı, dostça koruyanları olmayanlar için neydi sanki?

Açlık ve yoksulluk... Bir hiç... Çocukluğunu, kendisi gibi kızlarla birlikte asık suratlı, sert, yobaz rahibelerin yanında geçirdiği zamanları düşündükçe...

Ayda bir gezintiye çıkarılırlardı, birbirine zincirlenmiş gibi el ele... Halk acıyarak bakardı onlara. Kent kızlara dev gibi görünür, caddeler korkuturdu onları.

Otobüsler, tramvaylar, ışıklı reklamlar... Her şey ürkütücüydü. Bunlarla büyümemişlerdi, bunların dışındaydılar. Yaşamın döküntüleriydi onlar.

Çocuğun yazgısı daha iyi olmalıydı. Eğer bu olanaksızsa Tanrı, rahibelerin o korkunç Tanrısı onu kendisine almalıydı, böylesi daha iyi olacaktı. Sa Lua büyüşünü, çocukluktan kızlığa geçişini hatırlıyordu. Göğüsleri büyüyor, yuvarlaklaşıyor-du. Rahibeler anlayacaklar diye ödü kopuyordu. Varlığına bağlı her şey gibi, erginlik çağına geçmesi de sorun oluyordu ona. Bütün kavramlar bir noktada birleşiyordu: Her şeyden ve herkesten korku... Bedeninde çıkan ilk kıllardan korku, yar olmaya hakkı olan herkesten, doğal olan her şeyden korku... Sonunda o gün geldi ve kadın oldu. Bir eve gittiği o gün geldi.. Onu ilk aldatan adama rastladığı gün geldi. Başka adamların onun bedenini keşfettikleri gün geldi. Bu beyaz beden, lamba ışığında, ay gibi

mavi bir renk alıyordu. Yeni yaşam pençesine almıştı onu. Bu eskisine göre daha hoştu. Birçok sevinçli, ama birçok da acı anıları vardı.

Ne getirmişti bütün bunlar?.. Birçok kentte yaşadı. Erkekler, hep ay rengindeki bedeninin peşine düştüler.

Asıl adı unutuldu. Hermengarda ya da Aparacida gibi bir şeydi galiba... Bulunmuş çocuklara verilen bu adlardan daha hoş ve çekici geliyordu Sa Lua.

56

Zaman geçti, kentler ona dar gelmeye başladı. Garim-po'lardan söz edildiğini duydu, böylece buralara geldi, biraz birinde biraz ötekinde zaman geçirdi. Bedeni ilk yorgunluk belirtilerini gösterene kadar... Kabarelerdeki dans müziğine, nasırlı ellere, içki ve tütün kokan soluklara üç yıldan fazla dayandı. En kötüsü kaslı erkek bedenlerinin kokuşuydu: Ter ve toprak kokusu.

Sonra Teğmen çıkageldi.

Gece Sa Lua'nın gözlerine doluyordu.

Bu arada Teğmen yorulmak bilmeden kürek çekiyordu. Yitirilecek zaman yoktu. Dört saat sonra şafak sökecekti. Kürek çekmekten ve Daniel'in önden verdiği işaretlere dikkat etmekten başka bir şey düşünmüyordu.

Bazen ırmakta sürüklenen bir ağaç gövdesinin akıntıda çıkardığı ses duyuluyor, bu yakın tehlike irkiltiyordu onları. Kıyılarda tapirler ve su domuzları ırmağa dalıp korkutuyordu.

Bunların dışında gece sakindi, yolculuk rahat geçiyordu.

Teğmen uzun uzun esnedi, elini sert sakalına götürdü. Bu hareketi yaparken kemerine takılı elmas paketçisi yana kaydı, elmas paketinin beline değdiğini duydu. Her yanı titredi. Kim-bilir kaçınıcı kez sordu kendine: Acaba taşın kaybolduğu anlaşılmış mıydı? Sonra yine kendini inandırıcısına, 'böyle bir vurguna vicdanım elverir...' diye düşündü.

Ama bir gerçeği görmezlikten gelemiyor, karşı duramıyor-du: Korku... Yakalanmak korkusu, cezalandırılmak korkusu... Herkesin bildiği bir şey vardı: Madenlerdeki elmas soygununun cezası ölümdü. Karşılığı yakalanmak olsa bile bu şansı, yaşamda bir kez gelen bu şansı yitirmekten korkuyordu... Elmas aranan bir bölgede polis olmak, canıyla ve başkalarının canıyla oynamak demekti. Karar vermek demekti.

Bıkmıştı bütün bunlardan. Pişman olacağı hiçbir şey yoktu. Kimse acıyor muydu ona, insanca duygular mı besliyorlardı? On kuruş için adam öldürmüyorlar mıydı? Bir kilo et için ya da yalnızca aptalca bir şaka için cinayet işlemiyorlar mıydı? Kavga edip vahşi hayvanlar gibi birbirlerini yere sermiyorlar mıydı? Garimpo yasalarına saygı duyuyorlar mıydı? Yasak olduğu halde silah kaçakçılığı yapmıyorlar mıydı? Şu halde niçin,

57

yalnızca o ânı yaşayan, üst tarafına boş ^veren bu dünyaya karşı insan gibi davranmalıydı?

Onu sevdikleri için mi bu göreve getirmişlerdi? Hiç de değil. Ondan daha uygununu bulamadıkları için...

Gözüpek bir doğası olduğu için, iş bitiren, düzen sağlayan, her konuda yetenekli bir insan olduğu için...

Bu göreve atandığı zaman hayallere kaptırmamıştı kendini, kazançlı bir iş olduğu için göndermemişlerdi onu bu yabana. Tam tersine, ondan kurtulmak, Goias'ın başkentine korku saçan zorbalığı yüzünden onu uzaklaştırmak istemişlerdi. Gücünü gösterebileceği tam bir yetki alanı vermemişlerdi. Onu hapsedecek daha iyi bir kale bulunamayacağını biliyorlardı. Goias ve Mato Grosso polislerinin güç görevleri için bu sapa bölgede yetiştirildiği de bilinmeyen bir şey değildi. En belalılarını, en hamlarını buralara yasa koruyucusu olarak gönderirlerdi, bunlar adaleti temsil ettikleri için iyi örnek olmak zorundaydılar. Üstelik giydikleri üniforma da onların gururunu okşardı, Bu nedenle hemen hemen hepsi görevlerinde başarı gösterirlerdi.

Daniel önden, dümeni sağa kırmaması için işaret verdi. Ama Teğmenin düşünceleri kendi yönünden sapmıyordu.

İki yıldır buralara takılıp kalmıştı. Suçluların peşinde bu balta girmemiş ormanlara kaç kez daim iş olduğunu kendisi de bilmiyordu. Kaç kişiyi kuzeye, ırmağın- aşağılarına sürmüş ve bir daha bölgesine ayak basacak olurlarsa ölümlle gözlerini korkutmuştu. Sayısını anımsamıyordu. Ne anlama geliyordu sürmek? Zavallıyı dört polisle ırmağın aşağılarına göndermek, gökten ve sonsuz ormandan başka tanık bulunmayan bir yerde ensesine bir kurşun sıkamak anlamına geliyordu. Ceset suya atılır, gerisini kırmızı piranha'lar hallederdi. Bu sırlar sonsuza kadar gizli kalırdı.

Kendi canını da başkalarının canı ^karşısında ortaya koymuştu. Yalnızca en çabuk olmak değil, en korkulan olmak da onun için yasa yerine geçiyordu. Her hafta polis karakolunda kıldığı silahların haddi hesabı yoktu, kazmayı alıp parçalardı. Yasa... Yasa oydu. Ama yine de düşleri taş gibi katıydı. Hamakta her zaman belinde tabanca ve dolu fişeklikle yattığı için kalçaları nasırlaşmıştı. Yasayı temsil edenler nadiren doğru sonuca varırlar. Tıpkı canilerin öldüğü gibi polisler de ölürler. Bir »ün

58

sinsi bir kurşun arkadan, ormandan ya da ırmaktan gelip beyinlerini parçalar, göğüslerim deliverir.

Yine o soru geldi aklına: Soygun anlaşılmış mıydı acaba? Anıları canlandı zihninde. Elmas tüccarını terastaki hamakta sallanırken, gördü. Uzaklardan gelen gitar sesini, güzel şarkıyı duydu. Jürema-pe-de-Anjo'nun genelevine yaklaşıncas ses kesildi, yalnızca parmaklar teller üzerinde birkaç nota daha çaldı. Tüccarın üzerinde açık renk bir pijama altından başka bir şey yoktu; güneşten yanmış kaslı göğsü çıplaktı. Gitarı yere koyarak hamakta doğruldu, Teğmene bakıp gülümsedi. Kıvrık, kumral saçları, Moğol bıyığına ve sivri sakalına yakışıyordu. Küçük, parlak gözleriyle sıcak bakıyordu, istediği zamanlarda da uysal bir hal alıyordu. Göze batan yanı gözleri değil, alnında şeytanca sivrilen kaşlarıydı. İçten gülümsemesi korkusuzluğunu ve cesaretini ortaya koyuyordu. İlk selam veren o oldu. Acele etmeden terasın basamaklarını çıktı Teğmen, gösterilen sandalyeye oturdu. Ortalık kararmıştı. Evlerin kapı ve pencereleri aydınlanıyordu. Neredeyse gece yaşamı başlayacaktı. Barlarda ışıklar yanacak saksofonlar herkesi dansa çağıracaktı.

— Yemek yediniz mi Teğmenim?

— Yedim, teşekkür ederim; kalkıp şöyle bir dolaşayım dedim.

— Çok iyi, çok iyi... Sıcaklar azalıyor...

— Yağmurlar geçti. Eh, zamanıdır, martın sonu geldi. Ekimin başına kadar böyle gider, yoksa biraz daha uzun mu sürer?..

— Korkunç! Bu vahşi yerde yaşamaya nasıl dayanıyorsunuz bilmem! Bir keresinde yağmur zamanı buradaydım da nemden ve sivrisinekten deli olacaktım az daha!

— Alışıyor insan, sonra da aldırılmaz oluyor. Ne kadar kalacaksınız?

— Bir hafta kadar. Daha bir hareket görünmüyor. İşe yeni başlamış birkaçı. Bir şey de bulamamışlar.

— Erken henüz. Ne olaksa bundan sonra olur. Irmak çok çamurlu, verimli değil.

— Doğru. O zaman da birçok alıcı türer, onlarla çekişmek zorunda kalır insan. Şansı yaver giden biri belki birşeyler bulmuştur diye umut ettiğim için erken geldim.

59

- Şansınızı kaybetmiş sayılmazsınız.

Teğmen gitmek üzereydi, ama elmas tüccarı ondan önce davrandı:

- Daha erken teğmenim. Kahve şimdi gelir, biraz bekleyin.

Teğmen yerine oturdu, tüccar içeriye seslendi:

— Hey Juju, ne zaman gelecek kahve? İki fincan getirin, değerli bir konuşmamız var.

Biraz sonra, saçları sarıya boyalı, çilli tenini gösteren önü açık pembe sabahlıkla bir yosma görüldü. Üşengeç bir 'iyi ak-şamlar'dan sonra kahveleri verdi.

Kahveler bitinceye kadar bekledi, fincanları tepsiye koydu, bir sigara istedi, dudaklarına yerleştirip birinin yakmasını bekledi. Sonra bir şey söylemeden içeri girdi. Tüccar güldü. Başıyla kıza işaret ederek:

— Gücünü geceye saklıyor, dedi.

Odalarında dinlenip zamanın gelmesini bekleyen öbür kızları düşündü teğmen. Sa Lua da uzun yıllar böyle yaşamıştı. Tekrar kalkmak için davrandı; adam yine tuttu onu.

— Buraya geldiğiniz iyi oldu, sizinle bir şey konuşacaktım, fırsat bulamadım.

— Ne hakkında? Bir tatsızlık mı var?

— Hayır, öyle bir şey değil canım. Kâğıt oynamaktan hoşlandığınızı duymuştum. Ne dersiniz, bir poker partisi yapalım mı ya da başka bir oyun?

Karşısında kararsız oturan adama bakıyordu. O daha ağzını açmadan atıldı:

— Burada doğru dürüst oyun arkadaşı bulmak zor; sizi onun için davet ettim. Teğmen, elinde olmadan çenesini kaşıyordu. Tüccar, konuşmasına devam etti:

— Çok küçük oynarız, zaman geçirmek için... Tanıdık iyi bir yolcu var burada; bir de Senyör Anelato... şu hastabakıcı, tanırırsınız canım ve bir de ben...

Şeytana uyuyordu Teğmen. Kendisine dostça gülümseyen adama bakıyor, bir yandan da düşünüyordu: 'Ne kötülük var bunda canım? Nihayet namuslu insanlarla küçük bir oyun...'

Canoa ırmakta kayıyor, koyu gökte yıldızlar parlıyordu.

60

Uzaklarda bir inek böğürdü, korktu ar. Bir olmalıydılar. Nerede olduklarını görmeye çalıştılar. Böğürtü yinelenildi. Daniel

s

nsan

kayalar: yakımdayız. Sac FehYe yaklaşık sekiz mil var. İki saat sonra gün ağaracak.

"

- Hım, o halde yarın gece Santa Isabel den geçeceğiz de

mC *- Evet- sabahleyin Fontoura'nın altında mola veririz

Sufi Bir olly Amadan Santa Isabel'den geçeb^erse önlerinde tek bir tehlikeli yer kalıyordu Tapirapes Boğ a Rio Tapirapes'in Araguaia ile birleştiği yerde ıkı yandaki d -irmek yatağım sıkıtırır, iki kıyı arasında <T/ mazd! Eer soygun ortaya çıkmışsa, ıkı yakada bir ±rX?obbiürİ Böyle bir durumda ku En kötüler de, son Caiapo kıyımından canlarını ja'lann yanma yerden ve KızılderüleriKomma güvencesi altında bulunan Tapirapes ^^^ ferin inanılmayacak kadar güçlü işitme duyulan v man yaptıkları gibi, ortalığı ânında ayağa noa'dakiler ne olursa olsun bu işi başarmak, b

zorundaydılar...

.. ka7an-

-Pas demiyor musunuz teğmenim? dedi oyunu kazan

makta olan tüccar kaşlarını kaldırıp gülümseyerek.

- Hayır, açıyorum.

Dört kişi tüccarın odasında oynuyorlardı. Bir masa ^geur misler üzerine de bir örtü bulmuşlardı. Gece yansım geçmiş ±£ olmuştu. Teğmen sabahleyin erkenden göreve yet^m k zorunda olduğu için oyunu bıraktılar. Fişlen sayınca teğmenin kayıpta olduğu anlaşıldı. Ama tüccar güümsedi:

- Kaygılanmayın teğmenim; sizinle oynamak b zevk. Hemen ödemenize gerek yok. Yarınki oyunda ^«^

Yarınki oyun... Yarınki oyun... Lanet bir sözdü bu. KeşK

. za

r hesaplaşmak, yarınki oyunda

mak..' bütün bir hafta bu sözü işitti; hep gülümseyer niyordu.

öyle-

61

Ama hafta sonu oyun bitince tüccar yapmacık bir sıkılganlıkla:

- Yazık, yarın oynayamayacağız! dedi

- Niçin?

— Yarın öğleden sonra Grego'nun motoruyla Maraba'ya gitmek niyetindeyim.

Teğmenin göğsü sıkıştı. Borcu iyice birikmişti; sayılar ateşle yazılmış gibiydi. Ödeyecek parayı nereden bulacaktı? Bir de küçük oyun diyorlardı buna! Küçük oyun!.. Tüccarın gözlerine soğuk soğuk baktı. Yine gülümsüyordu o.

- Borcunuz için tasalanmayın canım. Karakola gelirim yarın konuşuruz.

Teğmenin sırtına dostça vurdu, sonra esneyerek kollarını gerdi, göğsünü şişirdi. Öteki geceler gibi gömleksizdi yine.

Teğmen gürültü yapmamaya dikkat ederek eve girdi, ama Sa Lua uyanıktı hâlâ.

- Işığı yakabilirsin.

Bir kibrit çaktı, lambada alev titredi. Sıkıntıyla odaya göz gezdirdi. Sonunda bakışları kadının örtü altındaki şişkin bedeninde karar kıldı.

— Bir şey mi oldu? Teğmen yalnızca homurdandı.

Bu gibi suskunluk krizlerine alıştı kadın. Adamdaki kızgınlığın nedenini anlamaya çalışmadı, yan dönüp gözlerini yumdu.

Teğmen bir sigara yakıp uzandı. Uyku tutmuyordu. Gözlerini kapamayı denedi, ama ateşten sayılar, ışıklı reklamlar gibi yanıp sönüyordu, başına kakarcasına hızla geçiyorlardı gözlerinin önünden. Uyumak olanaksızdı.

Sabahın ilk ışıkları Teğmeni gözleri açık ve yen sigara iz-maritleriyle dolu buldu. Saat sekizde polis istasyonundaydı Teğmen. Gözleri kızarmış, parmakları arasına soğuk terler birikmişti. O

gece bir olay yoktu. Kavga olmamış, silah atılmamıştı. Gece sakin geçmişti. Ama o kendisini, karan bekleyen ağır bir suçlu gibi hissediyordu. Tüccarın istediği neydi? Oyunda çok dikkat etmişti, hile yapmış olamazdı. Çok şanssızdı, o kadar.

62

Hiç iyi kâğıt geimemişti; kırk yılda bir geldiyse de, daha iyisi çıkmıştı öbür oyuncuların birinde.

Yapacak tek şey vardı: Adamı beklemek. İçinden bir ses adamın sinsi bir öneriyle geleceğini söylüyordu. Ama bir karara varması için henüz çok erkendi. Saat tam onda geldi. Kusursuz bir biçimde ütülenmiş krem rengi bir pantolon, açık mavi spor bir gömlek vardı üstünde. Sakalı bakımlı, saçları düzgün ve parlaktı.

Gülerek başıyla Teğmeni selamladı ve hemen yazı masasının yanına oturdu. Teğmen nöbetçiyi çağırıp yeni bir emre kadar içeriye kimseyi almaması için uyanda bulundu. Polisin arkasından kapıyı iyice kapayarak masasına döndü. Tüccar çok doğal bir davranışla cebinden sigarasını çıkardı, Teğmene ikram ettikten sonra kendisi de bir tane yaktı. Derin bir nefes çektikten sonra ağzından çıkan dumanın tavana doğru yükselmesini izledi. Gözleri her zamankinden daha şeytanca parlıyordu. Sağ kaşı küstahça yukarıya kalkmış öteki hiç kımıldamadan duruyordu. Birdenbire:

— Konuşabilir miyiz?

- Elbette.

— Bana bir iyilik yapar mısınız, lütfen? Kalem kâğıt var mı yakında? Yazın lütfen.

Yavaşça söylüyor, Teğmen yazıyordu: Mauro Duarte. Ave-nida Otel, Belem do Para.

- Gösterin, dedi, okuyup başıyla onayladı. Doğru. Bunun anlamını biliyor musunuz? Bilmiyorsunuz elbette. Ben söyleyeyim o halde. Masanın üstüne eğildi. Sayın Teğmen, şunu açıkça belirtiyim can sıkıcı alışverişlerden hiç hoşlanmam. Rahat işleri severim. Genellikle de başarıyı bu. Ya ben şanslı olduğum için ya da ötekiler belirgin bir biçimde şanssız oldukları için... Bazen belli bir tehlikeyi göze alırım, kışkırtır bu beni. Çünkü tehlike de bir tür oyundur!

Bunların zihinsel bir hazırlık olduğunu anlıyordu Teğmen. Böyle büyük lafların ucunun nereye varacağını merak ediyordu. Ne demek istiyordu bu adam?

63

1

— Teğmenim, ben kıymetli taşlar alırım. Elmas, hatta küçük parçalarını da... Her türlüşünü toplarım. Bilinmeyen bir şey değil bu, ama şimdi kendimden söz etmek istemiyorum. Şu anda konu sizsiniz. Oynadınız, kaybettiniz. Bana borçlusunuz. Ödemek için paranız yok. Doğru değil mi?

- Evet.

- Kumar borcu ciddi bir borçtur değil mi? Teğmenin ağız açmasına olanak" vermeden konuşuyordu.

— Bana para veremiyorsunuz. Zaten bir polis teğmeninin az buçuk maaşıyla buna olanak da yok. Sizin için yaşamak denir mi? Çok daha iyi şeyler var dünyada. Örneğin...

Teğmen adamın gözlerine gözlerini dikti:

- Örneğin?

— Çok basit... Çalınmış elmaslar her zaman size geliyor. Aksini söylemeyin çünkü biliyorum. Bütün elmas madenlerinde böyledir. Bu taşlar polis tarafından saklanır, soruşturmanın sonuna kadar karakoldaki kasada kilit altında durur. Doğru değil mi?

Teğmen evet anlamında başını salladı.

— iyi, diye devam etti adam, oyun borcunu unutalım eğer... eğer elinde böyle elmas olan biri... Siz ya da başkası, bir biçimde onu Belem do Para'ya bana getirirse... eline büyük bir para geçer, siz de bu yoksul yaşamdan kurtulursunuz. Aydan aya verdikleri bu sadakaya da gerek kalmaz. Genç ve hoş birisiniz, sizin gibi bir insan yaşam boyu bu çöplük gibi yerde kalmamalı.

Teğmen yavaş yavaş kalkıp ellerini yazı masasına dayandı.

— Soygun mu öneriyorsunuz bana yani?

— Bu adı vermek gerekli mi?

— Bütün elmas madenlerinde böyle aşağılık yollara mı baş vurursunuz siz?

— 'Aşağılık' ağır bir söz. Ben her şeyi yaparım, işime yarayacak tipleri de araştırırım. Tıpkı sizi arayıp bulduğum gibi....

— Siz bir soyguncusunuz! Benim buranın en büyük otoritesi olduğumu, yasaya karşı gelenleri deliğe tıkacağımı unutuyor musunuz?

— Böyle bir şey yapamazsınız! Teğmen, adres yazılı kâğıdı aldı.

64

— Ya bu ne? İşte belgesi...

- Hiçbir şey kanıtlamaz o, çünkü yazı sizin el yazınız. Her şeyi kendiniz uydurmuş olabilirsiniz! Çocuk olmayın, beni tutuklamaya kalkışacak olursanız, kumar borcunu ödeyemediğiniz için böyle davrandığınızı söyleyecek tanıklar getiririm.

- Delilik bu.

Tüccar ilk kez sakinliğini yitirdi:

— Elimdesiniz. Burada tanık olmadığı için açık konuşuyorum, kendiniz yarattınız bu durumu. Nöbetçiye kimseyi içeri almamasını emreden, kapıyı iyice kapayan sizsiniz, ben değilim.

J

Ayağa kalkıp elini pantolonunun cebinde bir aşağı bir yu-

j

karı dolaştırmaya başladı, sonra Teğmenin karşısına geçerek gözlerinin içine baktı. Yığılmış oturuyordu polis.

— Çocukluğu bırakın Teğmen! Daha yürekli olmanız gerek! Borcu ödemeniz için zorlamıyorum, ama size bir iş öneriyorum. Kabul ederseniz yaşamınız adamakıllı düzelir. Biraz cesaret isteyen bir iş... Belki Belem do Para'ya kadar gitmek biraz zor, ama tehlikeler yaşamın tadıdır! Size gösterdiğim fırsatı kaçırmayın. İstemezseniz bu yağmur, bu sivrisinek cehenneminde çürürsünüz. Meslek yaşamı boyunca insanları hayvan gibi öldürten dürüst adam rolünü oynarsınız. Böyle kalırsınız! Öyleyse... adres burada. Söyleyecek başka bir şeyim yok. Tanrıya emanet olun....

Kapıyı açıp soğukkanlı bir tavırla çıktı gitti. Adres yazı masasında duruyordu: Mauro Duarte... Avenida Otel... Belem do Para...

Aradan bir aydan az zaman geçmişti. Şimdi ne olacaktı?

— Ortalık ağarmaya başladı. Saklanmamız gerek. Teğmen Daniel'e baktı, başıyla karşılık verdi. Kayığı Mato

Grosso yönüne çevirdiler, bir yan kola saptılar, gizlenecek bir yer aradılar.

Sa Lua, bitkin bir halde uyandı. Çok solgundu, alnı terden sırlıslıkla olmuştu.

Teğmene baktı, gözleri yaşla doldu, duraksayan bir sesle: ' — Artık dayanamayacağım... dedi.

Kırmızı Papağan

65/5

PINGA MI, CACHAÇA MI?

' Bundan sonra^ her geçen gün sular alçalacak ve Ara-guaia'nın birçok yerinde ırmağı taç gibi süsleyen beyaz kumsallar ortaya çıkacaktı. Yağmurlar tamamen durmuştu. Kumsallar önce çamurlu ve esmer bir görünüm alacak, gün geçtikçe güneşin kızgın ateşi altında beyaz garçaların tüyleri gibi beyazlaşacaklardı.

Kanau bunları düşünüyor, kuzeydoğu rüzgârının her an patlayacağından korkuyordu. Şimdiye kadar öteki canoa'nın geçtiğine ilişkin hiçbir ipucu elde edememişlerdi. Iroa geceleri nöbet tutuyor, gündüzleri ırmağın karşı kıyısındaki kumsalda yatıyor ya da çalışıyordu. Başlarına önemli bir şey gelmiş olmalıydı. Yoksa yolculuklarından yarı yoldayken vazgeçmeleri olanaksızdı. Tek yol, tek geçit burasıydı. Hiç kimse Bananal Adasını yaya geçmeyi ya da Goias'ta uygar bir kente varmak için binlerce kilometrelik balta girmemiş ormanı aşmayı göze alamazdı; insan gücünü aşan bir şeydi bu. Hem Bananal Adasında Javae'liler geçidinde, aynı adı taşıyan bir Kızılderili kabilesi yaşıyordu. Bunlar çok ilkeldi, üstelik mariscador'ların bölgelerinde yol açtığı düzensizlikler yüzünden herkese kin besliyorlardı. Adanın öbür tarafındaki Goias arazileriyse hâlâ su altındaydı, kuruması için aylar gerekliydi. Bütün bunların dışında, bu bölgede bir de Canoeiro Kızılderilileri vardı, ölüymüş gibi saklanmayı becerir, beyazlara hiç acımazlardı.

Mato Grosso yöresinde tehlike daha da büyüktü. Rio das Mortes ve Roncador bölgesini geçmeye kim kalkışabilirdi ki? Her ne kadar Xavame'ler ilk barış işaretlerini göstermişlerse de

66

onlara güven olmazdı. Hiçbir neden yokken Sao Felix halkının davarlarını, atlarını öldürüyorlardı. Onun için bu kasabada ve çevresinde, vahşi komşularına karşı devamlı bir korku sürüp giderdi. Bu Kızılderililerin ikide bir giriştikleri kanlı kıyımlar korkunçtu. Yalnızca Sao Domingo yöresindeki kabileler yabani ve ürkek olmakla birlikte 480 km. uzaktaki Kızılderilileri Koruma Örgütünde ara sıra görünürlerdi. Ayrıca pek çok Xavan-te'nin öteki

Kızılderililer gibi, dağınık yerleşim bölgelerinde yaşadıkları biliniyordu. Roncador'dan Tapirapes Nehrine kadar yayılmış çeşitli yerleşim yerleri vardı.

Bölgelerinin verimsizliği nedeniyle yaşamlarını sürdürürebilmek için yağmur ormanlarını baştan başa dolaşmak zorunda olan Xavante'lere 'Kır Koşucuları' adını takmışlardı.

İşte böyle bir bölgede binlerce kilometrelik bir yolculuğu göze alacak biri hedefine canlı olarak varabileceğini nasıl umabı-lirdi? Soyguncuların bunu başaracakları bir an için düşünülse bile, Mato' Grosso'da bir kent ya da bir garimpo'ya vardıkları zaman, soygun haberi oralara yayılmış olduğundan yeni geldikleri bu yerler onlar için daha tehlikeli olurdu. Tek çıkar yol, Araguaia üzerinden Para eyaletine gitmekti.

Kanau canoa'sını karşı kıyıya yöneltti. Yaklaştıkça su temizleniyor, kristal gibi durulaşıyordu; çünkü Rio das Mortes'in akıntıları karışıyordu buraya. Açık seçik görülüyordu fark, Araguaia'nın kendisi bulanık kalıyordu; ırmak kolunun suları-ya son derece temizdi. Yavaş yavaş kuruyan birikintilerin çamurlu sularından yaban ördekleri, sanki yok oluyorlarmış gibi bağırarak kaçıyorlardı. Kanau canoa'yı kıyıya sürdü, tabanları kumların üstünde hoş bir ses çıkarıyordu. Sığ suda bir süre yürüdü, balıkların ırmağın derin yerlerine kaçtıklarını gördü.

Balta seslerine doğru ilerledi. Iroa, tamamen çıplak bir halde, dev gibi bir landi ağacının gövdesine eğilmiş, canoa'nın kaba çizgilerini ortaya çıkarmaya çalışıyordu. Bu muhteşem görüntüye doya doya baktı Kanau. Kentte görmesi olanaksızdı bunu. Yalnızca beş renk vardı. Gökyüzünün o olağanüstü temiz mavisi, kıyıların yağmurdan sonra gittikçe genişleyen beyazı, Iroa'nın yanık teninin bronz, yontulan kırmızı ağaç ve bunların arkasında ta uzaklara kadar nehri sınıflayan ormanın yeşili...

67

Yaklaştı, Inan'ca selamladı:

— Iroa-ku!

Iroa baltayı bırakıp doğruldu, sesin geldiği yöne döndü, içten bir gülüşle karşılık verdi:

— Kanau-ku! Canoa'nın yanına oturdular. - Büyük olacak!

— Olacak Kan.

— Bir şey yok mu hâlâ? Sesi biraz sinirliydi.

— Hayır, yok! Palmiye dallarıyla örtülü çardağı gösterdi.

— Şurada tam kıyıda uyuyorum, nehirde olup biteni kaçır-ırmıyorum.

Iroa işine devam etmek için baltayı aldı, ama yine kumların üstüne bıraktı:

— Şenlik hazırlıkları yürüyor mu?

— Elbette. Şenlik yarın. Valemin büyük bir çukur açtırdı, churrasco¹ için bir öküz kesecekler. Köyde kadınlar kalugi yapıyorlar, beiju, tatlı patates ve manyok pişiriyorlar. Akşama Fon-toura ve Mato Verde Inan'ın da burada olacaklar../

Kanau'nun aklına bir şey geldi: Inan'ların buraya varmaları için ırmak yukarı yirmi dört saat kürek çekmeleri gerekirdi. Irmak aşağı inen ikinci canoa'dakiler onlara görünmemek için gizlenmek zorundaydılar. Inan'ların kesinlikle anlatacağı bir-şeyler olmalıydı. Sormaya bile gerek kalmadan anlatacaklarına inanıyordu Kanau, çünkü Kızılderililer haber getirmeye bayılırlardı.

İroa'ya baktı:

— İstersen ben burada kalın; sen gidip yarışmalara girersin.

— Yook Kan. Sen benden daha güçlüsün. Üstelik Curiala senden güreşe katılmanı istedi. Bütün köy üzülür girmezsen. Bilirsin; aşağıdan gelen ekip çok güçlü.

— Haklısın. Öyleyse ben Sao Felix'e gidiyorum.

— Ne işin var orada?

— İki şişe Cachaça alacağım.

— Ne diyorsun Kan? Iroa kaygılandı. Arkadaşlarıyla konuşurken dudaklarından hiç eksilmeyen gülümseme kayboldu.

¹ Churrasco: Et ızgarası. (Çcv.)

68

— Evet Iroa. Buralarda yaşayamam artık. Beni anlıyorsun değil mi?

Kanau'nun bakışlarında öylesine yalvaran bir ifade vardı ki, Iroa gözlerini çevirdi. Kanau üzülünce o da üzülüyordu. Arkadaşı kente gittiğinde çok acı çekmiş, döndüğü zaman da onu her an yine yitireceğini düşünerek tasalanmıştı. Kanau, bu yaşama uygun değildi, anlıyordu Iroa bunu. Kendisi de onu kente gitmesi için desteklemişti. Ama korkuyordu bu kez, çok korkuyordu. Kendini tutamadı:

— Kan, bir şey söyleyeceğim, bil ki seni kardeşimden çok severim. Ya planın sökmezse? Ya yakalanırsan?..

— Korkma, bir şey olmaz! İşler düşündüğüm gibi giderse zengin olacağız. Onların gözünde Kızılderiliyim ben hem; Kızılderililer devletin koruması altında. Çocuk yerine koyuyorlar bizi. Göreceksin, her şey yolunda gidecek.

Iroa üzgün bir halde düşünüyordu: O zengin olmak istiyor!.. Niçin? Hiçbir Kızılderili zengin değildi. Zenginlik beyazlar içindi. Hem zenginliğin ne yararı vardı Kızılderili köyünden başka bir yerde yaşamasını bilmedikten sonra.... İrmaktakinden başka bir yaşam da yoktu zaten gözünde... Balık tutacak, ay ışığında Aruana oynayacaktı o. Ne yazık ki Kanau böyle düşünmüyordu, böyle hissetmiyordu! Ama sonra Kanau'nun Rauma-lo-Desse'de uzunca kaldığı zamanlar üzerine çöken özlem ve suskunluk dönemlerini anımsadı:

— Ne diyeyim? dedi.

— Bir aksilik olmamasını ummaktan başka bir şey gelmez elimizden!

— Gideyim ben.

— Niçin canoa'yı almıyorsun?

— Kürekle yorucu olur; yürüyeyim daha iyi.

— Silahın var mı?

— Yok, bu var. Kemerine soktuğu bıçağı gösterdi.

— Gözünü aç öyleyse. Xavante'ler görülmüş bu civarda, av zamanı şimdi.

— Xavante'lerden korkmuyorum artık Iroa.

— Doğru. Buralarda kimseye pek bir şey yapmıyorlar ama kendi bölgeleri.

— Bana göre Xavante'ler Caiapo'lardan daha iyiler.

69

— Delirdin mi sen?

- Arakre Iro. Canoa'yı dönüşte alırım.

Çabucak uzaklaştı. Ardından bir süre baktı Iroa dostuna. Hem yürüyor, hem de deminden beri elinde tuttuğu gömleği giyiyordu. Iroa yine işine daldı, onu tedirgin eden düşünceleri kafasından atmaya çalıştı. Ağacı yontuyor, yabani ve temiz yüreği her vuruşta oynuyordu.

Kanau kıyıdan ayrılarak beyazların kullandığı yolu aradı. ' Sao Felix yönünde iki yol vardı yan yana. Hemen önündeki, Raimundo Moraes'in arazisine giden ve atların geçtiği bir patikaydı. Beyazlar, yıllar önce büyük bir cesaretle Sao Felix'ten al-'tı mil uzaklara kadar yayılmışlar, çiftlik evleri kurmuşlardı. Xa-vante'lerden korktukları için daha ileriye gidememişlerdi. Bu Kızılderililer geçen yıl yalnızca Raimundo Moraes'in değil aynı zamanda Joao Irineu'nun da çiftliğini basmışlar, içeriye dalıp ellerine ne geçtiyse, bıçak, balta, kap kaçak, giysi gibi şeyleri alıp götürmüşlerdi. Xavante'ler her ne kadar giyeceğe meraklı değillerse de giysileri aldıkları, biraz uzaklaştıktan sonra ya attıkları, ya da keserek kollarına bilezik ve başka süsler yaptıkları görülmüştü. Buralarda oturanlar, hele kadınlar, bronz bedenli çıplak adamları gördüler mi, dehşete düşüp nereye saklanacaklarını şaşırırlardı. Son zamanlarda Xavante'ler silahsız görünmüşler ve düşmanca davranmamışlardı. Ama ormana doğru çekilince nedendir bilinmez, kötülükten mi, yoksa eğlence için mi atlara, sığırlara ok yağdırmışlardı.

Kanau yürürken bunları düşünüyordu. Çıplak ayakla bir milden fazla yol aldı; gerçek bir zevk veriyordu bu ona. Ormanda yürümek, gariro palmyelerini, murici ağaçlarını, kendilerini zorlukla kaldıran korkak orman kuşlarının kaçışlarını, ağaçların tepesinden bakan tukan'lan seyretmek ne hoştu. Yolun bir bölümü hâlâ su altındaydı. Pembe ve beyaz garçalarla yaban ördekleri kızgın haykırımlarla uçmaya başlıyorlardı.

Sao Felix Tepesine giden kestirme bir yola saptı. O anda bir beyazdan çok bir Kızılderiliydi. Keçi yollarını bulmaya, iz sürmeye çocukluğunda alışmıştı. Artık yaşam boyu kentte de otursa, döndüğü zaman, sanki hiç buralardan ayrılmamış gibi her yolu kolayca bulur, ırmağın köşe bucağını tanırdı.

70

Birdenbire durdu, soluğunu keserek eğildi; yerdeki kırık ok parçasını aldı. Doğrulduğu zaman gülüyordu. 'Iroa'nın hakkı var, Xavante'ler geçmiş buradan,' diye düşündü.

Gergin ve dikkatle çevreyi inceledi, yerde bir sürü iz vardı. Bunlar Inan'ların olamazdı, çünkü onların ayakları küçüktü. Yine güldü. Bunları bir beyaz görse, tabanları yağlayıp Sao Fe-lix'e atardı kapağı. Ayak izlerinin eski olduğunu, endişelenecek bir şey olmadığını anlamazdı.

Sao Felix Tepesine çıkıp çevresine baktı. Koyda Santa Isa-bel köyü ya da Kızılderililerin deyimiyle Raumalo-Desse uzanıyordu. Koruma Örgütü binası böyle uzaktan bakınca daha da

kızıl görünüyordu. Onun yanında çocukluğundan tanıdığı büyük, sarı ağaç görünüyordu. Inan'ların evleri sanki boşlukta duruyormuş gibiydi.

Sonra bakışlarını Sao Felix'e çevirdi. Bu yerleşim yeri, Xa-vante'lerin sürekli tehdidi altında olmasına karşın gittikçe gelişmekteydi. Şurada, çiftlik evlerinin sıralandığı yerde, sokaklar bile belirmeye başlamıştı.

Yağmurlar bittikten sonra kumsalları ortaya çıkan ırmak, ormanların bereket sağan yeşillikleri arasında çok geniş ve parlak görünüyordu.

Loreano'nun dükkânına girdi. Şeytan görmüş gibi şaşırdı adam:

- Sen ha, seni Kızılderili meret.

Kanau güldü:

— Geldim işte yine. - ; r Loreano elini uzattı:

— Ne zaman geldin? -Dün.

— Kent sıkı ha. Çıplak gezip Aruana oynayacaksın yine, değil mi?

— Bilmem.

Kanau güldü. Delikanlının sırtını sıvazladı dükkâncı.

— Serseri ,bu, kentte yaşar ama hizaya gelmez. Dönünce bir de bakarsın, hiç değişmemiş.

Hep aynı Kızılderili...

Konuşmalara kulak misafiri olan ve melezin elini sıkamak için yaklaşan Bento:

71

- Kızılderili olmak istemiyor o. Bakın, gözlerinin altına halka yaptırmaya yanaşmıyor! dedi.

Kanau dostça:

- Yanılıyorsun. Omarira'yı çizdireceğim bu sefer. Çevresindekilere baktı, sonra yine Loreano'ya döndü. Dükkânın içinde süslü yaylar, oklar, kilden heykelcikler, Kızılderili başlıkları, mızraklar, kap kaçak, bilezikler ve Inan'ların değişik birçok elişi ürünleri yerlere, raflara, tezgâhlara serilmişti. Kanau bunları göstererek takılmaktan kendini alamadı:

— Milleti yine kazıklıyorsun Loreano!

- Kazıklamak mı? Hiç de değil. Bu ıvır zıvır seninkiler getiriyor, karşılığında üstlerini başlarını düzeltiyorlar, giysiler, kumaşlar alıyorlar. Uyduruk şeyler bunlar, zaten satılmıyor; biliyorsun sen de...

Ama Kanau bunun tam tersi olduğunu biliyordu. Bebeklerden her biri elli cruiseroydu, yaylar iki yüz cruiseroya kadar satılıyordu Goiania'da. Rio'da, Copacabana'da içinde üç Kızılderili bulunan bir Garaja canoa'sı modelini dört yüz cruiseroya görmüştü. Halbuki Kızılderililerin eline bir bebeğe karşılık üç cruiseroy ya geçiyor ya geçmiyordu. Ama kavga çıkarmak niyetinde değildi şimdi; onun için gelmemişti.

— Bir şey almak istiyorum Loreano.

- Söyle!

— İki şişe pinga.

— Pinga?!! Loreano beyaz saçlarını kavradı parmaklarıyla.

— Pinga mı dedin?

— Ooo... Kulağına hoş gelmediyse, cachaça da diyebiliriz. Bu alışveriş Loreano'nun hiç, ama hiç hoşuna gitmemişti.

Bir Kızılderiliye içki satmak?.. Büyük suçtu. Kızılderilileri Koruma Yönetmeliği kesinlikle yasaklıyordu bunu. Ayrıca Koruma Örgütünün yayınladığı genelgede yasayı çiğneyenlere ağır cezalar öngörülüyordu. Kanau'nun babasının beyaz olduğunu herkes biliyordu, ama yasa karşısında bir Kızılderiliydi o.

— Sen de biliyorsun ki sana cachaça veremem.

— Kendim için almıyorum ki. İçki sevmem ben.

— Valentin mi gönderdi?

— Hayır. Senin de iyi dostun olan başka biri.

Loreano'nun bekleyişinin tadını çıkarmak için bir süre sustu.

— Çamura.

— Çamura mı?!! Dükkâncı şaşırmıştı.

— Burada mı o?

- Leopoldina'dan birlikte geldik.

- Neden Sao Felix'e uğramamış?

— Acelesi varmış.

- Yoksa Kızılderili şenliği için mi gelmiş Valentin'e? Güzel bahane! Bu hiç aklına gelmemiştii Kanau'nun.

— Öyle olmalı, dedi.

Loreano raflara doğru yürüdü, iki şişe alıp döndü. Kanau elini cebine attı.

— Kaç para?

- Para istemez. Camura'ya, eski bir dostunun hediyesi olduğunu söylersin.

Kızılderilinin yüreğine bir korku düştü. Ya Loreano Santa IsabePe gelmeye kalkarsa? Camura'nın ısmarlamadığını anlarsa?.. Ama bir çare bulabilirdi. Eğer Loreano gelirse ona bu içkileri hediye etmek için aldığı, kendisi satın alamadığı için de adını verdiğini söyleyebilirdi.

Evet, en iyisi buydu. Korkacak bir şey yoktu. Ama emin olmak için sordu:

— Neden sen de gelmiyorsun?

— Ne kadar isterdim. Ama şu üç gün içinde olanaksız. Bak göstereyim neden: Şişeleri koy da gel, dönünce anlarsın.

Loreano tezgâhı dolaştı, Kanau'yla birlikte çıktılar. Sao Fe-lix her gün biraz daha büyüyordu. Ama bir gün duracaktı bu. Xavante'ler yakındaydılar. Geçen yıl bütün ürünleri alıp götürmüşlerdi, çok kötü olmuştu bu.

— Bu yıl da gelirler mutlaka. Devlet eğer bize yardım için birşeyler yapmazsa ne var ne yok alır bunlar. Biz kendimiz aç kalıp onları beslemek için ekmedik toprağımızı. O zaman yapılacak tek şey kalıyor: Çekip gitmek!..

Loreano'nun sesinde hüznü vardı. Nedeni açıklı bunun; çünkü o Sao Felix'in kurucularındandı. Saçlarını burada ağartmış, gücünü burada harcamış, giysilerini burada eskitmiş, teri

73

Sao Felix topraklarına karışmıştı. Araziyi tarıma uygun hale getirmek uğruna elleri nasır bağlamıştı. Her şey olup bittikten sonra Kızılderililer geliyor ve...

Kanau bunları düşünüyordu, sonra beyazların her şeyi kendi çıkarları için yaptıkları kanısına vardı. Açıkçası, Kızılderililerin haklarının tartışılmaması gerekirdi. Bütün bu bölge Xa-vante'lere aitti. Kendilerine ait olmayan yerlerde beyazların ne işi vardı? Ama durum bu hale geldikten sonra bir polis örgütü kurmaktan başka yapacak şey kalmamıştı. Çünkü Sao Felix umut verici bir aşamaya gelmişti. Bundan sonra bir yıkıntıya dönüşürse çok yazık olurdu. Araguaia kıyısındaki öteki köyler gibi harap, yoksul ve tükenmiş...

Limana indiler. Bir sürü çocuk cırlıçılak suda oynuyor, kadınlar iki büklüm çamaşır yıkıyorlardı. Zaman zaman inan canoa'ları girip çıkıyordu, içindekileri gösterdi Loreano:

— Bunları sömürdüğümü mü söylüyorsun? Ama yayları-ı, oklarıyla ve bilmem neleriyle asıl onların beni bütün gün rahatsız ettiklerini bilmiyorsun. Tam baş belasıdır bu Caraja'lar...

— Şaka yapmışım.

- Şu benim iskelenin yanındaki canoa'lârı görüyor musun?

— Ava mı çıkacaklar?

— Evet. Yarın hazır olacak. Adam arıyorum. Dikkatle Kanau'ya baktı.

— Bu işi istemez misin, Kanau?

— Av için bir silah getirdim, otomatik. Ama Çamura ile anlaşmam var. Üstelik bu tür avlar hoşuma gitmiyor.

Hangi av bugünlerde peşinde olduğu avdan daha çekici olabilirdi ki? Kafasındaki plan gerçekleşemese bile Camura'nın söz verdiği yirmi beş bin cruzero garanti değil miydi? İkinci ca-noa'yı ele geçiremeseler bile komiser en azından çalıştığı günlerin ücretini ödeyecekti. Ve o, karşısına çıkan dünyanın bu en büyük avını kaçırmamak için her şeyi göze almıştı.

— Adamlarım Rio das Mortes'ten yukarı çıkıp avlanacaklar, dedi Loreano.

Kanau inanmadı. Ne onlar Xavante'lere yaklaşmak isteyeceklerdi, ne de Xavante'ler onları yakınlarında görmek... Ama bir şey söylemedi.

74

— Sen de bu fırsattan yararlanmak istemez misin Kanau?

— Hayır, bu olanaksız.

— Inan'lar niye katılmak istemiyorlar acaba?

— Gözleri açılmaya başladı Inan'ların. Bir Inan'uava götürmek istersen önce bir yazılı anlaşma yapman ve kazancını garanti etmen gerek. Sonunda işi bir cebinlik, bir çakı ya da bunun gibi bir şeyle geçiştireceğiniz bir av Caraja'yı ilgilendirmiyor artık.

— Söyledin mi bunu onlara Kanau?

— Çoktan beri anlatmaya çalışıyorum zaten. Bu bizim hakkımız Loreano.

Loreano yanıt vermedi. Karşı karşıya iki tilki gibiydiler. Kanau son kozunu oynamak için yararlandı bundan:

— Devletin avlanmayı büsbütün yasaklayacağım duydum. Yükünü tutmamış olanlar da bırakacak bu işi. Xavante'lerin ürününüzü yediğinden yakınıyorsun, ama bunu yapmaya bal gibi hakları olduğunu unutuyorsun. Çünkü yerlerine giriyor, dağ taş ne bulursanız, sırf derileri için av hayvanlarını vurup yok ediyorsunuz. Açlıktan iğne ipliğe döndü Xavante'ler.

— Ama sen kendin de ava gitmez miydin hep?

— Dört yıl önceydi o, şimdi yapmıyorum. Budala değilim ben. Üstelik kentte söylentiler alıp yürüdü. Ze Butelo, Javae kızlarını baştan çıkarmış, soruşturması sürüyor. Kötü durumda adam. Öyle ki, bütün takımlarını Santa Maria'da Ze İspanyol'a satmış. Kanau körfeze arkasını döndü.

— Camura'nın pinga'sını alayım, bir an önce köye gidip hazırlıklara yardım etmem gerekiyor. Aynı yoldan döndü. Iroa'yı yine ağaç kütüğü üzerinde çalışırken buldu. Bir inan kendini bu işe verdi mi, gece gündüz bırakmazdı artık.

Şişeleri saklaması için arkadaşına bıraktı.

— Balık yer misin Kan? dedi Iroa. Şimdi tuttum. «Kızılderili usulü, tuzlamadan, içini temizlemeden ateşe koyduğu balıkları gösterdi.

— Neredeyse pişerler.

- Zamanım yok Iro, Hemen gidip Camura'yla konuşmam gerek.

75

Canoa'yı suya itti. Tamamen soyundu. Güneş yalnızca ısıtmıyor, arkasını ateş gibi yakıyor, bu ateşiyle bütün doğayı alazlıyordu. Irmak sanki alevler içindeydi, kumsallar kızgındı ve yaban tıpkı bir elmas gibi ışık saçıyordu.

Çamura'yı buldu, biraz dolaşmalarını önerdi. 'Kumsalcığa' kadar indiler. Taşlara oturup fısıltılarla akan ırmağa çevirdiler bakışlarını.

— Hiçbir haber yok Çamura. Irmak gözetleniyor. Başlarına bir şey gelmiş olmasın?

— Tapirapes'e kadar insek ne dersin?

— Dikkati çeker. Özellikle şimdi, tam şenliğin başlayacağı sırada.

— Sao Felix'te kuşkulanan var mı? Bu konuda birşeyler geldi mi kulağına?

— Hiçbir şey yok. Loreano bugünlerde bir av ekibi donatıyor; onun için seninle görüşmeye de gelemiyor.

— Hm... Niye geldiğimi sordu mu?

— Evet, ama yanıtını verdim, Kızılderililer şenliği için geldiğini söyledim.

— Hiç aklıma gelmemişti bu. Valentin'e karşı da iyi bir bahane. Neden geldiğimi öğrenmek için başımın etini yiyor. Çamura gülüyor, diş etleri görünüyordu.

— Gerçek nedeni söylemedin mi ona?

— Hiç kimseye söylemedim. Yalnızca sen biliyorsun. Peki ya sen kimseye bir şey söyledin mi?

— Kumsaldaki kumlar kadar sessizim.

— Böyle iyi. Kayıktakilerin kokumu alıp yollarını değiştirmelerinden korkuyorum.

— Bunu yapamazlar, buradan geçmek zorundalar. Başka yolu yok.

— O da doğru ya!

— Sana bir şey soracaktım Çamura. Bu soygunu nasıl haber aldın?

— Karışık bir iş bu delikanlı. Tam bir macera. Çamura kemerinden bıçağı, cebinden tütünü çıkardı, ince ince kıymaya başladı. Bir şey anlatacağı zamanlar böyle yapardı. Bu adamları yakalama görevini aldım. Polis olduğumdan beri karşılaştığım

76

JL JL.

en büyük olay bu. Bir garimpo'da rastlanacak en büyük soygun...

Sigarayı dudakları arasına yerleştirip yaktı, derin bir nefes çekti. Dağılıp uzaklaşan dumanları izlemeye koyuldu.

— Her bölge bir polis teğmeninin yönetimi altındadır değil mi?

— Evet. Bazen de bir yüzbaşının. Ama Cacina'daki bir teğmendi. Oyuna düşkün bir adamdı. Oynadı ve kaybetti, sıfırı tüketti; borcunu da ödeyemedi. Garimpo'larda her zaman elmaslar çalınır, sonra yine bulunur. Soruşturma bitinceye kadar polis istasyonundaki kasada saklanır. Raimundo var ya, madenlerde kendi hesabına adam çalıştıran. Adamlarını ilk gönderen odur;

kimi zaman o kadar erken gönderir ki, su bulanık olduğu için bir şey bulamazlar. Kimi zaman da şansı yaver gider. Bu yıl da böyle oldu, işçilerinden biri çok kıymetli bir taş buldu. Yontulduktan sonra sekiz yüz bin, hatta bir milyon cruzero edebileceğini söylüyorlar. Çok para bu oğlum. Böyle şeyler daima felaketi de birlikte getirir zaten. Taşı bulan adam o anda kendi yoksulluğunu düşündü. Gençliğinde bu mesleğe girip, şurada iş bulan, ama bir türlü şansı açılmayan bir zavallı... daha doğrusu bu zavallılardan biri... Birdenbire önünde özgürlük yolunun açıldığını görür gibi oldu.

Çamura sigarasından bir nefes çektikten sonra Kanau'ya sordu:

— Onun yerinde olsan ne yapardın?

Kanau duygularını belli etmedi. Bir gülümseme dolaşan dudakları incelmışti, gözleri tamamen sakindi.

— Ne bileyim ben? Şimdiye kadar elmas aramadım ki...

— Böyle bir elması cebine atmaya cesaret eder miydin? Kanau çok hızlı düşünüyordu. Çamura bu konuda niçin

bu kadar ısrarla duruyordu? Bir kuşkusu mu vardı? Yoksa şaka olsun diye mi soruyordu?

— Böyle büyük bir riske girip girmeyeceğimi bilemiyorum. Sonrasını anlat, merak ettim.

— Pekâlâ. Herif çevreyi kolağan etti, kimse farkında değildi bir şeyin. Taşı cebine koyup elini alnına götürdü, oflamaya başladı. Ötekiler ne var diye sorunca, başının ağrıdan çatladığını, ilaca ihtiyacı olduğunu söyledi. Oradan ayrılır ayrılmaz ıvır zı-

77

vırını topladı ve ortadan kayboldu. Arkadaşları kuşkulandılar. Uzaklara gidemeden yakaladı polis, elması alıp kasaya koydular. Bu kadar para çok bela, çok kan getirir. Teğmen işe el attı. Kumar borcundan her an rezalet çıkabilirdi. Kasadaki taş da masum masum parıldamaktaydı... Teğmen, kadını doğum için Leopoldina'ya götüreceğini söyledi herkese. Bir onbaşıyı da yerine bakması için bıraktı ve birçok şey tembih etti. Ayın on beşine, yani maaş ödeme gününe kadar dönemezse, maaşları dağıtmasını söyledi. Bütün para kasada zarf içindeydi. Irmak aşağı gidip karısını bırakacak ve dönecekti. Bu amaçla yanına, kürek çekmek için tutuklulardan güvendiği birini, bir de karısını Le-opoldina'da yalnız bırakmayacak ve doğumda yardım edecek bir hizmetçi aldı. Eğer Raimundo elmas işlerinde acemi bir çaylak olsaydı, işler tıkırında gidecekti. Ama o kaşarlanmış bir kurt... Elmas kasada... ve tam o sırada kumar borcu olan teğmen ortadan yok oluyor! Hımmmm?.. Raimundo Onbaşıyı çağırıp uzun boylu konuşuyor. Onbaşı önce ne yapacağını bilemiyor. Ya doğru değilse? En iyisi ayın on beşine kadar beklemek... Ama ertesi gün Raimundo yine sıkıştırıyor: Ne çıkacak bundan? Kasayı açıp içine bakacaklar o kadar... Öyle de yapıyorlar. Üst tarafını biliyorsun. Bana koşup geldi Raimundo. Elbette Teğmen Goias eyaletine kaçacaktı, çünkü Mato Grosso'da hemen yakalanabilirdi. Goias polis komiseri olduğum ve bu gibi şeylere pek çok kez rastlamış olduğum için... Hemen harekete geçtim. Onlardan önce Leopoldina'ya varacağımı umuyordum. Ama sanırım onlar bir gün önce davrandılar benden.

— Öyle diyorsan öyle olsun.. Ama Leopoldina'dan sonra da gündüzleri yol alamazlar, saklanmak zorundalar. İnan ki biz onlardan iki gün öndeyiz. Ya bu gün ya da yarın geçecekler buradan, eminim bundan. Ama başlarına bir iş geldiyse, onu bilmem... Pekiii, Teğmeni burada, Santa IsabePde yakalayamazsan ne olur?

— O zaman aşağıya, Tapirapes'e kadar gideceğiz. Biz Goias yönünü tutarız, Koruma Örgütü de karşı yönü. Irmak geçişini tıkarız. Kızılderili canoa'larıyla doldurduk mu, tamam...

— Yaman adamsın Çamura!

— Bir şey daha var. Bir-iki güne kadar on kişilik tam silahlı bir birlik gelecek yardıma. Güvenliğim için vermelerini istediğim tek şey...

78

Hiç beklemiyordu bunu Kanau. Yüzünde bir şey belli etmemek için büyük çaba harcadı. Komiser gerinip mırıldandı:

— İn Çamura!.. Ah biraz pinga olsaydı... Kanau'ya dönüp gözlerini kırıştırdı.

— Ne eşeğim ben! Sao Felix'e gideceğini niçin akıl etmedim? Gelirken bir şişe alırdın.

— Valentin'de yok mu?

— Var, var ama Azıcık veriyor.

— Kimbilir, yarın belki iki şişe alır gelirim sana...

79

ha-
büt
ün
yaşa.

mmda arzulamayacağı tek şey, konuk sevmez doğanın ortasındaki bu ıssız kumsalda iki adamın ve deneyimsiz bir kadının yardımıyla doğum yapmaktı.

Ama bebek için birkaç kundak ve çorabın hazırlanmış olduğunu ana şefkatiyle düşündü. Bunlar yeterli değildi, ama bir yaşam başlangıcı için gerekliydi.

Yeni bir korku bu yumuşak duyguları sildi. Ya çocuk doğar da memelerindeki süt kurursa... Nasıl beslenecekti çocuk? Sonra kendini teselli etti; bu dolgun göğüste süt vardı elbet dedi, elini kaldırıp memeleri üzerinde hafifçe gezdirdi, gülümsedi. Biliyordu, Tanrı ona acıyıp böyle bir durumda bırakmayacaktı. Uyku bastırmıştı. Maraca'nın kızgın sesleri uzaklaşıyor, yaban güvercinlerinin mırıltıları bir ninniye dönüşüyordu.

Teğmen, bir ağacın gövdesine dayanmış, dinleniyordu. Bakışları sert ve acımasızdı. Sakalının karası, yüzündeki karanlık anlamı arttırıyordu. Gözlerini karşısında kumda oturan Dani-el'in gelişmemiş, zayıf çizgilerine dikmişti. Sonra Tilde'ye çevirdi. Her zaman biraz uzakta dururdu o, istenmediğini bilirdi. Yemeğe bile yaklaşmaz, ötekilerden ne kaldıysa alır, gözlerden uzak bir köşeye çekilirdi. Sonra bulaşıkları alır, iğrendirici bir hayvan gibi, uzaklara götürüp yıkardı.

Ya Daniel? Neler geçiyordu kafasından acaba? Ne düşünüyordu bütün bu olanlar için. Teğmen, vicdan acılan içinde ateş gibi yunun altına götürdü elini. Sakalına kadar inen terler yakıyordu. Nasıl olmuştu bütün bunlar? Soygun... Ve hepsinin üstünde, karnı burnunda bir kadın... Onu kendisiyle birlikte sürüklemek vicdansızlığı...

Sa Lua'ya baktı. Onu sükûn içinde uyuyor görmek, içindeki huzursuzluğu biraz hafifletti. Yarı açık dudaklarında ara sıra gizli bir mutluluk gülümsemesi uçuşuyordu. Yolun sonuna erişmek için daha çok vardı! Yolculuğun yarısına bile gelmemişlerdi. Yiyecekleri bitmek üzereydi. Azıcık kalan tuzlu eti ona göre yemek zorundaydılar. Manyok unları da sonuna kadar yetismeyecekti.

Zaten o sona varabilecekler miydi acaba? Zayıflayacaklar, acınacak hale düşecekler, güneş de derilerini kavuracaktı. Ya şu oradaki yılan?.. Hiçbir şey duymuyor, hiçbir acı çekmiyor görünüyordu. Ama daha fazla siskalaşacak nesi vardı zaten?

Kırmızı Papağan

81/6

Ür6k|emyor»
, bastan « u ^ aradvğl

sta Damel'm de payı dı_
DumbaZmho.
m
Santa
IsabeVe
l

kemerine
yakaladılar-- B^»^^.
içinde uyandı. Kabus g d^yordu^ ^ L suku-
-

Ateşe eğildi, bir kuru dal atıp üfledi, alevler canlanıncaya kadar üfledi. Sonra korları dağıtıp bir tencere su koydu üstüne.

Sa Lua yavaş yavaş gözlerini açtı. Ağaca yaslanmış Teğmeni gördü. Başı göğsüne düşmüştü. Daniel de uyuyordu. Dudaklarında bir gülümseme dolaştı. Doğumda ona yardım edecekti bu iki yorgun adam...

Soluk almakta büyük güçlük çekiyordu şimdi. Bedeni gittikçe ılıklaşmaktaydı. Bir bulantı yükselmekteydi içinden. Ama inlemek istemiyordu. Ötekiler biraz daha dinlensin istiyordu.

May'ı düşündü. Nereden gelmişti aklına May? Bu kuş uçmaz kervan geçmez vahşi yabanda onun iyi yüreğinden medet mi umuyordu? May, ihtiyar aşk patronu... Bu tür kadınlardan Sa

Lua'ya gerçek sevgi göstermiş tek insandı o. Sao Paulo'da bir genelevi vardı. Yanında yaşayan bütün kızlara karşı şefkatliydi.

Sa Lua onu oksijenli kıvrıkcık saçlarıyla, modası geçmiş ama şık giysisiyle karşısında gördü. Yaşlanmamak için ne çabalar harcardı!

Sa Lua'nın gözleri yaşardı. May'ın son âşığını, yaşı en çok onunkinin yarısı olan adamı düşündü. Oğlundan daha iyi bakardı kadm ona. Bazen delikanlıdan dayak yer, ama hiç yakınmazdı bundan. Gözleri şişer, yaşlılığı daha bir belirginleşirdi. Hiç değişmeden yumuşak ve dostça hareket etmeye devam ederdi. May ona her şeyi verirdi, hatta kızlarla çıkabilmesi için para bile.

Bir gün kavga ettiler, adam gideceğim dedi. Eşyalarını toplarken May kımıldamadan duruyordu yanında. Ama konsola yönelince anladı May, konsolun önüne geçti. Yüksek dantelli yakasının çevrelediği buruşuk boynu titriyordu. Sesi soğuktu:

"Hayır, resmi alma! Hiç olmazsa onu bırak." Kuvvetli eller bir kenara itti kadını, çekmecedan fotoğrafı çıkardı, yırttı, pencereden sokağa attı. Sonra-da çıkıp gitti.

May pencereye dayanıp arkasından baktı, adam küçüldü, küçüldü, kayboldu. Yavaşça kapıyı açıp sokağa çıktı, zorlukla eğilip parçaları topladı. Bazılarını rüzgâr götürmüştü...

Ah, ne iyi yürekliydi May...

Şiddetli bir sancı inlemesine yol açtı. İçindeki varlık, gücünü gösteriyor, bulunduğu karanlığın dışında bir yer arıyordu

artık. Teğmen hemen kalkıp koştu. Daniel de kalktı. Onlara bakıyordu Tilde.

Sa Lua'nın gözleri, koyu tüllerle bürünmüş gibiydi. Teğmenin eğilmiş yüzü belirsiz bir toprak gibi görünüyordu. Kadının gözleri kararıyor, başı dönüyordu. Acıdan inlerken:

— Niçin bu kadar karanlık? diye mırıldandı; niçin çabucak karardı ortalık?

Alnında nasırlı bir el dolaştı; kaypak bir soğukluk geçiyordu bu elden. Daniel havaya baktı; daha erkendi. Güneşin batmasına iki saat kadar vardı. Sinirleri gerilmişti. Büyük bir sabırla her şeye dayanan kadına acıyordu.

Baş dönmesi sürüyordu. Gök, kara lekelerle kaplanmıştı, iç içe giriyorlar, sonra ayrılıyorlardı. İki adamın yüzü birbirine karışıyordu.

— Niçin bu kadar karanlık?

İçini sancılar kemirmeye başladı. Önce küçük batmalar, sonra dayanılmaz bir yayılma... Tutamadığı ağızdan salyalar akıyordu. Dayanamıyordu artık. Niçin ölmüyordu, niçin? Ateşten pençeler omurgasını kavıyor, kaburgalarına yapışıyor, alev gibi sarıyordu. Yaşamın cefasıydı bu, nefret ediyordu yaşamdan. Yeni bir varlığın istediği bedel niçin bu kadar pahalıydı?

Kramplar yine gelmek üzere azalıyor, sonra organların derinliğine iğneler gibi saplanıyordu. Soluğu ateş gibi, bakışları bulanıktı, sıvı bir ateş gibi arkasından iniyordu ter. Ama alnı buz gibiydi. Söylenenleri duymuyor, doğumun niçin bu kadar uzadığını da anlamıyordu.

Kendini kaybetti, sonra yine birşeyler fark etmeye başlayınca, gözleri faltaşı gibi açılmış adamları görür gibi oldu. Alevler yüzlerine acayip gölgeler atıyordu. Tilde ateşin yanına çö-melmişti.

Gözleri kaç kez karardı, sonra yine açıldı, kaç kez ateşten yükselen dumanları gördü bilmiyordu. Tilde ateşin yanında çö-melmiş duruyordu.

*" Kaç kez gözlerinin karardığını, kaç kez ateşten çıkan dumanlara takılan gözlerinin kapandığını anımsamıyordu.

Yukarıda yıldızlar bu olanlarla hiç ilgilenmeden, her geceki yollarında yürüyorlardı.

85

Teğmen nasırlı elleriyle kadının yüzünü okşuyor, alnını kuruluyordu. Gözlerini kaldırıp sorar gibi DaniePe baktı: Daha sürecekti miydi? Daniel başını salladı, sürüyordu!

Güney yıldızı ufka inmişti, gece yarısını geçmiş demektir. "Şafağa kadar doğum olur," dedi Daniel. Ama o zamana kadar dört ıstırap ve umutsuzluk saati daha vardı.

Kadını niçin bu durumda yolculuğa çıkarmıştı?

Kaçtıkları geceyi bir kez daha düşündü: Zifir gibi karanlıktı... Tüm garimpo uyuyordu. Vakit gece yansını geçmişti. Kâğıtlar, oyun, Mauro Duarte... Yeni borçlar... Çöküntü... Eve gelip her şeyi Sa Lua'ya itiraf... Kaçmak zorundaydı. Ama nasıl? Sa Lua'nın durumu! Ama Sa Lua, olağanüstü bir kişiliği olduğunu gösterip kocasının ellerini tuttu ve elmas soygununu ve kaçıışı birlikte planladılar. Daniel'in gelmesinde ısrar etti. Tilde'yi de almalıydılar. Kadına Leopoldina'ya gitmek istiyoruz, senin yardımına gerek var denilecekti. Bakıcı olarak Tilde'den iyisi bulunmazdı. Üstelik elmaştan alacağı pay ile kendine daha iyi, daha rahat bir gelecek

sağlayabilirdi. Her şeyi en ince ayrıntılarına kadar düşünmüştü Sa Lua. Yalnız geceleri yol almalarını da önermişti, çünkü bu haliyle korkunç sıcaklara dayanamazdı. Ya hamilelik? Çocuk ne zaman doğacaktı? Bir ay daha var olmalı dedi Sa Lua, Belem do Para'ya varabilirlerdi o zurnana, kadar. Arna daha yolun yarısına gelmeden doğum zamanı gelmişti.

Daniell'in yüzüne baktı Teğmen. Gözleri iri iri açılmıştı, alevler yansidikça parlıyorlardı. Kaçtıkları gece ne kadar sükûnetle elmastan pay vereceğini söylemişti Daniel'e. O da daha büyük sükûnetle kabul etmişti bu öneriyi. Sanki hep böyle bir fırsat beklemiş gibiydi. Kaderin ona böyle bir kaçış yolu sağlayacağını daha önceden biliyor muydu? Yüzünde hiçbir çizgi oynamamış, gözlerinde hiçbir şaşkınlık belirmemiş, dudaklarında hiçbir gülümseme görülmemişti. Daniel gülmeyi unutmuştu.

Teğmen bakışlarını Tilde'ye çevirdi. Ateşin yanında diz çöküp oturmuş, ara sıra bir dal parçası atıyordu. Uyumamıştı; adamların her hareketini izlemiş, bir kenarda durarak yardım istemelerini beklemişti. Doğumdan hiç anlamadığı için kendini yararsız ve istenmeyen kişi olarak görüyordu. Kulağına gelen her inilti acıma uyandırıyordu içinde. Ne kadar sürecekti bu?

86

I

Neredeyse sabah olacaktı! Bir çocuğun doğması bir günün doğmasından çok zaman alıyordu. Yüreğe işleyen bir çılgılık duyuldu. İşıtmemek için Tilde kulaklarını tıkadı, gözlerinden yaşlar boşandı.

Teğmenle Daniel Sa Lua'ya eğildiler. Konuşulanları duyuyordu Tilde, istemese de duyuyordu:

- Doğum başladı... arkasını tut!... Söyle, kendi de yardım etsin.

Teğmenin boğuk ve titrek sesi işitildi, Sa Lua'nın kulağına eğilmişti:

- Sen de yardım et. İkin... ıkın.

Daniel Tilde'den babaçu yağı istedi; bu işe en uygun şeyin yağ olmadığını biliyordu ama, ellerinde başka bir şey yoktu. Ilık suyu hazır tutmasını da tembih'etti.

Sa Lua'da yeni sancı başlıyor, parçalanacağını sanıyor, sanki kesilip ikiye bölünüyordu. Artık bağırarak gücü kalmamıştı. Sonra içinden bir şeyin koptuğunu, bir şeyin göklere fırladığını duydu. Birdenbire sönmüş, acılar da kesilmişti. Ölüm müydü bu? Hiçbir şey duymuyordu artık. Kulaklarında derin bir uğultu vardı, kalbi şakaklarında atıyordu. Uzaklardan, çok uzaklardan Daniel'in sesi geldi:

— Zor bir doğumdu bu; kordon boyuna dolanmış! Ses yeniden duyuldu:

— Bir oğlan.

Tilde ılık su getirdi. Midesi bulanıyordu. Bir şey yapamıyordu buna karşı. Irmağa koşup kustu. Çocuğun ilk ağlamasını da oradan duydu. Ciğerlerine dolan hava, yaşamın ilk laneti gibi acıyla çıkıyordu.

Birkaç gün burada kalmak zorundaydılar. Sa Lua'nın kendine gelmesi gerekiyordu.

Sıkıntı içindeydi hepsi. Korku kemiriyordu Teğmeni. Soygunun daha duyulmamış olabileceği düşüncesiyle avutuyordu kendini. En iyi olasılıkla, soygun ayın on beşinde anlaşılsa, önlerinde bir haftalık zamanları vardı. Ama inanamıyordu buna. Çünkü elmasın ilk kez bulunup kendisine teslim edilmesinden sonra hemen yola çıkmaları dikkati çekmiş olabilirdi. Gerçek sahibi kuşkulanmış, peşlerine düşmüştür mutlaka. Onları ölü

87

ya da diri bulacak olanlar için büyük para koymuştu ortaya. Goias ve Mato Grosso polisleri ırmağın her yanında onları arıyor olmalıydı. Birkaç saatlik yaratığa dolu memelerini veren Sa Lua'ya baktı. Yine sakin ve rahat görünüyordu.

Daniel fırsattan yararlanarak öğleye kadar uyudu. Şimdi, saat iki sularında, ırmağın kıyısına oturup oltasını atmıştı. Kıt-laşan günlük besinlerini tamamlamak zorundaydılar.

Teğmen Sao Felix'e yakın olduklarını, ortada soygun bu-lunmasaydı karısını oraya bırakabileceğini, çocuğun sağlığının da tehlikeye atılmamış olacağını düşünüyordu. Ama şansın bundan sonra gülüp gülmeyeceğini görmek için beklemekten ve umut etmekten başka yapacak bir şey yoktu.

Ağaca sırt verip gözlerini kapadı. Zihninde kalan son resim, ırmağın öbür kıyısında kanat çırpıp bir sıra garca oldu... Uzun uzun uyudu. Sa Lua'nın acılı bir sızlanmasıyla gözlerini açtı. Hemen ayağa kalkıp karısının yanına gitti. Kadının gözleri çok büyümüştü ve kırmızıydı. Bedeni yanıyor, hiçbir soruya karşılık vermiyordu. Daniel'i çağırdı.

— Ateşi var.

— Enfeksiyon olmasın.

Korktuğu başına geliyordu. Böyle ilkel koşullar altında yapılan bir doğumun, bütün yaşamı yoğun cinsel ilişkiler içinde geçmiş kadına pahalıya mal olacağı açıktı. Durum kötüydü. Kadını kayığa koyup en yakın uygar yere götürmekten başka çare yoktu. Ancak orada penisilin bulunabilirdi. Ama hastanın bu yolculuğa bile dayanamayacağı korkusu iki adamın elini kolunu bağlıyordu.

Ama kötü olan tek şey de bu değildi! Tilde koşarak geldi kıydan. Öyle heyecanlıydı ki konuşamıyordu bir türlü, gözleri büyümüştü. Eliyle nehri gösterip şunu söyleyebildi:

— Bir sürü canoa... Avcılar...

— Avcılar mı?

Saklanmaya imkân yoktu! Soygun haberi yayılmışsa işleri bitikti. Beklemekten başka bir çıkış yoktu. Şanslarını deneyeceklerdi, belki de kimse bir şey bilmiyordu henüz.

Kürek sesleri gittikçe yaklaşıyordu. Daniel yavaşça toparlandı.

— Kendimize elmas arayıcısı süsü verelim. Balisa'dan gelip Maraba'ya gidiyoruz.

Teğmen dudaklarına kadar sararmıştı. Pek kalabalıktilar. Sesler duyuluyordu.

— Bir canoa!

— Bakalım şuna!

Kuma sürülen canoa'lar gıcirtı sesi çıkartılar. Ayak sesleri yaklaştı. Kalabalıktilar. Hasta kadının başındaki yılgın insanlara yaklaştılar, onların gözlerindeki korku ve kederi görenlerden biri:

— Merhaba! Korkmayın kötülük edecek değiliz.

Daniel de Teğmen de hemen ayağa kalktılar, selama karşılık verdiler.

— Burada kalakaldık. Yolculuğun ortasında doğum oldu.

Adam şapkasını çıkararak yaklaştı. Gözleri dostça bir gülümsemeyle kısıldı. Kaba ve karanlık yüzünde bir şefkat dalgası uçuştı.

— Oğlan mı, kız mı?

- Oğlan.

— Nereden geliyorsunuz?

— Balisa'dan.

- Vay canına... Dünyanın öbür ucu.

— Doğumdan önce Sao Felix ya da Santa Isabel'e ulaşırsınız sanıyorduk.

— Çocuğun babası kim?

Daniel Teğmeni gösterdi. Teğmen heyecanını ve renginin uçuğunu gizlemek için başını eğmişti. Adam gülererek omzuna vurdu.

— İlk çocuğun mu? Başını salladı Teğmen.

— Onun için. Benim gibi yarım düzineyi tamamlamış olsaydın aldırılmazdın.

Sa Lua acıyla inleyince avcı kadının yüzüne baktı, morarmıştı, gözleri sağa sola kayıyordu. Battaniye ve hurma yapraklarından yatağın kenarına diz çöktü adam, küt parmaklarını kadının alınına koydu. Dehşet içinde başını çevirdi.

— Aman!... Gidiyor kadın! Çok ateşi var! Daniel'in gözlerinin içine baktı.

89

— Nereye gideceksiniz şimdi?

— Maraba'ya.. •

— Oraya kadar zaman yok. Hastayı hemen kayığa koyun, aşağıya Santa Isabel'e yetiştirin. Sao Felix'e uğramayın. Penisilin yoktur orada. Ama Santa Isabel'de Kızılderilileri Koruma Örgütü Başkanı Valentin'i bulun, onda vardır.

Öteki avcılar çağırdı.

— Gelin yardım edelim de kadını kayığa koysunlar. Dikkatli olun çok hasta zavallı. Yarım saat sonra bizimkilerin kayığı hareket ediyordu. Avcı şapkasını çıkararak seslendi:

— İyi yolculuklar. Dört buçuk miliniz var. Güneş henüz alçak, dokuza kadar varırsınız Santa Isabel'e.

Canoa uzaklaşıp akıntıya girdi. Avcı yola çıkmak için hazırlık yapan arkadaşlarına:

— Şunların yaşamına bakın! Konakladıkları yerin de ne kadar tehlikeli olduğundan haberleri yok. Xavente'lerin şimdi buralarda avlandıklarının farkında değiller. Her an bir baskına uğrayabilirlerdi.

90

ŞENLİK

Çamura hamakta gerindi. Ayy! Kısa, ama iyi bir uyku çekmişti. Inan'larm maraca sesleri, ince keskin şarkıları bütün gece yansımış, sabah karanlığına kadar sürüp uykusunu engellemişti,

ama en sonunda ırmağın suları gibi sakin bir uykuya dalmıştı. Kalktı. Kollarım uzatıp gerinirken mırıldandı:

— Inh Çamura! Bugün de hayattasın!

Birdenbire acı çöktü yüreğine. Ne saçma bir laftı bu! Niçin böyle söylemişti?

Şimdiye kadar hiç aklına gelmeyen bir soru geçti kafasından: Bakalım bu sefer de başına bir iş gelmeden bu işin hakkından gelebilecek miyim? Ama niçin böyle şeyler düşünüyordu? O Kızılderililer gibi önsezilere değer veren, büyülere, beddualara inanan bir insan değildi.

Valentin odanın dışından seslenerek bu sıkıntılı düşüncelerden kurtardı onu:

- Hey, dostum uyuyor musun hâlâ? Bugün bayram, unuttun mu?

— Giyinip geliyorum. Neler oluyor bakalım!

Valentin'in evden çıktığını duydu. Pantolonunun giydi, kareli gömleğini omzuna atarak terasa geçti, yine gerindi. Esnemekten yarı kapanan gözlerle, uyanan günü seyretti. Gökyüzünü kanatlarıyla kırmızıya boyayan arara'yı düşünüyordu.

Irmağa doğru yürüdü; yavaş yavaş kıyıya indi, tekrar esnedi. Pantolonunu önünü açtı, ırmağa işemeye başlayacaktı ki birden suda canduri olabileceğini anımsadı. Hani o idrardan yukarı çıkmayı başarıp ağrı ve ümitsizlikten insanın ölmesine neden

91

olan küçük balık. Registro'da çok görmüştü bu balık yüzünden ölenleri. Yaşlı Sabara ırmakta yıkanmaya gittiğinde suyun içine işeyince canduranın saldırısına uğramıştı. Balığı daha yukarı bölgelere ulaşmadan makas yardımıyla zor çıkartmışlardı. Yaşlı kadının çığlıklarını, korkudan dışarı fırlamış gözlerini ve kanlı manzarayı hiç unutamazdı Çamura. Bir balık yüzündendi bütün bunlar -aslında tam bir balık da değildi ya- .Toprağın kırmızısı üzerine rahat rahat işedi.

Bir ayda su o kadar durulmuştu ki, dipteki kaplumbağaların kulaçları görünüyordu. Kimsecikler yoktu, yıkanan bir kadın bile. Çömelip ellerini suya daldırdı, sağa sola oynattı. Tuhaf! içindeki eziklik devam ediyordu. Korku değildi bu... Yaşamı boyunca kanlı olaylarla uğraşmış bir Araguaia Caboclo'su için, böyle bir soygunculuk yüzünden bu kadar dertlenmek, bu kadar tedirgin olmak çok tuhaftı. Kendini aldatmaya gerek yoktu, korkuya benzer bir şey vardı içinde.

Elleriyle suya vurdu; küçük balıklar ürkererek kaçıştılar. Güldü:

'Yaşlanıyorsun külhanbeyi!' diye düşündü. Ağzına su doldurup diş etlerini ovuşturdu, yüzünü yıkadı. Gecenin uyuşukluğu geçmişti.

Yüzündeki sular kurudu, ama o hâlâ çömelmiş, kararsız duruyordu öyle. Irmağa baktı. Piranha'larla doluydu bu sular. Ne kadar cinayetleri yiyip yok etmişlerdi bunlar! Gözlerini Sao Felix'e tarafına çevirdi. Araguaia kara lekelerle beneklenmişti; Garaça canoa'ları gidip geliyordu. Müthiş kürekçilerdi bu Kızılderililer. Bağlı canoa'lar küçük limanda sallanıp duruyorlardı. Irmakta yıkananlar vardı. Ellerindeki küçük yaylarla ava gitmek için günün aydınlanmasını bekliyordu küçük çocuklar sabırsızlıkla.

Oğlu geldi aklına. Düşünceleri uzaklara, ona doğru uçtu kaygıyla. Irmak kıyısında bu bücürler gibi çıplak yaşıyordu Va-lerio da. Dinç ve sağlam bir Araguaia Caboclo'su olacaktı. Ona kavuşmasına en az azından bir gün vardı. Bir ürperti geçti içinden: "Ya bir daha oğlumu göremezsem?.. Hay Allah, delirdim mi ne?.. Nem var benim bugün?.. Ne saçma şey bunlar!.." Ayağa kalktı. Dönünce Kanau ile yüz yüze geldi. Gülüm-süyordu genç adam.

92

— Günaydın Çamura.'

— Günaydın. Burada mıydın deminden beri?

— Hayır, şimdi geldim.

— Panter olsaydın yerdin şimdi beni canlı canlı. Hiç duymadım geldiğini.

Kanau ırmağa girdi.

— Piranha'lara dikkat et oğlum!

— Piranha'lar tanır beni. Isınlarsa zehirlenirler.

Suya daldı, yine çıktı. Yüzüne yapışmış düz saçları silkeledi, Kızılderililerin yaptığı gibi burup saçlarını sıktı.

— Yıkanmak çok iyi geliyor insana; dedi, yorgundum, bir şey kalmadı.

— Nerede yattın?

— Aruana evinde. Çok az uyudum.

— Yani bütün gece dans mı ettin?

— Öyle oldu. Çamura çenesini kaşdı:

— Anlamadığım bir şey var: Dominiken papazlarının okuluna okuyup da, sonradan gelip yağ kokan bu pis maskelere bürünüyorsun. Nasıl oluyor bu?

Kanau güldü.

— Ben de anlamıyorum, dedi. Ama insan maskeyi kafasına geçirince, sazdan etekliği de giyip dönmeye başlayınca birşeyler oluyor... Anlayamazsın sen bunu. Kızılderili değilsin...

— İnaniyor musun?

Kanau'nun çizgileri ciddileşti ve karardı.

- Bilmem! Yalan söylüyordu. Çok iyi biliyordu. Inan'ların tanrısına inanmıyordu. Kanansiu-e!.. Hiç gücü olmayan, kimseye yardımı dokunmayan zavallı bir tanrı... Ama papazların ona öğrettiği, cehennemi ve cezaları icat eden, bir sürü ayrıcalıklar koyan beyazların tanrısına da bir o kadar inanmıyordu. Perişan Kızılderilileri, aynı zamanda kötü beyazları yaratan, insanları tehdit ederek yüreklere korku salan tanrı... Hayır, hiçbir şeye inanmıyordu. Bir kez ölünce hiçbir şey istemiyordu artık. Araguaia'nın dibinden gelip öldükten sonra da oraya dönen Kızılderililer gibi de düşünmüyordu. Ama o pis cehenneme de gitmeye niyeti yoktu.

93

Papazların iddia ettikleri gibi ölümsüz bir ruh bulunduğur nü da akli kesmiyordu. Ölünce toprak olacak, her şey bitecekti. En iyi çözüm bu görünüyordu ona. Ne beyaz ne de Kızılderili olduğu için böyle düşünüyordu herhalde. Kendim her zaman yersiz hissetmişti. Beyazların arşındayken her şeyden ve herkesten korkmuştu. Onun olan hiçbir şey yoktu. Kızılderililer arasında da, sazdan maske takıp dans etmek ya da ırmağa açılıp balık avlamak dışında, buna benzer duygular kaplıyordu içini.

Camura'ya baktı. İyi bir adamdı. Ama er ya da geç bu dünyadan çekip gidecekti. Kendisine iyi davranmıştı hep, buna karşılık onun eliyle ölecekti. Kanau'nun bakışları karardı; Çamura farkına varmadı bunun. Vardıysa bile melezin kendi inanç duvarını yıkmaya çalıştığına yormuştu. Ama Kanau'nun kafasını kurcalayan bu değildi. Yaşamak istiyordu o! Yaşamak! Başka herkes gibi, buna hakkı olmak... Çamura, hatta öldürmeye kadar yetkileri olduğunu söylememiş miydi? Ve o, Kanau, en küçük bir vicdan acısı çekmeyeceğini biliyordu. Pişmanlık duymamak, yaratılışının bir bölümüydü: Kanındaki vahşi payın gücü, bunun açık belgesiydi. Uaximani, Albay Basilio ile karısını soymak için öldürürken hiç vicdan acısı duymuş muydu? Tersine, gayet keyifli dönmüştü köye; kayığı kap kaçakla doluydu, bu kadar çok şeye sahip olduğu için ancak mutlu hissediyordu kendini. Albay'la karısını ne yaptığı sorusuna, kürekle başlarına vurup piranha'lara attığı karşılığını vermişti sükûnetle. Hiç kimse de bir şey yapmamıştı ona. Çünkü beyazlar, Kızılderilileri ergin görmüyorlardı. Uaximani bugün hâlâ köyde özgür ve mutlu yaşıyor, dilediği zaman balığa çıkıyor, Aruana oynuyor, sürekli ok yapıyordu kaçıklar gibi. Yüzünde hiç pişmanlık ya da korku okunmuyordu. Albay Basilio ile karısını öldürdüğü aklıdan şöyle bir geçiyor olmalıydı ara sıra; ama bu, sanki büyük bir balığı zıpkınla vurmuş olduğunu anımsamaktan farksızdı onun için.

Kanau komiserle ısrarla bakıyor, ama yapmayı planladığı şeyden dolayı içinde ne vicdan sesi ne de korku hissediyordu. Düşüncesinin kesinliği karşısında benliğinde duyduğu güvence, gözlerindeki gölgeleri silip süpürüyor, dudaklarına bir gülümseme takıyor ve adama böyle bakıyordu.

94

Çamura aldamyordu bu gülümsemeye. Gerçekten iyi ve içten bir Kızılderili idi karşısındaki! Bu her zaman suskun, bazen biraz mahzun delikanlıya güvenebilirdi.

Sırtına vurdu Kanau'nun. Aklına bir şey gelmişti:

— Bana verdiğin sözün tutacaksın değil mi? dedi.

— Elbette. Vakit bulur bulmaz Sao Felix'e gidip alacağım. Çamura yamacı çıktı. Kendini niçin huzursuz hissettiğinin

nedenini anlamıştı. Santa Isabel'e geldi geleli ağzına içki namına doğru dürüst bir şey koymamıştı. Yoldayken, ta iki gün evvel boşalmıştı şişeler; cachaça'sız insanlıktan çıkıyor, cesaretini, iradesini, keyfini yitiriyordu. Bir işe yarayacaksa bolca olmalıydı. Halbuki Valentin vermiyor, koklatıyordu. Onun için Kanau'nun sözünde durmasını ya da Valentin'in bayram şerefine yeterince ikram etmesini bekliyordu. Sarı ağaca asılı çan üç kez çalındı. Şenlik başlıyordu. Valentin kol saatine baktı, tam yediydi. Uç kez yine vurdu çanı.

Köyde bir hareket görüldü. Çocuklar, okul giysileriyle kulübelere çıkıp toplanıyorlardı. Çamura, terasın korkuluğuna oturmuş, gülümseyerek izliyordu. Zenci durup dinlenmek bilmiyor, gidiyor, geliyor, kalabalıkta kayboluyor, yine ortaya çıkıyor, sanki her saniye dünya

batacakmış gibi telaş içinde koşuyordu. Bayram hazırlığı için Koruma Örgütünün bütün görevlilerini işten almıştı. Hiç kimse bugün tarlaya gitmeyecek, hiç kimse, hangi nedenle olursa olsun çiftlikte kalmayacaktı.

Churrasco yapılacak öküz kesilmiş, sabahın beşinde ca-noa'yla getirilmişti. Akşam beşte şölen hazır olacaktı. Çamura elini kuru dudaklarında gezdirdi. Biraz içip kafayı yapmadan yemek yemenin ne anlamı vardı? Ama kendi kendine bu işe bir çare bulmaya söz verdi. Bazı köylüler evlerinin önünü süpürü-yor, bazıları da öküzü pişmeye hazırlıyorlardı. En hoş, Koruma Örgütünün bitişindeki binaya gelen çocuklardı. Yıllar öncesi Cumhurbaşkanı'nın konaklamış olduğu bu yapı şimdi çeşitli amaçlarla kullanılmaktaydı. Bayram törenlerine -bu akşam beyazlar akordeon ve gitarla burada kutlayacaklardı-, okul olarak inan çocuklarının okuma yazma öğrenmelerine hizmet ediyordu. Ama her şeyi ezberledikleri için Kızılderili çocuklar, okuduklarını anlamıyorlardı. Çamura güldü. Çünkü hepsi de

Churrasco: Izgava et. (Çev.)

95

kaytarıcıydı aslında. Balıkların ırmak yukarı çıktıkları mevsimde hiçbir çocuğun aklına okul gelmezdi.

Yeni bir oyun da bulsalar ortadan toz olurdu yumurcaklar ya... Onları tekrardan okulun sert sıralarına alıştırmak kolay iş değildi.

Bu yapı ayrıca, başka köylerden gelip de yatacak yeri olmayan Kızılderilileri, Santa Isabel'e uğrayan beyazları da barındırıyordu. Bir yan bölümde de eczane vardı.

Çocuklar şimdi Valentin'in evi önünden geçiyorlardı. Kızların olduğu gibi oğlanların da sımsıkı taranmış saçları omuzlarına iniyor, perçemleri babaçu yağının fazlalığından birbirine yapışuyordu. Üstlerinde mavi yakalı beyaz bluzlardan okul giysileri vardı. Göğüs ceplerinin üzerine Kızılderilileri Koruma Örgütünün üç harfli "SPI" simgesi basılıydı. Etek ya da pantolonları bütün ilkokullardaki gibiydi. Bluzların üzerindeki renkli boncuk dizileri, kollarında pamuktan dokunmuş ve urucum ile kırmızıya boyanmış bantlar çok hoştu. Bacaklarında da bu bantlara benzer, ama uzun püsküllerle bezenmiş süsler vardı, her kimıldanışlarında sağa sola sallanıyorlardı. Bu süslerden dolayı ayakları ne kadar küçük görünüyordu! Valemin, Kızılderili çocukları ve aynı formayı giyen uygar dünyanın çocuklarını tören düzenine sokuyordu. Yüksek bayrak direğinin önünde dizildiler. Töreni seyretmek için köyden büyük bir kalabalık gelmişti. Kadınlar, göz alıcı çiçeklerle süslü renkli kumaşlardan giysiler giymişti. Erkekler, ellerinden geldiğince çekidüzen vermişlerdi kendilerine. Ama töreni önemsemeyenler her günkü kirli örtülerine bürünmüşlerdi. Valentin heyecanlı bir nutuk çekmeyi aklından geçiriyordu, ama Çamura biliyordu ki, zenci-'nin sade ve içten duygusallığı, dinleyicilerin anlayışsızlığı karşısında çok anlaşılmazdır. Hem bu insanlara ne söylenebilirdi? Bu 19 Nisanın Kızılderililer günü olduğunu mu? Ne anlamı vardı bunun onlar için? Böyle bir gün varmış —ya da yokmuş—, devlet onlara böyle bir gün ayırmış, ya da ayırmamış yaşamlarında ne fark ettiriyordu ki? Çamura düşündükçe bozuluyordu. Her gelişinde daha az Kızılderili ile karşılaşılıyor, kalanları da daha hasta, daha dertli buluyordu: Biliyor muydu devlet bunu, yoksa bu bayramı iş olsun diye mi çıkarmıştı?..

96

Kalktı; Kızılderililer gözünde nihayet o bir melez değil, bir tori idi. Bu durumdaki saygın bir kişi, iyi örnek vermek zorundaydı.

Kalabalığa karıştı. Yaşlı Kızılderililer şamata içindeydiler; gırtlaklarından gelen sesleriyle her zamandakinden daha çabuk konuşuyorlardı. Belki de beyazların anlamaması içindi bu. Valentin eve koştu, Brezilya bayrağını saygıyla tutarak getirdi. Derin bir sessizlik oldu.

Bayrak direğinin yanında durdu. Törenselsel bir hava içinde, soluk almıyordu sanki. Yüzünde alışılmamış bir ciddilik vardı.

İpe bağlayıp yavaş yavaş çekti, bayrak açılarak ağır ağır dalgalanmaya başladı. İçlerinden en küçük bir ilgi duymadan bakıyordu Kızılderililer; yalnızca güzel buluyorlardı. Valemin heyecanlı bakışlarını yüzlerde gezdiriyordu, yutkunduydu. Şunu iyi biliyordu: Bu dalgalanan bezin sembolleşen anlamından, göğsündeki yurtsever duygusallıktan bu haşin yüzlere bir şey aktarmak çok zordu. Bayrağı seyreden bu çizgileşmiş gözler, gerilmiş bir panter .postuna da başka türlü bakmazlardı. İçindeki üzüntüyü bastırarak ellerini birbirine vurdu, çocukların dağılabilecekleri-ni işaret etti.

Buna çok sevindiler; kulakları sağır edici bir bağırış çağırış başladı. Her biri ötekinden daha önce köye girmek için kapının önünde itişiyor, kulübelerine gidip üstlerindeki rahatsız giysiden kurtulmak için can atıyorlardı.

Çamura, balta girmemiş ormanların gizleriyle içli dışlı olan, asıl dostu Kızılderililerin duygularına anlayış göstererek istifim hiç bozmadan akan ırmağa çevirdi başını. Limana, kuru buriti sazlarıyla yüklü canoa'lar giriyordu. Karaya atlayan Inan'lar sazları demet yapıp yamaçtan çıkarıyor, on metre ara ile kümeler yapıyorlardı. -Beyazların yerinden köyün sonuna kadar ırmak boyunca diziliyordu bunlar. Geceleyin harika bir donanma olacaktı.

Hatta Valentin birkaç donanma maytabı ateşleyip bayramı daha da şenlendirmeyi düşünüyordu. Köy çok canlıydı. Bütün kadınlar birbirine laf yetiştiriyor, kalugi çömllekleriyle konuşurken memeleri saat şakacı gibi sallanıyordu. Bir kısmı çömel-mış, manyok rendeliyordu. Çocuklar kuş tüyleriyle süsleniyor, kulaklarına boncuklardan, renkli tüylerden küpeler takılıyor, Kırmızı Papağan

97/7

siyah püskülleri omuzlarından sarkıtılıyordu. Tam bir şenlikti. Bunlar yetmiyormuş gibi arara'larm kulak tırmalayıcı çığlıkları... Köpekler —hem de sürü ile- sürekli havlıyor, papağanlar gevezelik ediyor, ikide bir tiz kahkahalar atıyorlardı.

Tüm bu gürültülerden rahatı kağan yaşlı Malua'mn yaşlı Jaburu'su ağır adımlarla sıg sulara girdi, bir ayağını toplayıp uyuklamaya başladı.

Güneş ortadan kaybolmayı daha düşünmeye bile başlamamıştı ki dört bir yandan akın etmeye başladılar. Joao Iri-neu'nun, Raimundo Morais'in çiftliklerinden ve her taraftan gelmeye başladılar. Bayram oldu mu, çevrede Xavante'ler kaynaması, umurlarında değildi. Kızılderili Gününden bir hafta önce Valentin, ırmak boyundaki köylere haberciler salıp davet etmişti. Bu yılki bayramın, başka yıllara göre daha şenlikli geçeceği anlaşıyordu. Sekiz yıldan beri bu görevdeydi Valentin. Zencinin işlere hevesle sarıldığını görmek herkesin hoşuna gidiyordu. Neşeli, canlı, çalışkan ve açık elli bir adamdı Valentin.

Churrasco kızarmaktaydı, et kokusu yayılmıştı havaya. Çamura da mutluydu. Koruma Örgütün başkanına, böyle bir günde kimseden bir şey esirgememesi gerektiğini anlatmış, bunun sonucu olarak da kendisine yarım şişe cachaça ikram edilmişti. Bu nedenle gözleri daha da küçülmüş ve kurnazlaşmıştı. Yalpalayarak yürüyordu, dili de peltekleşmişti. Ama boşver, bayramdı bugün... Valentin kaba kumaştan beyaz elbisesini, parlak ayakkabılarını giymişti. Tam saat beşte çanı vurdu; sabahki tören tekrarlanacaktı. Kızılderililer ilk törende giydikleri elbiselerle gelmişlerdi. Bayrak ağır ağır inmeye başladı. Herkes el çırpıyordu, ama milli marşa katılmak kimsenin aklına gelmiyordu; sözlerini bilmiyorlardı. Çamura güldü. Kendisi de tam bilmiyordu ya. Brezilya'nın her yanında olduğu gibi, halkın yüzde onu bile bilmiyordu. Bilseler de anlamam anlamaya çalışıyorlardı.

İrmağın ortasından müzik sesleri gelmeye başladı. Herkes sustu. Ses gittikçe yaklaşıyordu. Yüzlere sihirli bir gülüş yayıldı. Kızılderililer de, beyazlar da, büyükler de, küçükler de gülüyordu. Bağırmaya başladılar:

- Chibiu!

— Chibiu geliyor!..

98

— Chibiu'nun akordeonu bu!...

Sonuna kadar inmemiş olan bayrağa hiç kimse bakmıyordu artık. Herkes kıyıya koşuyordu deli gibi; müzikçilerin çıkışını yakından izlemek istiyorlardı.

Valentin bayrağı tek başına indirdi, katladı, içeriye götür-dü.

Akordeonun sesi ne tatlıydı! Radyo olmadığı için insanlar her şeyden uzak yaşıyorlardı bu bölgede. Bu tür şenliklerin anlamı da belki yaşamın yalnızca kazma sallayıp toprağı terle sulamak olmadığını, başka yönleri de bulunduğunu göstermekti.

Chibiu, alkış ve gösterilerle karşılandı. O da kahraman rolünü iyi oynuyordu doğrusu. Canoa'dan inip akordeonu ve iri bedeni ile yamacı çıktı, peşindeki halkla şenlik evine kadar geldi. Binanın arkasındaki marangozhane, piriç deposu, koğuş ve mutfak işlerini de gören büyük salonda biraz dinlenmeye bıraktılar onu. Soluk renkli melankolik akordeona borçluydu bu saygınlığı. Akordeonu marangoz masasının üstüne koydu, çizgili bir mendil çıkarıp terini sildi. Salonun süslenmiş olduğunu görünce sevinip ısıkl çaldı. Duvardan duvara gazete kâğıtlarından süsler yapılmıştı. Kapı ve pencereleri hurma yaprakları çerçevesiyordu. Garaja testileri içindeki çiçekler bu süslere artistik bir hava katıyordu.

- Vay vay vay! Kutlarım sizleri.

Alaylı bakışlar Maria Pomba'ya çevrilince kız kıpkırmızı kesildi, gözlerini parlak sandaletlerine indirdi, fıkırdadı; ayağıyla salonun toprak döşemesini kazıyordu.

Kendilerini tutamayıp gülmeye başladı herkes, arkadaşları kıza sarıldılar. Kimse bir şey söylemiyordu ama aynı şeyi düşünüyorlardı. Maria Pomba, Chibiu'nun geleceğini bildiği için böyle güzel süslemişti salonu. Fısıldaşıyorlardı:

- Demedim mi, kıza tutuk Chibiu!

— Pancar gibi kızardı bizimki.

— Hımm. Bence mutlu son yakın. Maria Pomba, dolgun • göğüslü, güçlü kız, gerektiği zaman her yeri ustaca süslemeye

hazırdı; ara sıra bir rahip geldiği zaman mihrap düzenlemek, tören yerini hazırlamak ya da son yolculuğa çıkan birinin kavuşmuş ellerine çiçek tutturmak için aranırdı. Maria Pomba mutlu ve utangaç kekeliyordu:

99

- Bırakın canım beni!...

Sinirli gülüşü gözyaşına dönüşmeden önce arkasını döndü, kalabalık arasından geçip terasa kaçtı...

Bu sırada Valentin'in çanı duyuluyordu. Her şeyden önemlisi buydu işte: Yemek hazır!.

Binanın önündeki alana masalar getirilmişti. Sehpa üstüne konan kaba tahtalar da masa işi görüyordu. Tabaklar dolusu manyok, kızarmış etler diziliyordu. Meydanın çevresi rengârenk insanlara doldu. Şölen başladı. Kollar uzanıp bıçaklar etlere daldırılıyor, tahtalara tahtalardan da yerlere etin kanı dökülüyordu. Kısa zamanda tabakların dibi göründü. Hemen yine manyok unuyla doldurulmuş tabaklar getirildi. Herkes sevinç içindeydi. Bir beğeni, bir şaka ya da alaylı bir söz genel sevinci arttırıyordu. Dişler durmadan işliyor, avuç avuç manyok ağızda eriyordu. Her şey karmakarışık.

Valentin mutlu, gülümsüyordu. Gerçek bir şenlikti bu! Yalpalayarak gelen Camura'ya ilişti gözü; Chibiu'nun omzuna vurarak komiseri gösterdi:

- Haline bak! Amma da çekmiş kafayı! Ölür insan bu kadar içerse!

Yavaş yavaş gece olmaktaydı. Churrasco faslı bitmiş, kimisi yere uzanmış kimisi duvarlara dayanmışlardı. İyi atıştırmışlardı doğrusu. Irmağın kıyılarında sessizlik içinde bir sürü insan yatıyordu; öyle bir sessizlik ki hazım için bekleyen boa yılanlarını anımsatıyorlardı. Ama Inan'ların işi bitmemişti daha; kalan et parçalarını, üzerinde az da olsa et kalmış kemikleri köye taşıyorlar, ırmağın alt yanından gelecek Kızılderililer için Aruana evinde saklıyorlardı. Konuklar haber salmışlardı, iki kilometre kadar uzaktaki kumsalda hazırlık yapıyorlardı. Btondiru ve Creran köylülerinin buluşmak için sözleştikleri yeri burası.

İlk yıldız gökte parlıyor, ırmaktan doğru hafif hafif bir rüzgar esiyordu. Herkes bekliyordu. Biraz sonra aşağı Cara-ja'lar geleceklerdi. Onların Santa Isabel'e gelişleri her yıl olağanüstü bir gösteriydi. Anlatılması güç çılgın bir oyundu bu.

Uzaktan Caraja'ların sesleri yankılandı geceye. Köyden-de bir kou sesi duyuldu. Bir heyecandır başladı. Koro halinde

100

kou'lar yükseldi. Valentin donanma fişeklerini alıp yamaçtaki kalabalığın yanına gitti. Bir grup Kızılderiliyi saz kümelerine dağıttı. Konukların Santa Isabel Körfezi burnundan görünmeleri bekleniyordu. Sinirleri gerilmişti; niçin çıkmıyorlardı hâlâ? Tüm gözler buruna dikilmişti. Nihayet beklenen an geldi, ateşten bir sıra karanlığı yırtarak yaklaşmaya başladı. Canoa'lardaki meşaleler suya yansıyor. Tüm Kızılderililer bağınıyorlardı:

- inan Btondiru! inan Greran-aua!1 Manakeri-kiL.

— Ne bağırıyorsunuz? diye sordu biri diğerine.

- Diyorlar ki: Fontoura'lı Caraja'lar, Mato Verde'li Cara-ja'lar, hoş geldiniz! Gelenler martı ve başka yaban kuş seslerim taklit ediyorlardı. Arada da karşılık veriyorlardı:

- Tiokre, inan Raumalo-DesseL Tiotoitica!.. Geliyoruz Santa Isabel Caraja'ları! Teşekkürler!..

İlk soran sevinçle:

- Amma kibarlar! Ne ince davranıyorlar!

— Kızılderililerin en terbiyeli insanlardan olduğunu bilmiyor musun? Canoa'lar suyu yarıyorlardı. Yanaşmalarına pek az bir şey kalmıştı. Kuş taklitleri aldı yürüdü. Canoa'larda dört k'i-şi kürekteydi, ötekiler ayakta duruyordu. Valentin saz kümelerinin tutuşturulması işaretini verdi; alevden diller yükseldi göğ, kıyı aydınlandı, gece silindi, gözler kamaştı. Bu gösterinin barbarca sevinci sardı herkesi. İçlerinden nasıl geliyorsa öyle bağırıyordu Kızılderililer.

Canoe'lar kıyıya sürülürken' gürültü dayanılmaz hale geldi. Valentin fişekleri ateşledi, ısıklar çalarak havaya fırladılar. Sonra patlayıp binlerce renkli yıldız olarak inmeye başladılar. Gelenlerin hepsi çıplaktı. Boyalı bedenleri renkli desenlerle süslenmişti. Başlarında kuş tüylerinden kocaman taçlar vardı. İkişer ikişer yamacı çıkıyorlardı. Üstteki saz kümeleri sıra sıra yanıyor, yakındaki evleri gündüz gibi aydınlatıyordu. Rüzgârın savuracağı bir kıvılcımın bütün köyü bir cehenneme çevirebileceğini kimse düşünmüyordu. Şu sırada Kanansiu-e'nin de kendileri gibi vahşi bir heyecan içinde olduğu akıllarına gelmiyordu, içten fişkırان bu doğal coşkunluğun kötü bir sonuç almasına izin vermezdi o. Tören alayı köye doğru yürüyordu. Konukların hepsi güçlü, ve yakışıklı kişilerdi. Yağlı bronz kasları alevlerin ışığında

101

parlıyordu. Bedenlerini önce öne, sonra arkaya atıyorlardı. Tepelerdeki lori-lori'lerin düşeceğinden korkuyordu insan.

Yerliler de, kabilelerinin şarkılarını söyleyip selamlayarak saygı gösterileriyle ikişer ikişer katılıyorlardı alaya. Santa Isabel Caraja'ları lori-lori'lerini beyaz garca tüylerinden yapılmışlardı. Savaşçılar, şarkılarla dans edip becerilerini gösterdikten sonra tuhaf kılıklı komikler ortaya çıktı. Pozlarıyla, şaklabanlıklarıyla birbirlerini yenmeye çalışıyorlardı. Şakaları bazen o kadar açık saçıklaşıyordu ki, gülmekten kırılıyordu herkes.

Gürültüyle birlikte ateşler de sönüyordu. Geçici bir yorgunluk kapladı hepsini. Bir zamanların kabile reisi olan ve sözü hâlâ geçen Malua şenliğin bu bölümünü sona erdirdi ve konukları Aruana evine şölene davet etti. Meşaleler oraya v^ - " Kızılderili ve beyaz kadınların bu işe canlan -•' raya girmeleri yasaktı, şenliğin bundan s me-yeceklerdi.

Malua savaş oyunlarını bu gece:

"u

ve Creran Inan'ları kürek çekmekten\ rın bütün gece dans edeceklerini biliyil ğinde böyle yapmıştı.

\\

Aruana evinde Kanau da kılık değış rın çizgiler vardı. Kötü önseziler yüklet korku duymuyordu; daha çok uyuşukluk \ dlan ters sonuç vermiş görünüyordu.

\

Son kalan saz eteğı beline doladı, dans t için sıkıca bağladı. Niçin gelmiyordu bu ca Kötü birşeyler vardı. Yoksa Iroa uyuyakalmıv gitmiş miydi? Yok, imkânsızdı bu! Iroa?.. Ark, ce gülümsedi. Irmağın öbür kıyısında yağ koKj rınmış, gözleri imrenerek meşalelere dikili, bun ri hayal ediyordur.

Dikuria kızarak:

•,

— Ben hazırım. Sen uyuyorsun!., dedi. Kanau birlikte dans etmek isteyen Kızılderiliy\ ni biçimindeki maskesini başına geçirmişti bile. Kiri leriyle süslüydü maske, elinde maraca'sını tutuyordu.

— Bitiyor işim Diku.

102

Maskeyi başına koydu, iki maraca'yı alıp Dikuria'nın karşısına geçti. Sonra küçük adımlarla yan yana yürümeye başladılar, başlarını iki tarafa sallayarak tempoya uydular.

— Eh!Jacarene...

— Eh! Jacarene...

— E e e e e

— Jacarene... rera...

— lerran...

Müziğin vahşi sihiri Kanau'yu sarıyordu. Damarlarındaki Kızılderili pay fıkır fıkır kaynamaya başladı. Bir unutkanlık tülüne sarılmış, başka her şey silinmişti. Çok sonra yorgunluk bastırınca, yüzü, saçı ve her yanı terden yapışınca, kendine gelecekti.

O an için yalnızca çevresinde dönenler vardı. Öne arkaya sallanıyorlar, sağa sola sığıyorlar, ateşle şarkı söylüyor, Kanan-siu-e'ye sesleniyorlardı. Yokluğa yönelmiş olan Kanansiu-e...Bir zamanlar gücünü göstermişti; şimdi de kabilenin yanlılarıyla çocukları üzerinde gücünü sürdürmekteydi. Çünkü bunların misyonerlerle ilişkileri yoktu ya da onların anlattıklarına inanmıyorlardı.

Üç saat dans ettikten sonra kısa bir ara verildi. Yeni bir program hazırlamak için düşünüyordu Dikuria.

Uzaklardan bir jacurutu sesi işitildi.

Kanau'nun kulakları dikildi hemen. Ses, tekrarladı.

— Hey, Dıku-ku! dedi Kanau, jacurutu'yu duydun mu?

— Deminden beri ötüyor. Dişi kuş olacak, erkeğini arıyor.

— Ben dans etmeyeceğim artık, ormana gidip arikukre yapacağım, dedi Kanau.

Arkadaşı süzdü onu.

— Kan yoruldu. Kan dans etmeyi unutmuş!

Kanau güldü ama, burkuluyordu yüreği. Bir işin başlangıcındaki heyecandan olduğunu biliyordu bunun. Bir kez işe girişsin, hiçbir şey tutamazdı artık onu. Hiçbir şey...

— Dıku, Uera'yı bul, onunla oyna. Benim kadar o da iyi şarkı söyler.

- Öyle yapacağım.

Kanau birdenbire canlanmıştı; etek ve maske duvara asılmıştı bile... Alnındaki terleri sildi, pantolonunu geçirip, gömle-

103

ğini eline alarak dışarı çıktı karanlığa daldı. Ormana gelince durdu, jacurutu erkeğinin sesiyle öttü. Biraz sonra karşılığını aldı. Yanılmamıştı, Iroa idi bu. Sesin geldiği yöne yürüdü.

— Of Kan! Ne kadar geç kaldın! Bir saattir bekliyorum...

— İşitmedim Iro, bir şey mi oldu?

— Çook... Canoa burada.

Kanau titredi. Umduğundan da fazlaydı bu. Sanıyordu ki kayığa Santa Isabel'in çok altında yetişecek, uzun bir takipten sonra yakalayabilecekti... Gerek kalmıyordu buna.

- Anlat Iro...

— Küçük kumsala yanaştılar. Kadın doğurmuş, durumu da iyi değil. Penisilin için Raumalo-Desse'ye uğramak zorunda kalmışlar. Bu iş iki gün sürer. Valentin'de varmış penisilin, verdi...

Her şeyi anlamıştı Kanau. Demek ki doğum geciktirmişti kayığı. Gülümsüyor, bir yandan da düşünüyordu. İki gün... Yine de acele etmeliydi. Camura'nın silahlı adamları yoldaydılar. Anladığı gibiyse polisten beş gün öndeydiler. Bu beş günün üçünde kimsenin haberi olmadan Tapirapes burnunu geçerlerdi.

— Ya Çamura Iro?

— Beyazların eğlendiği yerin önünden geçtim, dans ediyorlardı. Çamura, yaptığını bilmeyecek kadar sarhoş...

Kanau arkadaşının sırtına vurdu.

— Düşündüğümden daha iyi gidiyor işler! Iroa'nın yüzündeki kaygıyı göremeyecek kadar karanlıktı gece.

— Böyle giderse çok zengin olacağız Iro.

Ama Iroa'nın pek akli ermiyordu buna. Zengin Kızılderili! Ya işler ters giderse? Hem... zengin Kızılderili ne demek? Yoktu böyle bir şey. Onlar zengin olmazdı. Tersine, beyazlar Kızılderilileri sömürüp zengin olurlar. Pirarucu'ları, yaban domuzlarını öldürürler, oklara, lori-lori'lere gerekli tüyleri veren gar-ça'ları ve colhereiros'ları vururlardı...

Kanau'yla yürüdüler. Kâğıt fenerlerle, gaz lambalarıyla aydınlanmış salondan gitar ve Chibiu'nun akordeon sesleri geliyor, oynayanların ayak patırtıları duyuluyordu. Bir polkacık çalınmaktaydı şimdi. Dikkati çekmeden seyircilere katıldılar.

Yüzlerde sevinç vardı. Valentin'in dişsiz ağzı kapanmıyor, parıldayan gözlerle dansı seyrediyordu. Komik bir çaba ile oyu-

104

na karışmaya kalkışan Çamura, ya içten kahkahalar atıyordu. Iroa arkadaşını dürterek bunu gösterdi. Kanau güldü. Iroa'yı kolundan çekip dışarıya çıkardı, karanlığa daldılar. Ormana gittiler.

— Şişeler nerede Iro?

- Şurada yakında.

- Hemen hazırlamalı.

- Bekle alıp geleyim.

Kanau oturup yıldızları seyretmeye başladı. Uzaklarda Kızılderililerin Aruana şarkısıyla beyazların akordeonu birbirine karışıyordu. Ama bunlar hiç birleşmezlerdi!.. Her zaman da beyazlardan çıkan daha güzel daha iyiydi. Kızılderililerden gelenler hep geriye ve gittikçe yitiyordu. İçindeki ayrılığa böyleydi. Yaratılışını değiştirecek güç yoktu elinde.

— İşte Kanau.

— Birim ver.

Kemerinden bıçağını çıkarıp şişenin ağzını açtı.

— Tut şunu. Elini cebine sokarak küçük bir paket çıkardı. •

— Kibrit yak Iroa!.. Iroa isteneni yaptı. Kızılдерilinin gözlerinde korku vardı. Yutkundu.

— Nereden buldun bunu Kanau?

— Koruma Örgütünün ecza dolabından aldım, kilitli değildi. Dünkü kargaşada kimse farkına varmadı.

— Ya bir şey eksildiğini anarlarsa?

— Korkma yalnızca biraz toz aldım, gerisini yerli yerine koydum.

— Ya Çamura bağırırsa?

— Buraya getiririz önceden. Şu kadarı bir öküzü öldürmeye yeter bunun.

— Deli mi oldun sen Kan? Çamura şişede zehir olduğunu anlamaz mı?

— İçkiye çok düşkün, gecede karanlık hiçbir şey anlamaz. Sonra aklına bir şey geldi.

— Al şişeyi ışığa tutup bak şimdi. Iroa yaklaştı.

— Görüyor musun bir şey? Kızılderili hayır anlamında başını salladı.

— Belki gündüz anlaşılır ama böyle bir gecede. Mırıldanıyordu arkadaşı:

105

o £

*• 2_ ç

B_ o

>_> *"t

Sis

g-

B-p

3

3

oo 3

P- S K

re w p Zi ü 2- cr -• p. tr: O/ «£- Jj*

3

S 21

ç 3.

o; f» y ti. ö P

llift ^ *3 ç:

S S ö. S-

3 re İ o

-, O

i? n

P

£8:

m

P-n>

S. O C--• c/ı o>

a- _i >t . -'•S P <Q.

O

3_ P"

P-

£^ P-

>•

3

3 P/

l

p •-t

. 7T-

•S-

ıkardı, göz-

-oo n, O o

~" n>

- _- ^ n, ^ < O o 3 : C 3. :r-cro •
2 £-!5's
2- ° P O C
p -j r1 ET«
ldmı, kilitli değil-
rî t?
gerisini yerli yerine

y ;-< l-t <
d- 3 - ;
3 ^ / ^ ^- P- £-
S'3 | P- <" &-
O
3

o o P
_f, . _ "_____ Su kadarı bir öküzü öldürme-
nT P- !? y. Ş"
re '• re ""
^- <w ,-n Kan? Çamura şişede zehir olduğunu Jüşkün, gecede karanlık hiçbir şey anlamaz.

, _ ,y!
fi ışığa tutup bak şimdi. Iroa yaklaştı. ^ yr ?r üyor musun bir şey? cr"S .iclerili hayır anlamında başını salladı. jü ^elki gündüz anlaşılır ama böyle bir gecede. "Mırıldanıyordu arkadaşı:

l Ö ??.
7? 2 Qr- O-
3 2- ^ 3 '
P CT N 3
- y. p. ?.

P -
3 3
g: S
0 3 3 3
o
3 ^-t P p
p CM'
N
_ . P
: 3. O: n>
P "•
:
re O
P-p
3 S 3 p. ^ P-
3 Si- 2 3 3 §•
M t«5.

e^orlard!
r sesi* bir şey yapamaz
Benim, Sa Lua.
&bzle. sa
Y"

dma duyduğu nefreti önleyemiyor, içinde bulundukları durumda bu, iğrenç yaratığın çocuğuna sarılmasına engel olamıyordu.

Dönüp küreğe yapıştı, kayığın yönünü düzeltti. Daniel sessizliği bozdu:

- Böylesi iyi... Karşı kıyıya, tam Santa Isabel'in önünde o tarafa geçeriz. "Kumsalcık'ta" kimse görmeden konaklarız.

Bu planı uyguladılar. Damel çıkıp Valentm'i ve gereken ilaçları buldu. Valemin şenliği yarısında bırakıp sahile inmişti, herkesi alıp köye götürmek istedi, hatta bunda ısrar da etti, ama onlar

gitmek istemediler. Teğmen teşekkür ettikten sonra, hastayı fazla kımıldatmanın iyi olmayacağını söyledi. Kadim bir ağacın altında hamağa yatırmışlar, üzerine çadır bezinden bir örtü gererek gecenin neminden korumuşlardı.

Hem nisan geceleri kuru ve sağlam olurdu, üstelik onlar, elmas arayıcıları olduklarından, açık havayı yeğlerlerdi, yıllar yılı alışmışlardı buna..

Valentm gülümseyerek T eğmene şırıngayı emanet etti. Ayrıca onlara kahve ve bazı yiyecekler verdi, bunlar uzun zaman önce bitmişti.

Daniel koruklardan bir ateş yakıp eski örtüsüne sarındı.

Çok keyifsizdi. Belki de yolculuğun yarısına varmadan kolayca yakalanabilecekleri korkusundan kaynaklanıyordu bu bitkinlik. Teğmen gelerek yanına oturdu. Sa Lua sakın sakın uyuyordu. İki gün sonra pekâlâ yola çıkabilirlerdi. Onları tehdit eden asıl büyük tehlike, cesaretlerinin kırılmasıydı. Biliyordu Teğmen, bu zoraki konaklama, güçlerini yeniden toplamak için yararlı olabilirdi.

Şefkatle Daniel'e baktı ve küçük gözlerinin her zamankinden çok daha dertli olduğunu gördü. Aklına bir şey gelmişti, Tilde'yi de çağırdı. Kadın duraksayarak yaklaştı. Yanlarına oturmasını söyledi. Tilde şaşırmıştı, demek ki olağanüstü bir-şeyler vardı.

Sa Lua'yı uyandırmamak için alçak sesle konuşuyordu Teğmen. Neyse ki çocuk da derin uykudaydı. Ama birazdan, acıkıp uyanacak, hasta haliyle Sa Lua emzirmek zorunda kalacaktı.

Teğmen hafifçe öksürdü:

— Yolculuğumuzun buraya kadar olan bölümünün zor koşullar altında geçtiğini biliyorum. Bundan sonra da çok cesaret

108

ve çaba gerekecek. Bu nedenle hepimize heyecan verecek bir şey göstereceğim- size.

Kemerindeki cebi açtı ateşin aydınlığına yaklaştı; içinde biraz parayla küçük bir paket vardı.

Aklını karıştıran, bu küçük paketin içindekiydi. Elleri titriyordu. Daniel'le Tilde, gözlerini açmış bakıyor, soluk almaktan çekmiyorlardı. Teğmen ipleri çözerek ham deri paketin içinde-kini eline aldı. Yontulmamış elmas ateş ışığında binlerce kıvılcım saçmaya başladı.

— Şahane değil mi? Umudumuz bunda işte!.. Hepimize daha iyi bir hayat getirecek bu. Elindeki taşı çevirdi, elmasın düzensiz yüzleri ışığı şimşekler gibi yansıtıyordu. Ötekiler gözleri kamaşmış, konuşmadan duruyorlardı. Teğmen devam etti:

— Bu yontulmamış haliyle bile yüz, yüz yirmi bin cruzero eder işlenip satılırsa... Uzaklara bakarak güldü, herhalde zengin bir kadının gerdanına takılacak ve kimse de uğrunda ne kanlar döküldüğünü bilmeyecek. O zaman değeri aşağı yukarı... sözünü bitirmeden ormandan bir çıtırtı duyuldu, aktı oraya gitti... Yüz kırk bin cruzero... Başlarını çevirdiler. Kendilerini savunacak durumda değillerdi. Eğer bir pusuya düşmüşlerse mahvolmuşlardı.

Karanlıktan Kanau çıkageldi.

Doğal ve sakın görünüyordu. Başarısından emin olanların gülümsemesi vardı yüzünde. Sahildekiler, yavaş yavaş yaklaşan adamdan gözlerini ayıramıyorlar, yerlerinden kıpırdayamıyorlardı. Yalnızca elması tutan el, kalça yöresinde saklayacak bir yer arıyordu.

Geldi, yanlarında Kızılderili usulü diz çöküp oturdu, yakından elmasa baktı. Teğmen parmaklarını kapayamıyordu bile. Değerli taş, korumasız, yitik, avucunda öyle duruyordu.

— Kendimi tanıtayım Teğmenim: Adım Kanau. Bu köydenim, Raumalo-Desse doğumluyum.

Üçü de donup kalmışlardı. Adamın Teğmen olduğunu nereden biliyordu?

Sormalarına vakit bırakmadan şaşılacak bir güvenle konuşmasını sürdürdü:

— Fazla zamanınız yok. Ya hemen bana güveneceksiniz ya da hemen mahvolacaksınız. Parmağıyla elması gösterdi. Çok insan var bunun peşinde.

109

Teğmenin yüreği biraz rahatladı. Kızılderili devam etti:

— Söylediklerimden anlamışsınızdır, her şeyi biliyorum. Çocuğun doğumundan dolayı bir-iki gün duralamanızın dışında, işler düşündüğünüz gibi yolunda gitti... Gerisini de anlatayım mı?

Teğmen, evet anlamında başını salladı.

— Karar vermek için pek az zamanınız var. Çamura burada, Santa Isabel'de. Leopoldina'dan ben getirdim onu. Doğrusu, şansımızın bu kadar iyi gideceğini, sizi bu kadar kolay yakalayacağımızı beklemiyorduk. Çamura, sizleri Tapirapes Boğazında yakalayacağımızı hesaplıyordu.

O zamana kadar susan Teğmen, heyecanım bastırarak dudaklarını kımıldattı:

— Bu küçük kumsalda olduğumuzu nereden biliyordun? Karşı kıyıda ırmağı gözetleyen adamım söyledi.

- Hmm...

— Sizi ancak ben kurtarabilirim, bana da pay verirsiniz eğer...

Ne diyeceğini bilmiyordu Teğmen. Nereden çıkmıştı bu Kızılderili, güvenilebilir miydi ona? Bir pusuya mı kurban gidiyordu? Ya bu öneriyi kabul etmezse ne olurdu?.. İçinden bir şey riske girmesini, anlaşmasını söylüyordu. Gülümseyen adamın yüzünü inceledi. Başka biri geliyordu gözlerinin önüne: Mauro Duarte... Yine mi aldatılıyordu acaba?.. Daniel'le Til-de'ye baktı; şaşkınlık içindeydiler, yardım edecek halleri yoktu.

— Nasıl kurtarabilirsin bizi? diye sordu.

— Çamura çok içti ve şu anda sizin geldiğinizden haberi yok: İşimi kolaylaştırıyor bu. Bakın: Bu hasta kadın yola çıkamaz, belki iki, belki üç gün... Bu zaman içinde, daha doğrusu yarın sabah Çamura ayılacak, beni kayıgınıza alırsanız eğer, yolculuğun bundan sonra daha da tehlikeli geçecek olan kısmında size rehberlik yapabilirim... Ben Araguaia'yı avucumun içi gibi tanırım. Her yanda inan Kızılderilileri var, köylerde de kıyılarda da. Yağmurlar geçtiği için, ırmak alçalıyor. Caraja'lann av dönemi başladı. Bu bölgelerden geçebilecek birisi varsa, o da benim. Şimdi Camura'dan kurtulsanız bile, on kişilik silahlı bir grup sizi aramak için yolda.

— Peki, bize yardım için ne yapacaksın?

110

— Dinleyin Teğmen! Uzun zaman kentte yaşadım ben, ölünceye kadar buralarda kalmaya hiç niyetim yok. Ben ne beyazım, ne Kızılderili, melezim. Ama kent çekiyor beni. Ben de bu yaşamdan kurtulmak istiyorum.

- Peki, nasıl?

— Güvenli bir yol var... Durdu. Düşüncelerini açığa vuracak hiçbir anlam yoktu yüzünde. Çok sakın açıkladı: Camu-ra'yı ortadan kaldırabilirim.

Teğmen elini çenesine götürüp gür sakalını karıştırdı. Bir suç daha mı? Ama soru başka bir soruya dönüştü, ya bu cinayet ya da mahvolmak! Yüreksizliğin zamanı değildi.

— Camura'yı nasıl kaldıracaksın ortadan?

— Bana bırakın bunu. Kararınızı verin siz Teğmen! Şu kadarını söyleyeyim ki, herkes bunu doğal bir ölüm sanacak. Gece yansını geceli çok oldu, neredeyse bitecek şenlik... Evet mi, hayır mı?

- Arkadaşlarımla görüşeyim. Ötekilere işaret etti, kıyıdaki taşlara gittiler. Uzun sürmedi. Her sorunun yanıtını biliyorlardı zaten. Bu tehlikeli oyunu kabul etmekten başka çareleri yoktu, hemen anlaştılar. Belki başka bir çareyi de akıllarından geçirmişlerdi ama söylemenin sırası değildi: Tehlikeden uzaklaşıp da Kızılderiliye gerek kalmadığı anlaşılınca öldürüp piran-ha'lara atmak... Ateşin yanına döndüler.

— Pekâlâ, anlaştık, dedi Teğmen, Payını alacaksın. Satış parası eşit bölünecek. Altı kişiyiz: ben, sen, kadın, çocuk, Tilde ve Daniel.

— Tamam. Yarın Çamura günün doğuşunu göremeyecek. Kanau ayağa kalkıp karanlığa karıştı. Kalanlar birbirine baktılar. Bu melezin dindeydiler. Yapacak birşeyleri yoktu, bekleyeceklerdi. Kaçmış olsalar ortalığı ayağa kaldırırlardı. Zaten Sa Lua'nın durumu kaçmalarını engelliyordu. Öneriyi kabul etmeseler, sabaha yakalanmış olacaktı. Teğmen kayığa gidip silahını aldı, ateşin yanına döndü.

Kanau pencereye yaklaştı. Akordeon çalıyor, yerden bir toz bulutu yükseliyordu. Salona girdi. Valemin çok neşeliydi. Sarhoş Çamura dans etmekte hâlâ direniyordu. Zaman zaman

111

birisinin, elini uzatıp ayağa kalkmasına yardım etmesi gerekiyordu.

Valentin Kanau'yu gördü. Kızılderili başını sallayarak, bir işaret yaptı. Zenci, yanına geldi:

— Çamura artık çıkıp yatmaya gitse iyi olacak, değil mi?

— Hem de nasıl! Ama gitmek istemiyor.

- Gider, gider. Ben çıkarırım onu. Komiserin yanına yaklaşıp omzuna dokundu, Çamura sallanarak dönerken Ka-nau'nun kucağına düştü. Buram buram alkol kokuyordu soluğu-

— Kanau, dostum!.. Sevgili dostum...

— Çamura, gel biraz. Sarhoşu terasa çıkardı. Bir şey getirdim sana Çamura.

O istemeyerek elini salladı, salyaları gömleğine damlarken ağırlaşmış diliyle:

— Şu cenabet kayak mı?.. Cehennemin dibine... Bugün öyle keyifliyim ki... hoşuma gitmeyen şeylerle uğ... ra... şa... mam...

— Ne kayığı Çamura! Rüya mı görüyorsun? Loreano'nun gönderdiği iki şişe pinga var bende. Ama çok içmişsin, Valentin bırakmaz.

— Valentin?.. Ne karışır Valentin! Nerede pinga'lar?

— Madem istiyorsun... Ormanda sakladım, biri görüp elimden alır diye korktum.

— Hadi gidelim!

Kanau komiseri güçlükle götürdü. Çamura'ya bir şans tanımayı önceden düşünmüştü. Vicdanı sızlamıyordu hiç. Çamura, kendi hükmünü kendi vermişti: Öldürmeye bile izin var... Öldürmek... Bunu söyleyen oydu.

Sarhoş adamı ormanın içine doğru yürüttü.

— Nerede şişeler? Ormanın ortasında mı?

— İşte geldik. Otur!

Çamura oturdu; Kızılderili uzaklaştı, hemen döndü. Bir kibrit çıkıp komisere açık şişeyi gösterdi. Adamın gözleri parladı.

— Bak, iyi cinsten! Bir kibrit daha çıkıp şişeyi komiserin yüzüne yaklaştırdı. Çamura şişmiş göz kapakları altından bakıyor, gevşek ağzından sular akıyordu. Boğuk bir sesle kekeledi:

— Ver, melun Kızılderili ver...

112

Melun Kızılderili? Kötü kötü güldü içinden Kanau.

Çamura'ya işte şimdi bir şans tanıyordu ama, bunu kullanacak gibi görünmüyordu. Şişeyi kaldırdı, öbür elinde yarıya kadar yanmış kibriti tutuyordu. Sesine onaylamayan, tasalı bir hava vererek:

- Yetmez mi artık Çamura? dedi, fazlası iyi değil! Bu kadar içerse ölür insan.

— Ver ukala!.. Benim o...

— Vereceğim, vereceğim, ama sonra uyarmadı beni deme... Şişeyi Çamura'ya uzattı. Kibrit sönmüştü ama, iki titrek elin şişeye yapıştığını görüyordu.

.Başına dikti komiser.

Kanau bir kibrit daha çaktı. Adam arka arkaya üç büyük yudum aldıktan sonra şişeyi yavaş yavaş indirdi. Birşeyler oluyordu; gözleri büyüdü, parmakları açıldı, Kanau atılıp tuttu şişeyi düşüp kırılmadan.

Bu arada ışık söndü. Acı bir böğürtü... Yere yıkılan bir gövde... Ateş gibi yanan midesini elleriyle bastırıyor, yuvarlanıyordu. Bir gölge yaklaşıp Kanau'ya birşeyler fısıldadı, fakat duymuyordu o. Bir anda kendinden geçmişti.

Kolundan tutup sarsmak zorunda kaldı Iroa.

— Nasıl Kanau?

— Tamam... Oluyor. Gittikçe zayıflayan korkunç seslerden başka bir şey duyulmuyordu.

— Şişe nerede?

Öldürmeye izin var! Yaşamak için öldürmek! Buydu bütün mesele... Kanau toparlandı, şişeyi Iroa'ya verdi, emreden bir ses-le:

— Kimse görmeden ırmakta yıka, dikkat et kâğıdını çıkartmasın su. Çabuk ol Iro!

— Burada mısın, yoksa gidecek misin?

— Durup çevreyi kollayacağım.

Iroa karanlığa daldı; yere oturdu Kanau. Çevre sessizdi. Uzaktan akordeonun melodileri, maraca'ların ritimleri geliyordu. Başını havaya kaldırdı; ay, ateşten bir hançer gibi asılıydı gökte. Kanau titredi. İyi bir haber değildi bu, birkaç gün sonra büyüyecekti ay. Başını eğdi.

Kzrmızı Papağan

113/8

Bir şey duymuyor, içini yalnızca bir merak kemiriyordu: Ölmüş müydü adam? Ayağını uzatıp yoklamak istedi, ama kötü sihirlerin etkisi geldi aklına, yapmadı. Bir ölüye ayak değdirmek iyi değildi. Uğursuzluk getirirdi.

Pantolon cebinden kibriti aradı, ama ışık tehlikeli olabilirdi, o sırada yakından biri geçebilirdi. Ama merak ağır bastı, içindeki bu isteği anlayamıyordu. Elinde yanan bir kibritle birdenbire kendini komiserin üzerine eğilmiş buldu.

Çamura ölmemişti daha. Yüzü, özellikle ağzı ürkünç titreyişlerle kasılıyordu. Yüzünün alt bölümüne koyu bir leke yayılıyor, gözleri camlaşmaya başlıyordu. Yaklaşan sonun işareti olmalıydı bunlar. Ölümünden söz edilirken her zaman dendiği gibi, geride kalan hayata son bir bakıştı belki de. Gözlerinde derin bir acı vardı. Çamura, ölmekte olduğunu, hem de sefil bir halde ölmekte olduğunu anlıyordu. Yoksa ağzını büyük bir çabayla açıp yapışkan salyalar arasından şu sözleri söylemezdi:

— Niçin yaptın bunu Kanau?

Kendisini suçlayan yüzü görmek istemiyordu.

— Kanau. Ses, daha hafif devam etti:

— iyisin... sanmıştım... ben seni...

İşitmek istemiyordu ama gitmek olanaksızdı. Nerede kalmıştı Iroa?

— Tanrı... seni... ceza... landıra...

Cümleyi tamamlayamadı, göğsüne baktı, sabahki duyguları buydu demek... Ne görüyordu?

Valerio'nun yaşlı gözleri mi? Yoksa yıldızlar mı dökülüyordu?

Dudakları kımıldayamadı artık.

Uzun bir hırıltı... Sonra sessizlik...

Iroa, yıkanmış .şişeyle geldi. Bir suçun belgesini yutmuştu yine ırmak. Arkadaşı korkuyla sordu:

— Öldü mü?

— Evet. Boş şişeyi aldı.

— Öteki nerede? - İşte, al!

Bıçağının ucuyla mantarı çıkardı, içkinin bir kısmını boş şişeye koyup çalkaladı, cesedin saçlarına, yüzüne biraz döktü. Hiç iğrenmiyordu. Üstüne de biraz serpti, sonra şişeyi ölünün

114
koluyla göğsü arasına sıkıştırdı. Yandan az olanı da ölünün ayaklarının arasına, olmayan mumun yerine bıraktı.

— Gidelim artık!

— Nereye?

— Aruana'ya... Dans edeceğiz.

— Peki, dans edecek halin var mı?

— Yok, yok ama, orada bulunmamız daha iyi. Kolay örtbas olur iş. Biraz dans eder, horozlar ötüncü yatarız.

İki gölge gibi uzaklaştılar.

Şenlik sabaha kadar sürdü, sonra yavaş yavaş duruldu. Sanki hiç bayram olmamıştı, her tarafı bir hüznün kapladı, ihtiyar Dicorreti ormanda kuru dal toplarken havada dönen akbabalar dikkatini çekti. Camura'nın katılmış soğuk cesedini buldu, koşup Valentin'e haber verdi.

Yerliler arasında rüzgâr gibi yayıldı bu haber, evden eve ulaştı.

Valemin üzüntü içinde dostunun yanına diz çöktü. Donmuş gözlerine baktıkça hıçkırıyordu. Yüzü morarmış, ağzının çevresine bir kara yayılmıştı. Keskin bir alkol kokusu yükseliyordu ölüden. Chibiu halkı bir kenara itip geldi, Valentin'in yanına diz çöktü.

İlk sarsıntıyı geçirdikten sonra:

— Üçüncü kez bir insanın içkiden öldüğünü görüyorum dedi, çok içti, beyin kanamasından ölmüş olmalı. Sessizliğe gömülmüş olan Valentin'e dirseğiyle dokundu, içeriye götürsek iyi olmaz mı?

Valemin ağır ağır kalktı, acıyla mırıldandı:

— Böyle iyi bir insan!.. Şenliğimize katılmak için ta nerelerden geldi. Sonra da böyle bir son!..

Ölüm tutanağını yazmak çok acı gelecek bana. Bakışlarını yine camlaşmış gözlere çevirdi, sanki birşeyler söylemek istiyor gibi... Bir hasır getirdiler, dört kişi cesedi taşıdı. Çevreden yorumlar duyuluyordu:

— Gördüm ben, çok içiyordu!

— Bu kadar içkiye dayanılır mı?

Kararmış yüzün ve gözlerin anlamı Kızılderililere dehşet veriyordu. Hemen yaymışlardı, 'reuri' beyazların büyüydü bu.

115

Bir gün önce sevinçle oturdukları masaya, ölüm töreni için kaba kumaştan beyaz bir örtü yayılmıştı.

Yeteri kadar mum bulunmadığı için, gölgeler diyarının yolunu aydınlatmak üzere dört tane de gaz lambası yakılmıştı ölüye. Her şey sessizliğe gömülmüştü. Bir gün önce sevinçten yer yerinden oynuyordu, şimdiyse bu sessizlik insana daha da dokunuyordu.

Maria Pomba ormanda menekşe topluyor, çiçeksiz ölmeyi çok acı buluyordu. Daha da üzücü olanı, Çamura ormanın ortasında ölürken yanında mum yakacak, saygıyla gözlerini kapayacak bir can bulunmamasıydı.

Btondiru ve Creran Inan'ları cenaze törenini beklemek istemiyorlardı. Çünkü ölüm, hele böylesi, belli olmaz, kötü ruhları çağırabilirdi. Çamura ertesi gün öğleden sonra nehrin öbür kıyısında toprağa verilecekti. Santa Isabel'de mezarlık yoktur. Töreni bekleyenler konuşup duruyorlardı.

— Ah Valentin adeta sezinlemişti! - Neyi sezinlemişti?

— Camura'nın çok içmekten öleceğini.

— Yaa, zavallı Caboclo! Ne iyi bir adamdı!

Bunları işitmeyen ölü, konuşanların gözünde gittikçe değer kazanıyordu. Öyle değil miydi: İnsan ölünce değeri artmaz mıydı?

Kanau perişandı. Valentin onunla kıyıya inerken, komiserin içkiyi nereden bulduğunu sordu.

— Benden.

Adam, delikanlının yüzüne baktı. Kızılderili üzüntü içindeydi. Zavallının acısını tazelemek istemiyordu.

Ama sormak zorundaydı, çünkü tutanağa geçecekti bunlar.

— Ben buldum içkiyi ona Valentin! diye hıçkırdı Kanau.

— Sen nereden buldun?

— Sao Felix'e gidip getirmemi istedi. Loreano'ya "Komiser Çamura gönderdi beni," dedim.

Onun buraya gelmesine çok sevindi, para bile almadı, şişelen hediye etti. Bir an susup başını eğdi, sonra bulanık gözlerini kaldırarak Valentin'e baktı:

— Loreano'ya sorabilirsin.

Valentin Kanau'nun sırtını dostça sıvazladı.

116

- Biliyorum, yalan söylemiyorsun. Tutanak hazırlamam gerek de ondan. Gün batıyordu, eve döndüler. Valentin'in karısı lambalara gaz koydu. Kanau bir köşeye oturdu. Akli karmakarışıklı. Herkes bu halini yasa yoruyordu.

Yerde yatan adamı görüyordu bazen. Ama işlediği cinayete karşı korkunç bir aldırılmazlık içinde olduğunu itiraf ediyordu kendine. Damarlarında akan Kızılderili kanının, beyaz kanından çok daha güçlü olduğunu anlıyordu. Duyduğu iç rahatlığı, Albay Basilio'yu öldüren Uaximani'ninkine ne kadar benziyordu... Camura'yı öldürmüştü; elması ele geçirmek uğruna daha birçok kişiyi öldürebilirdi. Şu anda tek bir istek duyuyordu: Irmağı geçip sıcak, yumuşak kumlarda çıplak yatmak....

Uyuklamamak için çaba harcıyordu. O kadar yorgundu ki, çevresindeki her şey uzaklaşıyor, sesleri ayırt edemiyordu.

Chibiu bir türlü olayın etkisinden kurtulamıyordu.

Bir sanatçıydı o. Gözleri kıpkırmızıydı, ara sıra da burnu akıyordu. Söylemişti bin kez, kötü birşeyler olacak diye.

— Geceleyin bir baykuş ötmüştü, ölümü çağırmıştı sanki!

— Ben de duydum.

— Hayal görmüşsünüz! O gürültüde nasıl duyulur baykuş?

- Yemin ederim! Akordeon çalıyordum ama, yine de üç kez duydum uğursuzu...

Tahta olmadığı için tabut yapamıyorlardı. Cesedi bir örtüye sardılar, kayığın ortasına yatırıp mor ve sarı çiçeklerle süsle-diler.

Bütün Kızılderili ve beyaz kayıkları son yolculuğunda onu uğurlamaya çıktılar. Sao Felix halkından bayrama katılmamış olanlar da cenaze törenine geldiler.

Kimse konuşmuyordu. Yalnızca suyu yaran kürekler sessizliği ve kederi yırtıyordu. Yanmış sazların kirlettiği kıyidan uzaklaştılar.

Valentin, yürek çarpıntısını bastıramıyordu. Basit ruhunu sürekli olarak şu soru hırpalıyordu:

— Nasıl olur da ölmek için ta buralara gelir?

Şişeleri armağan eden Loreano'nun şaşkınlığı daha da büyüktü. Tek suçlunun kendisi olduğu düşüncesi yiyip bitiriyor-

117

du onu. Yapmasaydı bunu, dostu şimdi yaşayacak ve gülecekti... Ama yine de üzüntüsü içinde teselli buluyordu kendine. Çamura hep içiyordu zaten, hep...

İki Kızılderilinin kürek çektiği çiçeklerle örtülü kayak önden gidiyordu. Nehrin ortasına doğru akıntı şiddetlendiğinden arkadan gelen kayıklar hizayı tutmak için güçlük çekiyorlardı.

Küçük kumsaldaki elmas arayıcıları, nehri geçen bu tuhaf ölüm kafilesini seyretmekteydiler. Teğmen, çok zor bir durumda olduklarının bilinci içindeydi. Tehlikeli adamdı bu Kızılderili!

Verdiği sözü yerine getirmiş, kimseyi de kuşkulandırmamış-tı. Nasıl yapmıştı bunu? Sakalını karıştırdı. Bu şeytanın karşısında tetikte durmak zorundaydı her an. Kızılderili onun hakkından gelmeden, kendisi onun icabına bakmalıydı. Bir tohum çatlamıştı, ilk güvensizlik tohumuydu bu... Büyüyecek, gelişecek, yeni cinayetlerle olgunlaşacaktı...

Kayıklar arka arkaya beyaz kumlara süründü. Bir ağ içinde ormana taşındı ceset. Son yağmurlar yüzünden yer hâlâ nemli ve yumuşaktı, ama ormana girildikçe sertleşti. Mezar açıldı, ölü ağır ağır indirildi. Kimsenin birkaç söz söylemeye cesareti yoktu. Maria Pomba dua edilmesi gerektiğini anımsattı. Chibiu önledi bunu. Ancak o zaman herkes akordeonunu getirdiğini fark etti. Toprak ölüyü örtüp kaba ağaçtan, yamuk bir haç dikilirken... çiçekler hacı süsler ve toprağa serpilirken... Chibiu'nün sanatkâr parmakları tuşlar üzerinde gezinmeye başladı:

Panldayarak çıkar
Kalbimize ışık saçar

Tra la la la

Aman benim gitarım

Bizim ovadan çalım

Chibiu'nun şişman yüzünden gözyaşları iniyordu. Biliyordu ki Çamura tüm şarkıyı ancak öldükten sonra işitebilecekti. Ayın yıldızlardan daha güzel olduğu şarkıyı...

118

İkinci Bölüm Biuraso-Şafak

I

'COARU' KIZILDERİLİ BÜYÜSÜ, 'REURF BEYAZLARIN BÜYÜSÜ

Valentin üzüntüsünü yeninceye kadar iki gün geçti. Bu iki günde bütün gücünü yitirmiş gibiydi. Çocukları okula çağıran çanı üzüntüyle çalıyor, örgütün işlerini hevesizce yürütüyordu.

Bazen ırmak kıyısına oturup saatlerce, suyun gizemini izliyordu. Yemek saatine kadar orada kaldığı oluyordu, yemekte lokmalar boğazına diziliyordu. Her şeye kapamıştı kendini, derin bir hüznün içindeydi, gözlerinde yalnızca hüznün okunuyordu,

İki gecedir lamba ışığında Çamura'nın ölümü için hazırlaması gereken tutanağı karalıyordu. Ne kadar ağır geliyordu bu iş ona! Hem olayın bu denli acı olmasından, hem de bilgi dağarcığının böyle bir tutanakta kullanılacak sözcükleri bulmakta yetersiz kalmasındandı bu.

Önce Ranau'yu çağırıp yardım istemek geçti aklından. Fakat olayın çocukta yarattığı şoku yeniden canlandırmaktan çekinip vazgeçti.

Zaman zaman biraz sakinleşmek için Koruma Örgütünden çıkıyor, ırmak kıyısına iniyordu. Köyde köpekler havlamaz, çocuklar ağlamaz, gece kuşlar ötmez olmuştu. Sanki bütün yaşam sönmüştü.

Uzun geceler boyunca Caraja'lar şarkı söyleyemediler. Ancak dolunay çıkınca, karanlığa ve büyülere karşı korkularım yenip yeniden Kanansiu-e'ye şarkılar söylemeye başladılar.

121

Valemin dikkatini yine önündeki boş kâğıda yöneltti. Tutanağın tarihi 19 Nisandı. Kızılderililer Günü. Sonra Camu-ra'nın pek az kişi tarafından bilinen adı geçiyordu kâğıtta: "Qu-italiano da Silva, konuk olarak gelmişti."

Yine durdu parmakları, Çamura'nın anısına kaptırdı kendini. Nasıl şakalar yapıyor, o haliyle nasıl da dans etmeye çalışıyordu! Hayalinde yüzü canlandı, kırıksıklar arasında çizgi halini alan gözleri, alkolden sarkmış dudakları.

Inh Çamura!..

Gözlerini, içinde ateşi hapseden ve hafifçe sallanmakta olan lambaya çevirdi. Kalem masaya koyup mürekkep şişesini kapadı. Bir türlü bitmiyordu tutanak.

Geceye çıktı. Hilal ateşten bir hançer gibiydi gökte. Güvenli adımlarla 'kumsalcığa' doğru yürüdü. Elmas arayıcılarını bir yoklayacak, hasta kadının durumunu soracaktı. Çalılarla dolu patikanın çevresindeki ağaçlar geceleyin ne kadar devleşiyor, ne korkunç görünüyorlardı. Oysa tek yanlış adım atmadan, gözleri kapalı geçebilirdi buradan.

Uzakta küçük bir ateş belirdi. Kahve yapıyorlardı, kokusu havaya dağılıyordu.

— Hepinize iyi akşamlar.

— Tam zamanında geldiniz Seu1 Valemin.

Daniel eski eşya yığınını karıştırıp teneke bir tas çıkardı, kahve koyarak ocağın yanına oturan Valentin'e uzattı. Adam zevkle yudumlarken, bütün içtenliğiyle:

— Yazın soğuklarında böyle sıcak bir kahve iyi geliyor insana, dedi.

İki adamın sakallı yüzleri ateşin ışığında, olduğundan daha sert görünüyordu. Elmas arayıcılarının hepsinde bu taş gibi ifade olurdu. Bıkmadan usanmadan bütün yaşamları boyunca şans peşinde koşarlardı, çoğu da aradığını bulamazdı. Sonra gözleri donuklaşır, güneşin hırpaladığı yüzleri duyarsızlaşırdı. Soğuk bir sessizliğe gömülürler ve içlerine acı bir umutsuzluk dolardı. Ancak yüreklerini hırs bürüyüp onları cinayetlere sürükleyince yine bir anlam kazanırdı yüzleri. Aslında başkalarından ne daha kötüydüler, ne daha iyi. O ellerden iyilik geldiği gibi insanın göğsüne saplanacak bir bıçak da çıkabilirdi.

1 Seu: Senhor (bay) kelimesinin ha!k dilinde kısaltılmışı. (Çev.)

122

Valemin Teğmene baktı: • - Bayan nasıl?

— Daha iyi. Yarın öğleden sonra yola çıkmak istiyoruz.

- Ama henüz çok erken.

- Zorlanmayalım diyoruz. Çok yolumuz var daha.

- Doğru, uzun sürer, bitmek tükenmek bilmez bir yol. Daniel kendine tütün aldı, sonra Valentin'e uzattı. Nasırlı avu-cunda tütünü ufalayan Valentin, sigara sarmak için cebinden bir mısır kâğıdı çıkardı.

— Araguaia'yı tanıyor musunuz?

- Ben değil ama Daniel delikanlılığında epeyce gezmiş buralarda.

Bu söz Daniel'i endişelendirdi, neyse ki yüzündeki öfkeyi gizliyordu gece. Teğmen niçin sözlerine dikkat etmemiş, niçin 'delikanlılığında' demişti? Suçunun bilincinde olan adam, son yıllarını demir parmaklıklar ardında geçirdiğinin ortaya çıkmasından korkuyordu.

Sertao'lu olan Valentin Araguaia'yı övmek istiyordu:.

— Bu belalı ırmağın her yanı bir değildir. Kolları her yıl farklı farklı akar. İfade bir teknenin kıyıya oturmaması için insanın deneyimli bir Caboclo olması gerekir. Ben sizin yerinizde olsam..., biraz durdu, sonra gülerek devam etti, bilgiçlik taslamayayım, herkes ne yaptığını bilir elbet...

— Söyleyin, söyleyin Seu Valentin.

- Sizin yerinizde olsam bir Kızılderili yardımcı alırdım yanıma.

— Biz de düşündük bunu.

- Daha güvende olursunuz; zaman kaybetmezsiniz. Hem yalnız bu değil. Aşağıda Garaja köyleri dolu. Fontoura, Mato Verde, Gnsosti Grande, Grisosti Pequeno, Antonio Rosa, Jato-ba, Tapirapes... Hmm... Bu gözükara Kızılderililer arasından geçmek kolay değil, yarı vahşidirler. Mato Grosso'da Xavan-te'lerin av zamanı şimdi. Sonra Caiapo'lar... Size bir öğüt vereyim, Mato Grosso yönünden gündüzleri ve sabah saatlerinde kesinlikle geçmeyin. Şeytan gibidir bu Caiapo'lar, insan değil...

— Öyle anlaşılıyor ki, siz de aynı şeyi düşünüyorsunuz. Bizimle gelmek, kürek çekmek isteyen bir Kızılderili var.

- Kim bu?

123

— Genç bir adam, adı Kanau!

- Kanau! Zavallı çocuk! Şu içkiden ölen komiserle gelmişti buraya!

— Bizi götürmesini uygun görür müsünüz?

— Bu işi o yapamazsa, dünyada kimse yapamaz. Avucunun içi gibi bilir ırmağı, çalışkandır, iyi ve dürüştür. Teğmenle Da-niel'in aklından aynı soru geçti, ama bir şey söylemeden kahvelerini aynı anda ağızlarına götürdüler.

— Sizinle görüşmek istediğimiz bir konu daha var, Seu Va-lentin.

— Bir konu daha mı?

— Size olan borcumuzu ödemek isterim; penisilin ve yiyecekler için...

Valentin güldü.

— Unutalım bunu.

- Ama olmaz. Hem...

- Hayır, olmaz öyle şey. Yardım, Koruma Örgütündendir ve yerinde kullanılmıştır. Bu durumda ben olsaydım, siz de aynı şeyi yapardınız.

Bir süre sustular. Çalıkların arasındaki patikadan ayak sesleri duyuldu, biri geliyordu.

— Hey, Valentin! Zenci karşılık verdi:

— Kim o?

— Benim! Bento da Luz! Adam ateşle yaklaştı.

— Ne arıyorsun bu saatte burada? diye sordu Valentin. Şapkasını çıkarak herkesi selamladı gelen adam. Kıvrık saçları, sürekli şapka giymekten ezilmişti.

— Başımız belada yine, dedi.

— Sao Felix'te mi?

— Hayır, yakınında. Gelmen gerekiyor Valentin. Xavan-te'ler Joao Irineu'nun çiftliğinin çevresinde göründüler. Yolu öğrendiler ya artık...

— Geçen yıldan beri görünmemişlerdi!

— Evet ama bu yıl erken geldiler. Sence de öyle değil mi? Valentin Teğmene döndü:

124

— Görüyorsunuz ya halimizi? Rahat yok. Şimdi bıçak, balta bulup gideceğiz. Ben geceyi Sao Felix'te geçireceğim, yarın sabah erkenden Joao Irineu'nun çiftliğinde olmalıyız.

— Nerede, Sao Felix'ten uzakta mı?

Valemin kara parmağıyla Araguaia'nın beri tarafını göster-di.

— Bu yönde, altı mil kadar... Yine Bento da Luz'a döndü:

— Atın var mı?

— Sıska bir şey var.

— Ben kendi eğerimi alırım. Uzun süre binmeye alışık değilim, kığım tutulmasın. Valentin güldü.

Daniel Bento da Luz'a kahve ikram etti. Adam teşekkür fedip:

— Ayakta içeyim, hemen gidelim, dedi.

— Joao Irineu nasıl? Bento kafasını kaşıdı:

— Tam bir baş belası bu Irineu! Xavante'lere hiç tahammülü yok. Halbuki ekip biçtiği yerlerin onlara ait olduğunu pekâlâ biliyor. Ama yine de vahşiler yesin diye ekin yetiştirmedeğini söyleyip duruyor. Sen gelsen iyi olur, Kızılderililere birkaç hediye verir, köylerine gönderirsin.

— Başlarında yine o iriyarı çirkin Caboclo mu var?

— Evet. Önceki yıl geldikleri zaman Loreano'nun bir ökü-züyle bir atını okla vurup öldürmüşlerdi. Kötü bir başlangıçtı bu.

Teğmen sordu:

— Kavante'ler barış yapmamışlar mıydı?

— Belli olmuyor ki. Gidecekleri zaman durup dururken ok atmaları iyiye işaret değil. İşin kötüsü Joao Irineu'da da hiç sabır yok. Bu Kızılderililer inatçı insanlar, oysa iyiyle kötüyü pekâlâ ayırt ediyorlar.

— Bu düşünce, birçok kişinin canına mal oldu, dedi Valentin. Ayağa kalktı, Daniel'le Teğmenin elini sıktı.

— Dönüşümde sizi burada bulamazsam, iyi yolculuklar... Bir şey gerekiyorsa söyleyin. Bayanın da bir an önce sağlığına kavuşmasını dilerim.

125

•mı

Teğmen teşekkür etti; iki adam uzaklaşıncaya kadar arkalarından baktı. Duyguları konuşmasına engel oluyordu. Gerçekten iyi bir insandı bu zenci...

Ayak sesleri duyulmaz oldu. Enerjisine yeniden kavuşmuştu, Valentin. Yaşamı, varlığını ortaya koymasını, yaban, çalışmasını gerektiriyordu. Şimdi Xavante'lerin karşısına çıkacak, döndükten sonra da Camura'nın tutanağını bitirecekti.

Onlar gittikten biraz sonra Kanau çıkageldi kumsalcığa. Teğmenle karşı karşıya durdular.

Kanau'nun koyu gözleri belirgin bir dostlukla parlıyor, açıksözlülüğünün altını, bir şey söylemeyen bir gülümsemeyle çiziyordu. Hiç ama hiç çekinmeden karşısındakinin kuruntulu gözlerinin içine bakıyordu.

Teğmenin bir kez kafasına girmiş olan kuşku hâlâ içim ke-miriyordu. Önündeki Kızılderiliye dikmişti gözlerini o da. Kafasını kurcalayan bir sürü soru vardı. Kimdi bu adam... bu uğursuz melez?.. Neler dönüyordu kafasının içinde? Camura'yı nasıl yok etmişti? Onu doğal bir yolla ortadan kaldıracağını kendisi söylemişti. Yoksa bir rastlantı mıydı bu?

Sigara içmek gereğini duydu. Fakat binlerce kez evirip çevirdiği düşünceler bir türlü yakasını bırakmıyordu. .Olayı nasıl görüyordu bu melez? Kendine düşen paydan çok daha fazlasına göz koymadığını kim bilebilirdi ki? Yoksa hepsini ele geçirmek için planlar mı kuruyordu? Belki de kendine düşenle yetineceği doğrudur. Kızılderililerin düşünme biçimi daha ileri gitmesine izm vermezdi, her ne kadar melez de olsa... Ama şurası belli ki, kendini Kızılderili toplumuna yakıştıramıyordu ve ona uygar dünyada bir yaşam sağlayacak olanakları sağlamak için dişini

tırnağına takıp savaşıyordu. Belki de uygar insanlardan öğrenmişti böyle sahtekârlıkları. Bu adama hiç güven olmazdı.

— Yerinizde olsam dediğim gibi yaparım; çok daha iyi olur.

— Ama söylediğin gibi bir kayık bulabilir miyiz?

— Elbette. İhtiyardaki Raumalo-Desse'nin en iyi kayığı. Yani Santa Isabel'in demek istiyorum. Bu düzeltmeyi özellikle yapmıştı. Teğmene kibar görünmek istiyordu. Çünkü beyazlar Inan'ların kullandığı adları kullanmazlardı. Teğmen hâlâ kararsızdı.

126

— Ya çok para isterlerse?

— isterler. Ama pazarlık ederim ben, ucuza alırsız.

— Ne isterler?

- Siz konuşursanız en az üç bin.

— Buna insanı boğuntuya getirmek denir! Çok pahalı.

- Doğru.

Öfkeyle düşünüyordu. Kanau: Pahalı! Beyaz itler! Elbette pahalı. Ama tori'lerin sömürüsü karşısında hiç kalır bu! Cara-ja'ların her şeyini talan ettiniz; kadınlarını bile! Nedir bu cinsel hastalıklar? Coxiaru'nun perişan hali geldi gözünün önüne. Ya şişmiş gözleriyle ateşler içindeki karısı... Yağma edilmiş topraklar, kökü kazınmış av hayvanları... Ama kendini tutup yine sakın ve dostça görünüşünü aldı.

- Kayığı kendisi satmak isteseydi ucuza verirdi, ama size gerekli olduğunu anlarsa çok para koparmak için fırsattan yararlanır. Onun için ben konuşayım onunla.

Teğmen düşündü. Kendi kayığıyla gitmek gerçekten tehlikeliydi. Haber bir kez yayıldı mı, kolayca tanınacaktı. Üstelik ağır ve yassıydı, tıka basa doluydu ve suyu iyi yarmıyordu. Yine de bu masraftan çekiniyordu; olur olmaz harcamamalıydı parasını. Geleceğin neler getireceğini kimse bilemezdi.

— Ya satmak istemezse?

— Yok, satar.

- Her şey sığacak mı?

— Onu bilmem. Yalnızca en gereklileri alırsız.

— Peki sana kaçır bırakır kayığı?

— En çok iki bine.

Kanau içinden güldü. İhtiyar Dicorreti pek sayı da bilmezdi. Beyazlardan öğrendikleri, hesap yapmasına yetmiyordu. So-rodire¹ isteyeceği kesindi, ama bu sözcük Kızılderililerde aynı zamanda bir, on, yüz ve bin anlamına geliyordu.

— Peki bizim kayığı ne yapacağız?

— Yenisi geldikten sonra batırırız ve herkese de o battığı için bunu aldık deriz.

Teğmen sakalını kaşıdı. Her şeye bir çözüm buluyordu bu Kızılderili.

1 Sorodire: Bir, on, yüz, bin. (Çev.)

127

— Hafif kayıkla daha çabuk yol alırsız, diye devam etti Ka-nau, bu da işimize gelir. Xavante'ler inatçı oldukları için Iri-neu'nun çiftliğinden ayrılmaları yedi-sekiz gün sürer.

— Xavante'lerle ne ilgimiz var bizim?

— Var tabii, o zamana kadar Valentin orada kalır ve Camu-ra'nın polis motoru bu hafta içinde gelirse, Valentin'in işi bitmeden yola çıkamazlar.

Teğmen etkilenmişti. Nasıl planlıyordu Kanau her şeyi! İlk kez gerçek bir rahatlık duydu içinde.

— Öyle görünüyor ki, Araguaia'dan kurtulmak için her şeyi göze almışsın!

— Benim yerimde olan herkes yapar bunu!

Gözlerini yere indirdi; yaşamındaki sorunların ağırlığı çökmüştü üzerine. Sonra yine Teğmenin gözlerine baktı, dostça:

— Gitmek istiyorsanız bugün öğleden sonra yola çıkabiliriz.

— Öyleyse şu canoa işini bitirelim önce.

Teğmen şapkasını gözlerinin üstüne indirerek Kanau'yla birlikte yürüdü. İlk günlerin merakı geçtikten sonra, ister beyaz ister Kızılderili, yabancılarla kimse ilgilenmiyordu. Elmas arayıcıları sık sık görünürdü buralarda. Teğmen onlar için, karısı yolda doğum yapan bir garimpeiro'dan başka bir şey değildi.

Tori'lerin evleri de yoksul görünüyordu, yarım düzine ya da biraz daha fazla. Bazılarının kiremitle örülü damlan vardı ve içeriye yağmur suyu akıyordu. Bazılarının damları sazla

kaplıydı, bunlardan da içeriye su giriyordu. Hepsi de acınacak haldeydi. Derilerinde onça'ların tırnak izleri bulunan köpekler avlularda dolaşüyor, tavuk ve ördekleri korkutuyor, ama yerlerde gezen papağanlardan kaçıyorlardı.

Köye girdiler. Tori'nin ne istediğini soruyordu herkes çalı çırpıdan yapılmış kulübelerden. Kanau açıklayınca duvardan duvara yayıldı haber. Teğmen belli etmeden kulübelere göz atıyordu kuşkuyla. Her beyazın hemen dikkatini çekecek şeyleri görüyordu: Hasır üstünde uyuyan Kızılderililer, toprak kaplar yapan ya da hasır ören kadınlar, okuldan kaçıp çamurdan heykelcikler yapan kızlar... Alaylı sözler, gizli gülüşmeler geliyordu kulağına. Güneşe asılmış kirli cibinlikler, gamaleria kabuklarından yapılmış önlüklerle ilgilenmiyordu artık. Düşündüğü tek şey, biri gelip de biçimsiz bebekler, muz ya da bir başka ıvır

128

zıvır satmaya kalkmadan ya da tütün, olta iğnesi, para istemeden bu pis yerden çıkıp gitmekti. Ama Kanau halkı önceden uyarmış olmalı ki, kims'e rahatsız etmiyordu onu. Belki de tehlikeli bir tori ya da polis olduğunu söyleyerek, askerlere, polislere karşı ilkel ruhlarında duydukları korkuyu körüklemişti.

Bir kulübenin alçak kapısından eğilerek girdiler. Yabancı papağanlar deli gibi bağırışıp tavanın sazlarına tırmandılar ve oradan, alışık oldukları bir Kızılderiliyle gelen bu yabancıya öfkeyle yan yan baktılar.

Dicorreti pipo içiyor, tucum yapraklarını lif lif ayırıyordu. Gözlerini beyaz adama çevirip selam verdi: | — Dateriambu, tori!

Kanau Teğmeni dürttü:

— Size selam veriyor.

Teğmen daha da huzursuzlandı. Kulübenin kokusundan burnunun direği kınıyor, her şey Kızılderili kokuyordu.

— Portekizce konuşmaz mı?

— Konuşmaz, ama bütün yaşlı Kızılderili kadınlar gibi anlar ve Inan'ca yanıt verir.

Dicorreti elindeki işi bıraktı, kurumuş göğüslerini kaşdı. Teğmene gülümsedi, eliyle hasıra vurarak oturmasını işaret etti. Kaynamış bir patatesi kaplumbağa kabuğundaki sarımtırak yağa batırdıktan sonra ikram etti. Teğmen tiksiniyor aldı, kadın gözlerini yüzünden ayırmadığı için ağzına götürmek zorunda kaldı.

Kanau, ihtiyarla işi konuşmaya başladı. Önceleri Dicorreti 'olmaz' anlamında başını sallıyor, sonsuz bir dua gibi, çabuk çabuk birşeyler söylüyordu.

— Bu kadar uzun konuşacak ne var?

— Inan'lann âdeti. Ne olacak... Dul olduğunu, oğullarının yardım etmediklerini, manyok gerektiği zaman yarım günlük yola gittiğini, kimsenin ona el uzatmadığını, bedava bir şey vermediğini, balık için ırmak kıyısına inmek zorunda kaldığını anlatıyor. Garaja kayıklarının en güzeli, en büyüğü, en iyisi olan kayığını satmak istemiyor, kocası yapmış, artık onun gibisi yapılamazmış, bu nedenle elden çıkarmak istemiyormuş.

Yaşlı kadın bir ara susarak donuk gözleriyle Teğmeni inceledi. Kanau istifini bozmadan:,

Kırmızı Papağan

129/9

— Pazarlığa başladı, malının değerini arttırmaya çalışıyor. Doğaldır bu; ama ihtiyarı yola getireceğim. Dicorreti'ye döndü, Teğmen konuşulanlardan tek sözcük anlamıyordu.

— Ona kayık gerek, seninki gibisini nereden bulacak? Ucuza verme, parası var, zengin tori o.

Kızılderili kadın yine ağzını açtı. Teğmenin kulağına ara sıra sorodire diye bir laf çalınıyordu.

— Aptal mısın Dicorreti? Sorodire çok az, iki katını iste, hatta daha da çoğunu. Hem beyaz, hem paralı, hem de kötü. Yüzüne bak bir kez. Üstüne iki giysiyle bir de tencere iste.

Yaşlı kadın gülümseyerek başını salladı. İnce eliyle Teğmenin omzunu sıvazladı.

— Tori aurie, tori aurie!

— Sizin iyi ve yakışıklı olduğunuzu söylüyor, iki adam dışarıya çıkıp konuştular.

— İhtiyar kurnaz kayığı fahiş fiyatla avcılara kiraya vermeye alışık. Dicorreti Inan'lann en varlıklısidir. Önce üç bin istedi.

Teğmen kararsız başını kaşdı:

«

— Çok para bana göre.

— İndirmeye uğraştım. Eğer üstüne kullanılmış iki giysi, bir kapaklı tencere, bir ayna ve iki paket kibrit verirseniz iki bine bırakmaya razı oldu.

Teğmen bir türlü karar veremiyordu.

— Daha aşağı inmiyor, başka Inan'larla konuşmak iyi olmaz, çünkü konuştuğumuzu çevreye yayar, daha kötü kayıklara analarının nikâhım isterler.

Teğmen kemerindeki çantayı açıp paraları çıkarırken Ka-nau'nun gözleri parlıyordu, iple bağlanmış ham deriden paket-çiğē dikmişti gözlerini. Ama teğmen bu bakıştaki gücün farkında değildi.

Bir adamın tek başına ağır bir kayığı Araguaia'da sürmesi kolay bir iş değildi. Ortalara doğru akıntı gittikçe artıyordu; çünkü Santa Isabel Körfezi büyük bir su kitlesini tutuyor ve dikçe eğimin başladığı yerde bu kitle aşağılara, uzak denize kavuşmak için büyük bir hız kazanıyordu. Bu kayıktan başka ye-dektekini de çekmek daha da zordu.

130

Kanau yine de karşı kıyıya ulaştı. Biraz dinlendikten sonra baltayı alıp işe girişti. Kayığın dibini parçalarken yavaş yavaş su dolmaya başladı. Balta sesinden küçük balıklar kaçışıyor, sonra yine yaklaşıyorlardı.

Kayık suya gömüldükçe Kanau'nun yüreği sızlıyordu. Bir kayık yapmak için Kızılderililerin ne kadar uğraştıkları geliyordu aklına. Önce bir landi ağacı kesilip insan üstü bir çabayla kıyıya yakın bir yere götürülecek, kurusun diye bütün yaz orada bırakılacaktı. Yağmur mevsiminden ardından, yaz aylarında kumsallardan birine çekilecek ve günlerce çalışılarak dışına ca-noa şekli verilecek, sonra köye kadar suda çekilip içi yakılacak ve oyulacaktı. Bütün bunlar büyük sabır ve çalışma gerektirirdi.

Su gittikçe şiddetlenerek doluyordu kayığa.

Araguaia'da gezici satıcılık yapmak için kimbilir kaç kişi böyle bir taşıtı olsun ister! Bir motor da taktın mı olur biterdi. Üst tahtaları da ne sağlam geçirilmişti... Kalafatı da yeniydi.

Zamanlarım iyi kullanmaları gerekiyordu.

Kayığın kuma gömülü olan burnunu Iroa ile birlikte ittiler, kıyıdan açılan enkaz suya gömüldü, öteki kayığa geçmiş, izliyordu bunu Kanau. Batıktan kimse bir parça bulmamalıydı. Sanki ormana ve göğē veda eder gibi son hava kabarcıkları su yüzüne çıktı, ırmak yine dümdüz oldu. Kanau yorgun ve terli, kumsala indi, yola çıkmadan önce yıkanmaya karar verdi. O kadar dalgın yürüyordu ki ancak durduktan sonra yazgısının bir oyununa düşüp, tam Camu-ra'nın gömüldüğü yere vardığını fark etti. Yıkandıktan sonra saçları güneşte kururken cenaze törenini düşünüyordu.

Kendisini neyin çağırdığını bilmeksizin ayakları gidiyor, Iroa'yı da beraberinde sürüklüyordu. Aradan geçen zaman, mezarın üstündeki gevşek ve nemli toprağı kurutmuş, çiçekleri soldurmuş, kaba haçı tutan sarmaşıkları gevşettiği için haç dağılmıştı. Diz çöküp düzeltti onu.

Ama tuhaf bir şey dikkatini çekti; yerde taze ayak izleri vardı. Törene katılanların değildi bunlar, Xavante'lerin izliydi. Birkaç saat, belki de birkaç dakika önce geçmiş olacaktı buradan. Onlarla görüşmeye giden Valentin geldi aklına. Uygarlığın ilk belirtilerini gösteren Xavante'ler çok tehlikeliydiler, av zamanları başlamıştı; Araguaia kıyıları boyunca dolaşırlar,

131

bir gölge gibi gizlenirlerdi. Onlarla karşılaşmak kötü bir şeydi, çünkü birçok yerleşme bölgesine ayrılıyorlardı ve dış dünyayla ilişki kurmaya hiç meraklı değillerdi.

Yola çıkarlarken yanlarında yalnızca Iroa vardı, gözlen kaygılıydı, gülümsemesi dudaklarında donuyordu.

Kanau'nun otomatik silahını gören Teğmen irkilmiş, bakışları kararmıştı. Dikçe sordu:

— Nereden bu?

- Goına'da satın almıştım. Yirmi bir otomatik atış yapabilir.

— İyi, iyi. işimize yarar. Teğmen Kızılderiliyi gözetlemeyi bırakıp yine yol hazırlığına daldı. Bu kayık kuşkusuz iyi ve derindi. Eşyalarının hemen hemen hepsini almıştı, buna karşılık ötekine göre çok daha hafifti.

Her zaman suskun olan Daniel, ufka yaklaşmış olan güneşi göstererek:

— Yola çıkmamız gerek, neredeyse karanlık bastıracak.

— Karanlığın bastırmasında sakınca yok, hilal yolumuzu aydınlatır.

Böylece gece yolculuğunun ıstırapı yeniden başlamış oluyordu. Kanau'ya asla güvenmiyorlardı, ama hiç olmazsa şimdi iyi bir rehberleri olduğunu düşünüyorlardı.

Hiçbiri Kanau'nun komiseri yok edeceğini söylerkenki halini unutamıyordu. Çamura toprağın altındaydı şimdi ve doğal bir ölümle mi dünyadan ayrıldığını, yoksa öldürülmüş mü olduğunu açıklayacak durumda değildi.

Kanau emirler yağdırıyordu:

— Kadınlar ortaya, yüklerin üstüne otursunlar. Ben dümene geçiyorum, DaniePle sen burunda kürek çekeceksiniz. Yön saptamak için önde kal sen.

Kanau Iroa'yı gülümseyerek kucaklarken, Kızılderili dilinde birşeyler söylüyordu.

Herkes yerini aldı, Iroa'nın yardımıyla kayık kumun üstünde sürüldü. Birkaç saniye sonra ırmağın akıntısı kavramıştı kayığı. Iroa ve 'kumsalcık' gittikçe küçülüyordu. Kanau düşünüyordu: Şimdi geleceğe bakmalı ve neler getireceğini beklemeli. Bir özgürlük duygusu göğsünü şişiriyor; yüzünde unuttuğu gülümseme öylece duruyordu.

Bu büyülenmiş durumdan silkinip kurtardı kendini.

— Karşıya geçmeliyiz, bir saate varmaz güneş batar, o zaman Cotia kayalığı boyunca gidebiliriz.

Jacuman o yöne çevirdi kayığı, konuşmadan kürek çekiyorlar, süratle ilerliyorlardı. Ormanlı kıyının gölgeler içindeki monotonluğu, ürkmüş kuşların haykışlarıyla canlanıyordu. Ufukta birbiri ardından kumsallar çıkıyor, görüntüyü güzelleş-tiriyordu. Birine eriştiklerinde ondan sonrakinin beyazı görünüyordu. Pembe, beyaz balıkçılar havada dönüyor, ağaçların üzerinde geceleyecekleri yeri arıyorlardı.

- Şu gölgeler Cotia kayalığı, dedi Kanau.

- Şu hani üç mil uzayan kayalık mı?

— Uç mil derler ama, bakma... Sertao'nun mili hiç birbirini tutmaz. Daha yaklaşılim kıyıya, geçit veren kanal orada kaldı.

Teğmen biraz kararsız görünüyordu; içinden geçenleri anladı Kanau.

- Yaklaşmakta korkacak bir şey yok, bu saatlerde kıyıda Xavante'ler bulunmaz.

Güneş neredeyse uykuya dalacaktı. Yalnızca parlak bir çizgi kalmıştı. Altınla dokunmuş akşam rengini karanlık izleyecekti.

— Nedir şuradaki? diye sordu Daniel.

— Neredeki?

- İşte, işte!

Herkes susup gösterdiği yöne döndü. Tilde bozdu sessizli-

— Bir şey görmüyorum ben.

- Ben de, dedi Sa Lua.

Ama üç adamın gözleri önünde acayip bir şey oluşmaktay-ı. Kararan ırmağın üzerinde bir ateş dolaşıyordu. Müthiş aleviler kumsaldan suya doğru ilerliyordu gittikçe. Kayık yaklaş-jmaktaydı. Teğmenin alnında boncuk boncuk terler belirliyordu.)aniePin elleri tutulmuş, Kanau'nun gözleri dehşetten açılmıştı. Dudakları aralandı, boşuk bir ses çıktı:

— Büyü bu. Reuri, beyazların büyüğü. Coaru, Kızılderili

133

TILDE'NİN ÖYKÜSÜ

Başiboş kalan canoa bu sırada kumluğa oturdu, bu sürtünmeden etkilenen kumlar gıcırdamaya başladılar. Korkarak uyanan çocuk ağlamaya başladı.

Ateş kitlesi bir an duraladıktan sonra kayalara doğru ilerledi. Kimse gözlerini ayıramıyordu ondan.

Kanau, hiç farkında olmadan Leopoldina iskelesinde Hortlak Joao'nun söylediklerini yüksek sesle tekrarladı:

— Kendini canjirana ağacına asan elmas arayıcısı bu; onu gören aklını oynatır. Tilde isyan etti:

— Çeneni kapasana sen! Ne saçmalıklar yumurtlayıp duruyorsun.

Bunu söylerken nehrin sığ, beyaz dibine bakıyor, arrai de fogo olup olmadığını araştırıyordu. Sonra suya atladı.

— Kayığı hafifletelim, ortalık kararmadan kurtaralım.

Bu söze ilk kulak asan Daniel oldu. Tilde de onu izledi. Şaşkınlıkları geçmişti.

— Dalga mı başlayacak sence?

— Olmayabilir.

Teğmenle Kanau da itmek için ötekilere katıldılar. İkisi de heyecanlıydı. Teğmenin sinirlerini vicdan acısı ve korku kemiriyor, bunun kötü bir önsezi olduğunu düşünüyordu. Ka-nau'nun içindeki Kızılderili de aynı durumdaydı. Korkunç bir büyü'nün varlığını seziyordu.

Rüzgâr şiddetlendi, kumlan havaya kaldırdı.

— Bu rüzgâr canoa'nın yüzdürülmesine engel olacak.

Arrai de fogo: Kedi balığının vatoz diye bilinen, insanın derisini yakan bir türü. (Çev.)

Kayaların üstüne baktılar. Çalılar ve ağaçlar kararmış, uğuldayarak bir yana yatıyorlardı. Çıkar yol yoktu; Teğmen umutsuzluk içinde emir verdi: - Kayaların önündeki düzlüğe çıkıp bu Allahm belası rüzgârın geçmesini bekleyelim.

— Çok iyi olur. Bebeği de daha iyi koruruz orada.

Ateş yakmak için çalı çırpı topladılar. Rüzgâr artmıştı, bu gidişle bir sürü çalı çırpı gerekecekti. Şiddetle dalgalanan ırmakta sağa sola savrulan canao'dan güçlkle eşyalarını çıkardılar ve bir hamak gerip Sa Lua ile çocuğu yatırdılar.

Uzak kumsallarda martılar çılgin çığlıklar atıyorlardı.

— Bu rüzgârın yine de bir yararı var; sivrisinekleri sürüp götürüyor.

— Sivrisinekler Kızılderililerden daha iyi.

— Çeneni kapasana, kadınları korkutacaksın.

— 'Kumsalcık'ı unuttun mu? Orası temiz bir yer olduğu halde gece olur olmaz doluyorlardı.

Küçük ateş durmadan çıtırdıyor, alevler bir yana yatıyorlardı. Çevrede her şey karaydı. Adamlar ateşin çevresine çömel-mişlerdi. Bu sürekli rüzgâr soğuk bir gece getirecekti; hele şimdi, yaz başında.

Tilde uzakta oturmuş, yol arkadaşların incelemekteydi. Erkeklerin pek konuşmaya niyeti yoktu. Sa Lua karanlıkta hamakta yatıyordu. Gözü yaşamak için direnmeye çalışan küçük et yığınının başka bir şey görmüyordu. Tilde şefkat duydu bebeğe. Böyle ufacak bir varlığı kucaklamak ne hoş oluyordu! Sa Lua hastayken kollarına almıştı onu, o zaman duyduğu sıcaklığı şimdi de duyuyordu...

Ateşte ısınan üç adama dikti gözünü. Daniel iyi, kimseye kötülüğü olmayan, suskun, acılı bir insandı. Teğmen ise kötü bir yaratık! Kendisine sanki iğrenç bir hayvanmış gibi davranışları geliyordu aklına. Ateşin aydınlığında adamın sakallı yüzü daha da karanlık görünüyordu. Korkak olduğu için gücünü kötüye kullanıyordu. Gördükleri hayal karşısında nasıl da ter dökmüştü!.. Üçünün de ödü'patlamıştı. Ama işin gerçek nedeni, içlerindeki vicdan açışıydı. Hepsi de hırsız ve caniydiler, başka bir şey değil.

İlgisiz bakışlarını Kanau'ya çevirdi. Göz bebekleri karanlıkta daha in, saçları alevlerin ışığında daha kırmızı görünüyordu. Yalnızca göz bebeklerinden oluşmuş gibi bu kısık gözler!.. Vahşi bir kedinin gözlen. Bir katılın... İsterse bütün dünyayı kandırsın, bir şeytandan daha aşağılık o... Kanau ya da Teğmenden hangisi daha kötü diye sorsalar, yanıt veremezdi. İki kötü herif işte!.. İkisinden birinin ölmesi gerekli, kararı sen vereceksin deseler, Teğmenden gördüğü onca kötülüğe karşın, Kı-zılderiliyi gösterirdi.

Kendi kendine:

— Beni aldatamaz, çünkü her şeyi biliyorum, diye söylendi.

Yine adamlara baktı. Bir nefret yükseldi içinden.

— Erkek olacaklar! Bir hayaletten korktu üçü de! Öyle korktular ki burunlarının dibinde olabilecek Xavante'leri bile unuttular. Üç erkek (bacaklarının arasında sarkan şeyden dolayı erkek diyorlar kendilerine) ne yapacaklarını şaşırdılar. Su üzerinde dolaşan bir alev görmüş biri. Alevin içinde boynundaki ipe bir garimpeiro. Bir de lanet okuyan bir Kızılderili!..

Üçüne de sırtını çevirip kıyıya yöneldi. Rüzgâr ve suyun hırçınlığıyla sarsılan kayığın çatırtılarını dinledi. Bir kazığa bağlı ip kopacakmış gibi gerilmişti.

Rüzgâr dineceğe benzemiyordu, ama korkmuyordu o. Hiçbir şeyden korkmuyordu zaten. Güzel saçları karmakarışık, geriye doğru uçuyordu. Öteki kıyıya kadar ırmak kapkaraydı. Evet ırmak!.. Yaşamında iyi ve güzel ne varsa hep onunla ilgiliydi. Ta küçüklüğünden beri ırmağı tanıyor, anlıyor ve güveniyordu. Kızdığı zaman vahşice uğulduyor, hüzünlendiği zaman yağmurların bütün suyunu toplayıp bulanıyordu. İlkbaharla aşk oyunlarına başlayınca kıyılarını kırmızı, mor, sarı çiçeklerle süslüyor, sularında bu güzellikleri ayna gibi yansıtıyordu. Irmak!.. Ona dost olan insanlara kristal gibi duru derinliklerinde balıklan, kaplumbağaları gösteriyor, büyük yılanları ve karanlığın cinlerini sevdiklerinden saklıyordu. Bunun için korkmuyordu ondan.

Kayığa oturarak ayaklarının ucunu kaynaşan sulara soktu. Ne kadar ılıktı! Kumsalda olsalardı girerdi, ama burada ırmağın akıntısı kuvvetliydi, piranha'lar bulunabilirdi.

Hilal sapsarı görünüyordu. Bir süre sonra dolunay olacaktı. Rüzgâr kesilirse geceleyin yola çıkabilirlerdi. Gerçeği söylemek gerekirse bu yaşamdan bıkmıştı, parasını alabilmek için

katlanıyordu. Nasıl olursa olsun para.... Namuslu kazanılmış ya da kirli işlerden de kazanılmış olsa... Çalınmış da olsa, alın teriyle kazanılmış da olsa, iş görüyordu para.

Bir gölge yaklaştı, düşünmeyi bırakıp bekledi Tilde.

— Suya bu kadar yakın oturmaya korkmuyor musun? Ya bir timsah çıksa?

Ayaklarını sudan çekti. Gelen melezdı, ama niçin geldiğini anlamıyordu kadın, içinden güldü, onu kızdırmaya karar verdi:

- Ben sizin gibi her dakika hayalet mi görürüm sanıyorsun?

Kanau yanına oturdu, bir ayağını suya değdirdi.

— Ne kadar ılık... Girmek isterdim.

Aynı isteği duyması ne tuhaftı. Bir hoşgörü yarattı bu kadında. Kimbilir, belki de kimseye bir kötülük yapmak istemiyordu Kızılderili.

- Buraya gelince ben de aynı şeyi düşünmüştüm. Kanau kadına bakarak sordu:

— Gördüğüme inanmıyor musun?

— Elbette inanmıyorum. Ben de aynı yerdeydim, bir şey görmedim. Sa Lua gördü mü ki?

- İnanmıyorsun, ama ölmüş anamın üzerine yemin ederim ki,, sesi heyecanlıydı. Gördüm! Bembeyaz, uzun sakallı bir ihtiyardı. Gözlerinden yaşlar akıyordu, boynunda da düğümlemiş bir ip vardı. Alevin içinde yürüyor, bize üzüntüyle bakıyordu.

— Mutlaka elmasa göz dikmiştir!

— Alay etrne böyle ciddi bir konuda! Kayalarda bu adamı gören aklını oynatır diyorlar.

— Öyleyse siz oynattınız demektir! Herkese başka başka görünen bir hayalet hiç duymamıştım. Teğmen büyük bir Kızılderili diyor, Daniel hareket eden bir ateş yığını diyor... Hepiniz aynı yerdeydiniz, nasıl oluyor bu?

- Büyü... İntikam... Korkunç! Hiç iyi bir şey değil.

Kanau ile tartışmak istemiyordu. Vicdanlarıyla hesaplaş-yordu adamlar, hepsi bu kadar. Yakında daha korkunç şeyler

137

olabilirdi. Yolculuğun son günlerinde Teğmenin sinirlerinin ne kadar bozulduğu dikkatini çekmişti. Sertao halkının 'yalnızlık ateşi' dediği şeye mi kaptırmıştı kendini?

Ötekilerin olduğu yere gitmeyi daha uygun buldu. Kızılde-riliden korktuğu için değil. Ne ondan, ne de başka birinden korkuyordu. Onu yaşama bağlayan şey, nefret uyandıran çirkinliğini daha da belirgin hale getiren güzel saçlarıydı. Şimdi istediği, gidip ateşin sıcaklığından yararlanmaktı. Sonra bir yer temizleyecek, elleri dizlerinin arasında, kıvrılıp yatacağı. Uyku iyi geliyor, nehrin suyu gibi, insana her şeyi unutturuyordu.

Ayağa kalktı, ama Kanau koluna yapıştı:

— Nereye?

— Yatmaya. Belki rüzgâr birden diner, Teğmen de bizi hemen kalkmak için çağırır.

Kızılderili kolunu bırakmadı:

— Sen de benim gibi çok iyi biliyorsun, bu rüzgâr artık bugün dinmez.

Tilde yine kayığa oturdu.

— Ne istiyorsun benden Kanau? Adama ilk kez adı ile sesleniyordu.

- Hiçbir şey, yalnızca konuşmak... Seninle dost olabilir miyiz?

— Benim dostluğum ne işe yarar ki?

— Hiç olmazsa güvenebileceğin biri olurdu.

— Güvenilecek biri mi?

Olmayacak şeyler söylüyordu! Neyse ki karanlık, kadının gözlerindeki acı dolu alayı gizliyordu. Merak içinde sonunu bekledi.

- Hep yalnız görüyorum seni. Ötekilerden uzak duruyorsun, diye devam etti Kanau.

— Ne yapayım? Çirkin olduğum için Sa Lua'dan başka kimse sevmiyor beni. Teğmen bana kötü davranmasın diye ortalarda dolaşmıyorum.

— Teğmeni sevmiyorsun değil mi Tilde?

Ondan nefret ettiğini söylemeyi ne kadar isterdi. En büyük arzusu Teğmenin suratına pis çizmeleriyle basmaktı. Bu kadar çirkin olduğu için, kendisiyle alay edenlere saldırmaya hazırla-

138

nıp bir köşeye zehirli bir yılan gibi kıvrılıp beklediği için, kendini suçlayıp ruhunun sıkıntıyla dolmasına neden olurdu. Patlayacaktı neredeyse, patlayıp delikanlıdan yardım isteyecekti. Evet, Teğmenden nefret ediyordu. Onun tutumundan, kendisini adam yerine koymamasından nefret ediyordu. Bu nefret, bütün erkekler için geçerliydi. Hepsi aynı soydandı çünkü, hepsi...

Belki de bu yüzden Sa Lua ona insanca davranıyordu. Yazgısının onu ne denli ezdiğini yalnızca ırmak biliyordu. Şimdi de bu adama, hem de bir Kızılderiliye mi güvenecekti? Birdenbire karşlarına çıkan, her hالتی yiyecek tıyneteki herife mi?..

— Kimsin sen Tilde?

Kızılderilinin sesinde, karşı gelinmez, çekici bir güç vardı. Belki kadın hakkında kötü bir niyeti yoktu. Kimbilir? Kızılderililer birine bağlandılar mı, köpek gibi sadık olurlardı. Uzun bir yolculukları vardı belki daha önlerinde.

— Bana acıdığın için seninle dost olacağımı sanıyorsan, aldanırsın.

— Acımak mı? Niçin Tilde?

— Can sıkıcı olduğum için. Kimse bana yüz vermediği için. Pis bir hayvana benzediğim için.

— Hayır. Konu bu değil. Yalnızca konuşmak, kim olduğunu öğrenmek istedim. Adın niçin Tilde? Böyle bir ad hiç duymadım.

Tilde'nin içinde bir şey yıkıldı. Bütün dayanma gücü, kendini korumak, hiç kimseyi ruhuna yaklaştırmamak için kurduğu duvar, yılların biriktirip taşla dönüştürdüğü yalnızlık, bir anda dağılıverdi. Bütün yaşamında gerçek adını öğrenmek isteyecek kadar ilgi gösteren tek insandı Kanau.

— Pekâlâ, madem söylemek istemiyorsun söyleme, dedi adam. Gideceksen gidebilirsin.

Kolunu bıraktı.

Ama Tilde, olduğu yerde kaldı. Bütün yumuşak duygulara yabancılaşmış kadının içine bir sıcaklık yayıldı. Güvensiz bir sesle duraksayarak konuşmaya başladı:

— O kadar güzel bir adım vardı ki, beni Maria Betania ismiyle vaftiz etmişlerdi.

139

İç dünyasını kime, Kanau'ya mı, yoksa kendi kendine mi anlatıyordu, pek farkında değildi. Her şey başkalaşmıştı, sanki içinden geliyordu anlatmak.

- Maria Betania! Ne güzel bir ad!

Bu kadar çirkin bir yaratık için bu kadar güzel bir ad! Yaşamı yaprak yaprak açılıyordu gözlerinin önünde.

"Maria Betania! Ne güzel bir ad!" Hep aynı şeyi söylüyordu tanıyanlar.

Belem'den gelmişti. Yaşamı orada tanımıştı. Rahibin onu Araguaia kıyısından alıp oraya götürmesini anımsıyordu hâlâ. Büyük kentin kokusu, gürültüsü, elektrik ışığı, otomobiller, tramvay... Geniş caddeler, sayısız insanlar, kenar mahalleler... Dona Francisca'ya bırakmıştı rahip onu. Kendini kiliseye adanmış yaşlı bir kızdı bu... Uzun örgülü, dar omuzlu, kurumuş göğüslü, ah vah edip her gün Tanrının canını sıkan bir sofu...

— Maria Betania mı?

Kaim çerçeveli gözlüklerinin arkasından hor görürcesine bakmıştı kadın. Kutsal Meryem'in adı verilen şu çirkin yaratığa bakın demek istiyordu sanki! Fakat hayal kırıklığını açığa vurmamıştı. Rahip çocuğu bıraktıktan sonra çıkıp Dona Francisca ile avluda konuştu. Kızcağız da azizlerin resimleriyle dolup taşan odaya göz gezdirmeye başladı. Cırtlak renkli krapon kâğıtlarından güller ve başka çiçeklerle çerçevelenmiş aziz resimleri asılıydı duvarlarda. Konsolun üzerindeki kutsal Sao Jose'nin soluk resmi önünde yanan mum çok etkiledi onu. Bütün bunlar, şimdiye kadar görmediği şeylerdi.

Dona Francisca odaya döndüğü zaman yüzünden inanç ve iyilik akıyordu. Rahibin dindar sözleri çok duygulandırmış olmalıydı kadını.

'Zavallı çocuk! Dünyada tek başına!' der gibi bakıyordu.

Kızın güzel, sarı saçlarını okşadı.

— Yapacağımız ilk iş, sana uygun giysiler almak olacak, bunlar çok kısa.

Tilde ilk kez o zaman kendi paçavraları ile başkalarının giysileri arasındaki ayrıcalığı anladı. Üstündeki soluk morumsu

140

entari kötü göründü ona. Dona Francisca konuşmasını sürdürdü:

- Senin sıksa kurbağa bacaklarını herkesin görmesine gerek yok.

Geceleyin çocuk yorganın altına girmeye kalkınca kızdı:

— Hey Yarabbi! Oğlanlar yatar böyle. Oğlanlar ve hayvanlar!

Bir gecelik getirdi; içine birkaç kız sığabilirdi. Bir kumaş denizinde boğularak yattı çocukcağız.

— Ne! Uyumadan önce dua etmez misin sen? Korkulu gözlerle bakıyordu kız.

— Kaç yaşındasın?

— Bilmiyorum! dedi.

Kadının aklı almadı bunu. Başını sağa sola çevirirken örgüleri de sallanıyordu:

— Yedi-sekiz yaşında olmalısın. Allahım ne cehalet! insan nasıl büyür böyle her şeyden habersiz!..

Kızı yanına oturttu.

— Senin yaşındayken ben ayinlerde ilahi okurdum.

Ne tuhaf bir kadındı bu! Anlamadığı şeyler söylüyordu sürekli. Günlerce süren yolculuktan sonra yorgun olduğunu, uykudan gözlerinin kapandığını anlamıyor muydu?

— Haç çıkarmasını da bilmiyor musun?

— Hayır. Hiçbir şey bilmiyorum ben.

Çocuğun elini aldı, alnına, ağzına, göğsüne götürdü, bir yandan da söylediklerini tekrarlattı.

Tilde yalnızca giysinin kollarından yayılan naftalin kokusunu, belki de bu kilise idarecisi kadının ruhundan yayılan naftalin kokusunu duyuyordu.

— Yarından tezi yok, dua etmesini de öğreteceğim sana. Gökteki Peder, dua bilmeyen kızlardan hoşlanmaz, nefret eder.

Neyse ki kızı bıraktı, odanın öbür köşesindeki karyolaya yürüdü.

— Arkanı dön şimdi, soyunacağım.

Tilde hemen isteneni yaptı. Delik deşik, lekeli duvarlara bakmak, durmadan acayip şeyler söyleyen kadını görmekten daha iyiydi.

141

Sökülen kopçaların, yere düşen etekliğin sesini duyuyordu. Omuzların ve eklemlerin çatırtıları, düğmeler, yine kopçalar, kapının arkasındaki askıya giden ayak sesleri, yatağa dönüş, yayların gıcirtısı, derin bir iç geçirme, yorganın hışırtısı, açılan bir komodinin gözü, dua kitabının yaprak sesleri... Uyku...

- Çirkin hayvan, kertenkele! Cadı!

- Cadı senin anan!

Tilde her gün okulda saç saça baş başaydı. Oğlanlarla kızlarla... Yüzü gözü tırmık içinde, saçları dağılmış geliyordu eve. Dona Francisca, doğanın kıza verdiği tek güzelliği sanki gizlemek istermiş gibi, saçlarını sıkıca örmekte diretiyordu.

Rahip ara sıra geliyor, mango ağacının altında Dona Francisca ile konuşuyordu uzun uzun. O geldiği gün sakinleşiyor, akşamları duygulu sözler söylüyordu. Üç yıl böyle gitti, ama dayanılır gibi değildi artık. Herkes Tilde'nin çirkinliğinden ve. bir hayvan gibi sürünerek yürümesinden yaka silkiyordu. Dövüşmediği oğlan, tırmalamadığı, taş atmadığı kız kalmamıştı.

Bütün insanlardan nefret etmeye başlamıştı. Kimse bir şey yapamıyordu buna karşı. Hatta Dona Francisca'nın saygıdeğer azizleri bile... Yoksa bir kerecik olsun dualarına kulak verip yardıma gelirlerdi? Halbuki hiç oralı değillerdi. Azizler de çirkin insanlardan hoşlanmıyordu anlaşılan. Çünkü zenciler bile bazen birşeyler koparabiliyordu onlardan.

Artık tamamen içine kapanık yaşıyor, ihtiyarın sözlerini işitmeye dayanamıyordu. Akşamları duasını çabucak bitirip yatıyordu, çünkü uyku her şeyi unutturuyordu. Sofrada ne yediğine aldırmadan başını tabağına eğiyordu. Sanki, fidan olmalarına fırsat verilmeden pişirilen fasulyeleri sayıyordu her öğünde.

Bir gün okuldan kaçarak Rio Tocantins'ten geçen gemileri izlemeye gitti. Araguaia'dan da böyle bir motorlu gemi ile gelmişti. Ah! Araguaia! Büyük ırmak!.. Orada olmaya, köyün öteki çocuklarıyla balık tutmaya nasıl da hasret kalmıştı. Kara kanoları ile kaplumbağa avına giden Caraja'lar... Hepsi gözünde tütüyordu. Hatta sivrisinek, sıtma getiren yağmurlar bile. Güneşe, yaza, soğuklarda ateş kenarında kıvrılıp yattığı sert toprağa... Kulübelerinin kuru kuru kokan sazlarına, ormandan gelen hayvan seslerine...

i

Artık her gün okuldan kaçıyor, ırmak kıyısında avare avare dolaşıyordu.

Büyüyünce bu gemilere binip dönecekti. Eline geçen bütün parayı ilerisi için biriktiriyordu.

- Eşyalarını topla! Dona Francisca'nın cinleri başına çıkmış, yaşamında belki ilk kez yüzü morarmıştı.

- Adam olursun sanıyordum seni piç kurusu! Her şeyi öğrenmişti; okuldan kaçışları, rıhtımdaki serserilikleri... Kadına bunları anlatmak olanaksızdı, duvardaki azizlerden başka hiçbir şey tanı mıyordu, içindeki duygulan nasıl anlatabilirdi kız? Rıhtımda göklere yükselen binlerce direğin Tanrının görkemini, gül çelenklerinden daha iyi övdüğünü... Hayır, çirkin bir kız olsa bile bu sır yalnız Tilde'ye aitti. Kayıkları tembel tembel sallayan, kuytulardaki gemileri yansıtan suya baktığı zaman içinden geçenleri kimseye anlatamazdı. Sonra orada binlerce yemiş ve

yeşillikle dolu pazar vardı, kokulan ruhunu kaplıyordu insanın. Ya denizden gelen koku... Martılarla dolu gök... Deniz tuzu kokan insanlar... Her şey ve herkes o kadar özgür ki... Pek bir şeyi yoktu zaten, hepsini karmakarışık bir torbaya doldurdu. Kapı eşiğinde durup Dona Francisca'ya kin dolu gözleriyle soruyordu sanki:

"Eee ne olacak şimdi?"

Yaşlı kadının alnından ter boşandı, dudakları titriyordu. Bir şey yapmalıydı. Bu çocuğun kaba ve çok kırıncı huylarını düzeltmek, kalbini kazanmak için bütün girişimleri boşa çıkmıştı. Bir süre karşı karşıya durdular öyle. Kendini kiliseye adayan kadın ne yapacağını bilmez görünüyor, verdiği karardan korkuyordu.

Azizlerden ve onların koruyuculuğunun eksilmesinden korkuyordu. Tanrının ona bu dünyada tamamlaması için verdiği görevi yerine getirememekten korkuyordu.

Tilde'nin bakışları yumuşamıyor, aksine, şimşekler çakıyordu. Buradan, bu dar duvarlar arasından, nefret ettiği bu mahalleden, öğretmekten daha çok alçaltan ve acı veren okuldan eline geçen bu çekip gitme fırsatını dünyada kimse alamazdı elinden.

- Gitmiyor muyuz? Ne bekliyorsunuz? diye sordu. Ayaklarınıza kapanıp yalvarmamı mı? Asla!

143

Dışarıya çıktılar. Her zamanki gibi sokak birbiri üzerine yığılmış evlerin pisliği kokuyordu. Gömleklerinin uçları karınları üzerinde düğümlenmiş uçuk benizli çocuklar kapılarda duruyor, pipileriyle oynuyorlardı. Dedikodu yapan kadınlar toplanmıştı köşelere. Onlar geçerken söz hemen bu konuya dönüyordu. Bir daha görünmemek üzere ortadan kaybolursa, Tanrıya şükran duyacaklarını biliyordu Tilde.

Gittikleri yer belliydi. Rahibin evi. Adam, rengi solmuş kırmızı bir pijamayla çıktı. Kılı göğsünü Dona Francisca'nın bakire gözlerinden saklamak için yakasını utanarak ilikledi.

Birbirlerine bakıyordu üçü de. Söylenecek, anlatacak bir şey yoktu. Rahibin ve kadının gözleri, zayıf bir umut ışığı ile Tilde'nin sıska ve çirkin yüzüne çevrildi, öylece duruyordu o. Ne bekliyordu bu deliler? Özür mü dilemeliydi? Niçin? İstediklerini yaparsa okuldan kaçmasına, rıhtımda gezmesine izin mi vereceklerdi? Asla. Belki de şimdi onu ırmağa yakın bir yere yollayacaklardı.

Dona Francisca'nın dudakları ve yanakları heyecandan titriyordu. Başı dönüyormuş gibi elini alnına götürdü, arkasını dönüp biraz uzaklaştı ve ikisini birbirlerini suçlayan bakışlarjy-la başa bıraktı.

— Biraz sakinleşince karşımda gözleri yaşla dolu pijamalı bir adam duruyordu. Tilde sustu. Rüzgâr nehrin yüzünü hâlâ silip süpürüyordu. Çok konuştuğu için susuzluktan boğazı kurumuş, uykusu kaçmıştı.

— Niçin anlatıyorum sana bunları bilmem. Hiç kimseye söylemedim şimdiye kadar.

— Anlat anlat. Hoşuma gidiyor!

Böyle bir öykü, hele kendisinininkine çok benzeyen bir öykü anlatılırsa, her Kızılderili gibi Kanau da sabaha kadar dinleyebilirdi.

— Yorulmadın mı? diye sordu Tilde.

— Hayır.

— Öyleyse dur biraz, su içeyim.

Kayıktan atladı, avuçlarını doldurup ağzına götürdü, par-tnaklarının arasından akıyordu sular.

— Ne kadar farklı! dedi.

144

- Buradaki su Rio das Mortes'ten geliyor, çok temiz ve tatlı. Halbuki başka yerlerde Araguaia hâlâ bulanık.

- Son yağmurlardan.

— Öyle ama buraya da yağdı. Kanau güldü.

— Rio das Mortes her zaman temiz ve durudur, taşıdığı zamanlarda bile...

Tilde yine kayığa oturdu.

— Anlatmamı istiyor musun gerçekten? dedi.

— Uykun yoksa...

— Geçti.

Yaşamına dalmış, uzaklara gitmişti, sanki Kanau ile konuşan o değildi. İçini döküyor, bunun verdiği hoşnutlukla daha çok anlatıyordu.

Anlattı, anlattı... İlginç olduğunu düşündüğü her şeyi anlattı. Sevinçli anıları yok denecek kadar az olduğundan çoğu hüznüydü anlattıklarının.

Dona Francisca'nın pençelerinden kurtulduktan sonraki yaşamını, kurduğu düşü, özgürlüğüne kavuştuğunu düşünürken onu daha da yitirdiğini fark ettiğini anlattı. Rahip onu, Katolik kadınlar tarafından yönetilen bir eve götürmüştü. Bir çeşit yatılı okul. Buradaki kızlar kendisi gibi suskun ve üzgündüler, geçmişlerinden hiç söz etmezlerdi, zaten etseler de ne fark edecekti ki, hepsinin başlangıç noktası aynıydı.

Sürüklenen gölgeler gibi hiç ses çıkarmadan dolaşıyorlardı. Hepsi çok zayıftı, herhangi bir şey karşısında başlarını önlerine eğmekle yetiniyorlardı. İçlerinden biri, biraz daha canlı hareket edecek olsa yöneticilerin sessiz ve sert bakışlarıyla karşılaşır ve yaptığına pişman olurdu. Pazar ayinlerinde vaaz veren rahipten başka kimse gelecekte söz etmezdi. Gelecek yasaktı ya da asla gerçekleşmeyecek bir düştü. Tanrının o anki isteğine bağlıydı. Sahibine faiziyle geri ödenen bir borca benziyordu.

Bütün bunlara dayanamıyordu artık Tilde, sessizliği arttıkça yetiştirme çağında olan bedeni gelişemiyordu. Yatakhane kızların konuştuğu buydu. Zayıf oldukları halde belki bir gün evlenip çocukları olacak ve onları bu kuru memelerini emmele-

Kırmızı Papağan

145/10

ri için göğüslerine yaslayacaklardı. Tilde hiçbir zuman göğüslerine önem vermemişti, şekilsizliği onu rahatsız etmiyordu. Ne fark ederdi bedeninin güzel olup olmaması, kalbinin sıkıntılarına yalnızlığına çare bulamadıktan sonra.

Öğrencilik... Öteki kızlarla ve öğretmenlerle olan tek ilişkisi buydu. Yemekhanede kızlar onun davranışlarını incelerlerdi. Uzun, beyaz ve soğuk mermer masa, siyah bir haçın üstünden çevreyi izleyen bir İsa... İmrenirdi Tilde bunlara. Akşam güneşinin son ışınlarıyla aydınlanan kanatlarını çırpıp tabağına ve yüzüne konan sineklere bile aldırış etmezdi. Yalnızca bağlanmış saçlarına kondukları zaman sinirlenirdi. İsa gibi bağlanmıştı saçları.

Bazen gözlerini haça dikerdi ve aklından muzip şakalar geçerdi. Masanın üstüne çıkmak, İsa'yı dili dışarıya çıkana kadar sıkmak (bunu düşünürken hep gülerdi) gelirdi içinden. Bazen de haçı tutan paslı eski çivinin gevşeyerek, haçı tüm ağırlığıyla, gözlerini tabağından ayırmadan karnını doyuran bekçinin başına doğru salıvermesini hayal ederdi.

Tilde için her gün aynıydı, bayramların özel bir anlamı yoktu, tabii ki dış dünyada olanlardan haberi vardı. Havai fişeklerin Sao Joao habercisi olduğunu, karnaval müziklerinin uzaklardan yasak ve günah dolu şarkılar getirdiklerini biliyordu. Noel, bunu herkes iyi bilirdi. Aksi ruhlu kadınların, Çocuk İsa'yı kendileri doğurmuş gibi yumuşak ve anaç davranışlara büründükleri günlerdi Noel günleri. Gözlerindeki bakış yumuşar, yemeklerden sonra güzel tatlılar çıkmaya başlardı. Gece yarısı ayinini insanlar değil neredeyse göksel varlıklar okurlardı.

Dona Francisca, bu anlaşılabilir üzüntülü kadın, bezden bir bebek gönderdi Noel'lerden birinde. Göğüsleri olgunlaşan kızlar bu hediyeği görünce heyecanlandılar. Bu işe yaramayan şeyin onun için önemi yoktu aslında. Gerçekten aptaldır şu kadınlar! Ne yapabiliirdi ki bununla? Bu sersem kızlardan birine veremezdi, çünkü vermek istese de onlar kabul etmezlerdi. Aklına bir şey geldi; karyolanın başına kırmızı kurdele ile tutturulmuş İsa'nın biraz ilerisine astı ve iğne yastığı olarak kullanmaya başladı.

Gezintilere pek seyrek izin verirlerdi; dışarıdaki güneş sanki onları günaha sokarmış gibi... Bir gün bir mucize oldu, Goel-

di Hayvanat Bahçesine gittiler. Çekmiş olduğu bütün acılan bir anda unuttu. Kafesler içinde parlak tüylü vahşi hayvanlar vardı. Keskin dişli kara panter, sanki uzaklardaki yabanılığın kokusunu arıyormuş gibi sürekli dolaşıyor, sonra durup duygusuzluklarından sıyrılmış kızlara umutsuzca bakıyordu.

Tapir, yere yatmış soluyor, toprağın kokusunu ciğerine çekiyordu.

Tuhaf bir heyecan^ kapılmıştı Tilde. Duvarlar arkasına kapatıldığından beri ilk kez çocukluğuyla karşılaşmıyordu. Tutsak kuşların karşısında olduğunun farkına varmıyor, aksine, Ara-guaia'nın güneşle yıkanmış kıyılarını görüyordu. Özlemle çağırdığı ırmak gelmişti. Damarlarında akıyor, yüreğine fısıldıyordu. Kendinden öyle geçmişti ki, çatlamak üzere olan göğsünü tutuyordu. Sonra narin, incecik ellerini örgülü saçlarına götürdü; onları dağıtmak, tutsaklıktan kurtarmak ve uçuşmaya bırakmak için büyük bir istek duydu.

Kendini toparlayarak çevresine bakındı. Ötekiler de öyle coşmuşlardı ki, Tilde'yi saran özgürlük coşkusunun farkında değillerdi.

Gece yatakta uzun zaman döndü durdu. Gözlerini kapayınca ırmak çağırıyordu. Armağan olarak beyaz balıkçılar uzatıyordu. Baş yastıkta kimildadıkça örgüleri acı veriyordu.

Artık çocuk değildi. Biçimsizliğine karşın bedeni genç kızlığa doğru gelişmişti. Dona Francisca'dan ayrılalı çok oluyordu. Bu kadar uzun zaman burada nasıl kaldığına şaşıyordu. Sessizce kalktı, yatağa oturup karanlıkta zor seçilen baş aşağı duran bebeğe baktı bir an. Burada bir gün daha bebeğin solmuş entarisini, kan rengi kurdeleyle tutturulmuş İsa'yı görmeye dayanamazdı.

Saçlarını çözdü, ince parmaklarını ipek yığını içine daldırdı. Onundu, yalnızca onundu bunlar... Usulca giyinip karanlıkta kayboldu. Teneffüslerde altında oturdukları, ama yemişlerinden yiyemedikleri mango ağaçlarının gölgesinden süzülerek avluyu geçti. Onu tanıyan yaşlı bekçi köpeği yaklaşp elini yaladı, o da başını okşadı. Duvar yüksekti, tırmanmak güçtü. Geçebilecek bir yer ararken kıs kıs gülüyordu. Uzun zamandan beri teneffüslerde kaçış planları kurduğu için duvara yakın mango ağacını kolayca buldu. En iyi yer burasıydı. Ağaca tırmanıp duva-

147

rın üzerine eğilen dala geçecek, öteki tarafa atlayacaktı. Dalın gölgesi tozlu sokağın üzerine düştüğü için, kimse görmeyecekti. Geceyi, özgürlüğü ciğerine çekiyordu. Şimdikinden çok daha mutsuz olsa bile, yolundan dönmeyecekti.

Köpek üzüntülü sesler çıkarıyordu ama Tilde'nin ayakları sokağa değmişti bile. Pek az parası olduğu geldi aklına; bir çözüm bulacaktı elbette.

Ver-o-Pes'e doğru yürüdü. Tekneler hazır bekliyorlardı, kestane depoları vardı burada. Havanın tuzun, ırmağın, yaşayan insanların kokusu vardı. Bir yere oturup günün ışımasını bekledi. Pazar yeri açıldığı zaman bir erkek pantolonu ile bir makas

, saçlarını kesti, üstüne de bir hasır şapka alıp koydu. Giysi-' Eştirecek yer bulmak kolay olmadı. Gülüyordu kendi ">unda sarı benizli sıska bir oğlan olup çıktı. Onda ^ '«iukça kimse onun ne olduğunu anlayamazdı.

deN

göz

na

Ti

yoktu, tâ^-5> lerin Sao lardan yasa Noel, bunu İsa'yı kendileri büründükleri gür?

şar, yemeklerden

rısı ayinini insanlar Dona Francisca, b

bebek gönderdi Noel'le

lar bu hediyeği görünce

yin onun için önemi yokt

dınlar! Ne yapabiliirdi ki bunt^r ^

veremezdi, çünkü vermek istest^?

lına bir şey geldi; karyolanın

muş İsa'nın biraz ilerisine astı ve i

başladı.

Gezintilere pek seyrek izin verir

ki onları günaha sokarmış gibi... Bir gü

146

leyecekti, kim kuşkulanacaktı ki bun-'iftalin kokulu sofı kadınlar geldi •ceriye almazlardı artık onu. ! Ondan artık hiç söz «lacaktı. Bundan

öpek bula-

yle m ki

— İş aradım, ara sıra da buldum... Hayır, yalan söylüyorum, bir geneleve gittim. Limanın aşağısında bir yerde... ilk zamanlarda boğaz tokluğuna ortalık işi görüyordum yalnızca... Yatılı okula dönmekten öyle korkuyordum ki, her şeye razıydım. Artık hiçbir rahibin bana el sürmesine izin veremezdim. Özgür kalmak istiyordum. Bir zaman sonra bir patron ile tanıştım, iyi bir kadındı. Durumumu ona açıkladım ve yine bir kadın olup çıktım. Ama çirkin, pek çekici olmayan bir kadın... Ama sarhoşlar, tayfalar eksik olmuyordu. Ben de ötekiler gibi yapıyordum. Fena değildi. Bir gün ırmak yukarı yola çıktım, elmas bölgesine... İşte hepsi bu kadar.

— Peki niçin Maria Betanla'dan Tilde oldun?

— Maria Betania'yı güzel buluyor musun? -Çok.

- Ben de. Ama bana yakıştıramadılar. Bir gün bir adam beni o kadar çirkin, o kadar itici buldu ki bana 'Escrotilde' adını taktı. Yani 'escroto'1 kelimesinden üretilmiş uydurma bir isim. Sonradan adet olduğu gibi ismimi kısalttılar ve Tilde oluştu.

— Alacağın payla ne yapacaksın?

- Şaşıracaksın! Bir bar ya da manav dükkânı açacağım. Nerede biliyor musun? Yanıtı beklemeden konuşmaya başladı:

— Dona Francisca'ya yakın bir yerde. Bar daha iyi para kazandırır. Yaşam boyu arzu edip de alamadığım şeyleri alacağım. Hatta geceleri uyumadan önce kitap bile okuyabilirim.

- Dona Francisca ölmüştür herhalde.

— Ona aldıracağım yok. Yalnızca o mahallede yaşama arzusu.

— Nasıl oldu da bu kayığa sen de bindin?

— Sa Lua ile önceden aynı genelevdeydik. Onun da yetimler okulundan geldiğini biliyor musun? Belki bunun için benden hoşlandı da yanma aldı. Ötede karnımı doyurmak çok zordu. Oturduğu yerden kalkıp kığını ovuşturdu.

— Öf, ne sert tahta bu! Kanau da kalktı.

- Gidip yatalım, gece daha epey uzun.

Rüzgâr dinmemişti. Tilde'nin saçları her yöne uçuşuyordu.. Teğmenle Daniel ateşin kenarına uzanmış, onları gözlüyorlardı. Teğmenin karanlık gözlerinde kötü bir kıvılcım yandı.

Escroto: Yumurtalık torbası, kötü, bok. (Çev.)

149

lir.

- Domuz! Böyle bir karıya ancak bir Kızılderili dayanabi-

. Ama Daniel'in bakışlarında derin bir yumuşaklık vardı. - Ne yapsın? Genç, dedi.

Tilde biraz uzakta kıvrıldı, battaniyeyi başına çekti ve hemen uyudu.

150

XAVANTE'LER

Şafağın sökmesi hiçbir şey değiştirmede. Gün ışığı insanları daha çirkin, dünyayı daha güzel kıldı. Gün ışığı yalnızca doğa içindi sanki. Doğa, her zamanki gibi istifini hiç bozmadan, görevlerini yerine getiriyordu. Gerekteğinde rüzgâr estiriyor, gerekteğinde yağmur yağıdırıyordu. Sular gelince ırmak kabarıyor, zamanı gelince alçalıyordu.

Gök de bugün tek bir renge boyanmıştı: Mavi. Bütün gök kubbesi mavi ile dolmuş taşıyordu. Bir nokta, en küçük bir bulut bile görünmüyordu, parıldayan mavi gerekliydi doğaya. Rüzgâr da dinmek bilmiyordu. Her yandan, her bucaktan esiyordu, dizginleri eline almıştı.

— Geral bu, dedi Daniel.

Teğmenin gözleri, dev bir yılan gibi kıpırdayan ırmağa kinle dikildi.

- Yerin dibine batsın! Geral şimdi, en uygunsuz zamanda, tam yolculuğun sonuna doğru başlamıştı. Artık sıkı esmediği zamanlar kollayıp adım adım ilerlemek zorundaydılar. En tehlikeli bölgeyi, Tapirapes Boğazını geçmek için otuz mil kadar yollan vardı. Halbuki son yirmi dört saatte bir buçuk mil bile alamamışlardı. Bu Allahın belası Cotia kayalıkları dendiği gibi üç mil değil, çok daha uzundu. Burayı aşabilmek için kaç gün harcayacaklardı kimbilir...

Ya rüzgâr çabuk dinmezse? Teğmenin içindeki umutsuzluk büyüyor, ama ırmak, bildiği gibi akıyordu. Rüzgâr ağaçların tepelerinde uğulduyor, papağanları, curica'ları sürüp götürüyor-

151

du. Uzaklarda, terk edilmiş kumsallara martılar kuluçkaya yatmışlardı.

— Anasının gözü! Yine ırmağa ve gökyüzünün insanı kaygılandıran maviliğine baktı. Daniel, su dolu bir kapla ocağın yanına geldi, ateşi toplayıp kahve yapmak için üzerine koydu.

Sa Lua Teğmene yaklaşmış, dağınık saçlarını okşuyordu.

— Sabırlı olmak gerek, dedi. Sinirli bir sesle karşılık verdi adam:

— Sabır! Sabır ama peşimizdeki polis sabreder mi dersin?

— Eğer biz ilerleyemiyorsak, onlar da gidemiyor demektir.

Çok mantıklı bir sözdü bu; geral yalnızca nehrin bir bölgesinde esmiyordu ya. Ama ya polislerin motoru varsa? Ya da dalgalardan etkilenmeyen büyük tekneleri?.. Batırdıkları kayık geldi aklına Teğmenin. Bu melezin sözüne uymakla ne kazanmışlardı?

Sa Lua adamın güneşten yanmış yüzüne bakıyordu; kırışıklıklar derinleşmiş, sert hatları yara bereyle keskinleşmişti; gözlerinde hastalıklı bir nefret vardı. Bu ifadeden korktu Sa Lua.

— Lütfen yiyip bitirme kendini! Kayıktaki herkes kendi isteğiyle geldi, herkes canını tehlikeye atacağını biliyordu, olan bitenden kimse seni sorumlu tutmuyor. Suçlu bin varsa o da benim. Eğer çocuk olmasaydı...

Yüzü yumuşadı Teğmenin, ayağa kalkıp kadının omzunu okşadı. Gülümsemeye çalışıyordu.

Daniel iki büklüm, kahve yapıyordu. Teğmen yaklaşıncı başını kaldırdı, alçak sesle:

— Bir rüzgâr çabuk dinmeyeceğe benziyor. Etimizi ona göre idare etmemiz gerek, az bir şey kalmış zaten, dedi. Karşılık alamayınca gözlerini yine fokurdamaya başlayan suya çevirdi.

— Bu rüzgârda ava gidilmez. Üstelik silah sesleri de dikkat çeker. Ama belki bizim Kızılderili balık bulabilir; oltamız yok, ama onun oku ve yayı var.

— Bir konuşayım. Kanau'yı çağırıp durumu anlattı. Dostça güldü Kızılderili.

— Bir deneyeyim. Ama ırmak çok hareketli, bir şey görünmüyor. Belki biraz yukarıda rüzgâr tutmayan bir koy bulurum.

Kanau kayıktan yayını çıkarıp okşadı, Iroa hediye etmişti bunu; iki tane de ok çekti. Tilde kıyıda çömelmiş, kirli kapları yıkıyordu.

152

— Nereye gidiyorsun?

- Balık vurabilir miyim diye bakacağını.

— Beni de al, dedi kadın yalvararak, bulaşık bitince iş kalmıyor. Biraz sustuktan sonra ekledi:

- Teğmen bana katlanamıyor; bütün gün burada kıyıda oturacak değilim ya. Biliyorsun yanına yaklaşıp hırılıyor.

— Haydi, bekliyorum.

Tilde'nin kansız dudaklarında bir gülümseme belirdi. Kıvrık, kuru parmakları tencereyi daha çabuk yıkamaya başladı. Biraz sonra "Tamam!" diyerek doğruldu, yukarı kayıp bacaklarının arasına yapışmış olan etekliğini düzeltti. Saçlarını arkaya attı, belinden hiç çıkarmadığı kösele kemeri sıkı. Yamacı tırmanacaklardı. Kendine özgü sokulgan haliyle Kanau'nun yanında yürümeye başladı. Teğmen uzaktan onlara bakıyor, dişlerinin arasından mırıldanıyordu:

— Güzel bir ayı çifti.

Daniel gözlerini kaldırıp ormana girenleri sessizce izledi.

Tilde keyifliydi. Üzüntülerini atmıştı üstünden. Rüzgârı duyuyordu, iyi geliyordu bu ona. Ayaklarının altında kuru dallar çıtırdıyordu. Ayakları birbirine karışsa da yolu iyi yürüyordu. O gece yarısı evden kaçıp da erkek kılığına girdiği zamankinden çok daha iyi. O zamanlar hep sandal giydiğinden tabanları incelmışti. Hele erkek olduğu ilk günler yalınayak yürümek zorunda kalmıştı. Ayaklarında oluşan yaraların acısını hâlâ anımsıyordu.

— Ne güzel esiyor genel.

— İyice gecikeceğiz ama.

Tilde'yi anlıyordu. O da kendisi gibi, kendisi de Ara-guaia'daki her yaratık gibiydi. Geral esiyordu! Irmak bölgesinde oturanlar için bir şenlikti bu. Soluğuyla yalnızca Kızılderililerin sırtlarını okşamakla kalmayıp, arara'ların tüylerini, imba-uba ağaçlarının tomurcuklarını yiyen bukalemunların yeşilimsi sırtlarını, tracaja'ların kırmızı çizgilerle dörtgenlere bölünmüş kabuklarını, kendilerine sakın bir kumsal arayan yaşlı timsahları da okşayacaktı. Araguaia'nın bütün köylerinde çocuklar heyecanla "Geral geldi, genel geldi!" diye bağırıyorlardı. Kızılderililer sevinçle Kanansiu-e'ye gülüp göğşe doğru tükürüp kuruyan ırmak için teşekkür ediyorlardı.

153

- Uera,' rüzgârla birlikte kuraklık da geldi, inan canoa yapıp Rio das Mortes'te kaplumbağa avlayacak.

Böylelikle Xavante'lerin sularını siyah canoa'lar doldurdu. Beyaz kadınlar ve yaşlılar geral'in iyiliklerinden söz edip "Ge-ral'in getirdiği rüzgâr sivrisinekleri uzaklaştıracak, artık kimse sıtma olmayacak!" derlerdi.

Irmak kenarından dikkatle ormana doğru yürüyorlardı. Ormanda bir kuş sesi bile duyulmuyordu. Kuşların sesleri rüzgârın uğultusu içinde yitip gidiyordu. Martıların ölümü anımsatan çığlıkları uzak kumluklardan geliyordu kulaklarına.

Birdenbire ikisi de durdu, yüzleri taş kesildi. Kaygıyla bakiştılar.

— Duydun mu Tilde?

— Evet, bir motor sesi.

- Çok uzakta daha. Ancak akşama doğru geçer burdan.

- Kampta ateş yakmamalı, çok tehlikeli olur.

— Tehlike yalnızca motor değil; bak... Kanau çömelerek kuru yaprakları eliyle kenara itti. Yerde belirgin ayak izleri görölüyordu.

— Buradalar...

Tilde aldırmandan izlere bakıyordu. Kanau doğruldu, yürümeye başladılar; kokuşmuyorlar, gürültü etmekten çekmiyorlardı. Kulakları çevredeydi. Yaprakları sallayan rüzgâr esmeye devam ediyordu. Her ikisi de kulak kesilmişlerdi. Uzaktan, çok uzaktan motor sesi yeniden duyuldu.

— Henüz çok uzaktalar, dedi Tilde.

— Belki de polis değildir.

— Belki de soygunun haberini getiren birileridir.

- Evet! Olabilir.

Öğleden sonra kampa döndükleri zaman ocakta yalnızca kül kalmıştı. Beklenmedik birşeyler gelişmişti. Tilde elindeki saza bağlanmış balıkları yere bıraktı, yamaçtan aşağıya koştular. Teğmen kıyıda Sa Lua'nın kolunda yatıyordu. Ayak seslerini duyunca başını çevirdi, gözlerinde şimşekler çaktı. Başında kan bulaşmış bir bez sarılıydı.

Sormalarına zaman bırakmadan ateş püskürmeye başladı:

1 Uera: Kurak mevsim, geçen bir yıl. (Çev.)

— O alçak yaptı! Güvendimdi o orospu çocuğuna. Biraz sustuktan sonra bağırıldı:

— Hık deyip birbirinizin burnundan düşmüşsünüz, hiçbirinize inanmıyorum! Sarsakça doğruldu, elini kemerine götürdü.

- Mahvolduk. Bizden kurnazmış. Bakın! Kemerdeki cebin kapağı açıldı.

Tilde haykırmamak için eliyle ağzını kapadı. Bütün heyecanı bir sözcükte topladı:

— Elmas?..

- Evet, pis karı, elmas...

Kendine geldikten sonra olup biteni anlattı: Kayıktan et çıkarmak istemiş, eğilip kumanyayı karıştırırken üstünde bir gölge görmüştü. Çabucak dönmüş, ama küreğin başına çarpmasını önleyememişti. Sa Lua onu kayığın yanında baygın bulmuştu. Neyse ki ırmağa düşmemişti, yoksa piranha'lar işini bitirirlerdi.

Teğmen kemeri yine sıkıca bağladı, tabancasını yerine getirdi.

— Aklını kaçırmış herif; ne silahı ne cephanesi var, yalnız elması götürmüş.

- Ya kayığı da alıp bu kayalıkta bıraksaydı bizi. Daha mı iyi olurdu? dedi Kanau.

Sa Lua'nın gözleri, soğukkanlılığını yitirmeyen meleze dikildi. Yüzünde hiçbir telaş, hiçbir korku yoktu. Geleceklerinin tehlikede olduğu ve bütün umutlarının paramparça dağıldığı bu anda tamamen rahat ve mantıklı düşünebiliyordu. Kadın titredi. Kanau'nun sözlerinin önemini anlamıştı. Daniel kayığı gö-türseydi bu belalı yerde halleri ne olurdu? Birkaç günlük bir bebek, yalnızlık, açlık...

— Bırakmıştı, çünkü tek başına beceremezdi! diye konuşmaya cesaret etti Tilde.

Kızgın gözlerle baktı Teğmen. Tilde başka bir şey söylemeden uzaklaştı.

Kayığın kenarına oturdu Teğmen. Çizmesinin burnuyla kumları eşeliyor, rüzgâr durmadan esiyor, başındaki bezin kanlı ucunu uçuruyordu.

— Her şey yitirilmiş değil henüz. Bütün başlar Kanau'ya çevrildi.

— Daniel çok uzağa gidememiştir daha.

155

Teğmen gözlerinde umutla süzüyordu onu.

— Hangi tarafa gitti? diye sordu Kızılderili. Adam ormanı gösterip mırıldandı:

— Şöyle...

— Çok uzakta değildir, diye tekrarladı Kanau.

— Nereden biliyorsun da bu kadar kesin konuşuyorsun?

— Biliyorum. Onun bilmediği bir şey var. Xavante'ler buraya çok yakın bir yere kamp kurmuşlar. Av kampı.

Teğmen aceleyle kalktı. Başına gelenlerin korkusu ve durumun olumsuzluğu altında ezilen adam değildi artık.

— Öyleyse bizimle Xavante'ler arasında sıkışıp kalmıştır. Sen bir şey gördün mü?

— Ayak izlerini buldum. Daniel'i yakalayabiliriz. İyice yükselmiş olan güneşi gösterdi.

— Bir saat kadar zamanımız var.

Yeni bir umut doğmuştu, Teğmenin kara gözlerinde yine kötü parıltılar göründü.

— Hemen gidelim öyleyse!

Kanau yirmi ikiliğini alıp gözden geçirdi.

— Benimki tamam.

— Ben yalnız tabancamı alacağım, ormanda engel olmasın bize.

Sesini çıkarmıyordu Sa Lua. Ama içine bir korku düşmüştü; erkekler onları yalnız bırakacaktı. Xavante'ler gelebilirdi. Belki iki adam hiç dönmeyecekti, kalakalırlardı burada; korunmasız iki kadın ve bir çocuk.... Fakat korkusunu gösterip Teğmenin canını sıkmak istemiyordu. Erkeklerle soğukkanlılık ve cesaret gerekliydi.

Alnında biriken terleri sildi kadın. Boğazı tıkanıyordu. Nereden başlarına gelmişti bu? Şu yerin dibine batası kayalığa gelinceye kadar işler yolunda gitmemiş miydi? Batıl inançları yoktu, ama yine de büyü geldi aklına. 'Rüzgâr, her şey o hayalet görüldükten sonra başlamış, Daniel bu haltı yemişti... Onu aramaya gidenlere baktı; acı bir duygu yüreğini yaktı. Gözlerini Kızilderiliye çevirince aklına gelenden ürktü: Ya bu melez Teğmeni öldürürse?.. Ama kuşkusunu açığa vuracak zaman değildi. Teğmen yanına gelmiş, bir silah uzatıyordu ona.

156

— İkiniz de buradan, kayığın yanından ayrılmayın. Yeteri kadar cephane var, kim yaklaşırsa ateş edersin. Sonra gittikçe ezilip büzülen Tilde'ye döndü:

— Sen de kaltak karı, Sa Lua ile çocuğu yalnız bırakırsan dönünce pıranha'lara atarım seni.

Sa Lua'ya, yalnız ona duyduğu derin bir sevecenlikle baktı, sesi yumuşadı.

— Kaygılanma, çabuk dönmeye çalışırız.

Bütün gücü çekilmiş gibi, sarkık kollarıyla kaldı Sa Lua. İki adam kayaları geçip ormanda kaybolurken yaşlar doldu gözüne. İyi biliyordu, gidenlerden biri dönmeyecekti. Lanete inanıyordu artık. Eline geçirenden ter ve kan isteyen, hırsları kamçılایan bu uğursuz elmas, pislik ve ateş kokuyordu. Gidenlerden biri belki dönecek, bu yontulmamış taşı avucuna alacaktı. Daha kurnaz olacaktı bu dönen. Belki ikisi de dönecekti, ama sonradan başka suç ve cinayetlere girişmek için...

Kendini toparlanıp rüzgârdan dağılan saçlarını düzeltti. Tilde'ye seslendi, çocuğu kıyıya indirmek için kayaları tırmanıp birkaç kez gidip geldiler, bütün eşyaları kayığa yüklediler. Göğşe baktı, güneşin batmasına daha vardı.

— Karanlık basmadan aradığımızı bulmamız gerek, bir saat kadar zamanımız var.

Teğmen karşılık vermedi. Kötü şansın ortağı gibi görünen bu rüzgâr onu rahatsız ediyordu.

Kanau önden gidiyor, Daniel'in oralardan geçip geçmediğinin işaretlerini arıyordu dikkatle. Orman içinde toprağın yumuşak olduğu bir yerde bir ayak izi gördü. Biraz sonra orman bitecek ve düzlük başlayacaktı. Buraları böyleydi, ırmak kıyısında sık orman yavaş yavaş son bulur ve bir düzlük başlardı. Taşkindan bu düzlüğü su basar, sığ bir göle dönüştürür, yer yer otlar ve alçak ağaç kümeleri görünürdü.

— Orman bitiyor.

Teğmen yine karşılık vermedi. Öfke ve korku kemiyor-du içini. Evet, korku... Daniel'in kaçıış gittikçe daha da ciddile-şiyordu. Buna karşılık asıl soygunun kendisi tarafından yapılmış olması, çok gerilerde, önemsenmeyecek bir şey olarak kalıyordu. Şu anda düşündüğü tek şey, kadının ve çocuğun beklediği yere canlı olarak dönebilmektir. Her gürültü ayak sesiymiş gi-

157

bı geliyordu. Kendini her an Xavante'ler tarafından sarılmış görüyordu. Her gölge, her yaprak hışırtısı, doğanın kimseye aldırış etmeden her kımıldanışı korkudan sıçratıyordu onu. Sonra Kızilderililerin kampı basarak çocuğunu ve karısını kesebilecekleri kaygısı dolduruyordu kafasını. Xavante'ler hakkında anlatılan her hikâye böyle korkunç facialarla sonuçlanırdı. İki kadın nasıl koruyacaklardı kendilerini? İlk kez Tilde denen yaratığa içinde bir güven uyanıyor, kendini sonuna kadar savunacağını umuyordu. Ya Kızilderililer çok sıkıştırırlarsa?..

- Bitti.

Teğmen titredi. Orman bitmiş, göz alabildiğine bir düzlük başlamıştı. Akşamı boyayan kırmızı güneş, yer yer sulara yansıyor. Sanki açık denizde esiyormuş gibi düzlüğü süpürüyor-du rüzgâr. Şurada burada küçük ağaç kümeleri görünüşteki tekdüzeliği bozuyordu. Aç kalmış böcekler yüzlerine üşüşüyor, göz kapaklarında yürüyorlardı. Teğmen durup Kanau'ya baktı:

— Orman bitti.

— Ne olacak şimdi?

- Doğru yoldayız. Buradan fazla uzaklaşmış olamaz; saklanmak için şu ağaç kümelerine gitmiş olması gerek.

Siğ, çamurlu göle girdiler. Su karanlıktı ve guruldayarak Teğmenin çizmelerine doluyordu. Adam ayaklarına bakıyordu, ona öyle geliyordu ki, güneşin her gün biraz daha kuruttuğu göl, kendisini sessiz ölüm uykusundan uyandıran bu insanları istemiyordu. Her şey ölümü anımsatıyordu. Kayalarda alevlerin ortasındaki adam geldi gözünün önüne, bu kaçısa katılan hiç kimsenin sonunun iyi olmayacağı kanısına vardı. Mauro Duar-te'nin gülümseyerek sivri sakalını karıştıran hayalini gördü, dişlerini gıcırdattı: "... sizin gibi bir insan daha güzel yaşamaya layıktır..."

Daha güzel bir yaşam işte buydu: Soygun, kaçış, cinayet, hırs... ve kan dökerek elde ele geçen bir taş... Kayalarda alevlerin ortasında hareket eden adamı anımsadı ve Kanau'nun dediklerini anımsadı: "Kızilderili büyüsü, Coaru! Beyazların büyüsü, Reuri!"

Önde yürüyen Kızilderiliye yılgınlıkla baktı. Bir şey söylemiyordu o. Bütün dikkatini, ipuçlarını değerlendirmek için toplamış, gözlerini yerden ayırmıyordu.

Teğmenin nefret dolu beyninden kötü bir düşünce geçti. Burada, kimsenin görmeyeceği ve akbabaların ertesi gün üstlerine düşen görevi tamamlayacakları yerde şu melezi temizlemek... Ama sonra elması nasıl bulurdu? Hem nasıl ateş ederdi? Xavante'ler yakındaydı. Kadınlara nasıl dönerdi sonra? Bu büyük, gizemli, sonu gelmeyen ırmakta yolunu nasıl sürdürürdü?

Sinirli parmaklarını şakağına bastırdı; sanki ölümle ilgili her şeyi kafasından kovmak istiyordu. Ama her şey ölüm kokuyordu. Gök, sanki kan istercesine kıpkırmızıydı. Kan! Kan! Beyaz kumların üzerinde dövülerek öldürülmüş Sa Lua'nın, çocuğun kanları... Ölümüne koşan Daniel'in kanı... Yerde yatan Ka-nau'nun göğsünden fışkıran kan... Her şey ölümü çağırıyor, ölüm ve rüzgâr... Yılda yalnızca dört gün esen, serinlik getiren, sıtmayı söküp atan rüzgâr...

Yine Kanau'ya baktı. Yüzünde yoğun bir anlam vardı. Kızilderilinin arkasından bir robot gibi yürüyor, bu da onu umutsuzluğa sürüklüyordu. Kızilderili durunca o da duruyor, Kızilderili hızlanınca o da adımlarını açıyordu. Soluğunun tıkanıp durduğunu duyuyordu.

— Yaklaştık, dedi Kanau.

Teğmen yanıt vermedi. Gölün sonu gelmiş, nemli toprak parçaları ortaya çıkmıştı. Daha iyiydi bu.

Kanau, arkasından gelen, bir yandan da sinirli parmaklarıyla tabancayı kavramış olan adama baktı. Bu etkili bakış düşüncelerini açıklığa kavuşturmak ister gibiydi. Gülümsedi ve bu gülümsemeden Teğmen anlayacağını anladı. Kanau demek istiyordu ki: "Sen beni öldürmeyeceksin, saati gelmedi daha. Xavan-te'ler burnumuzun dibinde. Sen ancak birşeyler buyurabildiğin zaman cesursun. Dönüp de elması sahibine geri vermen mümkün olsa, yaparsın bunu değil mi? Şimdi şu önümüzdeki olaylara bensiz karşı çıkmaya cesaretin var mı? Bak bu ovaya! Burada yalnızca rüzgâr esmiyor, her köşesinde de bir tehlike yatmış pusuya, bizi gözetliyor!"

Teğmenin kendisi için bir tehdit oluşturmadığından emin, gözlerini ondan ayırıp yine çevreyi incelemeye koyuldu. Bozkır kırmızı bir aydınlık içindeydi, batan güneş kana bulamıştı sanki her yanı. Suyun çekildiği yerlerde yüksek otlar taze yeşilliğini

159

yitirmiş, sararmaya başlamıştı. Yavaş yavaş bütün yeşillikler solacak, kışın, yağmur mevsiminde yeniden dirilecekti.

- Güneş batıyor, az zamanımız kaldı. Rüzgâr sesi uzaklara götürsün diye yavaş konuşuyordu Kanau.

Hızlandılar. Günün son ışıkları Kızilderilinin sırtında parlıyordu. Artan sivrisineklere aldırıyor, her şeyi dikkatle inceliyordu. Rüzgârın bütün gürültülerden karma bir uğultu yapması iyi oluyordu, Teğmenin çizmeleriyle ezdiği otların sesi de kaynıyordu bu arada.

Taş kesilmiş gibi birdenbire durdu Kanau. Teğmen tabancasının kabzasını sıktı. Göğsü çatlayacak gibiydi. Otlar eğilmişti, çamurlu yerin her yanında ayak izleri vardı.

— Buradan geçmiş! dedi, o acayip önsezisinin doğruluğuna bir daha inandı. Ölümü bulmak için o uğursuz başka .nereye gidebilirdi? Dosdoğru Xavante'lerin arasına düşmüştü. Birkaç adım sonra Teğmen titredi, görmemek için elinde olmadan gözlerini kapadı. O anda, durmadan kaçmaktan, yorgunluktan ve dinmeyen vicdan acısından gelen dehşet, ağzından boğuk bir haykırış halinde çıktı. Büyükçe bir alanda otlar ezilmiş, Daniel ortada yatıyordu.

Parçalanmış kafasından beyni otlara akmıştı. Giysisine bulanana kan hâlâ sıcaktı. Kolları bükülmüş, etleri dökülmüştü. En korkuncu, beyaz dişlerin parladığı kafaya benzer yığındı.

Teğmen geriye çekilip başını çevirdi ama, elinde olmadan yine bu tarafa döndü. Bakmak zorundaydı, içinden gelen bir baskı, bir daha silinmemek üzere bu görüntüyü kafasına

işlemesini buyuruyordu. Sırtından soğuk terler akıyor, parmakları gevşiyor, tabanca düşecek gibi oluyordu. Buyruğa boyun eğdi, yutkundu, ağzında tuhaf bir acılık vardı. Kanau soğukkanlılığını yitirmemişti. Beyazın içini yine nefret kapladı. Şeytan! Sanki dünyanın en doğal şeyiyle karşı karşıyaydı!

— Xavante'ler yakındalar. Cesede eğilip çevirdi. Ama bu yüzü bulunmayan bedende onun gördüğü Daniel değildi. Ölüme bıraktığı ve acıyla şu sözleri mırıldanan bir başkasıydı:

"Niçin yaptın bunu Kanau?" Parçalanmış yüze ısrarla baktı, ama yalnızca öldürücü içkinin etkisiyle camlaşan gözleri gördü:

"İyisin sanıyordum... Tanrı cezalandıracak seni..."

Cesedi bırakıp kollarına değen kanı temizledi, yavaşça sordu Teğmene:

- Üstünü aramamız gerek değil mi?

Öteki, dişlerini gıcırdatarak yerinden kımıldamayınca cesede eğildi. Ceplerini karıştırdı. Bir şey bulamadı. Xavante'ler bıçağını almışlar, kemeri bırakmışlardı. Öküz derisi onlar için kutsaldı. Giysisine de dokunmamışlardı, çünkü giyinmeyi sevmezlerdi. Kanau ölünün parmaklarını zorlukla açtı. Avuçlarında ölümün boşluğundan başka bir şey yoktu.

Ani bir hareketle yere oturdu. Kendini biraz toplamak zorundaydı. Elması bulmuş olsaydı, silahının dipçigiyle başına vurup oracıkta öldürecekti Teğmeni. Sonradan biri cesetleri bulsa, ikisinin de Xavante'lere kurban gittiğini sanacaktı. Lanete uğramış bu kayığın dağılması için bundan basit bir çözüm olamazdı. Kadınları kıyıda bırakılmış olmaları da sorun olmayacaktı. Açlıktan ölseler de, Xavante'lerin eline düşseler de ya da avcılar tarafından bulunup polise haber verilse de... Kendisini de Xavan-, te'lerin öldürüp akbabalara teslim ettiklerine bütün dünya ina-ş nacaktır.

Teğmen de oturdu. Elini alnına götürerek:

— Başım ateş gibi yanıyor, diye yakındı.

— Yediğin darbedendir.

— Ne olacak şimdi?

— Xavante'ler almış taşı.

— Elmasın ne olduğunu bilirler mi?

— Sanmam. Bir kez Inan'ın biri avda bir elmas bulmuştu, hiçbir şey yapmadı.

— Fakat Daniel'e yaptıklarına bakılırsa bunlar kızgın.

— Sazlardan falan bir örgü yapıp boyunlarına süs takmaya bayılırlar. Boynuna boş ilaç şişesi asmış Xavante gördüğüm oldu. Kendini süslemek için elması biri asmıştır. Bulmalıyız o adamı.

Teğmen sonsuz çayıra, ağaç kümelerine, uzakta kararan dağlara baktı. Bu uçsuz bucaksız yabanılığın içinde nasıl bulunurdu o Kızılderili?

— Bulmak zor değil, şuralarda konaklamışlardır. Ağaç kümelerinden birini gösteriyordu.

Kırmızı Papağan

161/11

— Karanlık basınca ateş yakarlar. Av mevsiminde geceleri dans ederler. Hiç kimsenin kendilerine yaklaşmaya cesaret edemeyeceğini sanırlar.

— Öyle sanıyorlarsa Daniel'e ne demeli?

- Daniel'i öldürmelerinin iki nedeni olabilir, Daniel'in bir şeyden kaçıyor olması ve kamplarına doğru gelmesi ya da kadınları yanlarındaysa onları kimsenin görmesini istememeleri.

— Ya bizim de farkımıza varırlarsa?

Kanau gülümseyerek Daniel'in cesedini gösterdi ayağıyla.

— Aynı şey bizim de başımıza gelir.

Teğmen Kızılderilinin yüzünü iyice göremiyordu artık. Güneş batmış, sivrisinekler sarmıştı çevresini.

- Gidelim buradan.

— Niçin? O kadar çabuk kokmaz...

Ölünün yanında kalmak açıkça ürkütüyordu Teğmeni. Sıkıntılar basmıştı, her şeyden önce de korku...

- Xavante'lerin ateş yakmasını bekleyeceğiz demedin mi? Bir yer bulalım kendimize. •

— Evet ama, en iyi yer burası. Bir daha dönmezler buraya. Hayaletlerden, büyülerden her Kızılderili korkar. Başka yere gidersek av dönüşü geç kalmış bir grupta karşılaşabiliriz.

— Sivrisinekler de iyice üşüşmeye başladı.

— Otları toplayıp yakabilsek bir tane bile kalmaz.

Teğmen ateş yakmayacakları için Tanrıya şükretti. Alevlerin dansıyla hareket edermiş gibi görünecek Daniel'in parçalanmış bedenini, kırılmış kafasından sırtan beyaz dişlerini görmek zorunda kalmayacaktı.

Başı hâlâ zonkluyordu.

— Bu ağrı beni deli edecek. Acıdı Kanau ona.

- Dönünce kayıkta iyi bir yer yaparız, orada yatarsınız, geçer.

- Dönünce!..

Hiçbir şeye inanmıyordu artık Teğmen. Kanau'nun sesi yakından geliyordu şimdi. Kızılderilinin onu öldürmek için bir fırsat kolladığı düşüncesinden kurtulamıyordu bir türlü. Yanı başında sivrisineklerden rahatsız olduğu için gözlerini kapayan Daniel'i görüyordu. Sahilde Sa Lua'nın kucağında çocuğuyla

162

kıvrılıp oturduğunu, o aşağılık varlığın da yanına çömeldiğini görüyordu. Birden aklına önemli bir soru geldi, ya Sa Lua'nın göğüslerindeki süt birdenbire kesilirse, çocuk açlıktan ölürdü. Geceye baktı, Kanau'nun soluğunu kulağının dibinde hissetti. Kızılderilinin gözlerini gözlerine dikip, korkusunu ölçmek amacıyla kendisine baktığını biliyordu.

— Sivrisinekler çoğaldı.

— Rüzgâr azaldı da ondan. Irmakta olsaydık gün doğana kadar yol alırdık.

Teğmen yüreğindeki nefreti yeniden hissetti. Daniel o halde orada yatmayı hak etmişti. En çok güvendiği adamın yaptıklarını düşündükçe, yolculuğun tehlikeleri onu daha endişelendirdi.

— Çok konuşmamalıyız. Bir plan yapıp uygulamalıyız. Sonra da susarız. Bakalım neler olacak.

Uzakta bir ateş yanıyor, alevler yükseliyordu. - Onlar... dedi Teğmen.

— Kibritiniz var mı? Adam ceplerini karıştırdı.

— Var. Ne olacak?

— Bende de biraz var. Söylerim sonra.

Rüzgâr tamamen kesildi, orman sessizleşti, yalnızca uzaklardan martıların çığlıkları duyuluyordu. Sa Lua çocuğu kucağına yatırmış, nehrin parlak yüzüne yansıyan yıldızları izliyordu.

— Ne şanssızlık, erkekler burada olsaydı yola çıkar,- sabaha kadar epey yol alırdık.

Sa Lua karşılık vermedi. Tüyleri ürperiyordu. Kayalar karanlıkta dev gibi bir canavara dönüşmüştü, göğe erişiyor gibi dehşetli görünüyorlardı aşağıdan. Binlerce korku uyandırıyor insanda. Konuşmuyordu, çünkü ağızdan çıkacak her ses, bir Kızılderiliyi, bir hayvanı ya da ormanın başka bir tehlikesini çekecekmiş gibi geliyordu. Yalnızca çocuğu bağrına bastırıyor, sıcaklığını duyuyordu. Enerjisini, gerektiği zaman onu sallamaya saklıyordu. Her gürültü, onlar için bir tehlikeydi. Ne zaman bitecekti bu kötü düş? Dünya yaratılacak beri yoldaymış gibi bir duygu vardı içinde. Oğlunun doğumundan bu yana o kadar uzun zaman geçmişti ki, anımsamıyordu.

163

Santa Isabel Köyü, Valentin, Kanau ile karşılaşma çok, çok uzaklarda kalmıştı sanki. Oysa daha birkaç günlük olaylardı bunlar...

— Ya ateş yakmak zorunda olsaydık... Neyse ki hava soğuk değil. Tilde biraz sustu, sonra yine tek yanlı konuşmasını sürdürdü:

— İçimden öyle geliyor ki, erkekler neredeyse dönecekler. Çok becerikli bu Kanau.

Korku yine pençelerini Sa Lua'nın yüreğine geçirdi, hıçkır-mamak için yutkundü. Peki, ya dönmezlerse?.. Ya onlar dönmeden Xavante'ler bulursa burayı? Yanındaki silaha bakmak biraz avuttu onu. Böyle bir şeyle karşılaştıkları anda önce çocuğu, sonra da kendini öldürecek. Dua etmek istiyordu ama, dudaklarına söz geçiremiyordu. Duayı işitecek Tanrı, elbette yüre-ğindeki korkuyu da biliyordu. Kırık bir gülümseme geçti yüzünden. Çok, çok geride kalmış bir zamanda, yaşamının başka bir evresinde, Sao Paulo sokaklarında birlikte yürüdüğü sıra arkadaşının elini hisseder gibi oluyordu. Hepsisi toplumun dışladığı çocuklardı. Hayır, her şeyi gören, yürekleri okuyan Tanrıya böyle bir gösteri gerekli değildi; işte şimdi de böyle duyuyordu. Geleceğin belirsizliği karşısında her olasılığı düşünüyor, fakat her şeyden önce adamların canlı döneceklerine inanmak istiyor; bir an sonra ise yüreğine bir taş oturuyor, bu girişimin iyi bir sonuç getirmeyeceği düşüncesi içini kemiriyordu. Her şey başarısızlıkla bitecekti. Yalnızca geçmesi gereken zaman geçecekti...

Sessizliği yine bozdu Tilde:

— Irmaktan gelen bir gürültü duydum. Siz de duydunuz mu?

Sa Lua'nın sinirleri daha çok gerginleşti. Kuşkulu bir ses duymaması, alışık olmayan kulaklarından mı, yoksa bastırmaya çalıştığı korkudan mıydı? Tilde'nin uyanıklığına çok şey borçlu olduğunu anlıyordu. Bu kara yazgılı kadını yanına almasaydı çoktan ölmüş olurdu heyecandan.

— Hiç, hiçbir şey duymuyorum... diye zorlukla kekeledi. Bir süre çevreyi dinledi, sonra gözleri yaşla doldu. Bağıra bağıra ağlamak geliyordu içinden, fakat çocuğu uyandırmaktan korkuyor, Tilde'nin dikkatini dağıtmak istemiyordu. Bu yabani yara-

164

I

tığın yamalmaz içgüdüüne güveniyor, bir şey sormaya cesaret edemiyordu. Neydi bu sesler?

— Hiçbir şey duymadınız mı?

— Dikkat ediyorum. Kadın sustu.

Bir süre sessizce dinledi Sa Lua, gözleri yaşlanmıştı. Bağıra bağıra ağlamak istiyordu. Çocuğu uyandırırdu. Korkusunu geçirmek için konuşmak istiyordu fakat yasaktı. Kendisi duymuyorsa da bir şeyin yaklaştığını biliyordu. Ne olabilirdi?

Gökte bir yıldız kaydı; ıslak gözleriyle kayboluncaya kadar izledi. Onun gibi her şey sönmişti. Ya gece karanlığında ormanda dolaşan erkekler... Yine ağlamaya başladı. Yine bir cinayet işlenecek, elması almak için Daniel'i öldüreceklerdi... Sadık bir köpek gibi söz dinleyen, çocuğun doğumunda yardıma koşan Daniel... Şimdi belki başında bir kurşunla ölü yatıyordur yerde. Öbürleri alevler içinde yürüyen hayaleti gördükten sonra kötüleşmişti her şey, daha da kötüleseceğe benziyordu.

— Şimdi iyice duyuyorum! dedi Tilde, yanında oturan kadının koluna dokundu.

— Ne duyuyorsun Allah aşkına? Ne... Tilde bütün gücüyle Sa Lua'nın elini sıktı.

— Şşşş.. yavaş konuş... Sesi bir soluk gibiydi ama titremiyordu. Bir kayık... Kızılderili...

Tilde'nin nasıl anladığını sormak istiyor, fakat ne sesini ne de heyecanını kontrol edebiliyordu. Tilde'nin konuşmasını beklemektir en iyisi.

— Ancak bir Kızılderili bu kadar sessiz kürek çekebilir. Korkma, kötü niyetli değil galiba. Xavante'lerin canoa'ları yoktur, yüzmek de bilmezler. Bir Garaja olacak bu.

İçinde büyük bir rahatlık duydu, tehlike o kadar büyük değildi. Meseleyi öğrenip biraz rahatladığından kürek seslerini duymaya başladı. Sonra kayığın kumlara sürtünmesi, suya çarpan ayak sesleri...

Tilde kolunu kuvvetle sıkarak dikkatli olmasını söylemek istiyordu. Ağzını Sa Lua'ya yaklaştırdı.

— Ben gidip bakacağım, ne oluyor?

Tilde'nin elini bırakmak istemiyordu, ama o elini kurtarır kurtarmaz bir yılan gibi kumların üzerine sessizce kaydı. Sa

165

Lua soluğunu tuttu. Yüreği çok hızlı atıyordu; öyle atıyordu ki, çocuğu uyanabilirdi. Sakinleşmeye çalıştı. Sonra kendini, doğanın herhangi bir yarattığı gibi, elinde olmayan kör yazgıya bıraktı.

Hıçkırıklarla kesilen bir ağıt başladı yakında. Acılı ses karanlığı daha çekilmez hale getiriyor, söyleyenin göğsünden yas boşanıyordu geceye. Sa Lua'nın gözleri yine yaşla doldu. Ağıt yükseldi, yükseldi, sonra yavaşlıyordu.

Yaşayan bir varlık, bir insandı bu! Yanına gidip avutmayı ne kadar isterdi. Ama kim olduklarını, niçin burada bulunduklarını kimsenin bilmemesi gerekiyordu. Çok yakında bir kıpırtı oldu, gözlerini karanlığa uydurup ne olduğunu anlamaya çalıştı.

Gelen Tilde'ydi, sıcak soluğu yine yüzüne yaklaştı:

— Çok ihtiyar bir Kızılderili... Hemen gidecek, o zaman anlatırım...

Kızılderili ağıtı sürdürdü. Irmak yıldızlarla doluydu. Erkekler dönmemişlerdi daha. Sa Lua'nın göz kapakları ağırlaşmış, kapanmak istiyorlardı. Şarkı uzaklaşıyordu. Gözleri kapandı, dünyanın acı gerçekleri yerini derin bir uyuşukluğa bıraktı. Zuman zaman yüzüne konan sivrisinekleri eliyle uzaklaş-tınıyordu.

Tilde'nin sarsmasıyla uyandı:

- Yaşlı adam dertli. Caraja'lar ağlamaz, şarkı söyleyerek, acılarını dökerler. Yaşlı karısı ölmüş, o da kayıktaydı. Ağıtında bir büyüden söz ediyordu adam. Evlendikleri zamanı, ona güzel balıklar getirmek için çıktığı avları, yaşamlarını, sonunda da karısının ölmeden önce nehri istediğini anlatıyordu. Ölürken köy yaşlılarının başına toplanıp dövünmelerini istememiş. Nasıl olsa

nehlin dibine gideceği için kayıkta yıldızları görerek ölmek istiyormuş. O da dediğini yapmış. Tilde sustu.

— Nereye gidiyor şimdi?

— Köyüne. Şafak vakti.cenaze töreni yapılacak. Sonra geceler boyu ağıt yakılacak, özellikle dolunay çıktığı gece...

— Bunları nereden biliyorsun Tilde? Karanlıkta gülümsedi Tilde:

— Yıllar yılı Araguaia'da yaşadım, Caraja'ları tanıdım.

— Dillerini anlıyorsun demek. Niçin söylemedin bana daha önce?

166

— Fırsat olmadı.

Başka bir şey sormadı Sa Lua. Tilde'den korkmuştu. Ne gizemli kadındı bu... Onu bambaşka bir gözle görüyordu şimdi.

Irmaktaki kayıktan hiçbir şey duyulmuyordu artık ama, Kızılderilinin sesi kulaklarından gitmiyordu. Ölü kadına bu kadar yakın oldukları aklına geldikçe titriyordu. Her yanda ölüm vardı. Ve erkekler niçin dönmemişlerdi hâlâ.

Karanlıkta yükselen, tek bir ateşin alevi değildi. Daire biçiminde yakılmış altı ateş görünüyordu. Alanın çevresindeki birkaç küçük ağaç, alevleri iyice büyük gösteriyordu. Yer temizlenmiş, çepeçevre alçak, küçük kulübeler yapılmıştı çalıların arasına.

, Kadınlar yere oturmuş, bir şey çiğniyorlardı ağızlarında; tütün olamazdı bu, Xavante'ler tütün kullanmazlardı. Av yorgunluğuna aldırmadan erkekler toplanmış, bronzdan bir zincir yapmışlardı. Şarkının ritmine uyarak tepiniyor, bir sağa, bir sola sallanıyorlardı.

— Rube Marabake... Hum -hum!.. Rube Marabake... Hum -hum!..

Marabake!..

Marabake!.. Hum -hum! Marabake!.. Marabake!.. , Hum -hum...

Biraz ara verdiler, başka bir tonla şarkıyı sürdürdüler: — Ri -ri -ri -ri -ri -ri!

Hum -hum... Ri -ri -ri -ri -ri -ri!

Hum -hum...

Sonra yine baştan alarak gürlediler.

Kanau ile Teğmen çalıların arkasından gözetliyorlardı. Yılanlar gibi sürünerek buraya kadar sokulmuşlardı. Çıkaracakları en ufak sesin canlarına mal olacağını biliyorlardı. Söyledikleri bir savaş şarkısıydı, ama kızdıkları zaman yaptıkları gibi kırmızıya boyanmamışlardı Xavante'ler. Ne basit bir dans, diye düşündü Kanau. Hiçbirinin dansı Caraja'ların Aruana'sına benzemezdi! Hiçbir dans onun gibi ritim ve melodi bakımından zengin değildi.

167

!")

i!

Çayırların efendisi korkunç avcı Xavante'ler aklıktan zayıflamışlardı, bazılarının kaburgaları sayılıyordu. Bacakları güçlü ve güzel yapıydı. Irmağın efendisi, kürek çeken, yüzen Caraja'lann göğüsleri gelişmiş olurdu, ama ucsuz bucaksız düzlüklerde av peşinde koşan Xavante'lerin de bacakları mükemmeldi. Rencador bölgesine kadar yaya gidiyorlar, Rio das Mortes'in bütün köşe bucağını adım adım dolaşıyorlardı. Rio Tapirapes'e Caiapo'lar yayıldığı için daha ileriye gidemiyorlardı. Xavan-te'lere mal edilen birçok cinayet, aslında Caiapo'lar tarafından işlenmişti.

Teğmen soluk almaya cesaret edemiyor, elması tekrar ele geçirmek uğruna korkusunu bastırmaya çalışıyordu.

Kanau uzaktan, dans edenlerin boynunu teker teker inceliyordu. Aradığını onlarda bulamayınca ateşin çevresindekilere bakmaya başladı. O sırada Teğmen koluna dokunarak ateşi canlandırmak için ayağa kalkın bir Xavante'yi gösterdi. Boynundaki taştan göz kamaştırıcı parlaklıklar yansımaktaydı. Demek ki kaçışlarının ve yaşamlarının anlamı buradaydı, babaçu liflerinden örülmüş bir iple bağlanıp adamın boynunu süslemişti. ,Onun gözünde yontulmamış bu elmasın herhangi bir süsten başka bir değeri yoktu.

Kızılderili alanın ortasına gelerek dans edenlere katılmaya hazırlandı.

Düşündükleri planı uygulamak için en iyi andı bu. Kanau Teğmenin koluna üç defa vurdu. Onun nasıl titrediğini duydu, ama bu fırsatı kaçırmamak gerekti.

Yay gibi gerildi ve bir saniye sonra Kızılderilinin karşısına dikildi. Korkunç bir şaşkınlık oldu. Şarkı adamların boğazında kaldı, dans durdu. Göğüslerden tüyler ürpertici sesler koptu. Bu Caraja'nın nereden çıktığını anlayamamışlardı.

Kanau sağ elinde silahı tutarken sol eliyle elmasa yapıştı ve çekip kopardı. Adam donmuş kalmıştı. Çalıların arkasından iki silah sesi duyuldu. Geride başka kuvvet bulunduğunu gösteriyordu bu.

Xavante'ler paniğe kapıldılar. Beyazların silahlarından çok korktukları, bilinen bir şeydi zaten. Kanau gözlerini Kızılderili-den ayırmadan çıktığı yere doğru geri geri çekildi. Elması ağzına sokmuş, otomatığı darmadağın olan Xavante'lere çevirmişti.

168

i

Adamlar hemen saldırıya geçmezlerse gecenin karanlığına dalacaklardı.

İri bir Xavante kalabalığı ayırıp Kanau'ya doğru yürüdü. Kanau adamın göğsüne nişan aldı. Bunun imoman olduğunu anlamıştı. Kabile reisi, gözleri namluya dikili durdu. Heybetle kolunu kaldırıp ağaçları gösterdi.

- Moto!.. Moto!.. Sesi o kadar öfkeli çıkmıyor, öğüt verir gibi görünüyordu. Birşeyler daha söyledi.

Kanau bir sıçrayışta Teğmenin yanma gelirken, Teğmen iki el daha ateş etti. Xavante'ler şaşkınlıktan kurtulamamışlardı. Koşmaya başladılar. Beş yüz metre kadar koşuttuktan sonra Kanau durdu, Teğmene dönüp:

- Kibritler!

İkisi de aceleyle kuru otlardan küçük bir yağın yaptılar ve tutuşturdular. Alev çatırdayarak öteki otlara ve çalılara yayıldı. Bir yandan kaçıyor, bir yandan da yeni otlar tutuşturuyorlardı. Her yanı ateş sarıyordu. Soluklanmak için durdular yine.

— Rüzgâr olsaydı çok daha çabuk yayılırdı, dedi Kanau. Tekrar koştular, başka otları tutuşturdular.

— Şimdi göle doğru kaçalım. Dönüşleri daha kolay oluyordu. Arkadan gelen ışık yollarını aydınlatıyordu.

Teğmen kendini toplamıştı.

— Elmas nerede? diye sordu.

Hemen düşündü Kanau, isterse Teğmeni yok etmeyi deneyebilir ve elmasla kaçabilirdi. Ama Teğmeni ilk atışta vuramazsa ya da Teğmen uzun süre çan çekecek olursa kendisi için tehlikeli olabilirdi. Sol avucunu açtı ve elması teslim etti.

- On adım sonra göle varırız.

Hızla yürüdüler, Teğmenin çizmelerine giren suyun çıkarttığı sesi duydular.

— Tehlike geçti artık.

Manzara dehşet vericiydi. Gecenin kendisi bir yangın olmuştu sanki. Alevlerin suda yansıması gökle yeri birleştiriyordu. Koyu bir duman kaplamıştı her yanı.

— Boğulmak istemiyorlarsa ters yöne kaçmaları gerekir.

— Ne zaman söner bu yangın?

169

— Uzun sürer. Çünkü sabaha güneş doğarken rüzgâr tekrar çıkacak, böylelikle ateş daha geniş bir alana yayılacak.

Kanau durdu; terden sırlıskılamdı, tükenmesi yakındı. Silahı havaya kaldırarak suya oturdu. Biraz böyle kalıp serinledikten sonra ayağa kalktı. Yeniden gücünü toplamıştı.

— Çok yılan ölecek buralarda,

— Kabile reisi ne söyledi?

— Defolun buradan dedi. Biliyor musun, bundan sonra Xa-vante'lerle karşılaşacak Caraja'ların hali duman... Gidelim haydi.

Ormana girdikten sonra dönüp yangına baktılar.

Gittikçe büyüyordu.

Kanau şunu söylemekten kendini alamadı:

- Biri var ki artık kendini kurtaramaz!

- Kim?

— Daniel... Kül olmuştur şimdi. , Sırtından süzülen ter damlacıklarını duydu Teğmen.

IRMAK AVCILARI

— Eğer öyleyse bizim yolculuk zorlaşacak.

Niçin olduğunu sormadı Tilde, çünkü biliyordu. Soygun haberini her tarafa yayacaktı. Bölgede işleyen tek yolcu motoruydu.

Ötekilerin yanına gittiler. Teğmen hasırda oturmuş, sesin geldiği yöne bakıyordu. Öfkeyle yumruğunu sıkı.

- Sao Francisco?

— Bu kahrolası tekne tamirden çıkmıştı!.. Batıp cehenneme gidesi.

Motor sesi yükseliyor, rüzgârın uğultusunu bastırıyordu. Hepsi kuma yüzükoyun yattı. Onları gören, nehrin getirip alçalırken kumsala bıraktığı ağaç kütükleri sanırdı. Gemi tam önlerinde nehrin ortasında göründü. Pervanenin sesi duyuluyordu şimdi. Geçip gecenin karanlığına daldı, ışıkları gittikçe küçüldü. Renkli olmasalar, ufuktaki yıldızlar olduğunu sanırdı insan.

— Kötü oldu, şimdi herkes öğrenecek...

Elini başındaki yaraya götürdü Teğmen. Ateşi düşmüştü, ama acıları sürüyordu.

Hiç kimse konuşmuyordu. Gecenin kalan kısmını, cesaretleri kırılmış olarak geçirdiler. Sabaha karşı uyudular.

Araguaia üzerinde şimdiye kadar bu kadar güzel bir gün doğmamıştı. Gök altın gibi parlıyor ve ırmak sıvı altın gibi akıyordu. Rüzgâr uğultuyor, kumları savuruyordu.,

İlk uyanan Kanau oldu, ötekileri de uyandırdı.

— Hemen gitmeliyiz buradan. Tilde esnedi:

— Bir kahve yapmaya da mı vakit yok?

— Hayır. Çok tehlikeli burası. İsteyen yüzünü yıkar, o kadar.

Kanau ayaklarını ırmağın ılık sularına soktu. Sırtları kırmızı çizgili miguelinho'lar üşüştüler, ayaklarını ısırmaya çalıştılar. Kanu yıkandı, bedenini kurutmak için sıçramaya başladı.

— Haydi gidelim. Daha fazla kalamayız!

Teğmen biraz sallanarak ayağa kalktı; başı ağır geliyor, dengesini bulamıyordu. Sakalı o kadar uzamıştı ki, yüzü küçük, gözleri daha karanlık görünüyordu. İki soluk lekeye benziyorlardı. Bir robot gibi Kanau'nun dediklerini yapıyordu.

Tilde onu inceliyordu.

— Bu adamın durumu hiç iyi değil! diye söylendi kendi kendine, eşyaları kayığa taşırken.

— Btondiru Köyüne yakınız, dedi Kanau,

— Irmağın kollarından birine girip saklanmalıyız. Bu tarafta böyle bir kol bulabiliriz.

Kayığa bindiler. Kızılderili dümene geçince Teğmen bir şey söylemedi. Onun elinde olduklarını, esenliğe çıkaracak tek kişi olduğunu biliyorlardı.

175

Kıyıdan ayrıldılar. Güneş doğmuş, ayazı yok etmeye başlamıştı. Burunda yatan Teğmen Kanau'ya karanlık gözlerle bakıyordu. Arkası dönük olan Sa Lua ağlayan çocuğu sallıyordu.

- Oğlan bugün hiç iyi değil, dedi Tilde.

Sa Lua yalnızca gülümsedi. Dalgalar canoa'ya vuruyor, su damlacıkları yüzlerini ıslatıyordu. Sessizlik bir lanet gibi üstlerine çöküyor ve nefret içlerini karartıyordu. Büyünün etkisiydi bu.

Çocuk sızlanıyor, annesi sallıyordu. Kanau gözlerini ufka çevirdikçe, hareketlerini izleyen Teğmenin bakışlarıyla karşılaşlıyordu.

Evet, bu melezi... bu melezi ilk fırsatta yok etmeliydi. Öteki de herhalde aynı şeyi düşünüyor olacaktı. Tapirapes'i geçer geçmez hallededecekti bu işi. Ellerini yine suya daldırdı, susamıştı.

Kanau da Teğmeni gözden kaçırmıyordu. Bir ara Tilde'nin de ona dikilmiş gözleriyle karşılaştı. Neler geçiyordu bu kadının kafasından?..

Tilde'nin kafasında bir tek soru vardı. Hayır, soru değil, kesinkes biliyordu: Daniel'i Xavante'ler değil, bu ikisi öldürmüştü. Elleri yeniden kana bulanmıştı. Hikâyenin hiçbir kelimesine inanmıyordu. Peşinden gidip DaniePi vurmuşlardı. Sonra da Xavante'lerin korkusundan perişan dönüp gelmişlerdi. Daniel'i öldüren kurşunu hangisi atmıştı acaba? iyi bir insandı Daniel. Anlattıklarının gerçek olan tek yönü, çayırdaki yangındı. Cinayetlerim ele verecek her şeyi ortadan kaldırmak istemişlerdi. Kanau'ya baktı, Kızılderili gözlerini kaçırdı, başını çevirdi.

— İşte ırmak kolu!

Herkes o tarafa baktı. Araguaia ile birleşen kolun ağzı görünüyordu. İçleri rahatladı. Bir kurtuluş gibi geliyordu onlara bu. Büyük bir eğri çizerek kola girdiler. Rüzgâr çok tutmuyordu burayı. Ürken garça'lar ve öteki kuşlar beyaz adamdan saklanmak için kaçtılar. Korkarak ve beyaz adamın istilasına isyan ederek uçuşa geçtiler. Ağaçların tepelerinden gelen hafif uğultu ve kıyılarıdaki su sesi doğayı canlandırıyor biraz.

Kanau daha güçlü asıldı küreğe. Dönemeçlerde en küçük şeylere dikkat ediyor, bütün ayrıntıları inceliyordu. Irmak avcılarından korkuyordu, ama kimseye söz etmiyordu bundan.

176

JL

Yağmur mevsimi bu yıl her yıl olduğundan daha önce sona ermişti. Para hırsı içindeki avcılar tepeden tırnağa silahlanıp buralara gelmiş olmalıydılar. Bu gruplardan biriyle karşılaşmaktan çekiniyordu Kanau. Ama görünürde hiçbir işaret yoktu. Çocuk ağlıyordu.

— Hay Allah, nesi var bu çocuğun? diye meraklandı Teğmen.

— Bir rahatsızlığı var, dedi Sa Lua sevgiyle. Daha kuvvetli sallamaya başladı. Onu her şeye karşı, kaba sözlere karşı korumak istiyordu.

Kanau canoa'yı bataklık bitkilerinin sıklaştığı bir yere yöneltti.

- Kayığı bunların arasına sokalım.

— Biraz sivrisinek var, ama kimse göremez canoa'mızı. Arkada da bu bitkilerin sakladığı bir kumsal var. Daha önceden haberleri olmamışsa, geçenlerin gözlerinden uzak oluruz.

Herkes eğildi, sık bitkilerin ortasına girdi canoa.

Bu ırmak kolu tamamen kurusa bile bu sazlar ve çalılıklar öylece kalır, yağmur mevsiminde yeniden yeşerirlerdi. Şimdi küçük yemişlerle doluydular. Ortalık sakinleşince pacı balıkları bir metre kadar sıçrayıp bu tatlı yemişleri yiyeceklerdi. Bunu düşününce Kanau gülümsedi. Silahla avlanamayacaklardı, ama okla bu balıkları vurabilirdi. Ötekilerden ne olursa olsun uzaklaşmak niyetinde değildi. Kimse kimseye güvenmiyordu ve büyük bir fırsat çıkabilirdi ortaya.

Kayık kıyıya vardı. Teğmen ayağa kalktı. Tilde kenardan suya atlayarak Sa Lua'nın inmesine yardım etmek için çocuğu aldı. O kulundayken, daha önce bir kez daha duymuş olduğu sevinci yine duydu, morarmış yüzüne bakıp gülümsedi. Hâlâ kimsenin aklına çocuğa ad koymak gelmemişti. Zamanları yoktu buna. Annesi bir ad seçmişti ama söz etmemişti bundan.

Kanau ayağa kalkıp burundan kıyıya atladı, canoa'yı iyice kuma çekerek kalın bir çalıya iyice bağladı. Biraz yürüdüler, güneşten koruyacak küçük bir ormanın kenarına geldiler. Kahve yapmak ve biraz et kızartmak için ateş yaktılar. Kayıktan eşyaları çıkaran Tilde'ye yardıma gitti Kanau.

— Dikkat ettin mi Kanau, Teğmen gitgide tuhaflaşıyor. Kızilderili gülümseyerek eşyayı almak için elini uzattı.

Kırmızı Papağan

177/12

— Önemli değil. Bir şey söyleyemem. Kafasına yediği küreğin sersemliğinden kurtulamadı daha. Geçer.

Tilde'nin inanmayacağını bildiği halde böyle söylüyordu. Bu çirkin kadın, hiç de sanıldığı gibi aptal değildi. Tilde ısrarla tekrarladı.

- Teğmen gitgide tuhaflaşıyor.

Su üzerindeki bitkilerde tuhaf bir kımılta gördü Kanau. Üç adım yaklaştıktan sonra Tilde'ye gelmesini işaret etti.

— Bak şu canavara Tilde.

Büyük bir timsah güneşleniyordu orada. İnsanların varlığından kuşkulanınca ağzını açıp kızgın bir ses çıkardı, kokmuş soluğunu duyular. Tilde yere tükürdü. Dev gövdesini yavaşça suya çekerek uzaklaşırken suda iz bırakıyordu.

— Çok büyük! dedi Kanau,

— Yüz yirmi cruzero verirler derisine.

Kanau'nun hayvanın arkasından nasıl da üzülerken baktığını görüyordu kadın.

- Hadi, bizi bekliyorlar.

Ötekilerin yanına döndüler. Kuru et çok az kalmıştı, ona göre yemeleri gerekiyordu. Tapirapes'e kadar yetmeyecekti. Eti Sa Lua'ya verip kıyıya döndü Kanau, bıçağını çıkardı, şiş yapmak için bir dal kesti.

Başını nehre çevirdi. Dikkatini çeken bir timsah değildi şimdi. Pacu balıkları dolaşıyordu; hem de öyle çoktular ki!

- Akşama balık var. Şu aşağıda yağ pacu'su avlayacağım. Kinle bakıyordu Tilde ona, hep tencereleri kirletmek için bir-şeyler uyduruyordu.

Öbür tarafta sarılıp sarmalanmış olan çocuk hafif hafif ağlıyordu.

- Aç mı? diye sordu Teğmen aksi bir sesle.

— Başka bir şeyi var, meme almak istemiyor!

Göğsünü açarak çocuğun ağzına dayadı, fakat o, küçücük dudaklarını kapayıp başını çevirdi. Bir süre dinlendiler. Akşam kızılığı gecenin yaklaştığını haber veriyordu. Tüyleri pembe colheiros'lar güneye doğru uçuyorlardı. Papağan sürüleri vahşi çığlıklarla, geceye hazırlanmak için ormana dönüyordu. İnsanların varlığından haberleri olmayan garça'lar ağaç dallarında konuşa geçiyorlardı.

178

Yaban şaşmadan yasalarını ve yaşamını sürdürüyordu. Teğmen daha iyiydi, ama hareketleri iç huzursuzluğunu yansıtıyordu. İsteddiği tek bir şey vardı şimdi: Buradan gidebilmeleri için gece olması ve rüzgârın dinmesi...

Oturup elini cebine soktu, ama aradığını bulamadı.

— Bir sigara olsaydı, dedi.

Tilde Kanau'ya döndü, onda tütün olduğunu biliyordu.

— Ben de öyle, ama tütünü yok, dedi.

Kanau, Tilde'ye bakarak gülümsedi. Kadın gözlerini yere indirdi. İki adam birbirine bakıyordu. Kanau'nun yerinde olsaydı Tilde de böyle davranırdı belki.

Ayağa kalkıp tencereleri aldı; lanet olası görevini unutmuştu. O yapmasa Sa Lua yapmak zorundaydı. Pacu'lar öyle yağlıydı ki, kaynatmak ya da kızartmak için ayrıca yağa gerek yoktu. Kanau da kalktı.

— Yıkanacağım, diyerek Tilde'nin arkasından yürüdü. Teğmen nefretle süzüyordu onları.

— Pis domuzlar! dedi kendi kendine. Kızilderili soyunurken Tilde sordu:

— Niçin tütün vermedin adama?

— Bir köpekmişim gibi davranıyor bana. Bizim için daha iyi, böylesi. Tamamen soyunmuştu, bu sefer erkeklik organını Kızilderililer gibi bağlamıştı.

Suya girdi.

— Çok güzel, sıcak.

/ -Belli.

Adamın derinlere gittiğini gördü Tilde.

— Piranha yok mu buralarda?

— Var, ama hemen çıkacağım.

Kumsalda başını sallayıp sulan attı. Tilde düşünüyordu: Ne kadar beyazlar gibi konuşsa, kendini öyle göstermek istese de bu haliyle tam bir Kızilderili... İşini bırakmış, güneşte kurumasını seyrediyordu Kanau'nun. Kuşkusuz yakışıklı ve erkeksiydi. Ama Tilde'yi hiç çekmiyordu. Zaten kimseyi gereksindiği yoktu. Gerçekten istediği tek şey elmastan payını alıp Belem do Pa-ra'da bir yaşama kavuşmaktı. Kanau giyiniyordu.

179

'Bizim için daha iyi...' sözüyle ne demek istemişti? Ama sormadı. Tilde'nin de kendi planı vardı.

— Çabuk ol. Yağ kokusunu alırlarsa timsahlar gelir! dedi Kanau.

- Biliyorum, şimdi bitiyor.

Tencereleri canoa'ya koydu, ellerini eteğine sildi. Kösele kemerini düzeltti.

Rüzgâr durmadığı sürece orada dinlenmeye karar verdiler, ateş yakmayacaklardı. Kim kuşkulu bir ses duyarsa ötekileri uyandıracaktı. Battaniyelerine sarınmış yatıyorlar, sivrisineklerden korunmaya çalışıyorlardı. Böceklerin ve gece kuşlarının vızıltısından başka bir ses duyulmuyordu. Yabanılığın doğal sesleriydi bunlar.

Kanau birdenbire kolları üzerinde doğruldu. Bunu fark eden Tilde de aynı şeyi yaptı:

— Ne var Kanau?

- şşşşş-

Teğmenle Sa Lua da doğruldular: Zifiri karanlıktı gece. Gökteki ince ay karanlığı yenemiyordu. Soluklarını tuttular. Bütün gözler Kanau'ya çevrilmişti. Dönüp fısıldadı o:

— Battaniyelerinizi sanıp gelin! Dediğini yaptılar.

— Gürültü etmeyin! Kayığa girdiler.

— Herkes yatsın!

Teğmen kemerinden tabancasını çıkardıktan sonra yattı. Tehlikeli bir olay patlak vermek üzereydi, Kızilderilinin yok yere telaşlanmadığını biliyorlardı. İyice yaslandı. Kayığı gizlemek için bitkileri büküyordu Kanau. Sonra yavaşça açıklamaya başladı.

— İki canoa geliyor. Timsah avcılarıdır bunlar. Soygunu duymuş olmalılar, bölgeyi tarıyorlardır. Garağa değiller, kürek çekişleri başka.

Kayığın dışında hemen hemen bütün bedeniyle suya yattı Kanau.

— Elektrik fenerleriyle burayı aydınlatsalar bile kimse başını kaldırmaz, dedi. Gözler ele verir insanı. Timsahları da karanlıkta gözlerinden tanır.

180

Sustu, yavaşlayan rüzgârın dalgalandırdığı suyun hissettirilerini duyuyordu. Miguelinho'lar her yanını ısıyorlardı. Ama duygusuzlaşmıştı o. Neyse ki bu sığ suda pırnha bulunmazdı.

Kayığın üzerindeki bitkiler hafifçe sallanıyordu. Rüzgâr dinmek üzereydi.

Bu ırmak avcıları insafsız heriflerdir, her avın üzerine hırsla giderler, gözlerini budaktan esirgemezler.

Tilde kulak kesilmişti. Birkaç saat önce Kanau'nun şimdi yattığı yerdeki büyük timsahı anımsadı. Gerçekten yürekliydi bu Kızılderili, bu düşünceden başka bir düşünceye atladı, Kanau gibi olur olmaz şeylere inanıp çıldırmak ve herkesi ümitsizliğe sürüklemek istemiyordu.

Biraz sonra o da kürek seslerini duymaya başladı. Hepsini duydu. Korkudan taş kesilmişlerdi, hiçbirini kıpırdamıyordu. Gelenler kaç kişiydi, canoa'yı görürlerse ne olacaktı? ' ,

Garça'lar ağaçların üzerinde uçup gürültü yapıyorlar, gece kuşları dinginliklerini ve yalnızlıklarını bozmaya gelenlere adeta küfrediyorlardı.

Kürek sesleri yaklaşmıştı. Tehlikenin içyüzünü anlamak için başlarını bile kaldıramıyorlardı, yalnızca gelenlerin konuşmalarını işitiyorlardı. Çok yakındaydılar. Dua etmek için Sa Lua'nın dudakları kımıldandı. Teğmen baştan ayağa ter içindeydi. Yalnızca Tilde her şeyi belirli bir sakinlikle karşılıyor, avcıların ne konuştuklarını anlamaya çalışıyordu. Kanau suda hareketsiz yatıyordu, ötekiler hepten unutmuşlardı onu.

Gelenler iki canoa'ydı, her canoa'da dört kişi olmalıydı. ^Bataklık bitkilerinin tam önüne geldiler. Kalın bir ses:

— Yoklar mı burada Isidoro? diye sordu. Öbür canoa'dan tarşılık geldi:

— Kimse görünmüyor. Üçüncü bir ses:

— Işık tut bakalım şuraya. Sarı bir ışık demeti bitkileri ta-adı, biraz önce yattıkları kumsalın beyazında durdu.

— Kimse yok! Bu kola girmemişler demek.

— Canları cehenneme! diye küfretti başka bir ses. Biri ısıklık çaldı ama hemen azarlandı.

— Kendine gel Irineu! Öteki yüksek sesle güldü.

181

— İn cin top oynuyor burada, görmüyor musun? Cachaça şişesi nerede?

— Küp gibi içtin itoğu!

Cep lambasının ışığı yine kumsalda ve bitkilerde dolaştı. Kanau hafifçe kaldırdı başını, ışığı bitkilerin üzerinde fazla tutmayacaklarını biliyordu. Kayığı saklamakla iyi etmişti. Yoksa şimdi avcıları silahla karşılamak zorunda kalacaklar, bu da hiç iyi olmayacaktı, içini çekti, elmasın bedelini fazlasıyla ödüyorlardı.

— 2e Butelo'dan daha iyi bir el feneri isteyeceğim. Kalın ses:

— Çekin kürekleri gidelim! dedi,

— Araguaia'nın yukarı kollarını arayalım.

Rüzgâr adamların ter kokularını Kanau'ya kadar taşımıştı. Tam canoa'lar hareket etmişti ki, birdenbire çocuk ağlamaya başladı. Sa Lua dehşet içinde sallıyordu. Sustu. Canoa'dakilerin konuşmaları duyuldu:

— Duydunuz mu?

Konuşmadan dinliyorlardı. Kürekler durmuştu. Çevrede çıt yoktu. Kalın ses açıkladı:

— Bir çocuk ağlıyor gibi geldi bana. Her zaman gülen yine güldü:

— Ne saçmalıyorsun! Yumurtlayan bir traca o, sen çocuk sanıyorsun.

— Kes sesini salak!

Sa Lua ne yapacağını bilmiyordu. Kıvranıp duruyordu kollarında çocuk, ağlamaya başlayacaktı. Başladı da. Teğmen heyecanla fısıldadı:

— Meme ver! .

— Verdim almıyor, diye yavaşça mırıldandı kadın.

— İşte, ağlıyor çocuk! dedi kalın ses.

— Değil, kaplumbağa o.

— Çabuk dönün, bakalım yine!

Çocuk çırpınıyordu. Neredeyse bağırıacaktı. Kendinden geçen Teğmen elini uzatıp çocuğun ağzına bastırdı. Nasırlı avu-cunda zayıf soluğunu duyuyordu.

Kayıklar yine yaklaştılar. Işık konisi kumsalı taradı.

— Sarhoşsun sen Mundinho, kimse yok işte.

182

Kürekler duruyor, herkes bekliyordu.

- Burada değiller. Hep böyle olur zaten, kaplumbağaları ağlayan biri sanır insan.

— Evet, çocuk olsaydı yine ağlardı.

O gülen adam bir ısıklık çaldı. Kürekler hızla suya daldı, av-cılar uzaklaştı.

Kalanlar dehşet içindeydiler, kimse yerinden kımıldanamı-yordu. Kürek seslerini yuttu gece.

Uzun bir süre öylece durdular, tek söz etmediler. Sonunda Kanau ayağa kalktı, suda yatmaktan üşümüştü.

— Atlattık! dedi.

Kayığın üzerindeki dalları yana çekti, ötekiler de titreyerek kalktılar.

Boğuk bir sesle sordu Teğmen:

- E, ne yapacağız şimdi?

— Rüzgâr hafifliyor.

— En iyisi yola çıkmak. Fontoura'yı gece yarısı geçeriz, herkes uykudadır şimdi orada.

Sa Lua sessizce hıçkırıyordu. Hıçkırımlar haykırışa dönüştü. Yatıştırmak için koluyla sardı

Teğmen onu, kendisi de çok üzgündü. Heyecanlar günden güne artmıştı, adeta çıldırmışlardı.

Kadını kollarında tutarken, uzun uzun ağlamasına izin verdi.

Kanu ile Tilde ne yapacaklarını bilemiyor, bu durumun geçmesini bekliyorlardı.

— Çocuğu bana ver de biraz dinlen.

Sa Lua sustu, oğlunu bütün gücüyle bağrına bastırdı. Sonra sert bir hareketle Teğmenin kollarından sıyrılıp ayağa kalktı.

— Yaklaşma bana! diye bağırdı, kimse yanıma gelmesin! Kucağında çocukla suya atlayıp kumsala çıktı. Durgunluktan kurtulan Teğmen kadının arkasından yürüdü.

Kanau'yla Tilde büyülenmiş gibi durup bakıyorlardı. Sa Lua'ya yetiştı Teğmen; elini omzuna koydu:

— Dur yavrum...

Kadın döndü. Ağlamıyordu artık. Korkutucu bir uysallığa dönüşmüştü öfkesi.

— Bırakın beni, kimse alamaz çocuğu elimden...

183

— Ama böyle bir şey isteyen yok ki... Dinlensin diye alacaktım biraz.

Acılı bir gülümseme geçti Sa Lua'nın yüzünden, aynı uysallıkla konuşmaya başladı, sözcükler yavaş yavaş çıkıyordu ağzından.

- Sıcak. Hâlâ sıcak.

Kumlara oturdu, bir şey söylemeden uzun süre salladı çocuğu sevecenlikle. Bu sessiz sallantıyı bozmaya kimse cesaret edemedi.

Sonra Tilde sakınarak yaklaştı, birşeyler fısıldadı.

Uzakta duran iki adam, bu kaltak kadının ne söylediğim hiçbir zaman öğrenemediler. Ama Tilde yardım ediyor, ayağa kaldırıyor Sa Lua'yi- Adamlara doğru yürüdüler. Tilde'nin sıksa göğsündeydi şimdi kundak. Korkusuz gözlerini Teğmene dikti:

- Yavruyu gömeceğiz!

Teğmenin elleri başına gitti, sonra iki yanına düştü. Sağ avucuna baktı, cinayetin kırmızı lekesi duruyordu orada ve o ince soluğu sonsuza kadar hissedecekti elinde.

Kıyıya doğru gitti, gözleri yaş içindeydi. Kayığın kenarına oturdu, ellerine baktı. Bu ellerin kurşun gibi ağırlaştığını duymak için bakmaya gerek yoktu. O elmas tüccarını, o Mauro Duarte denen alçağı eline geçirseydi şimdi... Katil elinin acısını ondan çıkarırdı. Daniel'in beyaz kadının boğazına yaptığının aynını yapardı. Ellerini öyle sıkardı öyle sıkardı ki boynu yumuşacık kalırdı.

Ötekileri görüyor, ama hiçbir şeyi ayırt edemiyordu. Kadınlarla birlikte ormanın kenarına gidiyordu Kanau, sahil ıslaktı burada, diz çökerek ellerindeki bıçakla toprağı açmaya başladı.

Orası çocuğu gömmek için en uygun yerdi.

— Ben de kazmaya yardım edeceğim.

Yer sıcaktı. Oğlunu almak için ısıtmıştı kendini.

- Sabahtan beri iyi değildi, diye devam etti elleriyle toprağı kazarken. Bir kez bile meme almak istemedi...

Tilde'nin yüreğı burkuluyordu. Sa Lua böyle değildi. Çocuğuyla sessiz sessiz uğraşır dururdu. Ama şimdi yavru Tilde'nin kollarında cansız yatıyor, o ise konuşuyor, konuşuyordu:

184

— Doğumu ne kadar uzun sürdü, oysa şimdi göz açıp kapa-mncaya kadar...

Kanau dizleri üzerinde doğruldu, yüzündeki sivrisinekleri kovdu.

— Sığar buraya, dedi.

Sa Lua onun söylediklerini anlamıyor, boyuna konuşuyordu:

- Bir adı bile yok yavrumun! Mauricio koymayı ne kadar istiyordum. Güzel ad değil mi?

Tilde ağlamamak için zor tutuyordu kendini. Ancak şimdi anladı karşısındaki Kızılderiliyle kadının ne . beklediklerini. Tilde'ye yaklaştı:

— Ver, ben koyacağım, dedi.

Kundağı aldı. Önce göğsüne, sonra yüzüne bastırdı. Ağır ağır diz çöküp çocuğu çukura yatırdı, küçük bedeninin üzerine toprakları çaktı. Kanau yardım etmek istiyordu ama yalvarıyor-du o.

— Bırakın, bırakın!

Küçük bir tepelik çıktı ortaya. Başı yerde ayağa kalktı.

- Haç olmayacak mı? Ya çiçek?..

— Kadını kayığa götür! dedi Kanau.

İki kadın yavaş yavaş kayığa doğru yürüdüler.

Birkaç kuru dal buldu Kanau. Timsahların çocuğu yeme-meleri için bir çatki kurdu mezarın üzerine.

Bunu bitirdiği zaman dehşet kapladı içini. Gece silinip gitmişti gözlerinden, akordeon çalıyor, çalıyordu. Chibiu, gözleri yaşlı, Camura'nın şarkısını söylüyordu:

Panldayarak çıkar.

Kalbimize ışık saçar.

Tra la la la.

Aman benim gitarım

Bizim diyardan çalalım.

Duymamak için kulaklarını tıkadı elleriyle. Deliriyor muydu?..

Gözlerini ovuşturdu, her şey eskisi gibiydi. Gece yine geceydi. Ay büyümekteydi.

185

YALNIZLIK KORKUSU

Rüzgâr durmuştu. Saatlerce kamçı sallamaktan yorulan doğa sakın sakın uyuyordu. Büyüyen ayla parlaklıklarını yarıştıran yıldızların parıltıları göğün sessizliğinden yeryüzüne yansiyordu. Yalnızca arada sırada uçuşan gece kuşlarının tüyler ürpertici haykırışı iştiliyordu.

Irmağın uyuyan sularında ilerliyordu canoa. Kanau yıldızlara bakarak zamanı hesapladı. Yalnız o kürek çekiyordu. Teğmen arkasını dönmüş burunda oturuyor, kara ve üzgün gözlerini sudan ayırmıyordu. Sanki karanlığın bir parçası olmak istiyormuş gibi gözlen dalıp gidiyordu.

İçinden geçenleri anlıyordu Kanau. Bütün davranışlarında korku, pişmanlık ve vicdan acısı gizliydi. Bütün bu duygular iç içe giriyor, umutsuzluğa itiyordu onu. Bu kanlı işe karışanların hiçbirinin kurtulamayacağı düşüncesi umutsuzluğa itiyordu onu. Uğursuzluklar baştan beri canoa'nın yolcularının tüm planlarını altüst etmekteydi. Dönüşü olmayan bir yola çıkmışlardı. Neye yarardı pişmanlık? Ölümünden başka?.. Ölüm borcu... Elması yetkililere teslim etmek ve soygun cezasını çekmek... Garimpo yasasının kendisine uygulanması... Ya hükmü yerine getirmek için eline bir tabanca verecekler ya bir canoa'ya bindirip irmağın ıssız bir yerine götürerek gözlerini ormana, göğe çevirdiği bir ânı bekleyeceklerdi...

Umutsuzlukla gülümsedi. Delilik iyice yakasına yapışmaktaydı. Taşın fiyatı insanlık sınırlarını aşıyordu. Irmağı aşıp kur-tulsalar ne olacaktı? Daha da acılaştı gülümsemesi, neler duyduğunu neyse ki ötekiler bilmiyordu, kafası gitgide daha çok bula-

186

niyordu. Yaklaşmakta oldukları Tapirapes'i sağ salim arkalarında bıraksalar bile ne çıkardı? Belem do Para'ya kadar kaç mil vardı daha... Kaç köyün, kaç kasabanın önünden gecenin işbirliğine sığınıp gizlice geçmeye çalışacaklardı. Ve bir gün Mara-ba'ya varsalar ne olacaktı? Kendilerini ele vermiş olmayacaklar mıydı? Daha ileri gitseler büyük şelaleler, acemilerin kullandığı canoa'ları yutan girdaplarla karşılaşmayacaklar mıydı? Oralardan ancak yan kollara sapılarak geçilebilirlerdi, yan kollardan dışında tek yol ölümdü. Ama yanlarında Kızılderili vardı ya...

Elim başına koydu, yarası kurumuştu.

- Koldan çıkıyoruz! diye haber verdi Kanau.

Yine düşüncelere daldı Teğmen. Düşünmek istemiyordu, ama engel olamıyordu buna. Olay yerinden uzaklaşamayan bir katile benziyordu. Elmas kana bulanmış, lanetlenmişti. Yazgısı ne

gösterecekti? Gözünün önüne, Daniel'in öldürdüğü kadının boynu gibi beyaz bir boyun geliyordu ya da Sa Lua'nın güzel, ince elleri geliyordu, modanın en son yeniliğiymiş gibi, her yüzünü kanlı hikâyelerin yonttuğu bu taşı sergiliyordu bu eller.

Yolculuğun sonunda dört kişi olacaktı, belki de üç, ya da iki... Ne kadar para getirecekti bu elmas sağ kalanlara? Bu cinayetleri ve vicdan acılarını silmeye yetecek miydi bu? Sa Lua'nın sünen yaşama isteğini yeniden tutuşturabilecek miydi? Niçin düşünüyordu bunları? Gözleri yaşlandı. Elleri kurşun gibi ağırlaştı yine, o ince soluğu duydu nasırlı parmaklarında... Kendisi bu kadar acı çekiyorsa ya Sa Lua ne yapıyordu? Dönüp kadının donmuş yüzüne bakmak kollarını uzatarak avutmak cesaretini bulamıyordu.

Sa Lua sakinleşmiş gibiydi. Yüzü temiz, bakışları dalgındı. Bedenini hissetmiyordu sanki. Anıları sevgiyle doluydu. Bedenini hissetmiyordu. Kalbi atıyor ama bu atışın bedenine hiçbir katkısı olmuyordu. Yaşamak ya da ölmek onun için fazla fark etmiyordu. Kollarının varlığını duyumsamaya çalışıyor, ama o kollarda ancak çocuğunun eksikliğini duyuyordu. Göğsü tamamen duyarsızlaşmıştı, sanki soluk almıyordu ya da soluklandığı zaman bedeninin bütün deliklerinden giren hava aynı deliklerden hafif hafif geri çıkıyordu. O duygusuzluk yığını yüzlerce delikle doluydu ve ölüm kol geziyordu o yığının üstünde. Gelecek yoktu. Bir yere varıp varmayacakları ilgilendirmiyordu

187

onu. Onun için elmas yoktu. Açlık, soğuk ya da korku duymuyordu. Defalarca avcılarla karşılaşabilir ya da Xavante'lerin yanında yatabilirdi. Kaçtıkları gün uzaktı, çocuğunun doğduğu gün uzaktı, çocuğunun öldüğü gün uzaktı, her şey uzaktı. Her şeyi yitirmişti, ama o gözyaşlarıyla kimseyi rahatsız etmeden sakinliğini koruyordu. Hiçbir şeyin anlamı yoktu, canoa'lar alabora olabilir ya da ırmak aşağıdan yukarıya doğru akmaya başlayabilirdi. Yalnızca geceye bakıyordu, sonsuz geceye ve bitmeyen kürek çekişlerine. Böyleydi, çünkü böyle olmalıydı. Oğlu ölmüştü çünkü, Tanrıya ya da o yüce kuvvete yalvarmıştı öyle olması için. Şimdi dünyanın ruhunda uyuyordu o. Büyük bir yaban çiçeğine dönüşmüştü. Ağlamasına ne gerek vardı, kuruyacaktı bir gün. Tamamlanmamış ölümüne gecenin serin havasının sızdığını seziyordu yalnızca. Ne yazık ki bir. ismi olmamıştı. Mauricio...

Tilde'ye döndü, yumuşak bir sesle:

— Mauricio güzel ad mı? diye sordu. Tilde yutkundü:

— Ah evet, çok güzel.

Yine sessizliğe gömüldü, kürek zamanı belirlemeye devam ediyordu. Tam. Tam. Tam. Tam.

Bu sırada Kanau'mm sesi duyuldu:

— Bakın şuraya! Herkes o yöne döndü. Karanlıkta küçük ışıklar görünüyordu.

— Henüz uzakta. Beyazların Fontoura dedikleri Btondiru Köyü orası. Şu taraftaki ev Antonio Gomez'in evi.

Bütün gözler büyülenmiş gibi ışıklara dikilmişti. Nihayet yıldızlardan, yüksek ağaçların kara gölgelerinden ve anlamsız kumsallardan başka bir şey çıkmıştı karşısına.

Canoa'mn dibine yatmalarını ve örtünmelerini söyledi Ka-nau. Köydeki ışıklar bir şenlik başlangıcı! olduğunu gösteriyordu. Kızilderili kanı kaynamaya başladı içinde. Nasıl unutmuştu? Btondiru Caraja'lan mayıs bayramına hazırlanıyorlardı. Kotu reka,1 büyük kaplumbağa bayramı... Dans edecekler, Kanan-siu-e'ye ırmaklarını ve topraklarını bereketli kılması için yalvaracaklardı. Kaçak olmayıp köye çıkabilseydi ne hoş olurdu! Aruana oynar, Kızilderililerle şarkı söylerdi, içinden sıcak bir mutluluk dalgası geldi geçti. Fakat şaşıyordu kendine, bu büyük 1 Kotu reka: Büyük kaplumbağa. Mayıs ayında kutlanan bir bayram. (Çev.)

soyguna Kızilderililikle bütün bağlarını koparmak için katılmamış mıydı? Parası olursa beyaz olabilirdi. Peki, ya özerse buraları? Irmakta doğanların eninde sonunda ırmağa, döneceklerini söylememiş miydi Iroa? Bir gün bu özlemi duyarsa dönerdi elbet. Kimse, hakkında kötü bir şey bilmeyecekti. Birşeyler duymuş olsalar bile yasalar Kızilderilileri yaptıklarından sorumlu tutmadıkları için çabucak unutulacaktı. Gülümsedi. Hiç olmazsa damarlarındaki Kızilderili kanı bu işe yarıyordu.

Gittikçe büyüdü ışıklar gecenin içinde, şarkılar belirginleş-ti. Irmak orada genişliyor ve birkaç kanala ayrılıyordu. Acemi biri hemen karaya oturturdu canoa'yi- Geceleyin ırmağa ayak uzatmak tehlikeliydi, arrai de fogo ve arrai pintada gibi yakıcı vatoz balıkları oralarda gecelerlerdi.

Sa Lúa hiçbir şey anlamadan, ölü bir taş bebek gibi sürükleniyordu. Tatlı sözlerle yatırmıştı onu Tilde. Kürek çekilmeden akıntıyla gidiyordu canoa.

Şarkılar yükseliyordu geceye. Bunların anlamım biliyordu Kanau. Geçirdikleri bunca tehlikeden sonra bir rahatlık duyuyordu. '

Kanansiu-e-e-e-e-e Kanansiu-e-e-e-e-e

Manakre-ki

Kalugi auirekay...

Auire kay...

Auire kay...

Caraja'lar kalugi, mayalanmış tatlı piring içkisi hazırlamışlar, görünmesi için -tanrılarına yalvarıyorlardı. Kanau da sessizce katılıyordu şarkıya! Gözlerim kapamış, her şeyi görüyor, onlarla birlikte dans ediyordu sanki. Topraklarına ve ırmağa bereket vermesi için yalvarıyorlardı.

Aynı anda yere vuran ayakları, büyük maskelerin yere doğru eğilişlerini, dizi dizi renkli tüyleri görüyordu.

Gözlerini kapatmış her şeyi görüyor, her şeye katılıyordu. Gerçeğe dönmek için küreği kuvvetle sıktı parmaklarının arasında. İçindeki yabancı duygu yavaş yavaş azaldı. Tehlikenin bilinci yoğunlaşmıştı.

Beyazların evleri görünüyordu. Davar ve ağıl kokuları dol-duruyordu havayı. Tam beyazların evlerinin önünden geçmele-

189

ri gerekiyordu. Kanal onları bu yola sürüklemişti. Beyazlar uyuduğu için orada tehlike azdı.

Fontoura'nın evi birden kocaman çıktı önlerine, hatta An-tonio Gomez'in evinin yanında, çökmüş, her yağmurda biraz daha yıkılan evi de görebiliyordu.

Daralan kanaldaki canoa birden hızlandı. Herkes olduğu yere mihlanmıştı. Kanau küreği bırakıp yere yattı. Çevrede hiç kimse yoktu. Kontrolden çıkmış tekne başıboş ilerliyordu. Bir köpek sürekli havlamaya başladı. Canoa uzaklaşıyordu. Bir ses diğerine sordu: .

— Raimundo bir canoa mı geçiyor?

— Sanmam, ağaç gövdesi olacak. Köpeği ürküttü, diye karşılık verdi diğeri.

Canoa uzaklaşıyordu. Gülümsedi Kanau. Bir kez daha beladan kurtarmıştı gece onları.

— Oturabilirsiniz artık. Korkularını yenip, doğruldular.

Şarkıları ve maraka'yı tekrar duymaya başlamıştı Kanau. Kanansi-ue-e-e-e-e...

Manakre-ki...

Bir burnu geçtiler, Btondiru karanlıkta kayboldu. Yol arkadaşlarını yatıştırdı Kanau:

— Bunu da atlattık.

Hızla kürek çekmeye başladı, ama uykusuzluk ve açlık çökmüştü üstüne. Kürekleri bırakmadı, bir yerde durmaları için en az bir saat daha gitmeleri gerektiğini biliyordu. İlk fırsatta canoa'yı saklı bir kumsala ya da bitkiler arasına çekmek niyetindeydi.

Teğmen uyukluyordu. Başı öne düşmüş, ikide bir sıcıyor, uykuya direnmek istiyordu. Tilde tamamiyle kendi kabuğuna çekilmişti. Yalnız Sa Lua uyumuyordu. Donuk gözlerini geceye dikmiş, gelecek bir şeyi bekliyordu sanki.

Uzun süre kürek çekti Kanau. Göz kapakları ağırlaşmıştı.. Yıldızlar birbirine karışıyor, parlaklıklarını yitirmiş görünüyorlardı.

Mato Grosso yönüne sürdü canoa'yı. Buralarda kayaların gizlediği küçük kumsallar vardı. Güzel bir anı canlandı hayalinde, güldü. İki güne kadar Tapirapes'e varabilirlerdi. Araguaia

190

bu bölgede genişliyor, iki yaka arasındaki mesafe bir kilometreye kadar ulaşıyordu. Binlerce yıldızın ışınları bu geniş alanı gökyüzüne bağlıyorlardı.

Kumsala vardılar. Hep aynı şey tekrarlanıyordu, ama zaten Kızılderililerin günleri hep birbirine benzediğinden Kanau yaptığından bıkmıyordu. Canoa ırmakta bir kumsala çekilir, sonra yine çözülürdü. Kumsallar su kadar, güneş kadar ve dans kadar önemliydi.

Canoa'yı karaya çıkarabileceği bir kumsal aradı, kürek ırmağın dibine deşiyordu, birazdan o alışılmış gıcırta duyulacaktı.

Korkuyla uyandılar.

- Bir şey yok! Neredeyse gün ağaracak, rüzgâr başlayacak. İyisi mi bu güvenli yere çıkalım, dedi Kanau.

Canoa'yı bağlamak için Teğmen yardıma geldi. Kayaların üstündeki bodur ağaçları gösterdi Kanau:

— Dal kesip örtelim canoa'yı1- Günü de şurada dinlenip geçirelim.

Teğmen de katıldı bu düşünceye, birlikte dallan tanıdılar. Kadınlar canoa'dan örtü ve hasırları aldılar, yamacı çıkmak için erkekleri beklediler.

Sa Lua robot gibi yapıyordu bu işleri. Uyumak da uyumamak da birdi onun için. Yamacı tırmanırken gece kuşları kanat çırparak kaçıyorlardı.

Irmağı ve sakladıkları canoa'yı gözleyebilecekleri bir yer aradı Kanau yukarıda. Bir düzlüğü temizlemeye başlayarak konaklamak için en uygun yer olduğunu ötekilere işaret etti.

Eski örtüsüne sarılan ilk o olmuştu. Ormanın derinliklerinden gelen nem ve misk kokusu yaşam diye bir şey olduğunu anımsatıyordu. Bitmekte olan gecenin dinlendirici havasını ciğerlerine keyifle çekti. Uykuya dalmadan önce göğsüne baktı. Hep böyle yapar, tuhaf bir tılsım duyardı. Ne kadar yüksekti gökyüzü! Ağaçlar sessizliğe gömülmüşlerdi, yaprak kımıldamıyordu. Biraz sonra bu sakinlik sona erecek, genel dalları sarsacaktı. Daha birkaç gün sürecekti bu, sonra o da bir yıl dinlenecekti. Gözlerini kapadı, derin bir uykuya daldı.

Tilde kenarda kıvrılıp yatmıştı. Bir ağaca dayanmış, oturuyordu Teğmen. Sa Lua uzaklaştı. Kimseyi istemiyordu yanında. Gözünü ırmaktan ayırmadan yürüyüp gecede kayboldu.

191

Teğmenin başı göğsüne düşmüştü. Son gecelerin heyecan ve bitkinliği çökmüştü herkesin üstüne.

Sabaha karşı genel yine çıktı, ama kimse fark etmedi bunu.

Gözüne giren ışık Kanau'yu uyandırdı. Gök kıpkırmızıydı. Kanansiu-e bugüne kadar böyle güzel bir sabah yaratmamıştı! Güneşin yerinde parlayan Kanansiu-e'nin kendisiydi adeta. En kırmızı en geniş kanatlı arara'ları salmış günlük avına hazırlanıyordu.

Kanau gözlerini ırmağa çevirdi. Tuhaf bir duyguya kapılmıştı. Sanki ondan ayrılacakmış gibi geliyordu. Dönüşü olmayan bir ayrılıktı bu. Daha iyi görmek ve bunaltıcı kaygısını gidermek için dirseği üzerinde doğrulu. Düz, kızışmış perçemlerine takılıyordu genel. Teğmen uyuyor, Tilde yattığı gibi duruyordu. Gözleri Sa Lua'yı aradı. Yeri boştu. Rüzgâr örtüsünü alıp dikenli bir sarmaşığa kadar sürüklemişti. Tilde'yi dürttü Kızılderili. Uykulu gözleriyle 'ne var?' gibilerden baktı kadın.

- Kadın kayboldu!

Tilde örtüyü gördü. Çirkince gülümsedi.

- Yıkanmaya gitmiştir belki.

— Olabilir. Ama gidip bakacağım.

Kayalardan inerek kumsal boyunca yürüdü Kanau. Kimsecikler yoktu. Rüzgârla dalgalanan ırmak, büyük bir giz saklıyor gibiydi. Ötekilerin yanma döndü. Tilde yine sarınıp uyumuştı. Biraz kızgın seslendi Kanau, kadın oturdu.

— Peki şimdi ne yapacağız?

— Yok ortada. Adamı uyandıralım.

Teğmenin yanına gittiler. Adamı uyandırabilmek için salladılar. Gözlerini korkuyla açtı adam. Her gün yeni acıyla karşılaşan gözlerini.

— Sa Lua yok!

Anlaması için iki kez söylediler. Teğmen ayağa kalktı, kemerinin tokasını geçirdi. Ağzı açıktı, kurumuş dudaklarından salyalar akıyordu. Tek söz söylemeden ötekilerin arkasından yürüdü. Kıyayı aradılar. Kumda Sa Lua'nın ayak izlerini buldular. Gideceği yöne karar vermek için biraz duraladığı anlaşılıyordu izlerden. Peşinden yürüdüler. Hiçbirinden ses çıkmıyordu. Biraz gittikten sonra izler ırmağa döndü. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Son adımları dalgalarda silmişti.

192

Teğmen hüznle mırıldandı:

- Böylesi daha iyi.

Gen dönüp kampa yürüdü.

Tilde eğilerek ayak izlerini inceledi. Bu kadar küçük, bu kadar biçimli ayaklar...

Rüzgâr artıyor, geri kalan izleri siliyordu.

Konuşmuyordu Teğmen. Yine o ağaca dayanmış, deli bakışlarıyla pusuda yatıyor gibiydi. Elini kemerin cebinden hiç çıkarmıyordu. Duruşu her şeye, herkese karşı düşmancaydı. Doğayı da, ona karşı olan insanlar gibi görüyordu. Rüzgâra öfkeleniyor, tabancasını çekip ateş etmek istiyordu. Ağaç dalları tehdit eden birer koldu. Sarmaşıklar kan ve çamur ezeleyen zenci parmaklarına dönüşmüşlerdi. Her şey öce susamıştı. Şuradaki-ler de ıki domuzdu. Onu öldürmeyi kafalarına koymuş ıki domuz... Baştan beri bu kaltak karıdan kuşkulanıyordu. Sa-

Lua dostça korumuştı onu, ama şimdi kendine karşı Kızılderiliyle birlik olmuştu. Elması ele geçirip aralarında paylaşacaklardı. Ama başaramayacaklardı bunu... Birbirlerine nasıl yardım ettiklerini görüyordu. Yere diz çökmüşlerdi, adam eti tutuyor, kadın ateş yakıyordu.

Kızaran etin kokusu hiçbir istek uyandırmıyordu. Acı duyuyordu içinde. Her geçen gün kemeri biraz daha bollaşsa da, kasları gücünü yitirse de, derisi kararıp hastalıklı bir renk alsa da, acıkmıyordu artık.

Cinayet işleyen elleri her gün daha da ağırlaşıyor ve hâlâ çocuğun kokusunu taşıyordu. Irmağa giden kadın onun kadını değildi. Olanaksızdı bütün bunlar. Tükenmişlik ve acılar gerçeği silip süpürmüştü. Bazen, Daniel'in katledildiği Xavante faciasına kendisinin değil, bir başkasının tanık olduğu inancına kapılıyordu. Daniel'in kim olduğunu bile bilmiyordu.

Başını indirdi; her şey dönüyordu. Gözleri yanıyor, tuhaf bir titreme yayılıyordu kaslarına. Her an kendini yitirip kımıldamadan kalacağını sanıyordu.

Gözleri yerde kurumuş, kumlarla kaplı bir bokböceğine takıldı. Almak için elini uzattı, ama bir türlü parmaklarını kapa-tamıyordu. Kızgınlık içinde ellerini kaldırdı, herhalde kanı tekrar dolaşmaya başlamıştı. Rahatladı. Kasları onun sözünü dinliyordu.

Kırmızı Papağan

193/13

Gözlerini kaldırdı, kendine bakanları gördü. Karanlık bakışlarında bir nefret kıvılcımı parladı. Kadın Kanau'ya birşeyler söyledi. Yavaş konuştukları için duymuyordu ama, ne konuştuklarını biliyordu. Uygun bir fırsat, boş bulunacağı bir zamanı bekliyorlardı. Saldırıp öldürecekler, elması alacaklardı!

Ayağa kalkmak istedi, o kadar halsizdi ki yine yığılıp kaldı.

- Bak Kanau! dedi Tilde.

- Görüyorum.

— Bir şey yese. Çoktandır ağzına bir lokma koymadı. Açlıktan ölecek.

- Açlıktan ölse dert değil, çıldırıyor.

— Biraz et götürelim, belki yer.

Kızılderili yaklaşıncı Teğmen tabancasını çekti, boğuk, anlamsız bir sesle sordu:

- Ne istiyorsun? Korkmadan Kanau, eti uzattı.

— Açsınızdır, yiyin bunu.

Teğmen sol elini öfkeyle kaldırırken vurdu, yere düştü et. Melez, sükûnetini bozmadan eğilip kumlanmış yiyeceği aldı, temizledikten sonra:

- Kalan son et bu, dedi, dönüp geldiği yere gitti. Merakla sordu Tilde:

— Ne yapacağız şimdi?

— Bilmiyorum. İyice çıldırdı. Aklına bir şey geldi.

— Biliyor musun, bizi öldürmeye kalkabilir. Dikkatli olmak gerek. Ben gidip silahımı alayım canoa'dan.

- Ben de geleyim. Bu deliyle yalnız kalamam burada. Kıyıya indiler. Konuşmuyorlardı. Geral şiddetle esiyordu.

Cesareti kırılan Tilde:

- Dinmeyecek mi bu rüzgâr? dedi.

Suda yürürlerken arkalarında korkunç bir haykırış duyular. Başlarını çevirince Teğmeni gördüler. O da suya girmişti.

- Durun, yoksa ateş ederim!

— Dediğini yapalım, dedi Kanau.

Teğmen sendeleyerek yürüdü, önlerinde durup şaşkınca güldü.

- Ne yapmak istediğinizi biliyorum, beni aldatamazsınız!

Sarsılarak döndü, yürürken her an düşecek gibi görünüyordu. Canoa'nın çevresini dolanırken gözünü onlardan ayırmadan bağıırıyordu:

— Ya!.. Beklemiyordunuz değil mi?

Bos. eliyle canoa'yı örten dallan itti, eşyaları karıştırdı, Ka-nau'nun silahını buldu. Kanau, yirmi ikiliğinin maun renkli sapını görüyor, ama bir şey yapamıyordu. Adam çıldırmıştı, ateş edebilirdi. Kendi kendine kızıyordu Kanau; niçin orada bırakmıştı silahını?

İki silahın ağırlığıyla daha fazla sallanıyordu Teğmen şimdi. Kıyıda biraz yürüdükten sonra ırmağın derinliklerine fırlattı Kanau'nunkini. Geri döndüğü zurnan delice gülüyordu. <

— Tamam mı? Yalnızca ben silahlıyım şimdi. Ama bunlar...

Canoa'ya eğildi yine, yayla okları aldı:

— Bunları da bırakmayacağım. Roller değişti, ikiniz de elimdesiniz.

Yay ve oklar akıntıyla uzaklaşıyordu.

Tilde bir şey söylemiyor ama Kanau'nun ne düşündüğünü biliyordu. Kendilerini korumak için silahları yoktu. Son et parçasını yemişlerdi. Okla balık da avlayamazlardı. Bu canoa'nun üzerine çöken lanetlere bir bela daha eklenmişti şimdi: Açlık.

Teğmen hâlâ karşılarında gülüyordu.

— Tek silah bende. Yanıma yaklaşmayın, vururum. Kumsalı geçip yamaca tırmandı.

— Gözleri, dedi Tilde.

— Böylesini görmemiştin hiç. Kanau'nun kolunu tuttu.

- Bir fikrim var; niçin canoa'yı alıp gitmiyoruz? Bizi öldürür bu adam, bırakalım burada, vahşi hayvanlar bitirsin işini.

Kanau canoa'ya doğru yürüdü, ama başka türlü düşünüyordu.

— Yapamayız bunu Tilde. Zaten artık hali kalmadı.

Dağılan öteberiyi yerleştirdi, dalları tekrar örttü. Yeni silahını yitirmek çok koymuştu ona. Görenler nasıl kıskanıyordu! Kızılderili olduğu için ne zorluklarla alınıştı kentten. Irmak avcılığında ondan iyisi yoktu.

— Yanına gidecek misin? diye sordu Tilde.

195

ğır yarma tırmandılar.

bizi g^etliyorsa, ya ateş ederse?

Yapacak mısın? Elbette. Ya o, ya biz...

196

6

YABANILLIĞIN PENÇELERİ

Tahminlerinde yanılmıyordu Kanau. Teğmen yine o ağacın akında oturuyordu. Arkasını ormana vermişti, ama çılgın gözlen onlara dönüktü. Zaman zaman öyle donuklaşıyordu ki, cama benziyordu gözleri.

Fırsat kollamaktan başka çare yoktu. Rüzgâr dinmek bilmiyor, güneş uyuşturucu bir etki yapıyordu. Boyuna esniyordu Tilde, ama uyumamaya çalışıyordu. Göz kapakları ağırlaşmıştı. Tuhaf sesler ve yabancı düşünceler dolduruyordu kafasını. Kendini boşlukta, varlığından haberi olmadığı şeylerin ortasında duyumsuyor, tuhaf bir ortamda kaybolup gidiyordu. Gözlerini açtığı an yok oluyordu bunlar. Uyumak da istemiyordu, yatmak da ama gövdesi onu dinlemiyordu. Şimdi ölse ne iyi olurdu! Yaşam anlamını yitirmiş, önemsizleşmişti... Ne kadar isterdi ölmeyi o anda, yaşamı hafifleyecek, bir karanlıktan öbür karanlığa geçecekti.

Gözlerini güçlükle açtı, esnedi, doğrulmak istedi. Ilık rüzgâr, toprağın derinliklerinden gelen ısı, yabancı ormanın gizemli uğultusu çabalarını boşa çıkardı. Gittikçe daha çok kıvrılıyordu. Bir ağaç kökü gibi yere daha çok gömülüyordu. Çok uzaklardan Kanau'nun sesi geliyordu:

— Sen uyu biraz! Ben göz kulak olurum.

Teşekkür etmek için gülümsemek istedi. Onu da yapamadı, Kanau'nun görüntüsünü, çıplak bronz göğsünü karanlıklar sarıyordu. Derin bir uykuya daldı.

Kanau da uzanmıştı, adamı gözden kaçırmıyordu. Çılgının gözleri, çukurlaşmış yüzünde kocaman duruyordu. Uyuduğu

anda orman yönünden yaklaşıp silahını alacaktı Kızılderili. Geceyi, her şeyi örten geceyi bekliyordu.

Hiç yerinden kımıldamıyordu Teğmen. Ilık rüzgârla, ikide bir bastıran uykuyla savaşıyordu o da. Uyuduğu anda her şeyi yitireceğini biliyordu. Şimdiye kadar dayanmıştı, artık her şeyi çözümleyeceği bir anda kendini bırakamazdı.

Kanau elması düşünüp gülümsedi. Büyük paraydı! Yalnızca onun olacaktı bu servet. Uyuyan kadına baktı; zayıf ve çirkindi. Kolaylıkla ondan kurtulabilirdi. Asıl tehlike Tapirapes geçidindeydi. Irmağın bu dar yerinden bir günlük uzaktaydılar. Gerçeklerden kaçmak istemiyordu, orada herkesin, Koruma 'Örgütünün, bu örgüte sığınan Caraja'ların ve öteki Kızılderililerin bu işten haberi olduğunu ve pusuda beklediklerini biliyordu. Çok değerliydi böyle bir elmas, düşünmek bile insanın yüreğine su serpiyordu. Şurada, on adım ötede bir delinin cebindeydi o. Ama bir şey yapamıyordu, yaklaşamadığı bir yerde, hiçbir işe yaramadan öylece duruyordu. Fakat içgüdülerinde ya-mılmazdı, er geç parmakları onu kavrayacak, ele geçireceklerdi, onun olacaktı elmas. Kanlı olaylar onun yararına gelişmekteydi. Bu parayla Kızılderililikten kurtulacak, kuzey kentlerinden birinde, Sao Luis ya da Teresina'da yaşayacaktı. Bu kentlerde

yaşayan birçok Caboclo vardı. Orada deneyim kazandıktan sonra daha büyük bir kent arayacaktı kendine. Ya ortaya çıkarsa! Kızılderili olduğu anlaşılmayacak mıydı? Umutsuzluğu büyümeye başlamıştı. Bu kötü düşünceleri bıraktı, nasıl olsa o zaman kadar bir çaresini bulurdu.

Kolunun uyuduğunu seziyordu, kanı dolaşsın diye ovuşturdu. Geçen zaman bir yüzyıl gibi geliyordu; ama birçok şey başarmıştı, yazgısı da onun istediği yönde gelişmişti. Önce Camura'nın söz verdiği ödül, sonra daha büyüğü... Camura'dan kurtulmuştu, pişman değildi buna. Cinayetin ortaya çıkmasından korkmuyordu, Camura ölmüştü, hem de iyiden iyiye ölmüştü, ağzını toprak örtmüştü. Üstelik Valentin onun içkiden öldüğüne yemin bile edebilirdi gerekirse. Tutanak, yüksek makamlara varmış olmalıydı şimdiye kadar. Sonra Daniel... O zavallıya ettiği tek kötülük çayırılığı tutuşturmuş olmasıydı. Ama o zaten ölüydü ve bu yangında hiç acı duymamıştı. Sonra ço-

198

cuk... Hatta sevimli bir yaratıktı o! Sa Lua ise elmasla ve dünyayla ilgisini kesmiş, kurtuluşu ölümde aramıştı.

Durmadan onlara bakıyordu Teğmen. Bir o kalmıştı. Tilde denen kadına baktı. Kötülük tanrısı Lateni durmadan görevini yapıyordu. O yosmayı öldürmesine gerek yoktu. Ama Lateni sürekli kulağına fısıldıyordu: 'Niçin bölüşeceksin onunla? Böyle bir yaratığın yaşamasına ne gerek var? Ne yapacak b parayı?' Tilde'nin söyledikleri geldi aklına. Bir bar açacaktı ya da buna benzer bir şey... Küçümsercesine güldü Kanau. Bu elmasın parası sıradan bir bar için kullanılamazdı. Kaçtı bu kadın...

Durumunu değiştirip çenesini öbür eline dayadı. Hiçbir davranışını kaçırmıyordu Teğmen. Kanau ona önem vermiyor-rriuş gibi görünüyordu. Rüzgâr bir gürültü getirdi. Kuşkulanarak Tilde'yi uyandırdı. Yamacın kenarına koşarak çalılar arasına gizlendiler.

- Onlar!

— Kim onlar?

— Camura'nın adamları, polisler. O söylemişti. On kişiler. Motor uzaklaştı.

- Yardım isteseydik.

— Gelip uçümüzü de öldürürlerdi. Garimpo yasasını bilmiyor musun? Soygunun cezası ölümdür.

— Bizim bir şeyden haberimiz yoktu derdik.

— Neye yarardı? İnanmazlardı ki...

— Doğru.

Gittikçe küçüldü gemi nehirde.

— Ne yapacağız Kanau?

Sorar gibi baktı Kızılderili de. Kadın devam etti:

— Et bitti. Yalnızca biraz manyok unu var. Ne şeker, ne kahve, ne de rapadura... Halimiz ne olacak?..

— Benim bir fikrim var. Ama sen de yardım edeceksin.

— Ne düşündün?

— Nerede olduğumuzu biliyor musun?

— Evet. Fontoura'yı geçtik. Mato Verde'ye aşağı yukarı iki mil var değil mi?

— Tamam. Mato Verde oldukça büyük; Sao Felix gibi. Bu nedenle birşeyler almak için orada duramayız. Caraja'ların Cre-ran Aua Köyü de oralarda. Oraya da yanaşamayız. Para için ele

199

verirler bizi. Onların gözünde beyazım ben, sevmezler; gözlerimin altında çemberler yok...

— Peki ama ne yapacağız?

— Bu iş senin elinde Tilde. Teğmeni göz altında tutmamız da gerek. Sen burada onu bekleyeceksin, ben yiyecek bulmaya gideceğim.

Kadın huzursuzlaştı. Bu deliyle yalnız kalmak istemiyordu ama, başka çaresi de yoktu.

- Fakat Mato Verde çok uzak.

— Hayır, oraya gitmeyeceğim. Buralarda, ormanın içinde bir Garaja mezarlığı var, yiyecek bulunur orada. Caraja'lar ölülerine yiyecek getirip bırakırlar. Mutlaka muz bulurum; belki karpuz, da...

- Onları mı alacaksın?

— Evet ama, sen Teğmene dikkat edersen... Canoa'yla gitmeyeceğim zaten. Karanlık basmadan dönerim. Sen Teğmenin yakınma gidip bir şey yokmuş gibi oturacaksın. Açlıktan ölmek istemiyorsak başka çare yok.

- Silahsız korkmaz mısın?

- Bıçağım var. Bir de mızrak yapacağım giderken.

— Zaman kaybetme öyleyse.

İyi tanıdığı bu ormandan geçmek kolaydı Kanau için. Bazen seyrekleşiyor, Kanau'nun taşkından kalma su birikintilerinin içinden yürümesi gerekiyordu. Ağaçların arasından parıldayan, rüzgârla kaynayan Araguaia'yı görüyordu bazen. Çevre çok güzeldi, o Daniel'in öldüğü yerdeki hüznü manzara yoktu buralarda. Yamacın üstünden bakındı. Büyük bir sessizlik vardı çevrede, hiç kimsecikler yoktu görünürlerde.

Aradığı mezarlığa yaklaşıncı saygı duydu. Ormanın içinde bir açıklıktı. Çevresinde devrilmiş kuru ağaç gövdeleri yatıyordu. Ortası temizlenmiş, otlar ayıklanmıştı. Bir tarlaydı burası, ölümler tarlası. Her köşesi kutsanmıştı. Yıllar önce gelmişti. Her şeyi yine bildiği gibi bulmak duygulandırdı onu. Su taşkınları Inan'larm ölümlerini gömmek için kullandıkları büyük, toprak kaplardan bazılarını ortaya çıkarmış, beyaz kemikleri saçmıştı yere.

Yürüdü. Mezarların kutsallığını bozduğunu biliyor, kötü büyülerin korkusu sarıyordu içini, dudakları oynuyor, onu bu-

200

raya açlığın getirdiğine yemin ediyordu sessizce. Çevrede dolaşan, nehrin dibinde uyuyan ya da yıldızlarda oturup gecenin bin gözüne dönüşen ruhlara dua ediyor ve bunun ilk ve son kez olacağına söz veriyordu. Büyük sessizlik, batıl inançlarını ve korkusunu kamçılıyordu.

Toprağı dikkatle taradı, yeni izler buldu. Dün buraya birilerinin geldiği kuşkusuzdu. Gözetleyen var mı diye çevreyi araştırdı. İnsanları ne kadar sessiz yapıyordu ölüm! Bu kemik kalıntılarının sahipleri de ay ışığında Aruana oynamamışlar mıydı?

Çok kalmamalıydı burada. Tilde'yi deli Teğmenin yanında bırakmıştı. Bir bunalım ânında adamın kendini elmasla birlikte nehre atmasından da korkuyordu hem. Çevreye göz gezdirdi, toprak testiler arasında yol aldı. Toprağının rengi farklı mezarı görünce, Tilde'nin anlattığı, köyde ölmek istemeyen kadın geldi aklına. Üzerinde kalugi dolu bir kap, iki hevenk muz ve büyük bir karpuz duruyordu. Titreyen elleriyle muzları ve karpuzu aldı, gevşek toprağa bakarak tövbe etti. Şunları söylemek istiyordu ölüye: Büyük yolculuğunun kumanyasını aldığım için beni başışla. Sen yaşlı olduğundan bunlara fazla gereksinmez-sin. Oysa biz aç kaldık; avlanmak için silahımız da yok.

Ağır ağır uzaklaştı. Çevresine baktı, kimse görünmüyor, sarmaşıklar sallanıyordu yalnızca. Ölü'nün yemeğini çalarken yakalansaydı hali çok kötü olurdu.

Geldiği yoldan döndü. Daha çabuk yürüyordu şimdi. Renk oyunları ile akşam başlamıştı. Muhabbet kuşları anlaşılmaz dilleriyle gürültü koparıyor, yuva yapmak için babaçu palmyelerinde yer arıyorlardı, pembe colhereio'lar güneşin kızılığundan yararlanmak için kumsallarda dolaşıyorlardı. Rüzgâr hüznü bir şarkı gibi uğulduyordu.

Bir silah sesi yankılandı ormanda. Vahşi hayvan sesleri karşılık verdi. Kanau durup kulak kesildi, ikinci bir patlama olup olmayacağını bekledi. Başka bir ses çıkmadı. Hiç kuşku yok, Teğmen ateş etmişti. Koşmaya başladı. Şimdi Tilde'yi başı parçalanmış ya da göğsü kana bulanmış bulacaktı. Silahlı bir deliyle onu yalnız bırakmış olduğuna pişman oldu.

Dehşetten gözleri yuvalarından uğramıştı kadının. Korkudan iki yana sarkmış olan kollarını kontrol edemiyor, göğsünü parçalayacakmış gibi atıyordu yüreği.

201

Bakışlarını önündeki görüntüden ayıramıyordu. Hâlâ hırıldıyordu Teğmen. Akan kan kumlara karışıyordu. Beyninin beyaz parçaları çevreye dağılmıştı. Ağzından giren kurşun başının arkasını parçalamıştı.

Yüzüstü yatıyor, ikide bir sarsılıyordu. Sonra hareketsiz kaldı, her şey bitmişti.

Tilde yerinden kımıldayamıyor, adamın başına gelenleri düşündükçe çıldıracak gibi oluyordu.

Yaklaşmıştı Teğmen ona. Tabanca güneşte parlıyordu. Göz çukurlarında iki kara boşluk yanıyordu titreyen adamın. Yamaca kadar koştu Tilde, öteki de sendeleyerek arkasından... Ağzından köpükler akıyordu. Kadının bacakları kendini taşıyamaz olmuş, oracığa yığılmıştı. Gittikçe yaklaşan, büyüyen namludan başka bir şey göremiyordu. Kanau bir türlü gelmiyor, yüzünden birkaç karış uzakta her an ateşe hazır bir silah duruyordu. Onun arkasında da ağzından salyalar akan, gülmeye başlayan bir adam. Bir deli.

İnanılmayacak bir şey oldu. Gözlerini kadından ayırıp nehre çevirdi. Gülmesi sönmüş, birkaç kez yutkunmuştu. Bitmekte olan gün ve rüzgâr yayılıyordu nehrin üzerine. Teğmen sol elini boğazına götürmüş, kısık bir sesle:

— O! O çağırıyor beni! Kayalıklardaki adam, hepimiz lanetlendik, demişti.

Sonra hor gören bir gülümsemeyle bakmıştı kadına. Titremeye başlamış, düşüp bayılacağını sanmıştı Tilde. Fakat o, beklenmedik bir davranışla namluyu ağzına götürmüş ve ateşlemişti.

Öyle bir an kararsız gibi kalmış, bir adım atmış, kadına sürtünüp geçmiş, sonra yüzü koyun kapanmıştı yere.

İşte yatıyordu orada. Ağzından uzanan kırmızı çizgiyi toprak emiyordu. Silahın ve adamın sesi yankılanıyordu hâlâ kulaklarında: O! O çağırıyor!..

Tilde son bir çabayla ayağa kalkmayı başardı. Ne olduğunu kavrayıncaya kadar gerginliği sürdü. Adam ölmüştü. Ölüler kötülük edemezlerdi. Düşüncelerini düzene sokup çevresine bakındı. Tanrı varsa, her şeyi görmüştü. Kanau neredeydi? Kendini toparlayarak adamın yanına diz çöktü, üzerine eğilirken elleri titriyordu. Ölünün parmakları sıcaktı hâlâ, acı tabancayı al-

202

mak zor olmadı. Kabza ıslaktı terden, etekliğine sildi. Cesaret bulmak için bir an oturdu. Sonra kana bulaşmamaya dikkat ederek çevirdi adamı; ağır değildi. Güven duyuyordu şimdi. Korkusu geçmişti, cesede dokunmaktan ürkmüyordu. Ona hiç yaklaşmamış, nefret etmişti hep. Ama ölü onda saygısızlık uyandırmıyordu. Yaşamında yetkisini kötüye kullanan bir korkaktı o.

Kemerin tokasını açtı. Deri de nemliydi ve adamın gövdesi gibi, ter ve kir karışımı ekşi, keskin bir koku yayıyordu. Kemerini çıkardı, cesetten iki metre uzağa giderek oturdu.

Şimdi parmakları bambaşka bir heyecanla titriyordu. Yüreği şiddetle çarpıyordu. Cebin kapağını açtı. Çarpıntı daha da şiddetlendi. Elini soktu, aradığına değdi parmakları. Biraz duradıktan sonra elması olduğu yerde bıraktı, cepte daha ne var diye bakmak istedi önce. Bir deste para çıktı oraya, Para! Onundu şimdi bu para! Her şey onundu artık! Saymaya gerek yoktu, pek çoktu. Tapirapes'ten çıktıktan sonra karınlarım doyuracak, -gülümsedi- giysiler, hatta sabun alacaktı.

Paraları kucağına attı. Sonra küçük paketi çıkarıp açtı. Akşam güneşinin ışınları parlıyordu taştan. Henüz yontulmamış olduğu halde. Güneşi elinde tutuyormuş gibi geliyordu. Gözlerini ' mücevherden ayırmadan dizleri üstüne kalktı, eteğindeki paralar dökülüp rüzgârla savruldu.

Yıllar sonra ilk kez gözlerinin yaşla dolduğunu sezinledi Tilde. Elması öperek yüreğine bastırdı, yanağına sürdü. Kıvrık parmaklarıyla tuttuğu bu taşın uğruna birçok insanın ölüme sürüklenmiş olması şaşılacak bir şey gibi görünmüyordu ona. Ama onun için bu taş, yaşamın ta kendisiydi. O da özgür insanlar arasında olacak, dilediği gibi yaşayacaktı.

Mutluluk taşıyordu içinden. Danieî, Sa Lua, çocuk neredeydiler şimdi? Ama o yaşıyordu. Ötekiler ölüydü, hazinenin sahibi kendisiydi. Var olduğu için sevinç duyuyordu. İlgilendirmiyordu ölüleri onu. Gönül borcu duymuyordu hiçbirine. Bu değerli taşı ona isteyerek değil, yok oldukları için bırakmışlardı. Gelecek, umut ışığı gibi parlıyordu çok yakınında. Oldu olası onunmuş gibi geliyordu elmas. Hep onun olması için de dişini tırnağına takıp savaşıacaktı.

203

Kendini yatıştırdı ve elmasının el değmemiş yüzlerine daha güvenle baktı. Güneşten kıskanıyormuşçasına avucunu kapadı ve saygıyla kemerin cebine koydu. Sonra dizinin üzerinde emekleyerek dağılmış paraları topladı. Bunlar çoktu, ama elmasının yanında hiç kalırdı. Zaten kazancın paylaşılmasında payını alabileceğine pek inanmamıştı. Şimdi bir zavallının kanlı cesedi önünde, bütün kokuşmuş insanlığın önünde diz çökmüş, paraları topluyordu. Hepsini yine deste yapıp eski yerine koydu, kemerini beline sararak tokasını son deliğe geçirdi. Bu kokmuş kemerden en küçük bir tiksinti duymuyordu.

Tabancayı doldurup kılıfına yerleştirdi. Emniyettediydi artık. Bir ağacın altına oturarak Kanau'yu beklemeye başladı.

Olup biteni rahat rahat anlatırken Kızılderili şaşkın gözlerle bakıyordu. Sinir denen şey yoktu bu kadında.

- Bana ateş edecek sandım, dedi. Kanau ölüye baktı.

- O büyüydü işte bu! dedi titreyerek.

Gözlerini Kanau'ya çevirdi kadın. Melez korku içindeydi. Ama güvenmiyordu ona. Belindeki elmas uyarıyordu Tilde'yi. Kanau belki ona güven vermek için korkmuş görünüyordu. Kulağına fısıldıyordu elmas: Unutma! Sinsidir bu Kızılderili! Sinsi!

Kanau birkaç dakika ağzını açmadı. Büyülenmiş gibi ölüden ayırmıyordu gözünü. Tatuquira sinekleri, ağzına girmeye çalışıyor, salyasını ve pıhtılaşmış kanını emiyorlardı. Üstünde kırmızı karıncalar geziniyordu.

— Bir saate kalmaz karanlık basacak. Gitmeliyiz buradan.

— Ya rüzgâr? diye gülümsedi Tilde.

— Rüzgâr hafif; iki kişiyiz, canoa daha hafif olacak.

— Gidelim öyleyse.

Kadın kalktı. Ama Kanau kımıldamıyordu. Çekinerek sordu.

— Elmas nerede?

Tilde Kızılderili'nin gözlerine dikti gözlerjini, sorusundaki anlamı çıkarmaya çalışıyordu. Sonra eliyle kemerin cebine vurdu:

— Burada.

— Dikkat et yitirmeyesin. Silahı da bana versen iyi olur.

204

Savaş başlamıştı. Her olasılığı düşünerek hareket etmeliydi Ondan işkillendiğini anlamamalıydı Kanau. Alttan aldı:

— Bak Kanau, yalnızca, ikimiz kaldık geriye. Ben sana naşı güveniyorsam sen de bana öyle güvenmelisin. Silahla taş bende kalsın, silah da kullanırım ben. Sende de bıçak var. Sen kürek çekeceksin, halbuki benim ellerim serbest olacak, böylesi daha iyi.

— Doğru, dedi Kanau. Ayağa kalkıp cesede baktı:

— Böyle bırakamayız onu. Sabahleyin akbabalar üşüşür, nehirden geçenlerin dikkatini çeker.

— Nehre atsak?

— Ben de onu düşündüm. Ölüye yaklaştı.

• — Yardım eder misin? Ağır değil, deriyle kemik kalmış zaten.

Kanau kollarından, kadın bacaklarından tutup sürüklediler.

— Üstüne kan bulaşmasın!

— O kadar yaklaşmıyorum.

Arkalarında bir kan sızıntısı bırakarak yamaçtan indiler, dinlenmek için durdular. Kanau dikkatle Teğmene bakıyordu. Güneşin son ışığında sapsarı görünüyordu yüzü. İyice açılmış gözlerinde acı değil, çılgınlık vardı. DaniePin açtığı yara kapanmış, koyu kırmızı izi duruyordu. Ne kadar pis kokuyordu. Kaburgaları sayılacak gibiydi. Göğüs ve koltuk altı kılları güneşin son ışığında parlıyordu. Pantolonu çözüp aşağıya çekti. İğrenerek sarıp sarmaladı, nehre attı. Akıntıyla biraz sürüklendikten sonra battılar.

— Şimdi de kendisi, diyerek Tilde'ye baktı. Kımıldamıyordu o.

— İstemiyorsan bakma, diye ekledi.

Kadın gülümsedi. Çıplak bir erkek görmekten ne çıkardı? Yaşamında çok daha sıksıklarını, çok daha pislerini görmüştü. Omuzlarını kaldırmakla yetindi.

Kanau Teğmeni kumların yüksekçe olduğu bir yere koydu ve itti, ölü beden yuvarlana yuvarlana suya kadar gitti.

Tilde bedeninin suyun içinde kaybolmasını izliyordu.

205

— Piranha'lar korkunç balıklar değil mi? .

— Elbiselerini çıkartmasaydık çok uzun sürerdi.

Ceset kaybolmuştu. Kanau ayağıyla kumlarda oluşan kan izlerini siliyordu.

Canoa gece iyice bastırmadan önce hızla ilerliyordu. Kanau yıldızların altında muhteşem görünüyordu. Kaderin oyunları birçok kişinin ölümü pahasına da olsa elması onun ellerine bırakıvermişti. O kendisinin, kimse ondan alamazdı elması. Tabanca eteğinin altındaydı, ama Kanau'yı ürkütmek istemiyordu. Onun için Sa Lua'nın, çocuğun ya da Daniel'in bir önemi yoktu. Onlar hiçbir zaman var olmamışlardı. Yolculuk asıl şimdi bir anlam kazanmaya başlamıştı. Önemli olan taşın ağırlığını bedeninde duymaktı. Tapirapes'i geçmeleri gerekiyordu. Oraya yakın bir yerde sabahlayacaklardı, birazdan her zaman olduğu gibi rüzgâr yorulup kaybolacaktı. Kanau bir yandan kürek çekiyor bir yandan ay büyüdüğü için her gece biraz daha azalan yıldızları sayıyordu. Yaklaşıyorlardı. Gülümsedi. O daracık boğazı geçeceklerdi, Kanau tahminlerinde hiç yanılmazdı. Rahatlıkla uyuyabilirdi, şimdilik korkulacak bir şey yoktu.

Korku Kanau'yu eline geçirmişti. Gece Kızılderili için bir korku kaynağıydı. Tapirapes'e yaklaştıkça tuhaf şeyler olmaya başlamıştı, aklına anlamsız tümceler geliyor, bazı olaylar sürekli gözlerinin önünde yinelenip duruyordu, nedenini anlamaya çalışıyor, bir türlü bir anlam

veremiyordu. Bitkindi, yalnızca manyok unu ve meyve yeterli değildi beslenmesi için. Tapirapes'i geçince her şey yoluna girecekti. Yine planlarını düşündü. Polisler, örgüttekiler ve Caraja'lar boğazın her iki yanını da tutmuş olmalıydılar. Soldan çıkıp sonra sağa geçmek, yağmur ormanlarına girip oradan geniş bir dönüş yapmak en iyisiydi. Böylelikle Caiapo'lardan korktukları için tarlalarında uyuma-yıp akşamları evlerine dönen Tapirapes Kızılderilileriyle de karşılaşmamış olurlardı. Bu Kızılderililer çok saldırgan olduklarından Caiapo'lar onlardan korkmuş, gelip örgütün yakınına yerleşmişlerdi. Yalnızca kırk altı kişi kalmışlardı ve kolaylıkla ölüyorlardı. Kanau üzülererek bunu düşündü: Kızılderililer yok oluyorlardı. Uygarlık geldikçe Kızılderililer gidiyorlardı teker teker. Para'dan Mato Grosso'ya kadar değişik bölgelerde yerleşmişlerdi Caiapo'lar. Kanau onların eline düşmemek için her şe-

206

yi yapacaktı. Caiapo'lar sertao1 insanların saflıklarından yararlanıp köylerine yılışık yılışık yaklaşırlar, birkaç gün onlarla yemek yerler, ondan sonra da onları öldürürlerdi. Zenci Feliciano'nun başına gelenler böyle değil miydi? Üç gün kullandıktan sonra çiftliği ateşe vermişler, taşıyamadıkları manyok unu torbalarını delip çevreye yaymışlardı.

* Kanau karanlıkta dikkatle çevresine bakındı ve tekneyi Goias'a doğru yönlendirdi. Tilde'ye seslendi. Kadın doğruldu. Kanau yumuşak bir sesle:

- Mato Verde'den geçiyoruz, dedi. / Kadın geceyi gözleriyle taradı.

' — O uzaktaki ışıklar, Creran-aua'ların ateşleri. Tehlike yok, ama yatsan daha iyi olur.

Canoa hızla ilerledi, Lucio da Luz ve diğer köy halkları onları bulmak için inmiş olmalıydılar.

Ay neredeyse yarım aydı. Aydan Camura'nın sesi geldi: "Sen Kanau, senin iyi olduğuna inanmıştım!" Niye bunları düşünüyordu? Korkusunu yenmek için Tıl-de'yle konuşmaya başladı.

— Dört saat sonra Grsosti Köyünün önünden geçeceğiz, iyi yol alırsak sabah erkenden Jatoba'dayız. Tapirapes görünür oradan...

- Üç kez anlattın bunu, dedi Tilde esneyerek. Korkuyor musun yoksa Kanau?

Kadının alaylı gülümsemesini ayırımsıyordu.

— Hayır. Uyumamak için konuşuyorum.

Bu kadını ortadan kaldırmak gerekiyordu. Ama durum sakın kalmasını gerektiriyordu. Son engelleri geçtikten sonra ondan kurtulması kolaydı. Bir süre uyukladı. Kendini bitkin ve yorgun hissediyor, uykuyu yenmeye savaşıyordu. Sabaha kadar Tapirapes'e varmak zorundaydılar.

Yine bastırdı uyku. Birdenbire Cotia kayalıklarında alevler içinde yanmadan yürüyen beyaz sakallı göründü, durup şunları söyledi: Sen de lanetten kurtulamayacaksın!

Sıçrayıp gözlerini açtı, hızla çarpıyordu yüreği. Avucuyla su alıp yüzünü yıkadı. Gördüğü bir düştü, ama adamın söylediği içine işlemişti.

1 Sertao: Brezilya'nın kıraç, çorak, kuzeydoğu bölgesi. (Çev.)

207

Bütün gücüyle kürek çekmeye başladı. Kürek çektikçe yorgunluğu artıyor, başı ağırlaşıyordu. Elindeki kürek bir ağaç gövdesi olmuştı sanki. Gözleri kapandı. Yine topladı kendini, iradesi onu dinlemiyordu; her şeye karşı savaşmak istiyor, yapamıyordu. Küreği göğsüne çekip olduğu yere devrildi. Canoa rotasından çıktı ve bütün gece akıntıyla sürüklendi.

Ancak gün ışıırken gözlerini açabildi. Nerede olduklarını " anlamak için yorgun bakışlarını zorladı. Düz arazide iki yeşil tepe yükselmekteydi. Tilde'yi uyandırdı.

— Bak! Tapirapes...

Tilde'nin uykulu gözlerinde gecenin barışı doluydu hâlâ. Tepelere, kırılmaya başlayan suya, kırmızı göğe baktı.

— Ne kadar güzel! dedi.

- Tam vaktinde uyandım. Neyse ki gece oldukça karanlıktı. Grisosti'nin, Jatoba'nın önünden nasıl geçtik bilmiyorum.

Mato Grosso yönüne sürdü canoa'yı. iki saat sonra Mato Grosso bitecek, Para eyaletine gireceklerdi. Ama yazları kumsallarda geçiren Kızılderililer mutlaka göreceklerdi onları. Saklanacakları bir yer aradı.

Ay ışığı tehlikeli olmaya başlamıştı. Çok dikkatli davranmaları gerekiyordu. Tapirapes tepeleri kapkara yükseliyor, üst kısımlarına soluk bir aydınlık vuruyordu.

— Artık konuşmayalım! Kararlaştırdığımız gibi ormandan yürüyüp geçeceğiz o bölgeyi.

Canoa'nın dibine yattı Tilde, yüreği hızla çarpıyordu. Özgürlükle aralarında iki kilometre bile yoktu. Tapirapes'in bü-' yük kumsalları ile Mato Grosso arasında akan bir koldan yararlanacaklardı. Buradan geçmeyi başaramazlarsa işleri kötüleşecekti.

Irmak koluna girdiler. Önlerinde küçük ışıklar belirdi.

— Kızılderilileri Koruma Örgütü burası. Konuşmayalım, rüzgâr o yöne esiyor.

Kürek suya o kadar sessiz dalıyordu ki, kimse duyamazdı. Gözleri ışıklara dikilmişti. Öbür taraf Tapirapes'ti. Buraları iyi biliyordu Kanau; yukarılarda ırmak göl haline gelir, timsahlar, pirarucu'lar, piranha'lar kaynaşırdı orada. Birçok kez timsah avına gelmişlerdi o göle.

208

İkisi de aynı şeyi düşünüyorlardı: Görülüp de arkalarına kimse düşmemişse, on dakika sonra eyalet sınırını geçecekler, özgürlüğe ve güvene kavuşacaklardı. Yaşamlarının bu kadar kısa bir mesafeye bağlı olması, inanılacak şey değildi! İçini bir sızı kapladı Kanau'nun. Belki buraları hiç görmeyecekti bir daha.

Tehlikeden kurtulmuş değillerdi hâlâ; büyük bir dikkatle kürek çekiyordu. O kadar dik ve gergin duruyordu ki, soluk almıyor sanırdı insan.

Bir süre sessiz gittiler. Sonra Kanau, balta girmemiş ormanların bulunduğu kıyıya çevirdi canoa'yı-

Mato Grosso bitmişti. Tapirapes Irmağına girdi, akıntıya kapılmamak için sol kıyıdan uzaklaştı, biraz daha ilerleyip büyük göllerden birine varacaklardı. Daha sonra ağaçlarla çevrili bu gölü aşip ırmağa ulaşacaklardı yeniden. Akıntı Kanau'nun yorgun bedenine çok zorluk çıkarmamıştı.

Kırmızı Papağan

209/14

'AMANON', ÖLÜM DANSI

— İşte artık Para eyaletindeyiz, dedi Kızılderili.

Tilde ayağa kalktı, genç adam kayığı çalılarının arasına sürdü, atlayıp sıkıca bağladı.

— Hiç belli olmaz, bir gün gerekebilir.

— Umarım böyle bir şey olmaz.

Canoa'yı orada bıraktığı için üzüldü Kanau. Yenisini yapmanın ne kadar güç olduğunu biliyordu. Birden bir şey anımsadı, başını kaldırıp üç kez jacurutu gibi öttü. Bu yaslı ötüş Til-de'yi rahatsız etti.

— Niye ötüyorsun öyle baykuş gibi?

— Yakınlarda bir Kızılderili varsa karşılık verir.

— Gidelim buradan.

Kanau tabancayı isteyecekti ama, ısrar ederse kadın kuşkulanır diye buna hiç yeltenmedi.

— Bu ormanı iyi biliyor musun? diye sordu Tilde.

— Evet. Şu anda da nerede olduğumuzu biliyorum. Irmak yüksek olduğu için ortalık bataklık olur, herkes geçemez buradan.

— Yer ne kadar nemli ve yumuşak hâlâ, görüyor musun?

Ormanın geceleri yaydığı keskin kokuyu duyuyordu Tilde. Yerden yükselen ılık buğu, taze otların ve çürümüş bitkilerin havasını taşıyordu. Irmaktayken ufak görünen ay, ormanın karanlığında çok önemliydi. Ayın ışığı her yana yayılıyor, korkunç gölgeler oluşturunuyordu.

Kanau önde, Tilde arkada yürüyorlardı. Orman ve gece, sihirli bir ululukla kaynaşıyordu. Ayaklarının altında kurumuş dallar çıtırdıyordu. Sarmaşıkla kaplı yolu bıçakla açıyordu

Jüt

Kanau. Bataklık olduğu için tucum palmyelerinin ve yabani muzların uzağından geçiyorlardı. Bütün verimliliğiyle, bitmez tükenmez, gizemli topraklarıyla Para eyaletiydi burası. Kuzeye gittikçe sıklaşıyordu yabanıl orman.

Düzlüklere varmak için ormanda uzun bir yol almak gerekiyordu.

Tilde inledi; soluğunu ensesinde duyuyordu Kızılderili.

- Ayaklarımda güç kalmadı.

- Konuşma da yürü. Sabırlı ol biraz... Tapirapes çiftliklerine varacağız.

Yürüdüler... Dikenler kadının ayağını parçalıyor, keskin yapraklar ikide bir Kanau'nun göğsünü kesiyordu. Yüzlerinde sivrisinekler uçuşuyor, insan kokusunu alan öteki böcekler sürüyle üşüşüyorlardı.

Lateni, kötülükler tanrısı, yine kafasına girmişti Kanau'nun. Neden birdenbire dönüp de kadını öldürmediğini soruyordu? Taşın tek sahibi o olacak, silahı da alıp güvene kavuşacaktı. Ama kötü düşünceleri kovuyordu kafasından, henüz çok erkendi. Hem bu zayıf kadını ortadan kaldırmayı orman üstlenmişti, o halde cinayet işlemesine ne gerek vardı? Yem bir kanla elması lekelemeye gerek var mıydı? Birkaç gündür de bir korku vardı içinde; kendinden saklamıyordu bunu. Kadın bir yol arkadaşıydı. Yabanılık, kötülük ve öç peşinde koşan ruhlarla doluydu.

Bunların Kanansiu-e'den mi, yoksa beyazların tanrısından mı emir aldıklarını kestiremiyordu. Kendi varlığının sırrını da hiçbir zaman çözememişti. Bu korku neden tam şimdi, cesur olması gereken bir zamanda bastırmıştı? Niyeydi bu yılgınlık? Kanının hangi yanı ağır basıyordu şimdi? Kızılderililiğinden mi, yoksa beyazlığından mı kaynaklanıyordu bu sorun? Hayır, kadını öldürmeyecekti; bu yürüyüşe daha fazla dayanamayacağı açıkça görülüyordu. Kendini toparladı ve Lateni'nin pençesini söküp attı yüreğinden.

Yol açmak için durmadan bıçağını kullanıyordu. Gecenin bin gözü, ormanın bin pençesi vardı. Ayın yarattığı her gölge bir uyarı, her maymun sesi bir tehdit, her yarasanın kanat çırpışı yaklaşan felaketin habercisiydi.

Kanau birdenbire durdu, eğilip yerden birkaç yaprak alarak burnuna götürdü. Miskle karışık babaçu kokuyorlardı. Kadına uzattı.

211

— Buradan kısa bir süre önce Kızılderililer geçmiş! dedi.

— Tapirapes'ler?

— Hayır, böyle kokmaz onlar, zamanında onlarla avlanmıştım. Kadına bütün bildiğini anlatmak istemiyordu.

— Sesini çıkarına şimdi.

Yürüdüler. Hep aynıydı orman. Nehri özlüyordu Tilde. Ayakları kan içinde kalmıştı dikenlerden. Yalnız ayakları olsa neyse!.. Açlık da etkisini göstermeye başlamıştı. On iki saatten beri doğru dürüst bir şey koymamıştı ağzına. Kızılderili mezarlığından çalınmış birkaç muz ve biraz manyok unuyla yetinmişlerdi bütün gün. Ara sıra bir titreme geliyor, yakında Tapirapes çiftliklerine ulaşacakları düşüncesiyle avutuyordu kendini, manyok, şeker kamışı, tatlı patates bulurlardı orada. Belki de tapyokadan yapılmış beiju... Bunu balla yemeyi severdi Kızılderililer. Çok yavaş yürüyor, sivrisinekleri de kovamıyordu artık. Nehrin yakınında olsalar ne iyi olurdu. İnanılmaz bir korkuya kapılmıştı, bağırmamak için eliyle ağzını kapamak zorunda kalıyordu bazen.

Evet! Kendini aldatmaya gerek yoktu. Kanau onu öldürmeden o Kanau'yu öldürmeliydi. İkisi birden hayatta kalamazdı, elması bölüşmek olanaksızdı. Yaşamak istiyordu Tilde. Yaşamak!.. Kanau'yu öldürmek zorunda olması ne acıydı! Öylesine güvenmiyordu ki ona, kılıfına hiç sokmamıştı silahı.

Kanau durup kulak verdi. Tilde de durdu. Karanlıklardan gelen boğuk sesi o da duyuyordu.

— Tapirapes düzlüğüne geldik, birileri var orada, dedi Kızılderili.

Dikkatle yürüdüler. Orman seyrekleşti. Tarla yapmak için ağaçları kesmişti yerliler. Bu iş için genellikle üç-dört dönüm orman kesilirdi. Bu Tapirapes'ler ekip biçmeye olan yatkınlıkları ile tanınırlardı.

Tam bu anda sıkıntılı bir haykırış duydular. Gece kuşları ürktü. Başka haykırışlar izledi bunu, birisi yardım istiyordu sanki. Genç adamın kolunu tuttu Tilde. Ses kesilmişti.

— Gidelim buradan, diye fısıldadı kadın.

Bir önsezi Kanau'yu sarsıyor, kadına anlatmakla anlatmamak arasında bocalıyordu. Söylemeye karar verdi:

212

— Tapirapes'lerin tarlalarının yakınındayız. Bv bir Amanon gibi geliyor bana!

— Amanon nedir?

— Bir çalgınlık ve ölüm dansı... Görmüştüm kadını diri diri toprağa gömüyorlardı, tıpkı böyle b Tilde titredi.

— Tapirapes'leri ben Kızılderililerin uygar ola ye bilirdim.

— Yine de hepsinden iyidirler. Bir kadın narr mamışsa tutup ormana sürüklerler, bütün erkekler la; bir çukur açarlar, canlı canlı gömerler sonra. Ke mistir hepsi şimdi.

— Yani Caraja'ların Itiante'si gibi mi? Korkuyla Tilde'ye baktı Kanau:

— Nereden biliyorsun sen?

— Biliyorum. Uzun zaman Araguaia'da yaş bunları. Leopoldina'da böyle bir olay görmüştüm, kadın.

Kanau sıkılmıştı. Böyle şeyleri yalnız Kızılde Kutsal bir delilikti Itiante.

— Gidelim.

Orman gittikçe açılıyor, beklenmedik bir eki nüşüyordu. Yaslı şarkılar ve toprağa mezar yeri a eşlik eden dans tepinmelerini duyuyorlardı. Açık dan yürüdüler, kesilmiş ağaçların köklerinin üst atladılar...

- Sen burada bekle, gidip yiyecek bir şey l Kanau.

Bir ağacın arkasına gizlendi Tilde. Kanau'nur rina daldığını gördü. Yere oturup ayaklarını ovu nin serinliği yaralarına iyi gelmiyordu. Tabanca elmas paketinin baskısını hissediyordu belinde, gülümsedi; yoksulluğun bütün izlerini siliyordu taş. Böyle bir taşla kavuşmak için insanın yaşamını mesi gerekliydi, işte şimdi yaşadıkları da buydu.

Elini saçlarına götürdü; dalgalı ve yumuşaktı zaman bulamadığı halde... Hedefine varır varamaz

'Itiante: Delilik. (Çev.)

çekti onlara. Göğ'e baktı. Ay ve sayısız yıldız, büyük bir ateşin kıvılcımları gibi birbirine karışmaya başlamıştı. Kalçaları uyuşuyordu. Elini yere koydu, yumuşak kaygan bir şey hissetti. Zararsız bir kurbağaydı. Bir gürültü duyarak bakışlarını mısır tarlasına çevirdi. Kanau geliyordu. — Muz, mısır, tatlı patates buldum; al şimdi şu muzları, ötekileri yarın buradan uzaklaşınca pişiririz. Ambarlarından aldım.

— Yakınlarından mı geçtin?

— Evet. İstersen gider seyrederiz Amanon'u.

— Yok istemem.

— Hiçbir tehlikesi yok. Açıklığın ortasında ateş yakmışlar, Çevresinde oynuyorlar. Mısır tarlası olmasaydı ateşi görebilirdin buradan. Kadını gömmüşler, toprağı sıkıştırmak için üstünde tepiniyorlar. İşin kötüsü, yarın geç vakte kadar gitmezler.

— Ne var bunda kötü olan?

— Açıklıktan geçmek zorundayız; görürlerse öldürürler. Bu zamanlarda Caiapo'lar bile yanlarına yaklaşmaya cesaret edemezler.

Gelirken yerden alıp kokladıkları yaprakları anımsadı Til-de.

— Caiapo'lar mıydı onlar acaba?

— Bu yörede Caiapo'ların bulunduğu kesin; Amanon'u izlemişlerdir. Şakaya gelmez.

Kanau ayağa kalktı. Elinde bir hevenk muz, birkaç koçan mısır vardı.

— Patatesleri de sen al, dedi.

— Nereye gidiyoruz?

- Yine ormana gireceğiz, saklanıp Tapirapes'lerin Amanon'u bitirmelerini bekleyeceğiz.

— Yazık, sivrisinek çok az buralarda.

Canı sıkılmıştı Tilde'nin. Gaiapo'larL İçinden güldü. Onu korkutmak için söylüyordu bunları Kanau. Caiapo'lar bu kadar yakındaysalar kendisi oralara gitmeye nasıl cesaret etmişti?

Ormanda, daha önce geçmedikleri bir yer aradılar. Ama-non ağıtları uzaklarda kalmıştı şimdi. Belirli bir aralıkla yan yana oturdular. Kesin olarak uyumamaya kararlıydı Tilde, uyuması her şeyin sonu olurdu. Kanau ince bir ağaca dayanarak ay

214

ışıyla karışan yabancı çevreyi izleme) ağaçlar ve göğü kaplıyorlardı. Yarın çiftli sonra Tapirapes boğazının öbür tarafındı saçaklardı.

Karmakarışık şeyler vardı kafasında; sı gerekliydi. Gözlerini kapadı. Kadımı duyuyordu, ama aldırış etmedi.

Ona bakıyordu Tilde. Gözlerini kar hareketini kaçırmıyordu. Yavaşça sordu:

— Uyuyor musun?

Karşılık alamadı. Daha çok yayılmışı sizlik oldu.

Kadının kafasında birşeyler dönüye Neredeyse sabah olacak! Neredeyse sab; uyuyor! Bundan niye yararlanmasın ki? bekliyordu Tilde? Geleceğini garantilem mıştı o an! Gövdesi yere yapışmış yatmak zaman geçiyordu. Tabancanın ağırlığını Yapmak istemiyordu ama, yapmak zoru ölecekti. Zamanı gelince adam gözünü k yecek miydi onu? Ne bekliyordu daha? daydı: Ya bu ormandan tek başına çıkmal masın yitirmek ve ölmek! Duygusuz bir du; elmas onundu, kimse alamazdı elinder

Yavaşça dizleri üzerine kalkıp yakla; duyuyordu Kanau'nun. Yerden küçük bir züne attı, bekledi. Gerçekten çok yorgur damadı. Yoksa kendini böyle gösterip p Ama öyle de olsa bu iş bitmeliydi artık.

Soluğunu tutarak daha yaklaştı; sila bütün gücüyle Kanau'nun başına vurdu;] desinden kayıp yana yıkıldı.

Cesaretine şaştı Tilde. Onu yazgısına ni ormanda bulacaktı. Teğmenden aldığı tından kendi kemerini çıkardı; adamı güçl ca dayadı, ellerini ağacın arkasından birle; bağladı, kemeri gövdesine dolayarak gerd Bu ham deriden uzun kemeri koparması oi

Eski yerine oturup şafağın sökmesini bekledi. Uyumuyor, gecenin serinliğini duymuyordu. Sabahın yaklaştığını kuşlar haber verdi. Sevinçli cıvıltılar, renkli ötüşler birbirine karıştı. Ağaçlardan süzülen aydınlık çiğler de pırıldamaya başladı. Kanau'nun yüzü belirginleşti. Kendine gelememişti hâlâ. İnce bir kan çizgisi sağ gözünden geçerek göğsüne iniyordu. Başındaki kan pıhtılaşmış, çimenlere sıçramıştı. Karıncalar geziyordu üstlerinde. Tilde hemen yola çıkmak istiyordu ama içinden bir şey, Kanau'nun uyanmasını beklemesini söylüyordu. Yanına gidip sarstı; gözündeki kanı sildi, göz kapaklarını kaldırdı. Boşuna! Sarı saçlarına kan bulaşmamasına dikkat ederek kulağını göğsüne dayadı. Hayır, ölmemişti, hafif hafif atıyordu kalbi.

Başını tutup iki yana salladı. Kanau hafifçe kımıldadı. Tilde korktu, beklemeden gitmeliydi. Aylmaya başlayan Kızılderili-den kaçmak, ormanda kaybolmak istiyor, fakat onu yerinde tutan gücü yenemiyordu.

Kanau gözlerini açarak yüksek sesle inledi. Elini acıyan yerine götürmek istedi, ama başaramadı, bağlanmış olduğunu anladı. Önünde her şey karmakarışık yüzüyor, kımıldayınca sıcak kan akıyordu yüzüne. Bir hayvan gibi uludu, gözlerini açıp kapadı, dönmekte olan ağaçlar durdu. Tilde'yi olduğu gibi gördü. Her şeyi anlamıştı.

— Sen! diye mırıldandı kısık bir sesle.

Kadın bakıyor, karşılık vermiyordu. Devam etti Kanau:

— Neden yaptın bunu? Kes bileklerimdeki bağı! Ne duruyorsun?

Tilde her heceye insafsızca basa basa:

— Kesmeyeceğim Kanau, dedi, burada kalacaksın sonsuza dek. Orman yazacak senin yazgını. Zamanım yok, ama gitmeden bilmediğin bir şeyi söylemek istiyorum sana.

Kızgın bir yılan gibi bakan gözlerinde şimşekler çakıyordu.

— Bunu yapmak zorundaydım, yoksa sen bana yapacaktın. inkâr etme! Öldürmek istiyordun beni. Hadi, aksini söylesene! Beni yok etmenin kolay olduğunu düşünmedin mi? Ama aldandın işte! Tanımıyorsun sen beni, hiç kimsenin görmediği şeyleri gördüm ben...

Soluk almak için durdu.

216

Kanau baş dönmesini yenmeye çalışıyor, geçmemek için çaba harcıyordu. Bu durumda kince kadını yola getirmesine bağlıydı.

— Çıldırın mı Tilde? Amanon'dan büyül Haydi hemen çöz ellerimi!..

— Kendini aldatma Kanau! İşim acele, sen çaksın. Büyüye inanmam ben. Belki vardır am ğil. Beni öldürmek istiyor, zamanını bekliyordu kındaydım. Çok şey biliyorum ben. Hayatım ama hepsini değil, ikimizin de yazgısı aynı: Se de... Senin baban beyazdı, benimki Kızılderili. ' ki seninkiler gibi. Ama ben senden daha yak Çirkin ve sevimsizim, ama kimse Kızılderili ka lamaz. ileride de tamamen beyaz olacağım.

Kanau sözünü kesti:

— Öldürmek istemedim seni Tilde. Bırak yaparsın bu ormanda? Amanon çılgınlığı içind sana söylemek istemiyordum, C'aiapo'lar da çok sudalar, yemin ederim. Kim çıkaracak seni burac

— Sana bir şey söyleyeyim mi? Aptal yerim inan dilini iyi bilirim ben. Jacurutu baykuşun ederek arkadaşına haber verdin. Başka şeyler Ormanda saklanıp gözetledim sizi. Camura'y hepsini gördüm. Bu büyü değil, kötülüğünün çeksin.

— Delisin sen Tilde. Ben burada kalırım, ir tanr. Ya sen? Ya Tapirapes'lerin ya da Caiapo'la sin. Onlardan yakayı sıyrırırsan polis yakalar. K elmas...

Tilde ayağa kalktı. Kanau titredi:

- Beni ormanda böyle bağı bırakmaya et gerçekten?

Kadın arkasını dönüp yürüdü, Genç adam bağırdı:

- Git canavar! Senin gibi bir yaratık elmast anlar? Caiapo'lar gebertecek seni. Akbabaların ü lerini görmek için her şeyimi veririm.

Tilde durdu, geri geldi.

- Caiapo'lar burada değil mi? Güzel! Beni öldürebilirler, ama önce sıra senin.

Tabancasını çekip havaya üç el ateş etti.

— Silah sesini duyup gelirler şimdi.

Sonra ormana dalıp kayboldu.

Öylece kaldı Kanau. Ormana bakıyor, gözleri acıyordu. Meraklı kuşlar yakın dallara konuyor, tehlikeyi sezinler gibi hemen uçuyorlardı yine.

Bir imburana ağacına bağlanmıştı, dallarını sallıyordu ge-ral. Gövdesine asalak bitkilerin sarıldığı dev bir ağaç görölüyordu ötede. Bir gün kesilip gövdesinden canoa oyulacaktı. Barış içinde salınan şu pequi ağacı baştan aşağı çiçeklerle süslenecekti. Tucum palmiyeleri, nasıl olduysa buralarda biten şu tek Para kestanesi... Bütün bu ağaçlar sarmaşıklarla bağlanmıştı birbirine.

Güneş yükseldikçe bir nem kokusu yayılıyordu havaya. Ormanda gün uyanıyordu. Araguaia'da olduğu gibi göğün kızılığı pek belli olmuyordu burada. Arılar bitkilerin çevresinde vızıldıyor, çiçeklerin altın tozlarını götürüyorlardı.

Kanau gözlerini indirdi. Sıkıntı içindeydi. Mahvolmuştu! Büyük bir umutsuzluğa kapıldı. Bu kanlı serüvenin sonunda, hiç hesapta olmayan bir kârla çıkıyordu Tilde... Doğru dürüst bir kadın bile değildi. Bir mikrop, bir solucandı...

Bütün gücünü bileklerinde topladı, kollarını kurtarmaya çalıştı. Fakat çok sıkı bağlanmış olduğunu anlamakta gecikmedi. Ellerini birbirine, sonra da ağaç gövdesine sürttü. Deri, bileklerim acıtıyor, ama aşınmıyordu. Sürtünmeden ısınıyor, elini yakıyordu. İradesi çelikleşmişti, buradan kurtulması gerekiyordu, bilekleri ne yanıyor ne de acıyordu artık. Caiapo'lar yakındaydı. Zayıf gövdesi ter içinde kalmıştı. Bileklerindeki acı gittikçe keskinleşiyordu. Parmaklarından sıcak bir şeyin aktığını duydu. Kan! Hiçbir şey para etmemişti...

Bitkinlikten kendini kaybetti. Ayıldığı zaman gün ilerlemişti. Her yanı şişmiş, kırmızı lekelerle kaplanmıştı. Sinekler ve başka böcekler sürü halinde konup kalkıyorlardı. Gözlerini korumak için durmadan açıp kapıyordu. Tam bir cehennemdeydi. Kadın onu öldürmüş olsaydı daha iyiydi. Her şey anla-

218

mini yitirmişti. Niçin Tapirapes'ler gelip Amanon' kınıyorlardı onunla? Caiapo'lar nerede kalmıştı? Si duymamışlar mıydı?

Bütün bu acıların yanında bir umut ışıldam içinde. Üç kez jacurutu sesiyle öttü. Karşılık beki Uzaklarda olmalıydı Iroa. Arkadaşının nasıl tehlikelerden gelmesi gerektiğini anlayamıyordu. Iroa için ti. Kayığı küçüktü; geçtikleri her yere, ancak bir K zünün okuyabileceği işaretler bırakmıştı Kanau. D< niyordu, ama zamanında yetişebilecek miydi?

Aklına Tilde geldi. Ölümüne sürükleyecekti örneğimi? Kimin eline geçecekti sonunda? Caiapo'lar t£ ni bilirlerdi, bulurlarsa Santa Maria'ya ya da Conce guaia'ya götürüp satarlardı. Şeytanın ta kendisi apo'lar!

Bu düşünceler Kanau'yu Çok heyecanlandırdı kaplı gözleri yaşla doldu. Lanetliydi bu elmas! Enir onun için hiç sıkıntıya girmemiş birinin olacaktı, kanlardan habersiz biri sahip olacaktı ona.

Tuhaf bir koku duydu, kulak kesildi. Gelenle: raklardan aldığı kokuyu anımsadı. Onlardı gelen, den ayak sesleri yaklaştı. Başını göğsüne doğru sari lidi yaptı.

Caiapo'lar karşındaydılar, ağaca bağlı ölüydü di. Anlaşılmayan dilleriyle konuşuyorlardı. Kafal tıraş edilmişti, alt dudaklarında halkalar sallanıyordu lüyor, ama uzakta durup yaklaşmıyorlardı.

Yine birşeyler söyleyip gülüştüler. Kanau yay ne yöneltildiğini fark etti, okların fırlayacağı anı Hiçbir Kızılderili, düşmanı ölü bile olsa, bir ok aî mazdı. Güçlerinin üstünlüğünü kanıtlamak içindi l

O anda ormanda silah sesleri yankılandı. Ok ama isabet edip etmediğine bakmadılar, aralarından gözden kayboldular.

Ateş eden canlı bir insan vardı demek ve bu çc can verici bir hedefti onlar için.

Tilde nereye yönelse daha çok sıkışıyordu orr lık el sürülmemişliği ile yabancılara karşı koruyucu Gittikçe cesareti kırılıyordu.

— Kayboldum ben Tanrım! Nereye gideyim?

Gün aydınlanıyordu. Yola devam etmekten başka ne yapabiliirdi? Dursa, hiç kurtuluş yok... Bütün gücünü ortaya koymak zorunda. Ayakları kanıyor, uzun zaman önce Belem yetimler evinden kaçtığı zamanki acıyı duyuyordu yine: Aynı kişi değildi, bir başkasıydı o. Şimdi yıldı, bu sonsuz ormandan çıkamayacakmış gibi geliyordu. Kendini toparlayıp sakın kafayla düşünmeyi denedi.

— Böyle gitmez bu, yoksa çıldıracağım. Yalnızlık korkusuna kapılmamalıyım.

Ormanda aydınlık bir yer gördü. Eğildi, dikenli bambu çalılıklarından sakınıp emekleyerek oraya gitmeye çalıştı. Çevredeki ağaçlar çok büyüktü ve aynı türdendi. Birçok kez bunların yanından geçmiş gibi geliyordu. Ormandaki görüntüler, sürekli tekrarlanıyordu. Hiç olmazsa dün ırmaktan çıktıkları yerin nerede olduğunu bilseydi! Ya da Tapirapes çiftliklerine vara-

bilseydi!.. Amanon'dan ne çıkardı, hiç olmazsa öleceği belli olurdu, sonunun bilinmezliği içinde çırpınmazdı. En korkuncuydu bu yabancı orman. Şimdiye kadar hiç duymadığı bir korku boğazına tıkanmıştı. Cesaret vermeye çalışıyordu kendine:

— Şimdi bitecek; alışıyorum. Yolunu yitiren herkesin başına gelebilir bu!

Sürükleniyor, korkusu daha çok artıyordu. Ormanda yolunu yitirenlerin, ölümü buluncaya, Kızılderililerle karşılaşınca ya da vahşi hayvanlara kurban gidinceye kadar bir daire içinde dolaştıklarını duymuştu. Sırtı buz kesiliyordu. Görünmeyen gözler ona bakıyor gibiydi. Birçok düşman göz... her şey gizemliydi. Durup derin derin soludu:

— Delireceğim! İçinden konuşuyordu.

— Nerede kaldı cesaretin? Nerede Kızılderili kanın? Bitti mi hepsi? Küçük bir orman yüzünden kendini mi yitireceksin? Bekleme artık, haydi koş! Ne duruyorsun? İstedığın bu değil miydi?

Yere oturup kanayan ayaklarına baktı. Yaralara çamur dolmuş, ayak parmaklarının derisi yüzülmüştü. Bu orman, her şeyi kemiriyordu.

— Tanrım! Nereye gideyim ben?

220

Kalkıp başıboş yürümeye başladı.

Tabanca titriyordu elinde. Fişeklik de ne kadar ağırdı! Kalçasında sağa sola kayan kemer bir yükü. Elmas paketçiği büsbütün sıskalaşmış belini acıtıyordu. O kadar zayıflamıştı ki, kalçalarından sıyrılacak hale gelmişti kemer.

Kendini bir ağacın altına attı, bir süre öylece kaldı. Ama sonra kendini toplayıp yine yürüdü. Dikenler, kolunu kesen yapraklar...

Gideceği yönü bilmediğinden en kolay yolu seçiyordu. Bazen geçit vermeyen sık ve dikenli bitkilerle karşılaşp geri dönüyordu. Bataklarla yolu kesiliyor, uzun mesafeleri dolaşıyordu. Pişmanlık, ürkütüyor, ruhuna yayılıyordu. Bağlamamalıydı Ka-nau'yu, belki de kendisini öldürmeyi hiç düşünmemişti o. 'Ormandan çıkamazsın!' dememiş miydi?

Kemerin cebi kalçasını incitiyordu, taşıyacak gücü kalma- , mıştı. Birkaç mermi alıp tabancasının eksiğini tamamladı, fişeklikle birlikte yere attı kemeri. Sol avucunda sıkıyordu elması. İlerlemek zorundaydı.

Kanau'yu bıraktığı yeri bilse dönerdi oraya. Ölmemişse bağışlamasını diler, yaralarına bakardı. Boynunu büktü. Hiçbir şeyin yararı yoktu artık. Büsbütün kırılmıştı cesareti. Yaraları acıyor, bitkinlik bedenini kemiriyordu. Ormanın pençeleriyle tırmalanan yüzü yanıyordu. Eliyle yokluyor, parmaklarına kan bulaşıyordu. Ne kadar ağırdı bu tabanca!

Kuşkulu sesler geldi kulağına; korkuyla çevresine göz gezdirdi. Her şey sakindi.

Yere oturup silahı kucağına koydu, parmaklarını açarak elmasa baktı. Yanaklarından akan gözyaşları taş damlıyordu.

Ne işe yaradı bu? Binler ve binlerce cruzero... Bir yığın para, fakat bir anlamı yoktu. Bunca uğraşa değer mi? Kan, yine kan istiyor... Buydu onun gerçek fiyatı. Kurtulma hayaline kapılmıyordu artık. Taşı güneşe tuttu, sonsuz parıltılar saçıyordu her yana. Yontulduğu zaman nasıl ışıklar yansıtacak? Elini indirip parmaklarını kapadı.

Kalkıp uyurgezer gibi yürümeye başladı. İleri gitmiş, geri gitmiş fark etmezdi anık. Bütün yollar cehenneme çıkıyordu. Her ağacın arkasında ölüm pusuya yatmış, bekliyor; saldıracağı uygun ânı kolluyordu. Tabancayı kulağına doğru kaldırıp ateş

221

gücü

da. H;;;T Dujm^ ^

onun S bî taj U^* ölr

İti»!

S2dd' fa ancak böyle bir 7abanjJ onnan ÎT , t3Ç ^ taş1 «aslarına güjdü. y^f ^, *****

onTpl; t^ ° bdar gû-

^•S:İİ^S;S~J'^i'''S

•-...,,,:'•"»» «.'.«sks: ^« ,£:

•°Jr VUıırl^ ..

Surü,nmek isted

"

/'meşini eö7 ş " Bl> şün ^abile^e J

Inandl^mamKjgarch r ^ ^ ^

T Ve hesaP nir bin haline "T" d?

Kentteki beyazların nasıl yaşadıklarını öğrenmek, giysilerini denemek istiyordu.

Sonra erkekliğini keşfetti Kanau. Kabilenin öteki gençleri gibi gözlerinin altına çemberler çizmek, saçlarını kesmek, bedenini karaya boyamak zamanı gelmişti. Iroa yapacaktı. Ama Kanau arkadaşını dinlemedi. Gülüyordu bütün bunlara. Bir beyazdı sonuçta o. Iroa üzüldü. Arkadaşı beyazlar arasında yaşamakta ısrar edince daha çok üzüldü. Yitiriyordu dostunu.

Rio muydu, yoksa Sao Paulo mu.. Ne çok klakson! Ne çok otomobil, tramvay... Kısık gözleri, yanık rengiyle herkesin dikkatini çekmesi onu çok kızdırıyordu. Beyaz değildi... Beyaz değildi.

"Araguaia'ya dön Kanau. Sen bir Kızılderilisin, kentte yaşamaya hakkın yok! Bir yıldan beri buradasın, yeteri kadar aptallık ettin."

Bunları söyleyen, Kızılderilileri Koruma Örgütünün başkanıydı. Kanau'nun suratına inen bir şamardı bu. Bir lanetti. Ama yine gelecekti o. Odadan çıkarken başkanın sekreterine söylediklerini de hissediyordu:

— Eğlenceye düşkünlükle başlar önce! Dans salonlarından çıkmıyor. Bir beyaz gibi içiyor...

Bitkin bir halde inledi:

— Niçin gelmiyor Iroa?

Sonsuz bir yorgunluk çökmüştü üzerine. Göz kapakları ağırlaşmıştı. Uyuyup bir daha uyanmayacakmış gibi geliyordu. Başı düştü.

Gözlerini açtığında, ormanın yabanılığı üzerine gecenin kollarını germişti, gecenin o çok sesli şarkılarının başladığını duydu. Rüzgâr esmiyordu artık. Genel geçmişti birdenbire. Gelecek yıla kadar!

Gecenin kokusu rahatlatıyordu. Orman hiçbir tehlikeyi gizlemiyor gibiydi. Yalnızca hayvan sesleri güzelliğine can katıyordu. Düş mü görüyordu? Hayır, düş değil... Jacurutu sesi geliyordu kulağına sürekli. Büyük çaba harcayarak karşılık verdi. Göğsü acıdı ve yine bayıldı.

Yükselen güneşin ışıkları vuruyordu üstüne. Artık karşısında orman görünmüyordu. Gökten ve dallardan başka bir şey

224

yoktu. Yerde yatıyor, Iroa'nın kahverengi yüzü üzerine eğili gülüyordu.

— Benim Kanau. Görebiliyor musun beni?

Kanau yorgun yorgun gülümsedi. Elini hafifçe alnında şırdı arkadaş.

— Sen... çok geç kaldın Iroa. Neredeyse beni bulamayac tın artık, dedi yavaş sesle Kanau.

— Gelemedim Kan. Caiapo'lar avlanıyor burada. Öne günden beri her yanı sarmışlar. Aralarından geçemedim. Ç yakındaydım ama, tehlikeliydi. Birçok kez jacurutu sesi ' dim, duymadın mı?

•— Hayır.

— Yaralı olduğundan...

— Çok mu yaralıyım Iroa?

- Yaralısın ama geçer. Baygındın geldiğim zaman, iyi o Çünkü sen duymadan okları çıkardım. Bütün gece sırtımda 1 dim. İki saat önce de dinlenmek için durdum.

— Hiçbir şey duymadım.

— Kızıya kadar böyle götürceğim seni Kan. Koruma gutu, ağzına kadar polis dolu. Siz ırmaktayken de böyle mi nasıl geçtiniz şaştım...

Bir şey geldi aklına Iroa'nın:

— Elmas nerede?

— Kadın...

— Anladım, yorulma şimdi. Gideriz köye, Garaja sihir lan otlar koyarlar yaralarına, iyileşirsin. Saklarsın seni, sonr Santa IsabePe dönersin. Sözlerini inandırıcı, kılmak için gül sed.

— Dayanamam o zamana kadar. Daha çok güldü Iroa.

— Niçin dayanamazmışsın? Dayanırsın elbette. Nehre yakınız şimdi. Kayıgını bağladığın yeri buldum, benimkin yanına çektim. Haydi, gidelim mi artık?

— Gidelim, dedi Kanau yavaşça. Iroa arkadaşını sırtına

- Acıttım mı bir yerini?

- Yok, hayır. Büyük acılar da duysa Kanau'nun böyle şılık vereceğini biliyordu Iroa. Yola koyuldular. Öğleye di bataklık bölgeye vardılar: Kayığa erişmek için bataklığı çe\

99' Kırmızı Papağan

ormanı dolaşmak zorundaydılar. Akbabalar dolaşıyordu batağın üzerinde. Niye acaba? Kanau'ya indirmeden oraya doğru yürüdü. İnsan yaklaştığını gören kuşlar uzaklaştı. Çamurdan ok uçları yükseliyordu.

- Şuraya bak Kanau!

Duygusuzca baktı Kanau.

-Tildebu...

— Caiapo'lar yapmıştır. Her şeyi de alıp götürmüşlerdir.

— Her şeyi Iro. Fakat ne yerdeki silahı, ne de bir zamanlar elmasın bulunduğu kemeri görmediler. Üzüntüyle gülümsüyor-du Kanau. En güzel vurgunu Caiapo'lar vurmuştu. İnsanların gitmesini beklemek için ağaçlara tünemiş olan akbabalara baktı. Onu bırakıp giderken nasıl lanet yağdırdığını anımsadı. Gözlerini yumdu. Kayığa giden yolda yürüyordu Iroa. Omuzlarından ter akıyor, solumak için çabalıyordu.

- Pek az kaldı Kan. Kanau gözlerini açmadan:

- Geral bitti Iroa, dedi. Bu yıl... Gelecek yıl yine esecek...

226

8 KIRMIZI PAPAĞAN

Yattığı hasır üzerinde yavaşça dönen Kanau, bütün t ninde tatlı bir rahatlık duyuyordu. Akıl almaz bir sakinlik mıştı her yanını. Ateşler içinde uzun zaman kendini oı oraya atan genç adam, öldürücü yaralar aldığını biliyordu, tığı hasır, yumuşak, rahat bir döşek gibi geliyordu. Tuha! Ya ateş duyularını yok etmiş ya da bir mucize, iyileştirici büyüyle bütün acıları dinmişti. Yine kımıldadı, bozulmadı o rahatlık. Ateşler içinde günler ve gecelerden sonra iyileşme yolundaydı herhalde.

Düşünceleri durulaştı, düzene girdi, ruhu aydınlandı, ana evinde olduğunu biliyordu şimdi. Tepesinde ottan bir otların aralığından görünen, göğün cömertçe sergilediği bi yıldız vardı. Karşısında büyük, saygıdeğer maskeler ve D yıldızların aydınlığında canlanıyor, aralarından Kanansu kulaklarına varan şarkılar gelir gibi oluyordu.

Kanansu-e aklına gelince gülümsedi, dini duygulara di kendini. Ah keşke Kanansu-e olsaydı! Inan'ların tanrısı rucu bir av partisinden sonra büyük kırmızı hamağında ı yi nasıl da isterdi. Sırtına siyah ve kırmızı çizgilerle güzel sen çizmesini isterdi ondan gülümseyerek. Sonra kara s; örmesine izin verip vermeyeceğini sorardı. O saçlar ki, su-e uzun uykulara daldığı zaman toprağa girip ağaç olur, sonra da Ramakla'ya, büyük yılanı ya da- suların c ki mavi yunus balığına dönüşürdü.

1 Diasos: Aruana dansı için yapılan maske. (Çev.)

Böyle söylerdi ihtiyar Malua. Dünyanın dışına çıkıp göğün ormanlarında dolaşmaya gittiğinde ya da derinliklerinden geldiği ırmağın sessizliğini bulmak için döndüğünde bütün bunların olacağını söylerdi.

Ama şimdi, kendini bu kadar canlı, bu kadar iyi hissettiği bir anda ölümü düşünmenin anlamı neydi?

Göğsü daraldı, sanki Aruana üstüne çöküyor, duvarlar devriliyordu... Hava alamıyordu. Ellerim uzattı, yaralı kollarının acı vermediğine şaşıtı. Parmak uçlarını hasırın örgüleri üzerinde gezdirdi, yetişebildiği yere kadar atkılan saydı. Her biri bir Ca-raja kadını tarafından teker teker örülmüştü bunların. İşten dönen yorgun erkeklere, hastalara, ağlayıp süt isteyen çocuklara, tembellere, koca bekleyen kızlara yatak oluyordu bu hasırlar.

Gözlerinin önünde Tarimaru canlandı; bedenini yağlı örtünün altına sakladığı halde dolgun memelerini açıkta bırakan, kı-mıldanışlarıyla bunları dalgalandıran Tarimaru...

Malua diyordu ki:

— Tarimaru koca bekliyor Kanau. Bu koca sen olabilirsin. Bu sefer Tarimaru, Malua'nın kulübesinde yaptığı gibi gözlerini saçlarının arasında saklamıyor, tersine, güzel boynundaki boncuklarla oynuyor, beyaz dişleriyle gülümsüyordu ona.

Bu hayalleri yakalamak ister gibi elini gözlerinin üstüne koydu. Birinin üstüne eğildiğini fark etti. Yaklaşan Iroa'ydı:

— Ne var Kanau? Bakışlarında mutlu bir gülümseme dolaştı Kanau'nun. Fakat sazdan dam Iroa'mn başına doğru iniyor, yakınında örtülerine sarınmış uyuyan Inan'lar her soluk alışlarında korkunç bir biçimde büyüyorlardı.

Iroa'mn serin elini alnında duyuyordu. Herhalde ötekileri uyandırmamak için arkadaşı öyle alçak sesle konuşuyordu. Küçük ve değişikti bu Aruana evi, halbuki Raumalo-Desse'deki Aruana evi güzeldi, büyüktü her yıl delikanlılar yeni tüylerle süslerler ağaç lifleriyle onarırlardı.

— Ne var Kanau? diye sorusunu yineledi Iroa. Mutlu mutlu dudaklarını açtı Kanau, sesi zayıf ve titrekti. Anlayabilmek için yüzünü daha da yaklaştırdı arkadaşı.

— Bugün... tören var. Tarımaru ile evleniyorum, işitiyor musun? Kadınlar kalugi yapıyor, köy süslendi. Yüzüme omari-ra çizecek Malua, değil mi?

228

Iroa içinden sarsılıyordu. Aruana evinin kî daşının nasıl tükendiğini, hayatın ondan nasıl i rüyordu. Elinin altındaki alnı ateş gibi yanıyon kötü düşünceleri kovarak ve sesinde belli etmer

— Anlıyorum Kan! Kadınlar töreni hazır! zünü çizecek, sen de inan olacaksın artık... K varlar daralıyor, tavan gittikçe alçalıyor, soluk ;

- Iro...

— Söyle Kan.

- Bir ricam var senden.

- Ne istersen yapacağım Kan.

— Burada yatmak istemiyorum. Bırakma t Iroa gittikçe daha da kaygılanıyordu.

— Beni açık havaya çıkar. Anımsar mısın istemezdim çocukken. Kadınlar gelip ağıt yak hasta olmak istemezdim.

— Gelmeyecekler Kan. Kutsal Aruana evi din giremez buraya.

— Götür beni Iro. Irmağı görmek istiyoi mek istiyorum. Kalkmaya davranıyor, dermai olamıyordu. İyiyim Iro, çok iyiyim. Hiçbir ; artık. Yaralar acımıyor, yalnızca zayıfım. Koli bile büyücüsü Oroti-Bedu'nun koyduğu otlar şişmeye başlamıştı.

- Yalnızca yorgunum Iro, Hasırın ustur, yardım et. Ev yıkılıyor. Kalmak istem lo-Desse'ye döneceğim sen yardım edersen eğ kadar sürüklenirim böyle. Sesi umutsuzdu.

Iroa yine hasıra yatırdı onu, rahatlatmak

— Dur Kan; götüreceğim seni. Biraz dini ceğim sonra. Gözlerini kapadı Kanau. Iroa' söylemediğini biliyordu. Kıpırdamaya çabala luğu yine duruldu. Bütün bunlardan hiç hat Inan'ların horultuları geliyordu. Bir süre som muşak bir sesle:

— Hadi şimdi, dedi. Kollarını boynuma mayacağını bir dene. Hah, böyle... Kucağıma nau'vu hasırın üzerinden kaldırdı. Umutsuz

ni. Arkadaşıydı o, bu hale gelmişti. Üzüntüsünün arasında vahşi bir öfke parlıyordu. Onu bu hale koyan alçak Caiapo'lardı... Kuş kadar kalmış bir beden... Bundan sonra karşılaşacağı her Caiapo kaniyla ödeyecekti bunu. Onların kanını akacağı her toprakta, sönen bir ruhun çiçeği açacaktı.

Arkadaşının zayıf soluğunu göğsünde duyuyordu. Nasıl olmuştu bu? Onunla güreşen Kanau neredeydi? Kolunun o müthiş gücünü bütün ırmağın tanıdığı Kanau?.. inanların, Ja-vae'lerin meydan okuyan savaşçıları soluksuz bırakan Kanau?.. Bir sıkımlık canı kalmıştı. Gözleri çökmüş, yanık teninden elmacık kemikleri fırlamıştı.

Kucağında arkadaşıyla dışarıya çıktı. Kanau kollarına daha çok sokuldu. Iroa hissediyordu, arkadaşı hem üzgün hem mutluydu. Onu incitmemek için yavaş yürüyordu. Kumsaldaki yazlık, saz kulübelerde uyuyordu halk. Ayaklarının altında kumlar gıcırdıyordu. Kulübelerden bir ses duyuldu:

- A mo bo?1

A mo bo: Kim o? Kimsin sen? (Çev.)

— Ben, Iroa.

— Nereye gidiyorsun?

— Canoa'yla ırmakta dolaşacağım. Ses kesildi. Bir köpek uludu uzakta. Sonra yine gecenin alışılmış sessizliği çöktü.

Iroa durdu. Kanau dalgındı.

— Bak Kanau! Irmağa geldik.

Arkadaşı güçlükle başını kaldırdı, hafif ve yorgun bir gülümseme belirdi yüzünde. Günlerden beri donuklaşan gözleri parladı, sönmüş göz bebeklerinde hayat belirdi.

Irmak buradaydı. Her zaman burada olacaktı. Herkesin susuzluğunu gideren büyük dost... Caraja'ların Bee-Rokan'ı, beyazların Araguaia'sı! İşte orada sessizce akıyordu. Suları uyukla-dığı için geceleri daha yavaş akardı. Yıldızlar ırmağın bu iyi niyetinden yararlanıp, piranha'lardan korkmadan gece boyu yıkanırlandı. İşte ırmak...

Gülümsemesi yavaş yavaş geçti. Iroa canoa'sına kadar gitti, arkadaşını dikkatle yerleştirdi. Canoa'nın ortasına tahta bir destek sürdü. Üzerine bir örtü serdi. Hiçbir şey hastayı tedirgin etmemeliydi. Getirip öne bakacak biçimde sırt üstü yatırdı. Kıyı-

230

dan uzaklaştı. Canoa'y1 sıyrıp geçen suyun ve Irc rek vuruşlarının çıkardığı sestten başka bir şey işiti

- Ne güzel bir gece Iroa!

Iroa acı acı güldü. Arkadaşının önünde uzuy olduğunu biliyor, her şeyden korumak istiyor başla kulak veriyordu her sözüne. Son anlarında mak istiyordu. Kimse bu büyük gize ortak olman

— Ne yazık ki küreğe yardım edemiyorum Iı Iroa gülümsedi yine:

— Sen hiç kürek çekmezdin ki Kan. Hep ba üşenirdin sen.

- Üşenirdim. Doğru.

Sustu, ama biraz sonra yalvardı:

- Bir şey söyle Iro. Konuş benimle. Iro'nun na fırsat vermeden kendisi konuştu. Yazık, değ yazık! Ne güzel gidiyordu her şey. Yaşamımızın e yapacaktık. Belki bir milyon cruzero...

— Bundan çok daha fazlasını, canını kurtard: Kan. Gizlice gülümsedi Kanau. Çünkü biliyordu, şamayacaktı. Iroa'ya baktı, gözleri yaşla doldu. ^ sahip olmadığı için Kanansiu-e'ye ve beyazların retti. Çünkü o zaman, elması Iroa ile bölüşmeme tanrısı Lateni, arkadaşını öldürmesi için kışkırtac; suçun tek ve son tanığıydı. Evet! Dostunu da ö kendi, ölüm yaklaşırken, böylesine yumuşak yurr ken, bütün yaşamında ona bağlı kalan, bu yıldızlı tediğini yerine getirmek için çırpınan arkadaşına kabiliyordu. Mutlu bir gülümseme, yüreğindeki b leri yıkadı.

- İyi oldu Iro, dedi. Caiapo'ların taşı almalai süre sustu. Kürek suda ışıktan izler bırakıyordu.] Iro? Hastalığım geçti. Çok iyiyim artık. Sesi gür < kunuyordu bu Iro'ya. Yüreği burkuluyordu. Bu i şan ölümün bir işareti olduğuna, arkadaşının kop bir türlü inanmak istemiyordu. Acıyla bükülüyor

Kendini toparlayarak sakın bir sesle konuşma

— Şunu anlayamadım hiç. İşlerin hep öyle sürüp gideceğini, elmasın senin olacağını nereden biliyordun Kan?

— Bilmiyordum. Bütün kötülükleri hazırlayan Lateni'ydı. Ben Camura'yı öldürürsem işlerin kolaylaşacağını sanıyordum yalnızca. Aslında bana vereceği ödülle yetinmek istiyordum. Ama sonra Lateni büyüledi. Teğmenin intihar edeceğini, Xa-vante'lerin Daniel'i öldürecekim, Sa Lua'nın kaybolup gideceğini hiç beklemiyordum. Hayır. Bir süre sustu. Tilde'nin bir melez olduğunu, bizim konuşmalarımızı duyduğunu bilmiyordum. Camura'ya zehri verdiğimizi görmüş...

— Bir şey olmaz; hepsi geçti Kan.

— Benim için her şey bitti.

- Hayır. Raumalo-Desse'ye gidiyoruz. Orada bir ağaç keser, yağmur mevsiminden önce kendimize canoa yaparız ha? Kanau susuyordu. Sonra ağır ağır:

— Inan'ların ceza öyküsünü anlatsana Iro! dedi.

- Malua gibi, Cheera gibi anlatamam, ama yine de çalışayım: Çok eskiden Inan'lar Bee-Rokan'ın karanlık diplerinde mutlu yaşarlardı, açlık nedir bilmezlermiş... Iroa'nın sesi ihtiyar Cheera'nın kine dönüştü ve Kanau kendini öteki çocuklarla, Iroa, Uerea, Telibre ile birlikte hasır üzerinde yatarken gördü. Cheera, ışıldayan gözleri ve tatlı bir sesi olan bir heykel oluverdi. Buruşuk yüzü düzeldi ve parladı. Kanau, bin kez dinlese bile dinlemekten bıkmayacağı o eski öyküyü dinliyordu:

- ... Kotu-bene ariribuna inan kay biroxi kre.. Cheera kaybolmuştu ama sesi ırmağın derinliklerinden geliyordu: inan kaplumbağayı öldürdü ve yedi. inan kavga etmez, öldürmez ve ölmezdi. Güçlü, neşeli ve çok yakışıklıydı. Günlerden bir gün tuhaf bir şey oldu. Kabile reisinin küçük oğlu hastalandı. Büyücüyü çağırdılar, ama derdine derman bulamadılar. Bütün çabalar boşa gitti. Inan'lar arasında güçlü, cesur iki delikanlı vardı... Kanau kendini ırmağın dibinde sallanan yosunlar ve başka bitkiler arasında görüyor, yeşil yılanlar gibi çevresinde dönüyordu bunlar. Iroa'yla birlikteydi.

- İster misin Iroa, Bee-Rokan'ın öbür yanında çocuğa iyi gelecek otu bulalım?

— Hayır Kan. Akıntı karanlık ve tehlikeli. Koboï yasakladı.

232

- Koboï ne bilir? İhtiyarın teki.

— Gerçekten de uzun ömürlüymüş.

Masal devam ediyordu: ... ama bir gece ikisi yaylarını, ol rını alıp Bee-Rokan'ın gözünü geçtiler... Kanau canoa'da) doğruldu. Harika bir güne dönüşmüştü gece. Doğa ilkbahar çiçekleriyle süslenmişti.

— Görüyor musun Iro? diye mırıldandı. Iroa küreği c durdu. Sakin gecedan başka bir şey görmüyordu.

- Neyi Kanau?

— Bak, Bee-Rokan'ı geçtik, reisin oğlunu iyi edecek otu lalım. Arkadaşının yanında diz çöktü Iroa, elini yanan alr koydu. Çocukluk masallarının kahramanı olmuştur hayalle de...

Eşi görülmemiş güzellikteydi her şey. Ateş ve kana de şen kuşlar uçuşuyordu. Kırmızı aralar durmadan uçuyor, ılıklarıyla yaşama heyecanını arttırıyorlardı. Araguaia'nın kr n ışık saçan çiçeklerle doluydu. Simbaibinha'lar mor çiçekli larını ırmağın kristal sularına salmışlardı. Hava, vanilya ve r kokularıyla yüklüydü. Ingaz ağaçları içlerinden beyaz özl< dışarıya salan sarı tohumlarla doluydular. Tchu, güneş, s ışınlarıyla yaşamı ateşliyordu. Her şey Inan'ların doğduğu mak dibinden daha başkaydı.

Altın geyik, Budoe karşısına çıktı, onu öldürmek is ler, ama geyik dedi ki:

— Öldürmeyin beni. Her şeyi iyi ederi devayı aram musunuz? Göstereyim size. Bakın işte burada! Tucum ağa(kurumuş gövdesindeki tatlıların tatlısı bal...

Balı aldılar, Bee-Rokan'ın akıntısını geçip ırmağın di döndüler. Kabile reisinin oğlu bunu içti ve sağlığına kavuştu

O günden sonra Inan'lar yeni bir arzuya kapıldı ve gü güne güçlendi bu arzu. Artık kimse ırmak dibinin çirkin k lığından memnun değildi, çıkmak istediler oradan.

Koboi başını salladı:

— Gitmeyin! Gitmeyin! Mutsuz olursunuz. Acı çeker lar ve ölürsünüz! Dinlemediler sözünü, çok kocamıştı Koboi

Eşyalarını toplayıp sıraya dizildiler ve Araguaia'nın] ne çıktılar. Koboi gelerek yine uyardı onları:

— Durun! Gitmeyin!.. Tucum'lar kurumakta, ölüm işareti bu... Ama birbirini ardından kayboldu onlar. Koboi'nin gözleri yaşardı ve bağırdı:

- Lanet olsun hepinize! Gidin! Ama bundan sonra hiçbir Kızılderili Koboi adını kullanamayacaktır! Yapayalnız kaldı Koboi.

Yıllar geçti. Mutlu olamıyordu artık. Inan'lar hasta oluyor, ölüyorlardı. İçlerinden biri dedi ki:

- Koboi haklıymış! Geri dönelim. Yoksa öleceğiz hepimiz. Gececek yeri bulmak için Araguaia'nın gözüne gittiler. Ama hiçbir zaman bulamadılar. Dünyaya geri geldiler ve söz dinlememelerinin cezasını çektiler. Sonra hep burada kaldılar. Hiçbir Inan'a Koboi adı takılmadı. Böylelikle ortaya Caraja'lar çıkmış oldu. Araguaia'nın çağlayanlarında, Inan'ların nankörlüğünden yakınan Koboi'nin haykırıları hâlâ duyulur.

Ses sustu. Her şey söndü. Gece yine geceydi. İrmaktan geldiğini sandığı ses, Iroa'nın sesiydi.

— Hoşuna gitti mi Kan?

— Ah Iroa, evet. Aklıma bir şey geldi.

— Söyle Kan.

- Bir gün... Anımsıyor musun? Ölümünden sonra neler olacağını Arutana ile konuşuyorduk.

- Evet.

— Bir Inan'ın öldükten sonra ırmağın dibine gideceğine inandığını söylemiştin sen. Bense insanlar yalnızca toprak olur diyordum. Arutana, ben olmayacağım, ölünce gökte bir yıldız olurum demişti... anımsıyor musun?

— Elbette, unutmuyum?

— Ben o zaman Arutana ölürse bir yıldız olacağına inanmıştım. Bir an durdu, sonra konuşmasının sürdürdü. Sesinde hüznü vardı:

— Ya ben Iro? Nereye gideceğim ben? Beyaz değilim ki onların tanrısının göğüne gideyim, Kızılderili değilim ki, ırmağın dibinde sükûna kavuşayım... Bütün yaşamımda hiçbir olamamanın acısını çektim... Gözleri yaşlıydı. Hiçbir zaman da bunun niçin böyle olduğunu anlayamadım.

234

— Nereye istersen oraya gidersin Kan. Hep iyi bir insan c dun sen. İstersen ırmağa dönebilirsin, bir yıldız olarak göğ< kabilirsin ya da toprağa kavuşup büyük bir ağaç olursun. Bel de bir landi ağacı...

Sesinde sonsuz bir sevgi vardı, Kanau'nun sona yaklaşma ta olduğunu anlıyordu.

Arkadaşına bir anda bir titreme geldi.

— Neden alçak sesle konuşuyorsun Iro?

Iroa'nın gözleri yaşla doldu. Ne anlama geldiğini biliyorc bunun. Hep aynı tonda konuşmuştu.

— Anlat Iro; yüksek sesie... Rüzgâr alıp götürüyor. Iroa ı mağın sakın sularına baktı, hiç kımıldamıyordu hava.

Birçok şey söyledi. Kürek suya hafif hafif değerken ace etmeden konuşuyordu.

Kanau hafif bir uykuya daldı ve ancak canoa kıyıya vardı zaman açtı gözlerini.

— Geldik Kanau.

Bütün Inan'lar Raumalo-Desse'de yamaca toplanmış, baj; rarak selamlıyorlardı. Iroa kış tarafındaydı, elinde kürek dur yordu, Kanau ortada oturuyordu. Bedeni kırmızıya boyanmış ti, göğsüne ve sırtına siyah çizgilerle güzei resimler yapılmış Iroa gülümsüyordu ona.

— Bugün senin evlenme günün Kanau. Raumalo-Desse'c düğün var. Tarimaru çıplak, boyalı bedeniyle senin gelme bekliyor. Ama sakın oraya bakma, düğünden önce bakmak y saktır, başını eğ de kalk, seni götürmek için aşağıya geliyor M lua.

Malua yaklaştı, başını Kanau'nun güçlü bacaklarının ara; na yerleştirdi. Kanau'yu omzuna aldı.

Tören için toplanan K zılderililer alkışlıyordu. Bakmıyordu Kanau, gelinle göz gö: gelmemeliydi.

» Curiala'nın kulübesine girdiler. İhtiyar adamla karısı -vinçle gülüyorlardı. Kör Curiala'nın titrek parmakları r> nau'nun gözlerinde dolaştı, omarira'ları buldu.

Kanau gururlandı. Artık hiç kimse onun inan olmadığını söyleyemezdi.

Sonra Curiala bileklerinden tutup yayvan küpe daldırdı, lerini ve alnını kutsal suyla yıkattı.

SON